Wopschijeczo.

Str.

Puczpokazar za nowe lěto . . . . . 1.
Swjaty Ansgar, japoschtok Skandinavije . . . . . 3. 18.
Swět psched Khrystom . . . . . 6.
Něschto wo bibliji a jeje czitanju . . . . . 13. 25.
Zapoczatk kscheszczanskeje cyrkwje a jeje rozschěrjenjo w japoschtokskim czasu. 30. 41.
Kscheszczanske missionstwo . . . . . 37. 61. 114. 121. 161.
Jakub Wornacz . . . . . 43.
Michał Buk . . . . . 44.
Jakub Bryl . . . . . 46.
Pscheszczěhanjo kscheszczanow wot pohanow . . . . . 53. 65. 76.
Swjeczi czeszczowarjo najswjeczischoho sakramenta . . . . . 73.
Procession z Božim Czětom w czasu cyrkwinskeje zhromadzizny w Triencze . . 81.
Zakoženjo klóschtra Marijneje Hwězdy a Bernard z Kamjenca . . . . . 89.
Schto je paczeř k jědži . . . . . 96.
Wo kscheszczanskej dospoknoszczi . . . . . 97.
Kscheszczanske postrowjenjo . . . . . 123.
Pius IX. hako bamž a hako kral . . . . . 105. 113.
Statistika katholikow w Sakskej . . . . . 107.
Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje . . 124. 129. 137. 145. 161.
Na dżeń wopomnjenja wschitkich duschow . . . . . 131.
Stare prawidła mudroho žiwjenja . . . . . 153.

Stajne rubriki: Z Łužicy a Sakskeje.
Cyrkwinske nowinki a powjeszcze.
Naležnoszcze towarstwa.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarſtwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyſchinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 1. **Budyšin, 14. januara 1865.** **Lětnik 3.**

Puczpokazań za nowe lěto.

Prjedy wſchoho pſchejemy wſchitkim cžitarjam Poſoła wutrobnje: „Wjele zboža na nowe lěto“! Zbožo dyrbi pak z najwjetſcha pſchińcz wot Boha luboho Knjeza; pſchetož kóždy dobry a dokonjany dar pſchińdże z wyſokoſcże dele wot Wótca ſwětła, pola kotrohož njeje žane wotměnjenjo (Jak. 1, 17). Tak tež zbožo nowoho lěta za nas pola Boha ſteji. Nowe lěto budże polne „zboža“ abo „njezboža“, zatymhacž tón Knjez to za nas dobre namaka. Duž njemóžemy tež hinak hacž wſchitkim pſchecželam a cžitarjam naſchoho Poſoła na ſpočatku nowoho lěta pſchiwołacz: „Spočinaj tole nowe lěto kaž kóždy ſwojich ſkutkow z Bohom a w mjenje Khryſtuſowym, a wuproſch ſebi k tomu boże žohnowanjo.

Zbožo nowoho lěta njeſteji pak jenicžcy pola Boha, wone ſteji ſobu we rukomaj cžłowjeka. Cžłowjek je, kaž pſchiſłowo praji, kowař ſwojoho ſamſnoho zboža a tak wotwiſa tež wot njoho zbožowny pſchichod žiwjenja. My znajemy drje ſłowo pſalmiſty: „Jelizo Knjez dom njetwari, dha dźěłaja podarmo, kotſiž jón twarja“ (126); my wěmy pak tež, zo Knjez jenož tym dźěłacžerjam pſchi twarjenju (ſkutkowanju) pomha, kotſiž ſami ruchy ſwojomu dźěłu pſchikožeja a ſami ſwěrnje a pilnje z Bohom ſobu ſkutkuja. Bóh budże z nami, ale tež my dyrbimy z Bohom bycz (t. j. z joho hnadu ſobu ſkutkowacz), chcemyli zbožowne lěto wocžakowacz. We tymle naſtupanju leži tohodla zbožo nowoho lěta, luby cžitarjo, tež we twojej ruchy. Hlej cyke lěto pſched tobu leži ze ſwojimi hodźinami, ze ſwojimi dnjami, ze ſwojimi tydźenjemi a měſacami; kaž ty ſkutkujeſch a ſo zadźerżujeſch, tak budża tele hodźiny, tele dny, tele tydźenje, tele měſacy nowoho

lěta — zbožowne abo njezbožowne, zathymhacž ty sam chcesch a zapoczinjesch. Chcesch ty te prěnje, na czimž ja njedwěluju, schto dyrbisch pak czinicz? Chcu tebi to na spoczatku lěta prajicz — czin to, schtož Jězus praji: „Wzmicze na so moj spschah (t. j. dzerzcze moje kaznje) a wy změjecze wotpoczink za wasche duschе.“ Chceschli tohodla, zo dzeń nowoho lěta zbožo za tebje sobu pschinjese a wotpoczink a měr za twoju duschu, dha dzerz boże kaznje, bjer na so spschah Khrystusowy a skuz jomu tole lěto, kaz swěrny skužownik swojomu Knjezej. To je tón pucz, na kotrymž ty we běhu nowoho lěta wjele zboża nadendzesch czasnoho a wěcznohо, we tymle a tamnym zywjenju. Khodz potajkim kaz we wěrje dorosczeny na puczu bozich kaznjow. Schtoz je jim napschecžo, to dzerz za najwjetsche zło, za měrrubjace, toho so wostaj, tak czežko hacz to tebi pschechy bycz mohło! Schtoz pak wone kazaja, to dzerz za jenicžke zorko wěrnoho zboża, to czin a dopjelń! Pas so swojich złych nakhilnosczow, twojeje wysokomysłnosczе, zmysłojtosczе, njepoměrneje staросczе za te czasne wěcy, sebicznosczе, nahłosczе atd., pschetoz to su prawi rubjeznicy wschoho wěrnoho zboża: wěrnoho swědomja, luboscze bozeje a zbožnosczе. Hlej tutón pucz, wěra jón tebi pokazuje! Czim swěrnischo, czim nuternischo, czim dospołnischo ty wscho to czinisch a dzerzisch, czim połnischi budze we nowym lěcze měr twojeje wutroby, czim wjetsche we nim twoje zbožo, czim wjacy tez ty pschinoschesch k swojomu zbožu we wěcznosczi. Skoro cyłe lěto hischcze psched tobu leži, a hischcze we twojej mocy steji, sej we nim tole zbožo pschihotowacz, duz nicskomdz; nětk, hdzez hischcze czasa masch, twoje wěrne zbožo spóznacz a skutkowacz; tón czas so minje, tón czas je spěschnischi dyzli tón błysk, kiz z mrócželow dele zjedze a sylny dub do tysac kruchow poraža. Tón czas na swojim spěschnym běhu wscho skóncuje, prjedy hacz so wohladasch, tez twoje zywjenjo. Duz wuzywaj jón, pschetoz pschindze ta nóc, hdzez nichtó wjacy dzěłacz njemóže.“

Tola ty so komdzisch, tele słowa dopjelnicz? Czohodla? Chcu tebi to prajicz; tebje wabja wjesołosczе tohole zywjenja, czasne kubła a bohatstwa, czescz a czasny wuzitk — tele wěcy ty za swoje zbožo dzerzisch, a njedohladasch so, zo sy z nimi zjebany. Abo njejsy hischcze spóznał, zo su wschě tele błyskotace wěcy lute niczo a zo sy z nimi so hischcze zenje zbožowny a spokojeny njenamakał? Samotne nazhonjenjo je najlěpschi wuczeŕ. Ty sy snadz hizom 20, 30, 40 lět zywy; — su wschě czasne wěcy tebi prawy měr twojeje wutroby dałe? Połoz ruku na swoju wutrobu a ty wěscze zane „haj“ wuprajicz njemózesch, ale zrudne (byrnje wěrne) „ně.“ Hlej! kaz to bě we zandzenych lětach, tak budze to we nowym lěcze — niczo czasne, byrnje to cyły swět byk, njezamóži naschu wutrobu wupjelnicz a jej prawy měr a zbožo dacz, khiba Bóh luby Knjez, joho luboscz, joho spodobanjo. Budz tohodla mudry a dopomń so na spoczatku tohole lěta, zo je wscho czasne para a kur, wokomiknjenjo widzowne a pschi wobhladanju hizom so zhubi. Nic zbokow toho pucza bozich kaznjow kczěje człowjeske zbožo, ale jenozna tymle puczu, a to czim nadobnischo, czim swěrnischo a krucžischo ty na tymle puczu wutrajesch.

Ale njeje to czežko, ty prajisch, czas zywjenja so wschoho czasnoho wot-

rjec a ſtajnje ſebje zapřečż a boże kaznje dżerżecż? Na to dyrbju hiſchcże wotmołwicż. Móżno, zo to za tebje cżeżko budże (byrnje jenoż na ſpocżatku), ale hdże je na zemi hižom někajke zbożo, ſchtoż by cżłowjek bjez prócy dóſtał? Widżiſch ty tamnoho pucżowarja, we najwjetſchej horcocże, na kamjeńtnym pucżu mile daloko pucżowacż; a hlej tola je wón wjeſoły a njehlada na horcotu a ſchkropawy pucż; cżohodla? Dokelż dołho njetraje a wón do lubeje domowizny k ſtarſchimaj dóńdże — to wón wě a tohodla zabudże wſcheje cżeże a wſcheje nuzy. Też twój pucż, luby cżitarjo, tón pucż bożich kaznjow wjedże do domowizny, do wěcżneje zbóżneje domowizny, joho dżěło a próca a wobcżeżnoſcż na nim zmėje też bórzy kónc a ſcżěhuje na to wěcżny ſwjatok, wěcżny wotpocżink, njewuprajomne myto. Tohodla dyrbi też tebi wſcha twoja próca a kóżdy wopor w tymle żiwjenju mały bycż, hdyż na te myto hladaſch, z kotrymż Bóh wupłacża. Ale cżohodla ty ſkórżiſch a cżeżkoſcże bożich kaznjow dla ſo zamołwjeſch: Pucż bożich kaznjow je też połny tróſchta, měra a „zboża“ za wſchitkich, kiż ſwěrnje na nim khodża. Wón je jenoż na ſpocżatku wuzki a ſchkropawy; wobzankuje pak něchtó ſylnje, na nim krocżicż, dha budże pſchecy lóżſchi, pſchecy lubozniſchi, pſchecy wjeſelſchi. Jenoż na ſpocżatku je cżeżko Bohu ſłużicż; tón pak, kiż je junkrócż zapocżał, namaka we ſwěrnej ſłużbje ſwoje wěrne zbożo, bożu hnadu a z njej wſchě kubła, kiż cyły ſwět dacż njemóże, tón měr a prawe zbożo ſwojeje duſche. Hlej to njech je za tebje tón pucżpokazar za nowe lěto. Njejſy-li dotal zbożomny był, tak leżi wina na tebi, dokelż njejſy hiſchcże tón pucż ſchoł, kiż ſym tebi runje pokazał. Horje pozběhń potajkim ſwoju myſł a wutrobu; podaj ſo na pucż měra, kotryż ſy hacż nětk wopuſchcżił a khodż na nim, każ to njejſy hiſchcże cżinił, z krutej, ſtajnej, ſwěrnej, wjeſołej myſlu a ja zawěſcżu tebi „wjele zboża za nowe lěto!“ P. L.

Swjaty Ansgar, japoſchtoł Skandinavije,

archybiſkop Hamburgſki, † 3. februara 865.

Każ ſu w lěcże 1863 Słowjenjo 1000lětne jubileum ſwojeju japoſchtołow ſwjateju Cyrilla a Methoda ſwjatocżnje ſwjecżili, tak hotuja ſo lětſa ludy połnócneje Europy — Danojo, Schwejdojo a zdżěła też Němcy k podobnemu ſwjedżenju; woni pak njeſwiecża pſchikład ſwojoho wobrocżerja ſwjatoho Ansgara ale ſkónczenjo joho japoſchtołſkoho dżěła a joho ſmjercż, kotraż ſo 3. februara 865ſta. Nic jeno katholikojo chcedża tutoho ſwojoho ſwjatoho cżeſcżicż; też proteſtantojo napominaja ſo k ſwjecżenju jubileja. Tak piſche proteſtantſki ſtawiznar Münter wo ſ. Ansgaru: „Cyrkwje a klóſchtry buchu jomu poſwjecżene, ſwjate dny a ſwjedżenje k joho cżeſcżi ſwjecżene; a hacżrunje ſu rozpanyke we cżaſu (lutherſkeje) reformacije joho wołtarje: njeſmě tola zahinycż wopomnjeczo muża, kotryż bu każ mało druhich dobrocżer wjele lětſtotkow.“

Ansgar narodżi ſo 8. ſeptembra 801 w Pikardiji (w nětcżiſchej Francowſkej)

wot wosobneju starscheju, kotrajž běschtaj z blizkoho pschecželstwa frankskich khěžorow. Wón měješche te zbožo, zo prěnje wocžehnjenjo wot macžerje dosta, kotraž ze wschěm prawom zasłuži macžerjam druhich Swjatych porno stajana bycž. Jeje luboscžiwa staroscž a hłuboka pobožnoscž zbudžischtej we nim zahe bohabojaznoscž. Hdyž pak w schesthym lěcže swoju wubjernu macž zhubi, póstka joho nan do sławneje schule klóschtra Stareje Korbeje njedaloko města Amiens. Pod dobrymi wucžerjemi wuznamjeni so mkodžene pschez pobožnoscž a njewustawacu pilnoscž we wědomnoscžach. Ansgar měješche w mkodoscži widženja, kotrež swojim towarscham powjedasche a kotrež na joho pschichodne powołanjo w missionstwje pokazowachu. Hižom w pjatnatym lěcže swojeje starosby da so woblec do drasty rjada swjatoho Benedikta a wotpokoži swjatocžne sluby; tež zastara dlěschi cžas wucžerske město pschi tamnischej klóschtyrskej schuli z pschecželom Witmarom. Hdyž bu pozdžischo podobny klóschtyr Nowa Korbeja njedaloko Paderborna we Westfalskej założeny, zo by w tamnischej hischcže pohanskej krajinje kscheseżanska wěra so rozschěrjała, bu tam Ansgar z někotrymi druhimi benediktinami pscheserženy. Nětk bu za měschnika wuswjecženy a za wjedžiežerja klóschtyrskeje schule a za prědarja postajeny.

Tehdom běchu w połnócnej Europje Danska, Schwejdska a Norwegska hischcže w najhórschim pohanstwje; bě tam wěra do próznych, cžěmnych pschibohow. Město toho, zo měła wěra cžłowjeka k dobromu zbudžowacž, potorhowasche joho k hroznoscžam. Woprowachu pschibohom nic jeno skót, ale tež ludži, kotsiž dyrbjachu prjedy wot popow zabicži bycž. Haj sta so, zo nan sam swojoho syna woprowasche wocžakujo pschez to podlěschenjo swojoho žiwjenja abo dobycžo we wójnje. Tež cžinjachu wschelake wohidne kuzłarstwo. A hdy by tole wschitko so wotstronilo, k cžomu bě tymle ludam žiwjenjo wužitne, kotrež pschecžinichu we wójnskim cžahanju, w nuzy, bjez swětła wěry a bjez Boha? Woni běchu nic jeno sebi samym k zahubjenju, ale hako namórscy rubježnicy rubjachu a kóncowachu, hdžežkuli dopadžechu. Jich njepschecželstwo bu tak djabolske, zo khěže palachu, w kotrychž běchu hischcže wobhydlerjo. Nanojo tepjachu swoje noworodžene, hdyž so jim słabe abo nic dosc rjane zezda, abo hdyž mějachu hižom wjele džěcži; tež je z hłodom kóncowachu abo dźiwim zwěrjatam cžisnychu. W Grönlandže (Zelenskej) a Islandže bu žiwe dźěcžo, kotrejež macž zemrje, z macžerju sobu pohrjebane. Njewólnicy (sklavojo) buchu do pluha pschahani, a jich knjez móžesche jich po swojim wuzdacžu skóncowacž. Kaž w tamnych krajinach dołha nóc a tschěskaca zyma knježi, tak zacžeže do tychle ludow cžěmna nóc a do jich wutrobow surowoscž a zymne hidženstwo. Běchu drje někotsi missionarojo (kaž biskop Ebbo, Halitgar) w Danskej kscheseżansku wěru prědowali, ale wona njemóžesche so dotal wobkrucžicž. Runje bu tehdom danski kral Harald (Heriold) z swojoho kraja wuhnaty a pschińdže na dwór němskoho khěžora Ludwika Pobožnoho, zo by pola njoho pomoc pytał. Tudy bu na kscheseżansku wěru wobroczeny, a pschija z cykej swojej swójbu a z pschewodžerstwom swjatu kschcžencu. Kral chcyschе jomu wustojnoho duchownoho sobu dacž, kotryž by joho we wěrje wobtwjerdžował a ju w Danskej rozschěrjał. Ale njeběsche lohko, tajkoho duchownoho nadeńcž,

kotryž by w kraju dźiwich pohanow zbožownje skutkował. Hdyž so wo tym na khěžorskim hrodźe jednasche, praji abt Wala, zo ma bjez swojimi mnichami jenoho, kiž by so derje k tomu hodźił. Bě to Ansgar. Hdyž bu tam powołany a jomu namjet wozjewjeny, wotmołwi Ansgar: „Tu mje macze, wotpósczelczę mje!“ Joho pschecželojo a znaczi pytachu joho wot tajkoho wotmyslenja wotwobroczicz a pschedstajachu jomu, zo je to njerozomne, k cuzym dźiwim ludźom hicz, a jenož hubjenstwo, dźěło a strach wuzwolicz: ale Ansgar wjedźesche, zo tak na swoje prawe dźěło dźe a wosta pschi swojim zamyslu. Młody mnich zemjanskoho rodu z mjenom Autbert poskiczi so jomu za towarscha.

W lěcze 826 wotjědźeschtaj po Rajnje z kralom Haroldom do Danskeje. W spočatku bě kral pschecziwo nimaj surowy a njewjedźesche, kak ma so ze słužownikami Khrystusa wobkhadźecz; po czasu pak nawukny sej jich wysoko ważicz. Harald zasydli so na mjezach Jütlanda, pschetož dale do kraja sebi njezwaži. Wot tam sytowasche Ansgar po możnosczi swoje japoschtolske dźěło. Pschede wschim załoži seminar za pschichodnych duchownych. Harald dari jomu k tomu koncej někotrych hólcow. najskerje njewólnikow; druhich nakupi sebi Ansgar sam. Harald zapocža wójnu a poraženy dyrbjesche zasy czeknycz, a z nim tež Ansgar, kiž bu wot khěžora do wótczizny powołany. Luby towarsch Autbert wumrje bórzy po swojich missionarskich wuprócowanjach w Korbeji. Tajke njehody bychu najwutrobiczischoho wottraschike; ale Ansgar wosta na nastupjenej drozy a da so tam z nowa wupósłacz.

Ze Schwejdskeje pschińdźe w lěcze 829 wotpósłanstwo pschekupcow k khěžorej Ludwikej z powjesczu, zo su w jich kraju někotři czesczerjo Khrystusowi, a zo by to kral Björn rad widźał, hdy bychu tam missionarojo pschischli. Ludwik wobzamkny tam Ansgara pósłacz. Wón bu na khèžorski dwór powołany, a dósta tam potrjebnu połnomóc a tež dary za schwejdskoho krala. Na danske pomjezy wotpósła abt Wala zasy druhoho mnicha. W towarstwje Witmara, wjedźiczerja Korbejskeje schule, nastupi nětko Ansgar daloki pucz. A stupi na łódź (Schiff) jenoho pschekupca, kotrohoż pak na puczu rubjeżnicy nadpanychu. Ansgar wobkhowa z towarschom jenoż żiwjenjo; wscho druhe bu jimaj wzate. Po wulkich wobczeżnosczach dojědźeschtaj skónczenje 830 do tehdomnischoho khownoho město Birki (Björkö) pschi jězoru Mèlarskim, hdjež jeju kral Bjoru pschecželnje powita. Wón da jimaj dowolnoscz, zo byschtaj prědowałoj po swojej woli. Wulka radoscz nasta bjez kschesczanskimi jatymi, kotrychž bě tehdom wulka mnohoscz we Schwejdskej, zo mózachu zasy kschesczanskej bożej skužbje pschitomni bycz. Ansgar prědowasche kóżdy dźeń, kschczijesche a dźerżesche wuczbu; wjele wosobnych Schwejdow bu kschczenych, jena cyrkej natwarjena. Po połdralètnym japoschtolskim skutkowanju wróczi so Ansgar do wótczizny a pschinjese khěžorej Ludwikej pismo wot Bjorna. Schto je w nim stało, da so z toho zhudacz, schtož so nětko sta. Ludwikej woprawdźe Pobożnomu zaležesche wjele na tym, zo by so kschesczanska wěra na sewjeru (połnocy) Europy rozschěrika. Wón wobzamkny, pschi wuliwje Lobja archybiskopski stoł założicz, kotromuż dyrbi wobroczenjo połnócnych krajow a zrjadowanjo nowych cyrkwjow dowěrjene bycz. Za sydło wuz-

woli wón Hamburg a za prěnjoho paſtyrja, kaž ſo ſtuſchesche, Ansgara; tón bu hnydom za biſkopa ſwjeczeny (833) z pſchizwolenjom bamža Hrjehorja IV., pola kotrohož běſche prjedy pobył, a kotryž joho romſkoho legata za ſewjer mjenowaſche pallium (archybiſkopſku draſtu) jomu podawſchi; joho wokrjeſej podſtaji bamž wyſche ſewjernych Germanow tež tamniſchich Słowjanow.

Nowe biſkopſtwo ſ. Ansgara bě tehdom najwjetſche w kſcheſczanſkej cyrkwi, pſchetož wot Hamburga czehnjeſche ſo pſchez Danſku, Schwejdſku a Norwegſku; ale to wſcho dyrbjeſche hakle dobywane być, dokelž w tym wulkim pſcheſtrjenſtwje wjele ſtow ſchtyrirózknych mili bě jenož maka cźrjódka kſcheſczanow a jenož ſchtyri farſke cyrkwje. Bě to potajkim wobczežne poſtajenjo, ale ſ. Ansgar tón cyły kraj za Khryſtuſa dobu; a to nic z hrimotanjom ſtraſchnych tſělbow, z kóncowanjom a palenjom kaž wójnſcy dobywarjo, ale z czichej póccźiwoſczu a ſwětłom ſwjatoho evangelija. Ansgar bě ſławny dobyczeŕ, kotryž ludy wokoło zhromadnoho ſtoła w Romje zhromadźi. Tež naſchi bratſja Słowjenjo pſchi delnim Łobju běchu tehdom pod Ansgarom, hdyž ſwjataj Cyrill a Method w Morawſkej ze žohnowanjom dźěłaſchtaj. Kaž wonaj tak pſchinjeſe tež wón prawu jich zdźěłanoſcź a ſwobodu, jeniczych wozbožacu wěru do Jězuſa Khryſta. —

(Pokračžowanjo.)

Swět pſched Khryſtom *).

Człowjek kaž wón z ruki ſwojoho bójſkoho ſtworiczerja wuńdźe, bě doſpołny na cźěle a duſchi. Wſchelake njedoſpołnoſcze a kiproſcze, we kotrychž joho nětko namakamy, ſu ſcźěhwki człowjeſkeje niepoſłuſchnoſcze. We rjanym haj njeſmjertnym cźěle ſpózna wón z jaſnym rozomom ſwojoho najdoſpołniſchoho ſtworiczerja a lubowaſche wyſche wſchoho wótca, kotryž bě joho hako ſwoje lube dźěczo woczahnył. Wo tutym ſtawje zbožowneje njewinwatoſcze powjedaja nam nic jeno prěnje ſtrony ſwjatoho piſma, ale tež piſowne wopomniki druhich ſtarych ludow. Czim ſtarſche ſu tute baſnje a powjedańczka, czim jaſniſcho ryeža wo wěſtym złotym czaſu, czim podobniſche jeniczych wěrnym powjedanjam ſwjatoho piſma. Tola czohodla a hdy zhubi człowjeſtwo tutón rajſki ſtaw? Kſcheſczanſtwo nam wotmłowi: pſchez hrěch prěnjoho człowjeka. Hadam zawjedźeny wot hada, roztorhny pſchecźelniwy zwjazk mjez bohom a człowjekom, a torhny pſchez to cźežke khoſtanje na cyłe ſwoje potomſtwo. Zrudne ſcźěhwki ſu tute hiſchcze za nas, tola wjele zrudniſche běchu za człowjeſtwo we ſtarych czaſach.

Hdyž bě człowjek wot ſwojoho Boha wotpanył, zaczěmni ſo joho nětko wot cźěła wobknieženy duch tak jara, zo wón ſwojoho ſtworiczerja wjacy wot pſchirody (natury) rozeznawacź njewjedźeſche a ſo k tutej modleſche. We pſchirodźe pak žjewuja ſo wſchelake mocy, a zabłudźeny człowjek pytaſche ſkoro pod kóždej z tu-

---

*) To je zawod a ſpoczatk naſtawkow z cyrkwinſkich ſtawiznow, kotrež je nam mkody ſpiſowař kóždy měſac podawacź ſtubik.

tych wschelakich mocow druhoho boha. Prěni namaka joho pod někajkim kamjenjom, druhi we rostlinje, tsezi we zwěrjeczu, schwórty we měsacu abo we słóncu abo druhich hwězdach. Na tajke waschnjo nastachu wschelakore pohanske pschibojstwa. We zabłudzenym człowjeskim rozomje njemóżesche so wěra do jeniczkoho boha wjacy zdżerżecz, ale wschobójstwo abo mnoh obójstwo (pschiwzaczo wjele bohow) zapocza we swěcze knjezicz. Wěru do jenoho Boha zhubiwschi zaby człowjestwo tež na swoje sempschińdżenjo, zaby, zo je człowjeski splah jena jeniczka swójba a tohodla njezbóżna njepschezjednosczż, wěczne pschekory mjez starymi ludami.

Pohansch bohojo we pschirodże so namakajo, njeběchu luczi duchojo, njeběchu też wschohomócni, ale stejachu pod wyschschej mocu, kiž woni „fatum“ (wosudzenjo) mjenowachu. Pozdżischo drje hladasche człowjeski rozom, so tutoho pschirodoknjejstwa hańbujo po druhej podobje za swojich bohow, a grichski lud, najzdżełanischi mjez starymi ludami, namaka ju we człowjeku, we najdospołnischim stworjenju. Tuczi człowjesch bohojo mějachu te same mocy jeno we wyschschej měrje, te same poczinki a njepoczinki, běchu tym samym njehodam podczijnjeni, kaž druzy ludżo.

Runjež tak błudnje kaž sebi pohan swojoho boha pschedstajowasche, tak njehodnje sudżesche też wo człowjeskej dostojnosczi. Swojim boham móżesche wón jeno chle zwonkownje służicz, wo prawej wutrobnej pobożnosczi so rycżecz njehodżi. Pschinjesechu drje woporv, haj bjez měry wulke woporv, tola jeno snadź zo bychu swojich bohow wo něschto prosyli, abo zo bychu jich surowy hněw wot sebje wotwobroczili, pschecy jeno ze swójskich wotpohladanjow. We cyłym pohanstwje njenamakamy żadyn pschikład ponižnosczże, haj woni za tutón poczink ani słowo njeznajachu. Jeno za tutu zemju běchu żiwi, nadżija njesmjertnosczże jeno so porědko pola nich pokazuje, a to jeno pola někotrych wuczenych hako mózna mysliczka, ženje pak njepschedoby so k spróstomu ludej hako wuczinjena wěrnosczż. Tohodla bě njesměrna bojosczż psched smjerczu, a powschitkowna njespokojnosczż z człowjeskim wotsudom. Jeno kaž kóżda druha wěc ważesche so człowjek, dokelż na joho wažne wosebitosczże a dospołnosczże psched druhimi stworjenjemi so njekedżbowasche; z toho da so żadławe wotroczstwo wujasnicz, kotrež bě wschudżom po pohanskim swěcze rozschěrjene, z toho da so wujasnicz, zo móżesche někotry bohaty pohan z tysacami człowjeskich żiwjenjow kaž z hrajkami wobkhadżowacz, haj jedyn z najskawnischich romskich senatorow njehańbowasche so, młodych rjanych njewólnikow tunjo kupowacz, jich potom trochu woczahnycz a potom drohó pschedawacz. Móże snadź so człowjeskej dospołnosczi hischcże wjetscha kschiwda czinicz? Człowjek njewjedżo wo njesmjertnosczi swojeje dusche, njeznajesche swoje wysoke powołanje, a tohodla też nic swoju dostojnosczż, njeważesche ju tohodla też pola swojoho bližschoho. — Pódla tutoho wulkoho zabłudzenja człowjeskoho splaha we pohanstwjo, bě so tola tam a sem někotra wěrnosczż czista zdżerżała wot błuda. Też pohan měješche rozom, hacż runje pschez hrěch zeskabjeny. Wobraz boži drje bě pola pohana zaczěmnjeny, tola nic cyle znicżeny. Wěrjachu dże k najmjeńschomu do bohow; hižom to dopokaza, zo wěra do Boha, drje zkażena, so tola njeje cyle zhubiła. Haj někotsi pohansch mudrowcojo pschińdżechu k lěpschomu nabożniskomu spóznaczu; pschc-

ſwědczachu ſo wo njedoſlědnoſczi pohanſtwa, wſchelakorych błudach jich wěry, wo wulkej zahubje jich žiwjenja. Woni radzachu drje, naſtupjeny pucz wopuſchczicz; tola nowu ſchczežku, na kotrejž by zabłudzene cžłowjeſtwo z wulkeje cžmy k jasnomu ſwětłu pſchiſicz mohło, tutu njemóžachu pokazacz a wopiſacz. We tutej cžmě pak tola cžłowjeſtwo ſteje woſtacz njemóžeſche, a tola njebě tu zaſy nichtó, kiž by wěrnoſcz wucžił. Tohodla žadyn dziw, zo wulki dźěl cžłowjeſtwa zadwělowa a ſo bjezbóžnomu wotſudej dowěri, to za najwjetſchu zbóžnoſcz dźerżo, ſo žaneje zbóžnoſcże dale nadźecz. Mudrowcojo zahnachu ſebi ſtrach pſched pſchitomnoſczu pſchez wſchelake wuphtane wopaczne wuſudki ſwojoho rozoma, ſpróſty lud pak njepſchińdże k prawomu ſpóznaczu ſwojoho njezboža, tohodla njemějeſche też žadyn ſtrach pſched pſchichodnoſczu.

Druhi dźěl pak tola nadźijeſche ſo lěpſchoho pſchichoda. Spóznajo, zo je cžłowjeſki rozom ſłaby a wſchelakim zmólkam podczińjeny, zo to ſchtož je cžłowjek ſam wunamakał, joho njeſpokoji, wobroczi wón ſwojej woczi k njebjeſam, ſo nadźijo, zo wottud „bójſke ſłowo“ wuńdże a joho wo tym powucži, za cžimž joho wutroba tak krucze žada, wo Bohu, wo njeſmjertnoſczi cžłowjeſkeje duſche, wo jeje wyſokim powołanju atd. Dale bě kóždy wot toho pſchepokazany: ma-li nad nami lěpſchi duch we cžłowjeſtwje knježicz zapoczecz, dyrbi tutón nětcžiſchi ſtary hrěſchny ſtaw pſcheſtacz, ſwět pohanſkich bohow dyrbi panycz, wot druheje drje njeznateje tola wyſchſcheje mocy pſchemoženy; a dale bě k najmjenſchomu we romſkim ſwěcze powſchitkomnje znata wěc, zo kral tuteje noweje mocy ze židowſtwa pſchińdże.

Mjez narodami pſched Khryſtom běſche jeniczki Iſraelſki, kiž prawomu Bohu ſłużeſche. Běſche to wuzwoleny lud, ſrjedźiczeŕ mjez padom a wumoženjom cžłowjeſkoho ſplaha. Pola tutoho zdźerża ſo pſchez woſebite bójſke wjedźenjo wěra do prawoho Boha. Židowſtwo bě tak rjec kraj, na kotrymž wſchěm narodam rajſka kwětka zakcze a ſchtom wumoženja wuroſcze. Pódla božich zjewjenjow, Iſraelſkomu ludej dowěrjenych, namakamy we jich ſwjatych knihach abo ſwjatym piſmje drohe a jara ważne powoſtanki ſtarych podawkow, kiž zapoczatk cžłowjeſtwa, a zcyła cžěmne potajnoſcze najprěniſchich cžaſow wuſwětluja, wo kotrychž nam ſwětne ſtawizny niczo powjedacz njemóża. Kak bu ſwět ſtworjeny, kak cžłowjek? kajki bě joho rajſki ſtaw, a kak jón zhubi? Kajka nadźija padnjenomu cžłowjekej woſta, a kak ſpodźiwnje Bóh wſcho wjedźeſche, zo by tutu nadźiju na wumožnika zdźerżak. Zcyła ſtawizny tutoho luda ſu ſtawizny pſchihotowanja padnjenoho cžłowjeſtwa k wumoženju. My ſo tudy zetkamy z Abrahamom, kotromuž bě prěnje ſlubjenjo date, zo z joho potomſtwa zbóžnik ſwěta pſchińdże. Abrahamowe ſlubjenja wobnowjachu a wuwijowachu ſo pola joho potomnikow Iſaaka a Jakuba. Wobrězowanjo bě zwonkowne znamjo ſluba mjez Bohom a mjez Abrahamom a joho potomſtwom. Na horje Sinai dóſtachu potomnicy Jakubowi, we Egiptowſkej k mócnomu ludej zroſczeni, pſchez Mójzeſa ſwoje kaznje, kiž dyrbjachu woſebicze na Khryſta pſchihotowacz. We tutym zakonju widźeſche Žid kaž we ſchpihelu liczbu a wulkoſcz ſwojich zawinjenjow a joho ſwědomjo, z hrěchami wonjeczińſczene, žadaſche za wotmyczom winy. Zakoń ſam njemóžeſche cžłowjeka z Bohom wujednacz — a dołhe, dołhe lěta dyrbjeſche lud na woprawdźite wujednanjo cžakacz. Wjele

mějesche cžerpicz wot ſuſodnych ludow, wot ſwojich ſametnych kralow we Aſſyrſkim a Babylonſkim pſcheczehnjenju. Tola nihdże njewopuſchczi bóh jich. A hdyž bě Babylon, tamne horde hrěſchne město padnyło, dowoli jim kral Cyrus do lubeje wótcžiny ſo wróczicz a templ boži zaſy twaricz. Profetaj Haggai a Zacharias pohonjowaſchtaj Židow we tutym ſwjatym dźěle, a wěſchczeſchtaj, zo budże tutón nowy templ pſchez Salomonſki, dokelž tón wot wſchěch ludow wocžakowany a tróſcht wſchěch pohanow budże do njeho khodzicz. Nětko zapocža ſo mjez Židami zaſy nowe narodne žiwjenjo, mějachu dźěn nětko ſwoju frjedźinu, templ, ſwój narodny wyſchſchi ſud (ſynedrinm), ſwojoho wyſchſchoho měſchnika. Haj na krótki cžas bě ſame židowſke kralowſtwo we mjezach, kiž pod kralom Davidom a Salomonom mějeſche, wobnowjene, tola jeno na krótki cžas, po kotrymž bu Židam cyke knjejſtwo wzate, a cuzomnik Herodes bě wot dobyczerſkich Romjanow hako židowſki kral wuwołany. Tak bě pſchiſchoł cžas, wo kotrymž bě patriarcha Jakub na ſmjertnym ložu wěſchcził, ſceptar bu wot Judy wzaty. Blizko bě nětko cžas, we kotrymž dyrbjeſche ſo ſwěta zbóžnik zjewicz. Židża a pohanjo joho jenak žadoſcžiwje wocžakowachu; — hlej wón pſchińdże, tola nic po wocžakowanju Židow a pohanow.

J. Ł.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Wutoru 20. decembra 1863 bu w Khróſczicach njeboh penſionirowany duchowny k. kaplan Michał Rjencž hrjebany. Wón wumrje 12. decembra dopołdnja na pſcheraženjo krewje w khěži khorych w dreždżanſkim Friedrichsſtadtu. Dokelž běſche njebocžiczki žadał do Khróſczic pohrjebany bycz, dopjelni joho bratr kubler w Khróſczicach tule žadoſcz a daſche cžełko do Khróſczic pſchiwjezcz. W Dreždżanach bu bjez tym cžełko požohnowane a do hale na pohrjebniſchczo ſtajene. Na ſpomnjenym pohrjebnym dnju wotſpěwachu zhromadżeni duchowni (wſchitcy kk. ſararjo z wokolnoſcže a dwaj klóſchtyrſkaj) najprjedy officium pro defunctis w cyrkwi. Potom dźěchu ze ſchulſkimi dźěczimi, wot woſadnych kk. wucžerjow wjedźenymi, po cžełko do Wicžazec kubła. Jara wjele ludu bě na pſchewodżenjo pſchiſchło a pſchizanknu ſo žarowanſkomu cžahej. Cžełko bu do cyrkwje donjeſene a wyſokodoſtojny k. ſenior Pjech z Budyſchina dźerżeſche ſpěwane Requiem. Na to bě pohrjeb a potom mějeſche wyſokodoſtojny k. kanonik farar Barth ſpěwanu Božu mſchu. Njeboh k. duchowny běſche w Khróſczicach ſtajnje wulke pſchecželſtwo namakał, woſebje hdyž kóžde lěto někotry cžas tam bydleſche, zo by kupjele w Marinej Studni wužiwał; to bě jena wina wjacy, zo chcyſche ſo mjez ſwojich wótcow hrjebacz dacz. Bóh daj jomu wěcžny wotpocžink a wěcžne ſwětło ſwěcz jomu! — Njebohi běſche rodżeny w Cžěſchkecach 28. novembra 1807. Po wuſchtudowanju w Prazy doſta wón 12. oktobra 1833 měſchniſku ſwjecžiznu, a to w Khróſczicach wot njeboh biſkopa a tachanta Ignaca Bernharda Mauermanna. Hako duchowny bě wón najprjedy druhi kaplan w Budyſchinje a wobſtara hako tajki też Boże ſłużby w Zdżeri. Dokelž běſche wón dobry wucžer, poſtaji joho

biſkop 1837 za direktora zjenoczeneje noweje tachantſkeje ſchule, hdzež je wón wjele dobroho ſkutkowak. Na ſwoju žadoſcz pſchińdże w lěcze 1843 za hrodowſkoho kapłana do Strahwaldy pola Lubija a wosta tam hacž do lěta 1859, hdzež ſo khorowatoſcże dla penſionirowacz da. Někotry czas bydleſche potom w Budyſchinje, 1861 ſczahny ſo do Drježdżan, hdzež na poſledku na farje w Friedrichsſtadtu bydło doſta a hdzež ſmjercz joho khoroſczi konc ſczini.

Z Budyſchina. Pjatk 23. decembra běſche w pſchitomnoſczi hnadnoho k. biſkopa, duchownych a druhich ludźi w ſalu tachantſkeje ſchule wobradżenjo Božoho dźěſcża za ſchulſke dźěczi. Wſchelacy dobroczerjo běchu ſo na pſchihotowanju tajkoho wobradżenja wobdżělili, bjez druhim běſche k. K. muku k wulkej mnohoſczi kołaczow darik. Pſchez 150 dźěczi doſta wſchelake draſty abo wobuczo abo knižki atd. Schulſki direktor k. Scholta mějeſche pſched tym pſchihodnu ryczž.

Ze Žitawy. W tuthym měſcże je po poſlenim liczenju 1365 katholſkich wobydlerjow, pſchez 500 wjacy hacž pſched 3 lětami. Z toho je widżecz, zo je naſche tachantſtwo wulki a ważny ſkutk zapoczało, hdyž je njedawno ležomnoſcz k cyrkwi, farje a ſchuli za 6000 toleri kupiło. Bóh daj, zo by ſo pſchedewzaczo bórzy wuwjeſcz mohło; dokelž dotal maja žitawſcy wot dweju lět jenož kóždu druhu njedźelu boże ſłužby, wot kapłana ze Strahwaldy wotdźerżane. Njedźiwaj ſo nichtó, zo ſo za tejko katholikow njeje prjedy cyrkej założiła; pſchetož to njebě dowolene, a ſměd̄żachu z dowolenoſczu wyſchnoſcże jenož kóždy měſac jedyn krócz zjawne Boże ſłužby bycz.

Z Drježdżan. Z cžeſkoho města Brandyſa je zrudna powjeſcz do Drježdżan pſchiſchła, zo je tam zwudowjena wójwodowa Marija z Toſkanſkeje, ſotra naſchoho krala Jana, 3. januara dopołdnja po krótkej khoroſczi wumrjeła. Wona bě rodżena 1796. Kralowſka ſwójba je pſchez to cžim bóle zrudżena, dokelž mějeſche 10. t. m. wěrowanjo pryncesny Sofije z bajerſkim wójwodu pryncow Korlu Theodorom bycz.

Z Drježdżan. We wſchelakich tudomnych katholſkich ſchulach běſche pſched hodami ſwjatoczne wobradżenjo Božoho dźěſcża.

Z Lipſka. Na ſ. Schczěpana wjeczor dawaſche towarſtwo katholſkich towarſchow koncert a druhu zabawu, na kotruž běchu wſchelakich hoſczi pſcheproſyli.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcże.

Ze Hornjeje Schlezynſkeje. Po ſtatiſtiſkich pſchehladach mějeſche Schlezynſka ze wſchěch pruſkich krajinow wob lěto najwjacy złóſnikow wotſudżenych. Wokrjeſy na lěwym brjohu Wódry (Oder) pak mějachu zaſy dźeſacz krócz wjacy złóſnikow dyžli pólſke wokrjeſy na prawym brjohu. Z cžoho to pſchińdże? Gwjazdka Cieszyńska podawa ważnu pſchicžinu; je to nahłe pſcheněmczowanjo. Schule prócuja ſo njemudrje doſcz ze wſchěmi ſrědkami wo němſku ryczž a nakażuja wſchitkón drohi czas jenož na poněmczenjo pólſkich dźěczi, tak zo pſchi tym

czas njedosaha k wutwarjenju rozoma a wutroby. Wutroba wostanje zanjerodzena, pschetoz z cuzej ryczu njemózesch do wutroby mkodosczje ryczecz a w dzésczu nadobne zaczucza wubudzicz. Mkodosczj tam ryczi lépje némski, ale dokonja pscheco wjetsche zkósczje: falschne pschiiahi, sodomski hrěch, modarstwo. Ponémczenjo njeje rozomne wocżehnjenjo a njeczini zbóżnych!

Z Prahi. Towarstwo, kotrez chce hkownu cyrkej swjatoho Vita porjedzecz a wutwarjecz, je k tomu kóncej wóndy wot khéżorowej Hilżbjety 1000 a wot prjedawscheje khéżoroweje Karoliny Augusty tez 1000 schésnakow dostako; kózde léto hromadzi so k tomu tez po cykych Czechach. Méschczanska rada w Prazy je wulku summu 3000 schésnakow za nutskomne wuporjedzenjo tejuskeje cyrkwje, hkowneje na Starym méscze, pschizwolika.

Z Morawy. Khéżor je professora Franca Suschila, wo cyrkej a czésti narod jara zasłużbnoho, za czestnoho kanonika kapitla we Brünje pomjenował. Cyke duchownstwo w Morawskej je so nad tym jara zwjeseliko a powyschschenomu knjezej zbożopschejacy spèw pschepodako.

Schwajcarska. W Saignelegieru pola Berna je 90 létny farar Contin, kotrohoż kapłan k. Marquis je 81lét stary. Poslednischi woprowasche cyke swoje zamożenjo 25,000 frankow (nórtow) tamnischej khéżi khorych.

Italska. Nowiny wozjewjeja protest 26 archybiskopowa biskopow a 12 generalnych vikarow we Markach a Umbriskej (krajiny bamżej prjedy skuschace) pschecżiwo wukazej ministra kulta, z kotrymż porucża, zo dyrbi swétne knjeżerstwo inspekciju nad duchownskimi seminarami wjesczż. Woni zastorkuja tónle zakoń hako mocowace méschenjo do cyrkwinskich prawow.

Z Roma. Bamż je 8. decembra 1864 zjawny list (encykliku) podpisał a potom z dwémaj dodawkomaj rozpósłacz dak. W prénim dodawku tama wón wschelake wopaczne wuczby nowoho czasa a w druhim wozjewja mikosczive (jubilejske) léto. Někotre swétne knjeżerstwa njedowola biskopam list z klétki wozjewicz (każ Rusowska) a druhe dopuschcża jeno wozjewjenjo někotrych kruchow.

Bamż je w pschitomnosczi kardinalow porucził wobzanknjenjo wozjewicz, zo ma so k swjatoprajenju 19 japanskich martrarjow, wot Klemensa hižom zbożnoprajenych, nětko pschikroczicz.

Z Roma pische so do khrowatskich nowinow „Zagrebački katolički list“: Katholscy Polacy, hjez nimi tez duchowni pschikhadzeja skoro kózdy dzeń do Roma; najwjacy wot nich podawa so do Francowskeje, kotrejez lud je Polakam pschecżelny ... Powjedachu, zo chcedza někotsi pólscy duchowni hako missionarojo do Bołharskeje hicz a zo k tomu kóncej pilnje bołharskoskowjansku ryczż wuknu. Bamż je za Bołharjow rjany zwón kupił a pożohnował, kotryż jim z tymile missionarami póscżele. Njedawno prajesche mi duchowny, kiż bě w Bołharskej missionwjedł, zo tamnischi lud wożiwjena historija swjateju Cyrilla a Methoda jara zajima, każ tez wukopanjo a pytanjo koscżow swjatoho Cyrilla w cyrkwi s. Klimanta w Romje.

Z Pariza. Bjez prědarjemi poslenjoho adventa je wosebje karmelit k. Hyacinth w cyrkwi s. Marije wjele poslucharjow měł. Tudy je wjele nowych

cyrkwjow w poſlenich lětach naſtało; ale wopytowarjo Pariza praja, za ſu na ſwjatych dnach wſchitke pſchepjelnjene.

Z Warſchawy. Nětko ſu tež ſchtyri z pjecź grichiſkokatholſkich klóſchtrow zběhnjene. Grichiſkokatholſka cyrkej liczi w Pólſkej wokoło 300,000 wuznawarjow najwjacy w Lublinſkej guberniji. Sydło jich biſkopa je mèſto Chełm. Muniſcha ze zběhnjenych klóſchtrow maja ſo pſcheſydlicź do jeniczkoho warſchawſkoho abo klóſchtyrſkoho żiwjenja ſo wotrjec abo do wukraja czahnycź. — Dżěl romſkokatholſkich mnichow je ſo do wukraja wuwjeſcź dał.

Z Algirſkeje. Algirſki biſkop ma nětko 300 duchownych, bjez nimi wjele z arabſkoho naroda. W loni je nowu cyrkej we Blidachu poſwjecził.

Amerika. W zjenoczenych ſtatach buſchtaj lětſa dwě pólſkej cyrkwi założenej, jena we Wiscouſinſkej a druha we Mineſotſkeje. Założeŕ je duchowny Buczyński. Pſchi cyrkwjomaj budża tež pólſke ſchule. Tež katholſcy Czechowje w Chikago a Saint-Louisu założuja narodne ſchule a cyrkwje.

Naležnoſcze towarſtwa.

Do pokładnicy ſu ſwój pſchinoſchk (pot tolerja) zapłaczili: kk. ſcholaſtik Buk, farař Kuczank, ſchulſki direktor Schołta, kapłan Hórnik, vikar a dopokdniſchi prědař Herrmann, regiſtrator Jurij Banda, Jakub Wenka, Jan Koplanſki, Jan Bětka, Jakub Spann, Auguſt Mróz, ſpěwař Michał Maj, Mikławſch Kubica, Marija Pjetaſchec, cźěſla Korl Pjetſchka, Khata Duczmanec, wſchitcy w Budyſchinje, Marija Duczmanec z Hrubjelczic, kubleŕ Pětr Duczman z Bozankec, Handrij Najcź z Běleżec, pſchekupc Hórnik z Khróſczic, żiwnoſczeŕ Jan Haſcha ze Zajdowa, Dr. Lotza z Lipſka, bratr Jurij z rjada kapucinow z Rumburga, kubleŕ Michał Jawork z Mitoczic, duchowny kujez Marian Suchi z Rózanta, farař Jakub Bjeńſch z Ralbic, ſchewc Michał Bjedrich ze Smjerdżaceje, blidař Michał Kuba z Pěſkec, kubleŕ Mikławſch Miklicź z Pěſkec, kubleŕ Mikławſch Czornak z Ralbic, farař Schneider z Kulowa, wuczeŕ Jakub Schołta z Khocziny, kapłan Jakub Wels z Königshaina, klamar Michał Polan z Mniſchonca, H. Haderkowa ze Żidowa. (Pſchichodnje dale.)

Dobrowólne dary: kk. kanonik kantor Józef Hoffmann tudy 2 tolerjej; Dr. Lotze w Lipſku 15 nſl.; dwě ſotſje D. 10 nſl.; Michał Bjedrich ze Smjerdżaceje 5 nſl. Auguſt Mróz z Budyſchina 15 nſl.

Wozjewjenjo.

Jeli ſo mnohoſcź wotebjerarjow w tutym lěcze powjetſchi, wudamy za měſac liſtno a to z druhim ſchtwórtlětom dwójcy za měſac po połliſtnje (8 ſtronow). Tohodla njech dotalni wotebjerarjo Póſła a tež ſobuſtawy towarſtwa ſſ. Cyrilla a Methoda ſwěrni woſtanu, a njech ſo dobroczinje prócuja tych kedżbnych ſczinicź, kotſiż we naſchim towarſtwje hiſchcze niczo zhonili njejſu. Redakcija ſo poſtara z pomocu dobrych pſcheczelow wo polěpſchenjo Póſła a budże druhoſłowjanſke czaſopiſy trjebajo huſto tež wěcy podawacź, kiż w němſkich nowinach na wobpuczach wjele pozdżiſcho pſchiňdu.

Wot redakcije.

Modleŕſke knižki: „Duchowna brónjeŕnja" wot Prokopa Hanczki ſo za wěſtu knihownju pytaja a móża ſo za pjenjezy pola redaktora wotbycź.

☞ Spis za ſobuſtawy ſtubjeny wuńdże w měrcu.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 2. **Budyšin, 4. februara 1865.** **Lětnik 3.**

Něschto wo bibliji a jeje čitanju.

Wloni je Posoł wo wěrje powjedał a lětsa chce wón też najnuznische wo žórłach nascheje wěry rozpowjedacz Nascha wěra so čerpa z dweju žórłow: ze swjatoho pisma a ze japoschtolskeje cyrkwinskeje tradicije (podawizny). Prěnje žórło nam katholikam protestantowje płaczicz dawcja, jenoz z tej wschelakosczu, zo swjate pismo za jenicžke žórło wěry płaczicz dadza a praja, zo dyrbi kóždy sam z tutoho žórła czerpacz, kaž so jomu lubi t. j. zo dyrbi kóždy sam swjate pismo abo bibliju czitacz a sebi sam wukładowacz Zo tajka wuczba we naschej cyrkwi niczo njepłaczi, haj zo je dawno wot njeje tamana była, je snadz znate; ale runje tak znate je swarjenjo protestantskich nowinow a cyrkwinskich traktaczikow, kiz woni tuteje winy dla wudawaja, tak husto hacz wone wo tutej wěcy pisaja. Wascha cyrkej, tak wone najbóle praja, je njepschecželnica wschoho rozwuczenja we wěrje a boji so, zo by lud, hdy by bibliju czitał, k swětku wěrnoho evangelija pschischoł, dale wschelake bjezwužiwanja we waschej cyrkwi so dohladał a porokował kaž bamžowy regiment a cyłe biskopske regirowanjo atd. atd., a tohodla zakazuje wona ludej bibliju.

Tele wumjetowanjo je cyle protestantske, pschetoz njeje ženje prjedy 16. lětstotka czinjene było. Tehdom pak, hdyz protestantismus spocža, spoczinachu też tele wumjetowanjo czinicz, wone je tohodla hizom podhladne a nowotne we nastupanju swojoho nastacza. We spomnjenym czasu chychu mjenujcy někotsi wotpadnjeni duchowni, kotsiz wudawachu, zo chcedza cyrkej reformirowacz, cyle nowe wuczby do cyrkwje zawjescz: kaz wot wotpuska, wot cyrkwinskeje mocy, swjatych sakramentow atd. Zo so woni pschi tym kaz wschitcy błudnicy na bibliju

powołachu, hodżesche so myslicz. Ale tež nascha cyrkej, kiž swjate pismo we kóždym czasu njezranjene wobkhowasche, stajesche jim boże słowo ze swjatoho pisma napschecżo, a to tak, zo buchu jich błudy pschez cyrkwinske wukładżenjo a dopokazanjo za cyle schkódne spóznate a wotpokazane. Dokelž pak cyrkej a jich prědkstojiczerjo swjate pismo wot tutych wotpadnjenych skepsowacz njedachu, rozschěrjachu czile a jich pschiwisarjo (zo bychu dotalne wukładżenjo biblije cyrkwi wutorhnyli a sej sami po swojich wumyslenych błudach wukkascz móhli): zo bamž a biskopowje so boja bibliju do rukow dacz, zo by lud jenož dale hischcże we czmje njewěry sedżał, zo su woni czi najprěnischi, kiž su pisane boże słowo we bibliji zasy k płaczenju pschinjesli, haj zo njeje nichtó prjedy wot biblije wjedżał atd.

Hněw a klubuczinjenjo bě cyła wina, zo su tajke rycże we horcże ludu nastałe a hacž do naschoho czasa so dżeržałe. Cyrkej njebě ludej żenje powschitkomnje biblije zakazała; najzjawnische wopokazmo tohole wuprajenja je to: zo je wona we 80 lětach po wunamakanju czischczenja hacž do czasa tak pomjenowaneje reformacije 800 wudawkow biblije (bjez nimi běchu nimale 20 němskich*) wukhadżecz dała. Wona je jenož zakazała, falschne ze zmylkami pschekożene biblije czitacz a tajke z khecarskimi wukładżenjemi a pschispomnjenjemi. We wschim druhim pak chce wona měcz, zo by biblija jenož wot tych czitana była, kiž ju tež rozemicz móża a wužitk wot jeje czitanja změja; tym pak, kotsiž pschihotowani njejsu k czitanju biblije (pschez wjetschu wědomosczż a wosebitu swěrnosczż, a kotsiž bychu pschez czitanjo snadż jenož schkodu měli), njetyka wona bibliju każ protestantske cyrkwje do ruki, haj tajsim wotradża wona czitanjo biblije. Zo wona tohodla jeje czitanjo kóżdomu bjez wuwzacża njedowoli, je cyle mudrje, pschetož cyrkej wě, zo 1) powschitkomne czitanjo biblije żenje dowolene njebě, a 2) zo je biblija czežko k rozemjenju, na mnohich městach czěmna a potajna, haj njewuczenych do błudow a strachow za jich dusche zawjesczż móże.

Zo czitanjo swjatych pismow njeje żenje powschitkomnje a kóżdomu bjez wschoho wuwzacża dowolene było, pokazaja nam stawizny staroho a nowoho zakonja tak zjawnje, zo by wulku njewědomnosczż pscheradżiło, to zaprěcz abo złomyślnje pschehladacz. Mojzes bě tón najprěnischi swjaty spisar, wón pisasche pschez wosebite boże nutsdawanjo pjecz knihow. Hacž runje pak tohodla pisasche, zo by wot židowskoho ludu czmu njewěry zahnał a lud rozwucził, njechasche wón tola swoje knihi do kóżdoho rukow dacz. We 31. stawje deuteronomium porucża wón, zo maja so joho knihi z boka slubnoho kaschcża wobkhowacz a we 17. stawje, zo dyrbi kóżdy, kiž njekajki dwěl (cwofl) ma we zakonju, k jenomu měschnikej hicz a sebi pola njoho zakoń wukkascz dacz. Kóżde sydme lěto jenož dyrbjachu tele knihi ludej prědkczitane bycz, zo njeby lud we njewědomosczi zakonja wostał. Joho knihi njesmědżachu tež wotpisane bycz a do ludu rozschěrjene; zjawne wopokazma, zo joho swjate pisma njesmědżachu ludej podate bycz a zo bě jich prědkczitanjo a wukładżenjo jenož wěc židowskich měschnikow. Po jenej

*) Potajkim njebě Mjertyn Luther prěni, kiž je bibliju Němcam prěni krócz do němskeje rycże pschekożał.

hebrejſkej tradiciji je Mojzes wukładowanjo ſwojich pjecz knihow ſwojomu zaſtupnikej Joſuej hortnje podał a po tutoho ſmjerczi je wone hacz do babylonſkoho zajeczа wobkhowane było we horcze 70 Starſchich. Hakle Esra (467 pſched Khryſtom) je po babylonſkim zajeczu a zaſtawróczenju zakonja wſchě ſwjate knihi, kiž wot Mojzeſa hacz do joho czaſa piſane běchu, zhromadźił, je do 70 zwjazkow pſchinjeſł a je tak pſched zahubjenjom wukhował; tola tez tehdom njepſchińdżechu tele knihi ženje do rukow ludu, ale woſtachu we rukach židowſkich měſchnikow. Esra ſam wukładowaſche ludej tele knihi a poſtaji woſebite wuſtawy (ſynagogi mjenowane), kiž pſchikhadżacomu ludej boži zakoń wukładowachu. Wot tajkich ſynagogow je tez rycz we 15. ſtawje japoſchtolſkich ſtawiznow. Zo potajkim tehdom ſwjate knihi hiſchcze we ludżacej rycži wotpiſane njeběchu, njetrjeba dopokazane bycz. Hakle pſchez egiptowſkoho krala Ptolomäa (245) ſu ſw. piſma, kiž hacz dotal jenoz we hebrejſkej rycži běchu, z pomocu 70 tołmaczerjow (pſchełożerjow), kotrychz wón z Jeruzalema pſchincz da, do grichiſkeje rycze pſchełożene byłe, kotruz rycz pak jenoz jara mało wuczenych židow tehdom znajeſche. Czi pak, kotſiž ju znajachu, běchu pſchepokazani, zo bě to najwažniſche nic te pſchełożenjo bibliſkoho texta, ale te ſtare ſynagogiſke podawizny a wukładżenjo, tak zo we Khryſtuſowym czaſu, kaz ze ſwjatoho piſma nowoho zakonja widżimy, wukładżenjo a hortna podawizna wot piſmawuczenych ſkoro wjacy płaczeſche dyžli ſwjate piſma ſamo. Zo by tohodla njewuczeny lud we ſtarym zakonju ſwjate piſma czitał a ſej wukładował (kaz dżens proteſtantſki lud) njeſtoji ze žanym piſmikom we tymle zakonju a ſtawizny ſwjatych piſmow ſtaroho zakonja to zjawnje pokazuja. — Ale my njejſmy židża, mohł nječhtó prajicz, my ſmy kſcheſczenjo a kóždomu kſcheſczanej, kiž czitacz móże, dyrbi czitanjo ſwjatych knihow dowolene bycz, woſobnje piſma nowoho zakonja. Na to wotmołwju: Cyłe zadżerżenjo Khryſtuſowe a waſchnjo ſtareje cyrkwje hacz do 16. lětſtotka to tez njepſchidatej. Kajke měnjenjo Jězus Khryſtus ſam we naſtupanju ſwjatoho piſma mějeſche, hodżi ſo lochko dohladacz ze 13. ſtawa ſczenika Mateja. Tam praſchachu ſo wuczownicy Knjeza, czohodla wón k ludej pſchez pſchirunanja rycži; na czoz wón wotmołwi: Wam je date, zo byſchcze potajnoſcze bożoho kraleſtwa wjedżeli, tym pak njeje date. Pſchetoz z widżacymaj wocżomaj woni njewidża a ze ſłyſchacymaj wuſchomaj woni njeſłyſcha, pſchetoz woni je njerozemja; — wutroba toho ludu je ſtwerdnjena a jich woczi drěmataj, zo njebychu něhdy ze ſwojimaj wocżomaj widżeli a ze wutrobu rozemili . . . . . ale zbóżne ſu waſche woczi, zo widża a waſche wuſchi, zo ſłyſcha. Z tych ſłowow, praji ſwj. Hieronymus, je zjawnje widżecz: zo ſpóznaczo kſcheſczanſkich wěrnoſczow njeje wulkej mnohoſczi ludu date, ale jenoz japoſchtołam. Haj junu prajeſche Syn Boži: Zo by wón tez tymle hiſchcze wjele k prajenju měł, zo woni pak to hiſchcze znjeſcz t. j. rozemicz njemóhli. Hdyž Jězus hižom ſwojim japoſchtołam, ſtołpam ſwojeje cyrkwje, wſcho dowěricz njechaſche, kak mohła cyrkej ſo zwažicz, ſwjate piſma, najdróżſchi pokład, kiž je doſtała, do rukow njewědomnych, ſłabych, njedoſpołnych a huſto doſcz njekhmanych kſcheſczanow położicz, kiž ważnoſcz tychle knihow njeſpóznaju? Ale njeżada Khryſtus ſam pola Jan. 5., wumjetuju proteſtantowje:

zo lud swjate pismo cžitacž dyrbi?*) Zo tele joho słowa napominanjo k cžitanju swjatych pismow wobdžerženja, njechamy zapřecž, ale kóždy widži tež: zo Syn Boži tele słowa nieje k tomu ludej rycžał, ale k tym prèdkstejerjam a pismawucženym, kiž swojoho zastojnstwa dla swjate pismo znacž dyrbjachu a je znali njejsu. Hischcže zjawnischo pak budže to kóždomu, zo Jězus k tymle rycžesche, dokelž je tam sobu prajene, zo chcychu cžile joho skóncowacž. Zo je cyła Khrystusowa rycž tohodla na farisejerjow a pismawucženych měrjena, kóždy dowidži, kiž spomnjeny stawcžk pola swjatoho Jana cžita. Schtóž skónczńje hischcže pschiwozmje, zo je Jězus Khrystus sam husto do templa a do synagogow khodźik (Luk. 2; Matej. 4, 12. 13; Mark. 1, 3. 6; Luk. 4, 13; Jan. 6, 12. 18.), zo je tam bjez wucžerjemi sedžak a na nich postuchak, cžitanjo a wukkadženjo swjatych pismow słyschak a tele pisma ludej sam wukkadowak, tón dyrbjak kaž slepy bycž, hdy by wobkrucžik: zo je Syn Boži hižom samotne cžitanjo a wukkadženjo swjatych pismow wot ludu žadak. Ně, Jězus je pschez swoje zadžerženjo a pschikład runje to napschecžiwne wucžik, haj wón kaza ludej, kaž to hižom w Mójzesowym cžasu bě, pismawucženych a měschnikow pytacž (Matej. 23, 2. 3.) a wot nich so rozwucžecž dacž. „Na Mójzesowym stole sedža pismawucženi a Farisejscy. Wschitko tohodla, schtož woni wam praja, to džeržcže a cžińcže.“ Pismawucženi a Farisejscy, a po Jězusowej smjercži japoschtołojo mějachu te swjate pisma po woli Khrystusowej we ruch, lud pak dyrbjesche na nich postuchacž. Wot biblije w ludu žana rycž nieje wothladane wot toho, zo hakle pisma staroho testamenta wobstojachu. — Tón samy porjad je pak tež tehdom džeržany byk, hdyž bě Jězus Khrystus hižom wumrjek a do njebjes spěk, w cžasu prěnjeje cyrkwje.

Japoschtołojo a sčenikowje pisachu z wuwzacžom swjatoho Mateja, kiž swoje sčenjo hebrejscy pisasche, wschitcy pak grichiscy pak kacžonscy, hacž runje we wschěch tehdomnischich kschesčanskich krajach hinajsche rycže po wschelakosczi tutych krajow wobstojachu. Swjaty Pawoł njepisasche swój list Romskim we romskej (kacžonskej rycži), ale we grichichskej. Cžohodla to? Dokelž wón kaž wschitcy druzy swjeczi spisarjo chcychsche, zo bychu pisma na žane waschnjo ludej do rukow njepschischke, ale jenož derje wucženym a tajtim, kotsiž bychu we nich wobkhowane potajnosczje wopschijecž móhli. Swjaty Matej pisasche swoje sčenjo za Jeruzalemsku wosadu hebrejscy, ale po starej hebrejskej rycži, kiž židowski lud wjacy njeznajesche; swjaty Markus pisasche swoje sčenjo w Romje, pod khěžorom Klaudiusom, zjawnym njepschecželom grichiskeje rycže, ze žaneje druheje winy hacž z tuteje, dokelž wón měcž njechasche, zo bychu romscy pschewobroczeni kschesčenjo joho sčenjo cžitali. Zjawne znamjo, zo swjeczi spisarjo ludu dla a cžitanja dla swoje pisma njepisachu, bě tež to, zo su tele pisma wosobnje listy jenož pschileżnostnje pisali, jenož jednotliwym kschesčanskim wosadam pschipostali a zo je cyły nowy testament po kruchach a dołho po

*) Pschepytajcže te pisma, dokelž so wam zda, zo macže we nich wěcžne žiwjenjo ..... Jan 5, 39.

ſmjercži Khryſtuſowej hakle dopiſany był. Matej piſaſche 15 lět po Khryſtuſowym donjebjesſpěczu, Markus hiſchcże pozdžiſcho, Lukaſch khecarjow dla hakle na kóncu prěnjoho lětſtotka. By to tehdom hižom winowatoſcz było, zo dyrbjeli kſcheſczenjo-ſwjate piſma cžitacz, dha by Khryſtus a japoſchtołojo (ſwj. piſarjo) wopaki cžinili; Khryſtus, zo wón njebě jim pſchikazał zdobom po joho ſmjercži abo pſchi joho žiwjenju piſacz, a japoſchtołojo pak, zo njejſu ſami tak wjele rozoma měli a joho wuczbu napiſali. Woboje pak by wulka kſchiwda była za Khryſtuſa a za japoſchtołow. Khryſtus je ſwojim wuczownikam, kaž ſwjate piſmo zjawnje praji, porucził prědowacz t. j. hortnje joho ſwjatu wuczbu wuczicz a to woni kaž zaſy jich wuczownicy cžinjachu, tak zo je ſo wjele lětſtotkow minyło, prjedy hacž mózachu ſo wſchě piſma nowoho zakonja we wſchelakich ryczach wſchelakich kſcheſczanſkich krajow. Swjaty Hawſchtyn praji, je ſwjate piſmo we ſwojim cžaſu t. j. we ſchtwórtym lětſtotku jenož we tſjoch ryczach a zo žana wot tutych ryczow tajka njebě, kiž by zwjetſcha znata była. Dyrbjała to tohodla biblija kaž proteſtantowje wudawaja „cžitanka“ bycz za cyły lud, cžohodla njejſu japoſchtołojo abo jich wuczownicy ze biblije tajku knihu ſcžinili?? Wſchak ſo proteſtantowje ſkoro we kóždej małej wěcy na ſtaru japoſchtołſku cyrkej powołaja, cžohodla chcedža woni tudy waſchnjo ſtarcje prěnjotneje cyrkwje zacžiſnycz? Runje we japoſchtołſkim cžaſu, hdyž ſo Khryſtuſowa wuczba hortnje wuczeſche, by jena wotpiſana abo cžiſchczana biblija jara wužitna była khecarjow dla, kiž falſchne wuczby we falſchnych piſmach rozſchěrjachu, a tola wobſwědczeja wſchitcy cyrkwinſcy Wótcowje a ſpiſarjo tamnoho cžaſa, zo tehdom hiſchcże žana biblija njebě a zo bu ſwjate piſmo jenož na božich ſłužbach cžitane a we tajkej ryczi, kiž dyrbjeſche ludej derje wukładžena tycz. Někotre kraje woſtachu 400, 500, haj někotre 800 lětſtotkow dołho bjez pſchekoženja ſwjatoho piſma a tola wobſtojeſche tehdom we wſchěch krajach bjez biblije hižom taſama kſcheſczanſkokatholſka wěra, kaž we naſchim cžaſu hdyž mamy biblije wot wſchěch krajow a ryczow. Zo je biblija pozdžiſcho do mnohich ryczow pſchekoženа była, to my rady pſchidamy, ale my njeſmědmy zabycz, zo cyrkej to ženje rady njewidžeſche, dokelž z kóždym pſchekoženjom ſo też wjacy zmylkow do pſchekoženych biblijow měſchachu a dokelž lud, kiž bibliju we ſwojej ryczi cžita, tuſamu derje cžita, ale zwjetſcha njerozemi, haj huſto doſcz pſchez ſamotne wukładowanjo tejeſameje do błudow a khecarſtwow zawjedženy bycz może. Za dopokaz ja jenož jowle wobkruczam, zo ſu wſchitcy khecarjo kóždoho cžaſa ſo na bibliju powołali, byrnje taſama biblija, prawje cžitana a wukładžena wſchitke jich khecarſtwa zatamaka. Tohodla praji hižom ſwj. Hawſchtyn jara derje, zo ſo z tej bibliju runje tak ſtaroſczinje wobkhadžecz dyrbi, kaž z euchariſtiju (ze najſwjeczíſchim ſakramentom). Boże blido ſtoji kóždomu pſchihotowane k tróſchtej a k wokſchewjenju, tak też ſwjate piſmo. Tola, praji wón, dyrbi wone kaž najſwjeczíſchi ſakrament jenož doſtojnym a khmanym podate bycz, kotſiž bychu k joho wužiwanju doſpołnu wědomoſcz měli a doſpołnu póczciwoſcz. Žadyn džiw, zo naſcha cyrkej jenož tajkim cžitanjo ſwjatoho piſma dowoli a powſchitkomne cžitanjo biblije bjez wukładowanjow nochce.

(Pſchichodnje ſkónczenjo.)

Swjaty Ansgar, japoschtol Skandinavije,

archybiskop Hamburgski, † 3. februara 865.

(Skónczenjo.)

W Hamburgu natwari nětk swjaty Ansgar biskopsku cyrkej a pschihotowasche mkodych Danow a Skowjanow na missionarstwo. Ale na druhe lěto (837) měješche wón wulke pruhowanja pscheczerpjecz. Normanski wójnski lud, tehdom na wschěch europschich pobrjohach straschny, nadpadże Hamburg a spali město z klóschtrom, cyrkwju a knihownju; Ansgar sam wuńdże ze swojimi duchownymi lědma ze žiwjenjom. Bórzy na to pschińdże zrudna powjescz, zo je biskop Gosbert pschi zběžku luda ze Schwejdskeje wuhnaty a zo je tež kscheszanska wěra tam wuzankujena. Sydom lět njesmědżeschе kscheszanski duchowny do Schwejdskeje, hacž jim tam zasy Ansgar jenoho putnika pósła, kotryž zawostajenych kscheszanow do maleje wosady zjenoczi. K tomu bu hischcze klóschtyr w Turholtu pola Brügge, hamburgskomu biskopstwu wot khěžora darjeny, Ansgarej wzaty. Tu stejeschе wón nětk khudy kaž Job a duchowni dyrbjachu joho wopuschczicz, dokelž jich wjac ani zeżiwicz njemóżeschе. W tej nuzy pytasche wuczek pola susodnoho biskopa Ludericha we Bremenje; bu pak wot njoho wotpokazany, dokelž tón założenjo arcybiskopstwa w Hamburgu rad njewidżeschе. Skónczuje smili se pobożna žónska nad khudym archpastyrjom; wosobna wudowa Ikia dari jomu dwór blizko Hamburga; wot tudy pocza Ansgar zasy swój zapuszczeny wokrjes wopytowacz. Nowomu němskomu kralej pschistuscheschе, so lěpje postaracz wo wokhudżenoho archybiskopa. Pschileżnoscz k tomu poda so pschi smjerczi biskopa w Bremenje. Kral chcyschе tele biskopstwo z Hamburgom zjenoczicz a Ansgarej wotedacz. Ale pschecziwo tomu zběhasche so biskop we Verdenje a wobkruczowasche, zo ma starsche prawo na to. Skónczuje pak pschipadże tola Bremen k Hamburgej a Verdenski biskop dosta jenož někotre kruchi hamburgskeje diöcesy. Hdyž bě tón zadżěwk wotstronjeny, nasta druhi. Archybiskop w Kölnje nochcyschе pschidacz, zo by Bremen z Hamburgom zjenoczeny był, dokelž je prjedy ke Kölnej stuschał. Ale němski kral nochcyschе, zo by biskop joho kraja pod archybiskopom cuzoho kraja stał; a bamž Mikławsch postaji, zo matej biskopstwje Bremen a Hamburg zjenoczenej byczz (858). Němski kraj měješche nětk tři archypiskopstwa: Mainz, Salzburg a Hamburg-Bremen. Ansgar bě hižom prjedy do Bremena pscheczahnył.

Hdyž tele zwady trajachu a tež pozdżischo pokraczowasche Ansgar we swojim prócowanju, zo by połnócnu Europu za Khrystusa dobył. Tehdom knježeschе w Danskej samostatnje kral Erich. Pschi někotrych wopytanjach, kotrež bě jomu Ansgar hako wupósłanc němskoho krala sczinił, dobu sej Ansgar tajku czescz, zo joho Erich w najwažnischich wěcach k wuradżenju powoła a wscho po joho žadosczi czinjeschе. Haczrunje kral, bojo so najskerje pohanskich popow, pohan wosta, dowoli tola, zo by we tehdomnischim hłownym měsczе Schleswiga (Hadeby) cyrkej natwarjena a fara założena była. Ale w lěczе 854 bu wot njepscheczelow kscheszanstwa zběžk pschihotowany, w kotrymž bu Erich z tróna czisnjeny a morjeny.

Wschitcy pschikhilnicy Ansgara padźechu z Erichom w tsidnjowskim wojowanju. Krona pscheńdże na dźěćo z mjenom Erich II. a joho zastaraćerjo běchu też surowi njepschećelojo kscheścanstwa. Na te zboże njetrajesche pscheścěhanjo dołho. Hdyž so swjaty Ansgar na pucź do Danskeje hotowasche, zo by tamnische rokoćenjo změrował, dosta powjesćź, zo je młody kral najhórschoho zastojnika wotehnał a zo je Khrystusowej wěrje pschikhilenu. Bórzy pschińdże też z Danskeje póselstwo z prajenjom, zo sej Erich II. joho pschećelstwo a hnadu Khrystusa zaskužićź pscheje. Pschewodźany wot nadobnoho hrabje (grofy) Burkharda khwata zwjeselený archypastyŕ sam do Danskeje (856). A jomu poradźi so nic jenož prjedawsche dobre poměry wobnowićź, ale też nowe spěchowanjo dosahnyćź. Cyrkej w Schleswigu bu zasy data a wysche toho wužiwanjo zwonow dowolene, schtoż bě prjedy hako kuzłarstwo zakazane. We měscze Ribe (w Jütlandźe) załoži kral nowu faru a cyrkej. Prjedy hacź naležnoscze w Danskej tak zbožownje so wobroćichu, scźini Ansgar we Schwejdskej ważne krocźele.

W lěcźe 861 nastupi swoje druhe missionarske pucźowanjo do Schwejdskeje; a bě w tym kraju druhi krócź z pschizwolenjom němskoho Ludwika. Ansgar pschińdże runje w prawym cźasu; pschetoż tehdom jednasche so na narodnym sejmje wo to, zo by kscheścańske nabožnistwo cyle zakazane było. Z bohatymi darami dobu Ansgar najprjedy pschećelstwo wjerćha Olafa, kotryž pak jomu zjewi, zo wo tym sam wobzanknyćź njemóže, ale zo dyrbja potom swjate losy (pschibohow) praschane byćź. A sta so tak. Losy wuprajichu so za kscheścańsku wěru a tak wobzanknu też narodny sejm, zo smě kóždy po spodobanju Khrystusa cźeścźićź. Tak tu nětko we Schwejdskej Ansgar dwě lěcźe ze žohnowanjom skutkowasche. Wotedawschi zarjadowanjo cyrkwje Erimbertej, bratrowcej mjenowanoho Autberta, postaji joho za fararja w Birchy, hdźež kral Olaf pschihodne město za nowu cyrkej pschipokaza a wróćźi so zasy do swojoho archybiskopskoho sydła Bremena.

Tak minychu so lěta w japoschtolskim prócowanju a w mnischskim žiwjenju. Ansgar běsche sebi pschecy pschał, zo by směł swoju krej pschelecź za Khrystusowu wucźbu; ale tele pscheczo njebu dopjelnjene. Wón wumrje na swojim łožu. Hdyž widźesche, zo budźe dyrbjecź pschez pschirodźenu smjercź ze swěta hicź, zdychowasche wón: „Ach, we tym su moje hrěchi wina, zo martrarsku hnadu njedostanu“. Po schtyriměsacźnej khorosćźi wumrje 3. februara 865 w 65. lěcźe swojeje staroby a w 32. swojoho archybiskopskoho zastojnstwa. Cźescź wote wschěch joho znajacych pschewodźesche joho do rowa.

Wón bě kruty pscheciwo sebi samomu, wodnjo a w nocy noschesche na cźěle drapatu drastu, a wužiwasche jenož tak wjele, zo mohł žiwjenjo hubjenje zdźerźećź. Běsche jenicźcy wot khlěba a wody žiwy. Zwucźeny na stajnu dźěkawosćź wobstara psalmy spěwajo wschelake rucźne dźěło, a zo by na pucźach nikomu wobcźežny njebył, pytasche sebi z plecźenjom syczow (sakow) swoje zežiwjenjo, cyle po prawidle swjatoho Benedikta dospołnu khudobu zakhowajo.

Napscheczo tomu twarjesche schpitale za khorych, khudych a cuzych pschikhadnikow, wjedźesche dary hromadźićź za wjerchow a zajatych wukupowacź, a staraschе so jara za wudowy a syroty. Hako biskop wopytowasche pilnje fary, wuradźo-

wasche z duchownymi, tworjesche nowe cyrkwje a z trěbnymi wěcami je zastara, k czomuž najwjetschi dźěl swojich dokhodow poswjeczi. Hdzežkuli pschińdže, prědowasche sam. Zo by so kscheszanstwo mohło pschecy bohaczischo rozwijecz, zakožowasche swjaty Ansgar na wschelakich městach klóschtry a podobne wustawy. Tu wuwucži a wottudy wupósła duchownych tym, kiž běchu kscheszenjo, a missionarow k tym, kiž běchu hischcze pohani. Staroszciwje szczelesche do dalokich krajinow swojeje diöcesy duchownych a missionarow a napominasche jich, zo njebychu wot pohanow niczo žadali, zo by kscheszanska wěra czim skerje wot nich pschijata była. Tohodla dawasche jim bohate dary na pucz sobu z dźěla k zeživjenju, z dźěla, zo bychu sej z darami pschecželstwo pohanow dobyli.

Hibanjo horwoszce, kotrež možesche so lochcy pschi wobdźiwanju luda zběhacz, wjedzesche wón we nastawanju poduschycz. Wschudzom běsche měnjenjo, zo Ansgar džiwy czini a khorych z dótknjenjom wulěkuje. Ale wón to njeradh powjedacz styschesche. Junu prajesche jenomu swojich pschecželow: „Hdy bych wosobnoho dara hódny był, bych Boha prosył, zo by tón džiw na mni czinił a mje do dobroho człowjeka pschestworił“. Pschez znutskowny hłós, wo snje a we widzenju spózna do prědka, schtož dyrbjesche pschińcz a po tym tež wschelake wuczby dawasche.

Dobroty wopokazowacz, běsche radoscz joho žiwjenja. Wón rozdawasche pschecy dzesaty dźěl swojich dokhodow khudym. W Bremenje natwari schpital, do kotrehož sam kóždy dzeń khodzesche a hdzež sam czasto khorym służesche. Joho luboscz ke khudym njeznajesche mjezy; najwjetscha radoscz za njoho bě, jim nohi wumywacz a pschi blidze jim poskužecz. Jatych je jara wjele wukupił; a tež na cuze kraje pschenidze joho dobroczerstwo.

Hrabjowje w poknócnej Albingskej, k joho biskopstwu skuschacej, pschedawachu popadnjenych njewólnikow (sklawow). Ansgar njepopscha sej měra, doniž czile rubježnicy jomu swjatoczinje njeslubichu so swojoho rjemjesła wotrjec; woni dyrbjachu wschitkich swojich zajatych (njewólnikow) puschczicz.

Tónle muž, hewak tak czichi, pokaza, hdzež złóscz a twjerdu wutrobu pytny, móc a raznoscz. Mócni a bohaczi, kotsiž njemějachu dobre swědomjo, tschepotachu psched nim, bjeztymzo sněni staw we nim bratra nadeńdze a khudy kaž nana. Ansgar běsche w tym czasu žiwy, hdzež bě kralowska móc spanyła a nowy porjad nastawasche. Kaž druzy biskopojo tak tež wón zakitowasche lud psched nowej pschemocu. A pschi wschim tym mějesche tón swjaty muž tak make měnjenjo wo sebi, zo so w swojej poslenjej khoroszczi czasto staroszciwje praschesche, hacž je tola wschě swoje pschisłuschnoscze dopjelnił, a mysłesche sej, zo Bóh njeje z nim spokojom, dokelž joho njeje dał hako martrarja wumrjecz. Praschany, ma-li swojoho pschecželа Rimberta za khmanoho nastupnika w archybiskopstwje, wotmołwi wón: zo je Rimbert hódnischi archybiskop bycz, hacž je wón sam hódny najnižschu swjeczižnu dostacz. Mrějo zdychowasche: „Božo, budz mi huadny hubjenomu hrěschnikej.“

Ansgar słutkowasche tež hako spisowar, hacžrunje bě z tejko dźěłami swojoho archybiskopskoho zastojnstwa wobczeženy. Z joho pismowskich dźěłow pak su so

nam jenoż wukhowake „Pigmenta“ (modlitwy po pſalmach) a żiwjenjopis biſkopa Willehada. Druhe ſpiſy a liſty ſu zhubjene.

Za ſwjatoho wupraji Ansgara hižom joho naſtupnik a pſcheczel Rimbert a bamż Mikławſch I. potwjerdźi to ſwjatoprajenjo. Hacż do czaſa tak mjenowaneje reformacije woſta ſwjaty Ansgar jedyn z prěnich patronow europſkeje poknocy a dotal noſy wjele měſtnow w delnjej ſtarej Sakſkej joho mjeno, każ na pſchikład: Ansgarowe wrota w Bremenje a t. d.

O zo by na próſtwu ſ. Ansgara w tamnych krajinach, hdżeż prěnju cyrkej a kath. biſkopow hidża, ſwětło katholſkeje wěry zaſy wſchudżom wożiwiko a tak poſlenja wójna, kotruż ſtaj němſkaj knjeżerjej za němſku narodnoſcż zapoczałoj bykoj, też Khryſtuſowej wěrnej cyrkwi dobyczo wuſkutkowała! Po „Hlasu.“

Z Łužicy a Sakſkeje.

Ze Schěrachowa. Tudomna pſched 100 lětami rjenje twarjena cyrkej najſkerje w bliżſchich lětach pſchiſtojnu pychu doſtanje, pſchetoż nětko ſo ſylnje na to dźěła, zo byſchtej wobej wěži (tórmaj), jenoż do cyrkwineje tſěchi hotowej chyle dotwarjenej byłej. Knjez farař Żur je tu wěc wosebje ſpěchowacż poczał a nětko pſchecy wjacy podpjery namaka. Prěni kapital 2000 toleri k tomu kóncej je pſched někotrymi lětami njeboh ſchěrachowſki młynk Kunze daril. Wloni pſchipokaza k. farař k tomu dwaj hewak jomu ſłuſchacaj woporaj, na kotrejż ſo wokoło 150 toleri nawda. Tež bu koncert k lěpſchomu ſpomnjenoho wutwarjenja dżeržany. Na to je k. farař dwór wot dwora make a wulke dary hromadźił, pſchi czimż ſo někotſi po 100 a 50 tolerjach podpiſali a darili, tak zo ſo wulka ſumma 2,400 toleri nawda (w Schěrachowje ſamym 2000 tol.). To ſu rjane dopokazma luboſcze k božomu domej!

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Z Prahi. Na prěnju duchownſku zhromadźiznu 17. januara zeńdże ſo, każ Blahověſt piſche, nimale 70 duchownych pod pſchedſydſtwom najdóſtojniſchoho knjeza kardinala archbiſkopa. We prěnim poſedźenju ryczeſche ſo wo prědarſtwu we hłownym měſcze a w druhim wo zawjedźenju 40 hodźinſkeje pobożnoſcze. — Njedźelu 22. doſta 55 ſeminariſtow a klóſchtyrſkich klerikarjow tonſuru a 29. wudźěleſche archbiſkop niżſche ſwjeczizny.

Z Prahi. Swjaty dżeń ſſ. Cyrilla a Methoda bu, każ najnowſche cžeſke nowiny piſaja, po żadoſczi kardinala archbiſkopa z pſchizwolenjom bamża też za cžeſku cyrkwinſku provincu ſpoczinajo z tutym lětom na 5. julija pſchepokoženy. W Morawje a khrowatſkich biſkopſtwach je hižom tak.

Z Wina. Tu wumrje pſched někotrym czaſom hrabja Hartig, něhduſchi pósłanc a ſtatny miniſter. W ſwojej poſlenjej woli wotkaza wón 1000 ſchěſnakow krajnej

pakładniey, dokelž je pschikhadžejo z cuzby do Rakuskeje za někotre maliczkoscze na mjezach cło zapłaczicz zakomdžił, zo by spěschnischo dale puczowacz mohł. Nochcyjo krajne dokhody pschikrótschicz poda takle dosahace zarunanjo. Woprawdže žadna swědomitoscz!

Z Lublany. Redakcija „Zgodnjeje Danicy" (po serbsku „Jutniczki") je w krótkim ezasu 3000 frankow za swjatoho wótca nahromadžiła ze wschelakimi podpisami a pschecjemi daricjerjow. Tutón dar bu ze slowinskim a laczanskim listom bamžej pschepodaty, kiž je pschi tej składnosczi dawaczerjam a cyłomu slowinskomu narodej žohnowanjo wudželił.

(Mitoscziwi bratsja.) Po cyłej Europje su rozpschestrjeni mitoscziwi bratsja, kotrychž hako praktiskich zastupnikow kschescjanskje luboscze kóždy czesczi. Po najnowischim pschehladu je we 99 jich klóschtrach a domach w Italskej, Francowskej, Schpaniskej, Rakuskej, Pólskej, Bajerskej a Pruskej wob lěto 62,727 khorych wothladanych bylo. Rjad mějesche 1159 sobustawow, z kotrychž je 75 duchownych, 71 lěkarjow a 78 lěkarnikow (haptykarjow).

(Wobroczenja.) Protestantski zemjan k. von Puckow we Meklenburskej bu pschez czitanjo knihow Paderborunskoho biskopa „Ein bischöfliches Wort an die Protestanten" tak hnuty, zo ze zamyslom do Paderborna puczowasche biskopej so džakowacz a psched krótkim w Speieru psched biskopom katholske wěrywuznaczo wotpoloži. — Jendželski hrabja (graf) Bochan je so do katholskeje cyrkwje nawrócził. — We Wegbergu w pruskej rajnskej provincy bu židowka kschczena, kotrejež džowka je hižom w nalěczu kschczeńcu dostała.

Z Kölna. K lěpschomu wutwarjenja tórmow krasnoho nětko nimale dotwarjenoho doma (cyrkwje) je loterija wot wyschnoscze dowolena a pschedawaja so po wschej Němskej losy k tomu. Mjeńschi dźěl nawdatych pjenjez nałoži so k dobytkam. — Za nowoho biskupa w Trieru bu barlinski probst Pelldram, rodženy ze Schlezynskeje, wuzwoleny.

(Dowěrna próstwa.) Psched lětami běsche w francowskim měscze Tours pobožny duchowny Pasquier žiwy, kotryž so wosebje za wopuschczene syrotki starasche. Wodnjo a noch pschemyslowasche sej wón, kak mohł wbohe dźěczi wschelakim straschnoszam wutorhnycz, pschetož wón sam mějesche lědom tak wjele, zo móžesche so nasyczicz. Tola wobzankny wón khěžu za syrotki natwaricz a wza najprjedy 10 syrotkow do njeje, kotrež buchu tam w rjemjeslu (handwerk) rozwuczene. W dowěrje na Boha powjetschi wón po czasu khěžu, do kotrejež pschecowjacy dźěczi pschińdže a kotraž bu czasto na spodžiwne waschnjo wot dobrych ludźi podpjerana. Ale pschińdžechu tež dny wulkeje nuzy, a hdyž bě ta sama prawje cježka, dha dźěsche pobožny duchowny do prěnjeje lěpscheje cyrkwje, zaklapa na tabernakel a prajesche: „Luby zbóžniko, twoje dźěczatka nimaja dženja žanoho khlěba!" A kóždykrócz da jomu tón zbóžnik, prjedy hacž so dżeń miny, nowe dopokazmo, zo je joho klapanjo wusłyschał; kóždykrócz pschindžechu zasy dobri ludźo z khlěbom a druhimi darami za syrotki.

(Zamurjowane durje.) Gerard z Kempisa, bratr spisowarja zkotych knihow „wot krocženja za Khrystusom," běsche jara krasne twarjenjo natwaricz

dak a pschepross po joho dokonjenju sussodnych zemjanow k hosczinje. Bjez tym zo joho najbóle wschitcy hosczo khwalachu joho bohatstwa dla, praji jedyn z nich: „Wězo je twoje twarjenjo jara wustojnje twarjene, ale jene durje we nim dyrbjake zamurjowane bycz.“ „A kotre durje?“ praschesche so Gerard. „Te,“ wotmolwi tamuch, „z kotrymiž budzesch něhdy won njesenk, zo by pohrjebany byk.“ Tele slowa pohnuchu herdoho muža tak jara, zo do so dzěsche, swojich hrěchow so kajesche a so do tajkoho człowjeka pscheměni, kotryž swoje bohatstwo a swoju zbóžnosez jeniczcy w Bohu samym pytasche.

(Ty hinak njemóżesch.) Jedyn farar mějesche w swojej wosadze wopikca, kotryž na žane joho napominanjow njedžiwasche. Něhdy czumpasche so tón samy zasy jara napity z korczmy a prajesche k fararjej, kiž joho zetka: „Haj, knjeże, tak dyrbi to kóždy dzeń hicz.“ Farar poklepa tomu mužej na ramjo a prajesche jenož: „Prawje masch, ty tež hinak njemóżesch!“ Schto? Myslesche tón pjany, ja hinak njemóżu? to chcemy tola widzecz. Wón chcyschе so nětk fararjej klubu polěpschicz. Ale to njeudżesche; pschi wschěch swojich wotmyslenjach zapadże pschecy zasy do swojeje stareje złósczе; a tola njedasche jomu fararjowe wuprajenjo: „Ty hinak njemóżesch!“ žanoho měra a palesche joho takrjec na wutrobje. Skónczuje dzěsche k fararjej a powjedasche jomu swoje wotmyslenjo, a kak czěžko jomu je te same wuwjesczе. Tu pokaza joho farar na swjaty kschiž, napominasche joho k dostawanju swjateju sakramentow, a potom bu tón wopikc wot palencowoho wotroczkowstwa wumożeny.

Z Roma. Po božich służbach na ss. tsjoch kralow wozjewi bamž we pschitomnosczi kardinalow dekret, w kotrymž so swjatoprajenjo 19 martrarjow z Niederlandskeje postaja. Geusowje („tamnischa protestantska strona“ w czasu krala Filipa II.) zajachu tychsamych we twjerdżizuje Gorkum (Gorinchen) a wobjesychu jich w Brielu 1572. Bjez tutymi martrarjemi běchu swětni duchowni a mnischa ze schtyri rjadow. — Wubjerny missionar jesuita de Smet je w Romje pobyk. Wloni bě wón w połnócnej Americy 700 ludzi kschczik. —

Z Roma. Bamž je poruczność dak, zo maja so pschihotowanja czinicz k swjatoprajenju 137 martrarjow z Japanskeje, Korea a Chinesiskeje, kotsiž su w 17. lětstotku žiwjenjo woprowali, kaž tež Leonarda z Porto-Mauricio a zbožnoho Józafata z Pólskeje. To stanje so z wulkej swjatoczność w meji. Tehdom budże tež zbóžnoprajenjo neapolitanskeje klóschtyrskeje knježny Franciski „wot pjecz ranow“ mjenowaneje.

Z Roma. Encyklika (wokolny list za biskopow), kotraž je wosebje wot protestantow z tajkej haru witana, njeje tudy nikoho pschekhwatała, dokelž je so hižom dwě lěcze wo njej rycžało. Wona bu mjenujcy z wjetschoho dzěla hižom 1862 w Romje zhromadżenym biskopam pschi swjatoprajenju japanskich martrarjow pschedpołożena. Tudy a tež druhdże praja samo swobodomyslni ludžo: Hdyž my prawo za so žadamy, zo smědli swoje mysle wo tym a druhim zjewicz, czohodla njedyrbjał tež wjerch katholskeje cyrkwje prajicz, schto wón a cyrkej wo tym abo druhim za prawe dżerži. Katholske nowiny wschěch krajow pak khwala swojoho wjercha, zo je tak wutrobicze pschecziwo swojim njepschecželam wustupił.

— W cźischczerni a z nakładom Propagandy wuda so, kaž Zagrebački katolički list pische, z nowa porjedźeny missal (kniha pschi Bożej mschi) a brevir we staroslowjanskej rycźi ze glagolskimi pismikami, kajkež knihi so wjele stow lět hižom bjez druhim w seńskim biskopstwje (Zengg) nałožuja. Pschi wuporjedźenju rycže budże tež pomhacź slawny biskop diakowarski Strossmayer (Khrowat).

Wuherska. Po winskich nowinach zdźerżuje so w Temeschwaru sekta tak mjenowanych Nazarejskich; policajstwo napaduje w noch jich zhromadźizny a rozeczěrja je. Měschczanska rada je ze schtrafu 50 tolerjow pohrozyła kóždomu khěžerjej, kiž by tajke njezakońske skhadźowanja w swojim domje wodnjo abo w nowy czěrpjek.

Amerika. Najwjetscha cyrkej w połnoamerikskich statach, cyrkej swjateju Pětra a Pawoła we Filadelfii bu njedawno poswjeczena. Na njej je so 18 lět twariło a wudawki wucźinjeja piecź milijonow toleri. Pschi jeje poswjeczenju běchu tsjo archbiskopowje, 10 biskopowje a pschez 200 duchownych. Ludźi běsche tam pschez 8000. — Z Fondulaka pische bjez druhim missionar Jan Cebul do „Zgodnjej Danicy“: Luba pomoc, kotruž sym z Krajinskeje dostał, pschinjese dobre płody. Nowu cyrkej drje njemóžach natwaricź, ale rozschěrich wo 10 kocheźi drjewjanu indiansku khapałku w Bayfieldze, kotruž sym wloni z pomocu někotrych jendźelskoamerikanskich katholikow a njekatholikow dotwarił. W naléczu zańdźenoho lěta pschesydli so wjele Indianow z lěsow delnjeje Wiskonskeje sem a proschachu mje wo kschczeńcu, duž bě ta khapałka za tak wjele ludźi pschemała; nětko pak rozschěrjena budże wulka doscź za wjele lět. Indianowje a połindianowje dźiwachu so, hdyž jim wot Was póstane louisdory pokazowach a praschachu so, wot koho sym tejko złota dostał. Słyschiwschi, zo su to luboscźiwe dary mojich krajanow z dalokeje domizny za morjom k lěpschomu missionstwa, zradowachu so nad tym wutrobnje a proschachu mje, zo bych so też w jich mjenje dobroczerjam dźakował. Sym też jenu božu mschu za podpjerarjow missionstwa dźerżał a to też pschitomnym Indianam wozjewił, zo so na te měnjenjo wopruje. Wjacy hacź tsi sta duschi spominasche w wutrobnej modlitwje na mojich dalokich pschecźelow a proschesche njebjeskoho Wótca, zo by stokróczinje žohnował dobroczinwe wutroby a ruky atd.“ —

Z Egiptowskeje. Biskop Paskal Buiczicź, Khrowat z Dalmacije, je nětko japoschtolski vikar w Egiptowskej a sobu zastaracźer missiona w srjedźnej Africy. Wón ma k pomocy swojeje wulkeje diöcesy jenoho sekretarja a dweju bratrow laikow z rjadu franciskanow. Missionsporja. Psched 30 lětami běchu w cyłym kraju jenož tsi domy franciskanow, w Kahiru, Alexandrii a Rossetu, nětk je jich tam 12, wschitke maja swoje cyrkwje, a nowe sydlischcza so pschihotuja. K tomu skutkuja zbožomnje w Alexandrii lazaristojo, tam a w Kahiru schulscy bratsja, knjenje dobroho pastyrja w Kahiru a w Portu Saidźe (pschi Suezskim kanalu), miłoscźiwe sotry w Alexandrii a w Kahiru. Wysche romskich katholikow su tudy też zjenocźeni grichojo z 5 cyrkwjemi, katholscy koptojo w Kahiru a w hornjej Egiptowskej z 12 cyrkwjemi, zjenocźeni armenojo z 2 cyrkwjomaj a 2 modlernjomaj, maronitojo ze 4 cyrkwjemi a cźrjódka katholskich Syriskich. Franciskanojo maja 20,000 duschi pod sobu.

Cźischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 3. **Budyšin, 4. měrca 1865.** **Lětnik 3.**

Něschto wo bibliji a jeje čitanju.

(Skónčenjo).

Zo powschitkomne čitanjo biblije ani we židowskej ani we kscheščanskej cyrkwi ženje dowolene njebě, smy widželi; to je winy dosć, zo nichtó so pschekhwatajo na cyrkej skoržicž njesmě, hako by wona we tejle wěch njesprawnje z nami zakhadžała. Ale cyrkej ma hischče druhu winu, zo wona kóždomu bjez wuwzaća bibliju čitacž njedowoli, dokelž je dale (biblija) za mnohich njerozemliwa, haj za mnohich k čitanju straschniwa. Njewučeny lud hlada pschi čitanju najbóle na pismik, kotryž čita; pismik pak mori, kaž japoschtoł praji, a jenož duch je, kiž žiwe čini. Džerži-li so njewučeny čitar biblije „pismika" biblije, dyrbi wěsče wjele we bibliji wopaki rozemicž. Tak rycži biblija husto: zo Bóh rycželesche, zo Boža ruka lud schtrafowasche, zo so Bóh rozhněwa, zo bě Jomu žel a t. d. Schtóžkuli so pschi tychle a podobnych městach biblije jenož pismikej pschidžerži, mysli sej Boha wěsče runje tak kaž słaboho človjeka z rukomaj a z človječimi stawami a nakhilnosčemi. Pola Mateja 5, 29 steji: „Jelizo će twoje woko pohorschuje, wutohrń je a čisń je wot so, jelizo tebje twoja ruka pohorschuje, wotrězaj ju a čisń ju wot sebje, pschetož lěpje tebi je, zo jedyn twojich stawow zahinje, hacž zo by cyke cžěło do hele čisnjene było." Njewučeny, kiž bibliju čita, pak cyle njerozemi tole město pak da jomu tajke wukkadženjo, zo něka jka smě schnosčž won pschindže, njeje-li tajke, schtož k joho zahubjenju je. Dopokaz toho wopschija swjate pismo same a cyrkwinske stawizny. Židja we starym zakonju dzeržachu so pismika swjatych profetow, kotrež buchu jim čitane, byrnje Mójzes hižom pokazał, zo wone dwoji zmysł maja (nutskowny

duchowny a zwonkowny po pismiku) a zo so kóždy wosobnje k poslenjomu dźerżecz dyrbi. Donatistojo (khecarjo we 4. lětstotku) prědowachu: zo maja woni wěrnu Khrystusowu cyrkej, dokelž we Salomonowym wysokim spěwje we 1. kapitlu te słowa stejachu: „Hdźe ty wotpoczujesch pschipołdnju“ (woni mjenujcy k połdnju bydlachu); druzy khecarjo su słowa Khrystusowe pola Mateja (19), zo su někotsi, kotsiž so božoho kralestwa dla wurèzaju tak po pismiku zrozemili, zo woni to božoho kralestwa dla też cžinjachu. Tajkele a podobne wopacžnoscże a zabłudženja z biblije pschiúdu, hdyž so wona po pismiku cžita a pschi tym jeje nutskowny zmysł so pschehlada. Nic pismik biblije nam wěrnoscz wot vjera a wozjewja, ale jeje nutskowny duch a znamjenjenjo. Tutón duch pak, praji swjaty japoschtoł we swojim 1. liscze k Khorinthiskim, njeje wschitkim daty — tohodla też wuschne njebudze, kóždomu njepowołanomu bibliju k cžitanju poskiczicz.

Dale je biblija, schtož wobaj testamentaj nastupa, na mnohich městach cžěmna, potajna a cžežko k rozemjenju; to je jena nowa wina, njewucženomu cžitarjej bibliju zakazacz. Swjaty Pawoł praji wo zakonju staroho testamenta, zo je we nim wjele potajnoscžow zakhowanych, kiž najbóle postajene běchu, prjedyznamjenja nascheje wěry bycz; tak manna, had we puscžinje, jutrowne jehnjo a t. d. Tutych mnohich cžěmnoscjow a potajnoscžow dla, kiž so we starym zakonju namakaja, mjenuje s. Pawoł stary testament wotscžěn. Kaž mjenujcy wotscžěn wěsteje wěcy jenož jeje wobmjezowace linije pokazuje, tak pokazuje też stary testament, jenož te linije toho, schtož Bóh hakle we nowym testamencze woprawdże cžinjesche a wuwjedże. Schtó, prascha so tohodla tónsamy japoschtoł, schtó je Knjezowu myśl spóznał? Tele słowa so skoro na cyły stary testament złožowacz dawaja. Dwaj wucžownikaj, kiž do Emausa dźěschtaj, to dopokazaschtaj; cyle srjedża swětła, běschtaj wonaj tola hischcże njewěstaj we nastupanju profetowych pismow (Luk. 24), runje tak komornik kralowny Candace, kiž sebi pisma Izajasa proroka wot Philippa wukłascz dawasche (Jap. stawiz. 8, 35). Tele potajnoscże so we starym testamencze a joho pismach dżensa hischcże namakaja (2. Kor. 3, 14), tak zo njeje kóždomu date, je cžitacz a sebi też wukładowacz. Maja-li pak wschitcy dar wukładowanja, prascha so swjaty Pawoł? (1. Kor. 12, 30). Schtož nowy testament nastupa, njeje drje we nim tak wjele cžěmnoho kaž we starym, ale tohorunja swjaty Pětr we swojim druhim liscze (3, 16) wot Pawołowych pismow Korinthiskim pisa, zo je we nich wjele wěcow cžežko k rozemjenju a zo njewucženi tajke města z joho pismow kaž z cyłoho swjatoho pisma jenož k swojomu zatamanju pschewobroczeja. Swjaty Hieronymus tohodla derje praji, hdyž pisa: Zrědka so něchtó namaka, kiž njeby pschi cžitanju swjatych pismow jich cžežkoscże dla wotstupił. Jeli tomu tak, kak hodźi so biblija do kóždoho rukow dacz, zo by też wot kóždoho cžitana była??

Biblija njeje pak nic jenož cžežko k rozemjenju, wona może lochko też swojeje cžěmnoscże dla za mnohich kamjeń pohorschka bycz, haj jich do najwjetschoho stracha, schtož zbóžnoscz nastupa, stajicz. W jeje jednotliwych

pismach so husto porjad we nastupanju czasa njewobkedzbuje, woprawdzite podawki wotměnjenja so z potajnosczemi a pschirunanjemi, tak zo njewuczeny to husto dosez njepytnje; biblisska rycz je polna rańschokrajnych cuzych prawidłow, znamjenjow a wurazow, haj druhdy so we nich tez sebi napschecziwne wuprajenja namakaja, kiz schtudirowany bjez khmanoho wukładzerja za zjawne zmylki wozmje abo je k najmjeńschomu zjenosczicz njemóże.*) To schtoz swjate pisma pak za mnohich straschniwe czini, je to, zo so tam tez slabosczе a brachi patriarchow a profetow powjedaja, a zo so złozmysleni abo njewuczeni ludzo na to czasto powołaja. Tak je so stało z biblisskim podawkom wot Lota a joho dzowkow (Gen. 19, 31—36), z wobstejenjom Abrahama k Hagarje (Genes. 16), Judasa k Thamarje (Gen. 38), ze Salomonowym padom (kral. 3, 11), z njepoměrnosczu Nowy (Gen. 9) a t. d. Manichajska sekta we tseczim lětstotku hanjesche tohodla tez spomnjenych wěcow dla wschitkich patriarchow a woni prajachu, zo poł swěta na knihach staroho zakonja pohorschk bjerje. Dosez pak jich bě, kotsiz w tych jednotliwych spomnjenych podawkach patriarchow dopokaz a prawo namakacz myslachu, patriarchow we tychle jich brachach sczěhowacz. Tak su, kaz Mikławsch Le Maire pisa,**) reformatorojo dwoje mandzelstwo hrabje Philippa Hessenskoho za dowolene spóznali, dokelz tamne pschikłady ze staroho zakonja to za dowolene prědkstajachu. Su-li tohodla woni hako wuczeni tak daloko pschischli, kak daloko dyrbja hakle njewucżeni pschińcz, kotsiz bibliju bjez nawjedowanja njezmylniwoho wukładzerja czitaju a ju sami sej wukładuja? Hischcze wjacy zadzěwkow czitarjej biblije nastanje pschi czitanju Mójzesowych a druhich pschikaznjow, profeczenjow a potajnosczow, kiz we woběmaj testamentomaj natrechi. Hdyz stawizny hizom tak wjele zadzěwkow a strachow za czitarja wobdzerzeja, kak wjele strachow dyrbja so hakle nadeńcz we potajnych wuczbach biblije, kaz we wuczbje najswjeczischeje Trojicy atd. Schtóz dha sebi wěri bibliju po swojim duchu czitacz, tón je na wěstym puczu, wótc někajkoho khecarstwa bycz, wot cyrkwje wotpadnycz a swoju zbóżnoscz do stracha stajicz. Sabellius, Arius, Nestorius a druzy móża nam dzens hischcze napominace pschikłady bycz. Schtoz profeczenja nastupa, a jich je wjele we bibliji, wuznawaju wschitcy cyrkwinscy Wótcowje jenohłósnje jich czěmnoscz a swoju slaboscz je dospołnje wukłasczj; kózdy profeta ma takrjec swoje wosebite waschnjo pisanja a wuprajenja, tak zo tón bjezdwělnje wopaki rozemi a wukładze, kiz to njeje prjedy nawuknył. Swjaty Pětr tohodla wěrnosez pisa prajo (II. list 1, 20): „Wy dyrbicze prjedy wschoho wjedzecz, zo žane profeczenjo pisma po samotnym

*) Tak praji profet Ezechiel: Ja widzu Boha wot woblicza k wobliczu, Mójzes I. 32: Nihdy człowjek Boha njewidzi; Pawoł pisa, zo my wschitcy horjestawacz budzemy (1 Kor.), David pak we psalmje: zo bjezbózni na sudny dzeń horjestawacz njebudza; Pawoł praji, zo Bohu swojich darow dla zenje zel njeje — we knihach kralow pak so zasy czita: Zo bě Bohu zel, zo bě wón Saula za krala sczinił atd. atd.

**) We swojim spisu: Sanctuarium profanis occlusum. Němski pschełożk wuńdze we Münsteru 1845.

wukładženju so njestanje; pschetoż profecženjo njeje w zastarsku po cžłowjecžej woli wurycžane, ale nanucženi wot swjatoho Ducha su swjecži Boži je wuprajili." Schtóż so potajkim tola zwaži, napscheczo tymle japoschtolskim słowam profecženja sam sebi wukładowacz, a jednomyslne wukładženjo cyrkwinskich Wótcow kaž ze zacpěcžom na bok położicz, tón njewostanje bjez schrafy. Kajke zrudne scžěhwki skónczńje pschez te samotne wukładženjo biblijnych pschikaznjow staroho a nowoho testamenta wuńdu, je tak zjawne, zo njetrjebamy hakle na to spomnicz. My katholscy n. psch. wěrimy, zo su wschitcy k zbóžnoscži powołani, kalvinscy to po samopaschnym wukładženju biblije prěja; my wěrimy, zo je nam z božej hnadu lohko boże kazuje dżerżecz, cuzowěriwi skoro wschitcy to po bibliji zacžisnjeja; my za to dżerżimy, zo su dobre skutki trěbne, najwjacy protestantskich sektow je za njetrěbne wozjewjeja, kaž to pjecža we bibliji stoji; haj te najzjawnische wěcy, kiž rozom hižom za trěbne spóznaje, su pschez falschne wukładženjo biblije a njewucženych cžitarjow pschewobrocžene byke. Tak běchu we swojim cžasu ludżo, kiž noschenjo cžrijow, naloženjo bohastwow zakazowachu, dokelž Jězus po bibliji te prěnje swojim japoschtołam zapowjedżi a kaž woni wudawachu też te poslenje, bjeztymzo wón tola so jenoż napscheczo zkomu wużiwanju bohastwow wuprajesche; někotsi zacžisnychu mandżelstwo, dokelž japoschtoł Pawoł knjeżnistwo tak khwali, druzy pak knjeżnistwo zacžisnychu, dokelž we bibliji cžitachu, zo je Jězus sam we Kana w Galilejskej na kwasu był a tak mandżelstwo cżeścżowak atd. Zo tajke a podobne błudy, z biblije cżerpane, cyłe żiwjenjo błudżacych pschestworichu a druhdy wulke schmjaty we żiwjenju wubudżichu, tak zo dyrbjesche husto swětna wyschnoscz tajkim błudnikam zasy k strowomu rozomej pomhacz, to je tu wjacy hacž jedyn krócz hižom było a so stało. My widżimy pak z toho jenoż to, schtoż horjeka wobkrucžachmy, zo je straschnoscz, njepowołanym a njewucženym bibliju do rukow dacz. Za najzjawnischi dopokaz toho dyrbimy skónczńje za tule wěc też pschistajicz te jednohłósne wuprajenja cyrkwinskich Wótcow kóżdoho lětstotka. Hieronymus, Hawschtyn, Hrjehor a Ambrosius, najwucženischi Wótcowje, kotsiž po wuprajenju cyrkwje schtworu myśl biblije we swojich pismach prědkstajeja, a też druzy praja runje, zo cžitanjo biblije pola mnohich jenoż dwěle (cwosle), zabłudżenjo a duchownu schkodu pschinjeje. Tohodla pokaza Hieronymus Paulinej, zo wón jelizo bibliju cžita, wobswětlenjo wot horjeka a bożoho wo jewjenja potrjeba, Ambrosius pschiruna swj. pismo morju, kiž dyrbi swojeje hłubokoscże a pschikrytych skalinow dla jenoż wot cyle wědomych pojěżdżene byczż, Hawschtyn pak prokej, z kotrymż so dobre a zke kłoli wottsělecz dawaja, dobre k wotdżerżenju njepscheczelow a k wobaranju, zke pak, sebi sam schkodżicz a swojej duschi smjertne rany narazycz. — Mulerjo, kowarjo, burja, pisa Wótc Hieronymus, njemóża swoje dżěła zapocžecz, khiba zo su to najprjedy nawuknyli abo pod wobkedżbowanjom druhich; a kumscht pismo wukładowacz chcedża wschitcy bjez wschoho pschihotowanja a schtudirowanja rozemicz a po spodobanju wuskutkowacz??? Ně, wotmkowi tón Swjaty a pokazuje nětk swojomu wucżownikej Paulinej, schto je k cžitanju biblije trěbne. — Hladamy pak na to, schtoż wón ze wschitkimi druhimi swjatymi wótcami za trěbne

ſpózna, dha widžimy, zo je wjacy trěbne, hacž ſebi bibliju kupicz, ju wotczinicz a we njej czitacz; my njeſměmy ſo ſpodžiwacz, hdyž naſcha cyrkej po jich wuprajenjach ſo złožuje a jenož woprawdže we wěrje a póccziwoſczi pruhowanym czitanjo biblije radži. Najprěniſche, ſchtož wſchitcy k czitanju biblije jednomyſlnje žadaja, je ſylna a kruta wěra, dokelž ſo bjez tajkeje wěry niczo khmanoho we piſmje ſpóznacz njeda. Swj. Hawſchtyn piſaſche wo tym cyku knihu. Druhe, ſchtož k tomu trěbne je, je tole, zo czitar ſwěrnje pſchi tym wukładzenju ſtejo woſtanje, kaž je cyrkej a cyrkwinſcy wótcowje dawaja. Swj. Hawſchtyn praji: Zo ſwj. piſmo ſwědczi wo cyrkwi ale tež cyrkej zaſy wo ſwjatym piſmje, — a to je bjez dźiwa; pſchez tu cyrkej ſu wſchak ſwjate piſma na nas pſchiſchłe, wona móže rachnowanjo dacz wo jich naſtaczu, jich wěryhódnoſczi, wona ma ſwjatoho ducha k pomocy a njemóže ſo ženje we wukładzenju mylicz. Tſecze, ſchtož žadaja je to, zo kóždy, kiž ſwj. piſmo czita, to pod wobkedźbowanjom duchownoho wuczerja a wjedźerja czini, runje kaž dźěczi nimale piſanjo nawuknjeja, hdyž ſtajnje ſwojej wocži na ruku a pſchedpiſk wuczerja złožuja. Schtwórte je czaſcziſche modlenjo, z kotrymž ſo kóždy k czitanju pſchihotowacz dyrbi. Pjate je wulka ponižnoſcz, pſchetož Bóh ſo pſchecziwja hordym a ponižnym dawa ſwoju hnadu; hdyž ponižnoſcz, praji ſwj. Hawſchtyn, tam je tež mudroſcz (Confeß. lib. 3. c. 5.) Schěſte je wulka cziſtota, ſchtož czěło a cyke žiwjenjo naſtupa. Tam hdyž biblija leżeſche, njeſmědźeſche ſebi we ſtarym czaſu nichtó niczo njeczeſnoho dowolicz. Rycz (zakoń) toho Knjeza, praji hižom pſalmiſta (12), je cziſta kaž ſlěbro z wohnjom wupalene, pruhowane we zemi, wucziſczene ſydom krócz. Sydme, ſchtož cyrkwinſcy Wótcowje k czitanju ſwjatych piſmow za trěbne ſpóznaja, je wěſta pſchihotowanoſcz rozoma a wuczenoſcze, zo by te ſwjate wopſchijeczo tež prawje rozemjene było, woſobnje ſchtož pſchirunanja a znamjenja naſtupa. Dale žadaja woni dołhe ſchtudirowanjo t. j. dlěſche pſchehladowanjo a pſchemyſlenjo ſwjatoho piſma, zo by to, ſchtož jedyn nawuknje, ſo tež derje do pomjatka wzacz hodźało. Skónczuje bojoſcz, pokornoſcz, luboſcz, nabožnoſcz, mudroſcz atd. atd. Hdyž ſwjeczi wótcowje wſcho to wupowjedane za nuzne wumělenjenja ſpóznaja, kiž kóždy k czitanju biblije ſobu pſchinjeſcz dyrbi, dha hodźi ſo z prawom praſchenjo: ma drje mnohoſcz njeſchtudirowanoho ludu wſchě tele trěbne wěcy, hdyž bibliju do rukow wozmje?? Njechamy druhich wotſudźicz, ale tak wjele ſnadź ſměmy tola khrobłe wobkruczicz, zo ſo bicz ſto ludźimi ſnadź jedyn abo dwaj namakataj, kiž móže bibliju bjez wſchoho jeje wonjeczeſczenja do rukow bracz. Něktoſi bibliju kaž druhe jednore knihi wobhladuja, druzy wczipnoſcze dla do nich hladaja, najwjacori pak nimaja tak wjele wědomoſcze abo nabožnoſcze, zo bychu k czitanju božoho ſkowa khmani byli. — Zo dha biblija za wſchitkich tych njepkódna rola woſtanje, na kotrejž niczo abo jenož wóſty a pjanka roſtu, dowidźi kóždy, kiž jenož zwjerſchnje wopſchijeczo wo bibliji ma a lud znaje. Po wſchim tym, pſchiſtajamy tohodla na koncu tutoho naſtawka: Jara derje czinjeſche a czini naſcha katholſka cyrkej, zo wona bjez ſwojimi wěriwymi powſchitkomne czitanjo biblije njepſchida, ale tuſamu ſama wukładowaſche a pſchez ſwojich ſłużownikow wukładowacz

da a hewak jenož tele wukkadowanjo za dobre a prawe spóznaje, kiž z njeje sameje wukhadža. Zo z tym pak hischcże dostojnym a pschihotowanym cžitanjo biblije zakazane njeje, smy wjacy krócž tudy tež prajili; cyrkej žada jenož (IV. sess: Conc. Trident.) wot tajkich, kotsiž žadanjo po božim słowje we bibliji maja, zo bychu so najprjedy pola swojoho biskopa abo fararja abo spowjednika wobhonili: hacž wón jim cžitanjo radži abo nic, a zo bychu tajke wudawki biblije we macžernej rycži cžitali, kiž wot cyrkwje za dobre spóznate (approbirowane) wukkadženja maju a po móžnosczi tež bjez zmylkow su we nastupanju pschełoženja swjatoho texta. Džakujmy so naschej cyrkwi, zo wona we tutej wěcy kaž staroscžiwa macž cžini, kiž swojim hischcże njenazhonjenym dźěcžom palacu swěcžku samu njeda, ale jim jeje swětło sama dźerži, zo je njebychu dźěcži złě wužiwałe abo so z nim tež wobschkodźiłe. P. L.

Zapoczatk kschescjanskeje cyrkwje a jeje rozschěrjenjo w japoschtolskim czasu.

Khrystus bě pschez swoju smjercž wumoženjo cžłowjeskoho splaha dokonjał, a pschez wuzwolenjo, rozwucženjo, a rozpósłanjo 12 japoschtołow so tež za to starał, zo bychu płody joho hórkeje smjercze wschěm ludam wschěch czasow k wužitku pschischłe. Japoschtołojo mějachu tu dźěło dokonjecž, kiž so z cžłowjeskimi mocami wumjescž njedasche, tohodla bě jim Khrystus runje psched swojim do njebjes spěcžom njebjeskoho pomócnika słubił, a jim pschikazał, so nic prjedy z Jeruzalema wotsalicž, doniž jim ducha swjatoho njepósczele. Na dźesatym dnju po Khrystusowym donjebjesspěcžu, na kotrymž so wjele luda ze wschěch židowskich krajinow we Jeruzalemje zeńdże, zo by tu wopomnjeczo na horje Sinai datoho zakonja swjecził, dóstachu japoschtołojo słubjenoho tróschtarja, kiž jich k spóznaczu wscheje prawdy dowjedże, kiž prjedy bojaznych a sebi njedowěrnych z wutrobitosczu a z dowěru wobróni, kiž we cuzych rycžach njezhonjenym dar we wschěch rycžach rycžecž pschidźěli, tak zo mózachu nětko wschěm narodam po Khrystusowej pschikazni słowa žiwjenja prědowacž.

A hnydom wustupichu Japoschtołojo hischcże na tymsamym dnju, prědowajo Khrystusa kschižowanoho a zas pschez swoju móc wot morwych stanjenoho, a to kóždomu we tej rycži, we kotrejž bě narodźeny. Spodźiwna wěc; kaž něhdy pschi twarjenju babylonskeje wěže (tórma) hrěschneje hordosczje dla hacž dotal jenu rycž tak směscha, zo dyrbjesche so lud do wjacorych narodow dźělicž, tak zjenocži wón tu we Jeruzalemje wschelake narody k jenemu ludej, kschescjanskomu ludej, we kotrymž maja so wschitcy hako bratsja a sotry, synojo a dźowki jenoho njebjeskoho wótca lubowacž a jenomu bójskomu słowu posłuchacž. Wohniwa rycž swjatoho Pětra zapali we wutrobach posłucharjow płomjo žiweje wěry do Khrystusa a tsi tysach dachu so swjatocžniczku we mjenje najswjeczischeje trojicy kschczicž. Tak zapocža so kschescjanska cyrkej, newy zakoń z hory Sinai, kiž ma wěcžnu płacziwosczž. Dźeń wot dnja nětko liczba wěriwych roscżesche.

Junu hdyž ſwjaty Pětr a Jan do templa dźěſchtaj, zo byſchtaj ſo modliłoj, ſedźeſche pſchi tak mjenowanych kraſnych wrotach templa proſcheŕ wot młodoſcże khromy, a žadaſche ſebi też wot Pětra a Jana jałmožnu. Pětr pak jomu praji: „Złote a ſlěbro nimamoj, ſchtož pak mamoj, damoj tebi, we mjenje Jěžuſowym ſtań a khodź!“ A we tymſamym wokomikujenju poſkoczi khromy, hako by ženje khromy njebył, dźěſche z nimaj do templa a khwaleſche Boha. Lud pak kiž joho znajeſche, dźiwaſche ſo wulcy nad tym; Pětr wuži tule pſchileži-toſcj, zapocža pſchitomnych napominacź, zo bychu do Khryſtuſa wěrili, kiž pſchez ſwojich ſłužownikow tajke dźiwy cźini, a po joho rycži žadachu pjecź tyſacy kſchežeńcu. Haj tak kruta a ſylna bě ludowa dowěrnoſcź k japoſchtołam jich dźiwow dła, zo khorych ua haſu noſchachu, zo bychu ſo pſchez ſcźěn japoſchtoła, kiž nimo dźe, wuſtrowili.

Tola runje tale khwalobna dowěrnoſcź a ſpodźiwne pſchiſporjenjo kſcheſcźanſtwa we hłownym židowſkim měſcże zbudźi też zawiſcź mjez joho njepſchecźelemi, mjez wyſchſchimi měſchnikami a Farizejkimi; woſobnje pak chcychu tucźi swój hněw na ſwjatych japoſchtołow wutſchaſcź, kotrychž woni na njeſprawne waſchnjo wobſkoržowachu, do putow zajachu, a ſchwikachu, a jim krucże zakazachu Khryſtuſa prědowacź. Jich hněw pſchibjeraſche, hdyž widźachu, kak ſami měſchnikojo a druzy nahladni mužojo tu wot nich hidźenu wěru wuznawachu; a hdyž ſwjaty Schcźěpan, jedyn ze ſydom diakonow pſched židowſkej radu pſchecźiwo tutej zjawnej zaſakłoſczi ryčeſche, ſchcźuwachu wyſchſchi měſchnicy lud, zo bychu ſwjatoho Schcźěpana zakamjenjowali. To bě prěni, kiž prawdu kſcheſcźanſtwa ze ſwojej krewju wobſwědczi.

Tajke njepſchecźelſke zakhadźenjo pak bě runje zas wina, zo ſo ſymjo kſcheſcźanskeje wěry tak khětře po židowskim kraju a we ſudodnych krajinach roznjeſe, dokelž ſwjeczi japoſchtołojo wopuſchczichu z dźěła Jeruzalem a założichu we druhich městach kſcheſcźanske woſady, we Palästinje a Samariji, też we Phöniciskej a Syriſkej a na kupje Cyprje, kotrež potom wjerch japoſchtołow ſwjaty Pětr wopytowaſche a je do wužſcheho zwjazka z hłownej cyrkwju we Jeruzalemje ſtaji. (Skónczenjo.)

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Njedźelu Quinquageſima bu kaž hewak we wſchěch cyrkwjach łužiſkeje a ſtaroſakſkeje diöceſy póſtny paſtyŕſki liſt hnadnoho knjeza biſkopa cźitany. Serbſki pſchełožk bu też tón krócź kaž hižom w poſlednimaj lětomaj cźiſchcźany.

Z Radworja. Dokelž je wyſokodoſtojny knjez kanonikus a farař Wornacź we Wotrowje w zymniſchim cźaſu huſto khorowaty, bu na joho žadoſcź naſch k. kapłan Ducźman jomu hako pomocnik na póſtny a jutrowny cźas pſchiwdaty. Bóh daj, zo by ſo k. kanonik ſkoro zaſy wuſtrowił!

Z Chemnitza. Tudomne w januarn założene towaŕstwo rjemjesniskich pomocnikow ma nětko hižom 73 sobustawow. Woni zhromadźuja kóždu njedźelu. Jedyn wucžeŕ rozwucžuje jich też kóždy schtwórtk w spěwanju, na čimž so 24 rjemjesnischy wobdźěluja.

Z Dreždźan. „Bratrstwo k wěčnomu czesczenju najswjeczischoho sakramenta a k podpjeranju khudych cyrkwjow pod zakitom s. Benna“ je njedawno swoju druhu lětnu rozprawu wudało, po kotrejž ma 252 (žónskich) sobustawow. Dokhodow měješche 707 toleri a wuda 388 toleri na płat, canki, sukno, wobschiwki, židu, hotowe duchownske drasty atd. Bratrstwo je zhotowicz dało 1 nyschporuy płaschcz (mantl), 2 dalmatichy, 8 rěźwow, 3 stole, 1 bursu, 2 woltarnaj rubaj, 5 albow, 19 superpelicow, 16 sukniczkow za ministrantow atd. Tute wěchy buchu zdźěla khudym cyrkwjam we Sakskej darjene a zdźěla za towarstwo s. Bonifaca do Paderborna póslane.

Z Dreždźan. Wóndanjo běsche tu kaž druhe léta koncert k lěpschomu tudomnoho towarstwa s. Vincenca k podpjeranju khudych. Někotsi z najwosobnischich hudźbnikow a spěwarjow sobu skutkowachu. Po koncercze, kotromuž běchu też někotre stawy kralowskeje swójby pschitomne, sczěhowasche bal. Wunoschk bě jara spokojach.

Cyrkwinske nowinki a powjesczе.

Z Prahi. (Pschehlad prażskeje archydiöcesy.) Wysche metropolitanskoho kapitla pola s. Vita, wobstejacoho z 1 probsta, 1 tachanta a 10 kanonikow, su w archybiskopstwje hischcze 3 kollegiatne kapitle: na Wyschehradźe (probst, tachant a 4 sydlni a 6 czestni kanonikojo), we Starej Boleslawje (probst a 6 kanonikow a 6 czestnych), a pola Wschěch Swjatych (probst, tachant, 2 kanonikaj). Diöcesa je na 36 vikariatow rozdźělena, wysche hrabjowstwa Glatz (w Pruskej), kotrež 37 vikariat twori. Prebendy (duchownske městna) su: 2 probstowstwje, 2 archytachantaj, 42 tachantstwow, 556 farow (z nich 20 w Prazy), 7 lokalijow, 11 expositurow, 9 hrodowskich kapłanstwow, 426 kapłanskich a kooperatorskich městnow a 10 cyrkwinskich administraturow; do hromady 1075. Wobydlerstwo je: 1,438,860 katholikow, 32,549 protestantow a 36,900 Židow; w hrabjowstwje Glatz 155,353 katholikow, 4060 protestantow a 290 židow. Prażski generalny vikariat ma 163,802 duschow, po nim slanski 64,311 a najmjenschi 23,970. Duchownych je 1593 (bjez nimi 465 klóschtyrskich) a 73 z cuzych diöcesow. W duchownym pasthyrstwje je 908 swětskich a 144 klóschtyrskich duchownych. Jubilarow (wězo polstalětnych) je 63 a deficientow (khorych) 22. Zwonka diöcesy je 39 duchownych. Rjady su tele: Maltesowje 39 wosobow, kschižownikojo 85, prämonstratowje 206, benediktinojo 40, piaristowje 50, redemtoristojo 21, dominikanojo 12, minoritojo 7, augustinojo 21, franciskanojo 105, kapucinojo 58, mikosczіwi bratsja 40. Žónske klóschtry: jendźelske knježny 19, wórschulinki 40, hilžbjeczinki 44, karmelitki 19, mikosczіwe

sotry ſ. Karla Borromejſkoho 115, khude ſchulſke sotry 34, sotry 3. rjadu Franciſka 33. Wyſche toho 39 mikoſczíwych a ſchulſkich sotrow w Glatzſkej.

Z Wrótſławja. Hnadny k. wjerch biſkop Dr. Förſter, kiž je tak wjele za twarjenjo katholſkich cyrkwjow a wuczérnjow naſcheje krajiny czinił, da tudy nowu cyrkej ſ. Michała, kiž budże na 200,000 toler płaczicz, za ſwoje pjenjezy twaricz. Wyſche toho je wón k hodam 5000 tl. wuczérſkej kaſy za wudowy a ſyroty darił; tohorunja klóſchtyram „k dobrom paſtyrjej“ w Charlottenburgu, w Grünhofje a w Wrótſławju, kóżdomu po 1000 tolerjach. Tež ma hiſchcże jena wot njoho tworjena woſada wulki pjenjeżny dar k twarjenju cyrkwje doſtacz.

Badenſka. Dokelż chce po nowym ſchulſkim zakonju knjeżerſtwo ſchulu wot cyrkwje dżělicz, podawaja nětk katholikowje wſchelake próſtwy wulkowójwodże, zo by cyrkej dale ſchulu ſobu wjeſcz ſměła. Po cyłym kraju dżerża katholſcy zhromadżizny tejele ważneje wěcy dla. Tak zhromadżi ſo we Freiburgu 2500 katholikow, w Acheruje 1200 a w Ballenbergu 800. Katholſcy wucżeni a zemjenjo dżerżachu tam ryczże. We hłownym měſcże Mannheimje bu zhromadżizna 3000 katholikow 23. februara wot naſchczuwanych ludźi napadnjena a z mocu rozehnata, někotſi duchowni buchu hrubje pohanjeni.

Holſteinſka. Miſſionſka fara we Flensburgu je w ſwojim wobſtaczu takrjec zawěſczena. Hdyż ſu z Münſtera we Weſtfalſkej wſchě trěbne duchownſke draſty a cyrkwinſke wěcy za 300 toleri pſłali, ſu fararjo z tamnoho boka Rajna na dżeſacz lět fararjej we Flensburgu kóżde lěto 600 toleri nawdacz ſlubili. Tak chcedża tež miſſionſku faru w Neumünſteru założicz. Holſteinſki miſſion ſteji pod biſkopom w Osnabrücku.

Z Wina. K twarjenju votivnej cyrkwje ſu biſkopojo a hłownicy (ſtarſchi) Maronitow w Syriſkej cedrowe drjewo k jenomu woltarjej darili, kotrež ma w krótkim ſem dóńcz.

Z Hamburga. Każ w Bremenje tak bu tež tudy jubilej ſ. Ansgara w cyrkwjach a ſchulach jara ſwjeczeny.

Bołharſka. Każ Tygodnik katolicki piſche, je ſo pſched dwěmaj lětomaj założeny miſſion pólſkich katholſkich duchownych w Adrianopolu wo dweju pſchiſporik; z Pariza ſtaj tam pſchez Rom pſchijěłoj duchownaj knjezaj Kaczanowſki a Kobrzyński a bratr k. Morawec. Wyſche toho ſu tam k. Domaſch Brzeſka, kiž z dowolnoſczu bożu mſchu po grichiſkim waſchnju dżerżi, a bratraj Janus a Cyrer. Katholſke boże ſłużby ſu nětko hiſchcże w pſchedměſchczu, ale w krótkim chcedża miſſionarej tajke tež w měſcże założicz. Wot ſwjatoho wótca darjeny rjany zwón njeje ſo hiſchcże wupójſnycz mohł, dokelż dotalna wěża njeje k tomu pſchiprawjena.

Italſka. Mondowſki biſkop Guillardi je na połpjata měſaca do jaſtwa wotſudżeny, dokelż je tam zakazany dżěł encykliki wozjewił. — Kral Viktor Emanuel je z Turina do Florenza pſcheczahnył a joho miniſtrowje ſu wſchelake zběhnjene klóſchtyrſke domy wobczahnyli.

Z Roma. Swjaty wótc je ſtrowy a je wóndy w zhromadżiznje dlěſchu ryczż dżerżał, w kotrejż na zaſłużby zbóżnoho jeſuity Berchmana ſpominaſche. W

najbliżschim konsistoriju budże bjez druhim dotalny barlinski probst Pelldram za biskopa w Trieru wobtwjerdżeny.

Schwajcarska. Jedyn najslawnischich mužow Schwajcarskeje je 15. februara nahle wumrjek, Theodosius Florentiei (rodżeny 1808) z rjada kapucinow generalny vikar biskopstwa Chur. Wón bě najwosobnischi prědar w kraju, spisowar a politikar, znaty hako zakožer wužitnych wustawow. Wulki schpital w Churje, wubjernje zrjadowane gymnasium we Schwyzu, ratarska schula w Graubündenje, domy milosczliwych a schulskich sotrow w někotrych městach su hlowne skutki rozhladnoho muža, kiž sam žanoho zamóženja njemějesche, ale za to smilne dary druhich derje nakožicz wjedżesche. Wón hromadżesche tajke dary nic jeno w Schwajcarskej, ale tež we Francowskej, Italskej, Rakuskej, Bajerskej a w Pruskej a zjenoczi swoje nabožne wustawy z fabrikami, zo bychu so z jich wunoschkom potom same zdżerżecz mohle; tak zakoži wulku pschadownju, druhdże papjernik a w Czechach sukelnisku fabriku. Wón bě czesczeny kaž pola katholskich tak pola protestantow. Hdyž bě krótko psched smjerczu w pjenježnych naležnosczach w protestantskej wsy Heidenje pola Appenzella, pschinjese jomu spěwanske towarstwo wjeczor zastaniczko. Theodostus da potom spěwarjow k sebi pschińcz a pscheby z nimi wjeczorne hodżiny we wjesołym rozrycżowanju. Wón wumrje za zajeczo wot Božeje ruczki.

Jendżelska. Psched krótkim wumrje w Baldowje kapitan Mitchel. Wón bě prjedy protestant, ale pschestupi k katholskej wěrje. W swojim testamencże je katholskej cyrkwi we Schottlandje, ležomnosczje, kiž su na 90,000 puntow sterlingow winojte, wotkazak. Najprjedy dyrbi so asyl za wobstarnych duchownych załožicz, a schtož budże zbytkne, dyrbi so po runych dżělach tsjom khatholskim biskopam w Schottlandże, mjenujcy we Aberdeen, w Edinburgu a w Glasgowje rozdżělicz, zo bychu missionske boże skužby za rospjerschenych katholikow w Schottlandże za tute pjenjezy wotdżerżane byke.

Z Londona. Rano 15. februara wumrje po dlěschej khorosczi kardinal Wiseman, archbiskop Westminsterski (Londonski), 63 lět stary. Nic jenož Jendżelska, ale cyły katholski swět je w nim wjele zhubik. Tónle wjele wucżeny, horliwy a lubowany archbiskop narodżi so 2. augusta 1802 w Sevilli wot irlandskej starscheju a pschińdże hako młodżenc do katholskich schulow w Uschawje w Jendżelskej. Bohawucżenosczi schtudowasche w Romje a dosta w tamnischim seminaru wucżerske město. W lěcze 1835 wróczi so do Roma a poda nawjety, zo by so cyrkwinska wyschnosczi w Jendżelskej znowa zrjadowała; tohodla bu liczba japoschtolskich vikarow tam powjetschena. Wiseman sam bu londonskomu vikarej Walshej hako koadjutor (pomocnik) pschidaty a wjedżesche pódla wulku schulu w Oskottu. W lěcze 1847 poda so z nowymi namjetami do Roma a nastupiwschi na město biskopa Walsha hischcze jedyn krócz. Hdyž buchu te namjety wobtwjerdżeny, bu Wiseman 29. septembra 1850 za biskopa wuswjeczeny hako a kardinal, archbiskop Westminsterski a primas (prěni biskop w kraju) Jendżelskeje pomjenowany. Straschny hołk nasta po tutej powjesczi a w sejmje namjetowasche lord Russel, zo by so pod czežkimi schtrafami noschenjo titulow wot

bamža datych zakazako; ale hačrunje je tón namjet trochu pschemënjeny pschez wobej sejmskej komorje pscheschoł, nima tola žanu ważnosćz, pschetož kardinal wobkhowa bjez wobschkodźenja swoje title. Wón je katholsku cyrkej jara pozběhnył, za joho czas je so wjele cyrkwjow, schulow, klóschtrow, dobroczerskich wustawow a farow w Jendźelskej a Schottlandźe założiko. Wysche toho dźěkasche kardinal za cyrkej w zjawnych pschednoschkach, prědowanjach a we wudawanych knihach. Tygodnik katolicki spomina też z dźakownosczu, zo je kardinal za Polakow w Londonje pólski mission założił. — W czasu swojeje dołheje khorosczje bě wón wschěm pschikład sczerpnosczje a pobožnosczje. Generalny vikar londonski Dr. Manning bě pschi smjercži swojeho wyschschoho pasthyrja a zaczini jemu wocži.

Z Roma. Też tudy hromadźa so dary k poskiczenju czasnoho tesaka za tsjoch hrabjow Schmising-Kerssenbrock, kotsiž buchu dla wotpokazanja duella, wot krajnych zakonjow też zakazanoho, z pruskoho wójska pschecziwo wschomu prawej puschczeni. — Bamž je wobzanknył jenoho Rusyna (Makorusu) ze Lwowa hako grichisko-zjenoczenoho biskopa do Roma powołacz, kiž ma grichiskozjenoczeny seminar wjesczje na měsczje nětczischoho Gricha. W grichiskozjenoczenej cyrkwi w Romje budźe so potom Boža mscha w staroslowjanskej ryczi dźerżecz (Katolički list).

Rumunska (Moldawowalachiska). Wjerch Jan Kusa je swój kraj wot patriarcha w Konstantinopolu (pod kotrohož schismatikoju wot 11. lětstotku słuschachu) wottorhnył, kaž su prjedy to hižom Rusowje, Serbjo, Grichowje a zwjetscha też Bołharjo czinili. Wjerch je menujcy metropolitej (archbiskopej) w Bukureschcze titl primasa (prěnjoho biskopa) dał, tak zo je nětko njewotwisny wot patriarcha.

Z Ameriki 4. Jan. W cyrkwi sw. Josefa w Convingtonje bu wěsty k. Bürgler, wubjerny spisowar a redakteur jenych Cincinatiskich nowinow pschez s. kschczencu 29. decembra do katholskej cyrkwje pschijaty. Teho runja wotpołoži wosta Maria Welser, prjedy methodiskeje wěry, w cyrkwi w Mittelebenezer, zjawne katholske wěrywuznaczo. Sobustawy teje něhdże za lěto z nowa nastanjenej wosady w Ebenezer pola Bufalo su so zjenosczili, zo bychu cyrkej, wuczernju a faru natwarili, fararia a wuczerja powowali. Na sw. 3 kralow bu wona cyrkej, kiž běsche prjedy protestantska modlernja, za katholsku swjeczena.

Mexiko. Nowy khěžor Maximilian (bratr rakuskoho khěžora) njeje so w najnowischim czasu bamjej pschecželny wopokazał. Wloni bě w Romje slubił, zo chce cyrkwinske kubła cyrkwi wostajicz a nětko dawa je dale bracz, najskerje na nuczenje tamnischich mócnych a Napoleona III., kotryž je jomu na trón dopomhał. Bamžowy póslanc je so tohodla hacž na dalische ze sydlownoho khěžorowoho města do druhoho pschesydlił. Najskerje pak pschińdże w krótkim zasy k zjednanju bjez cyrkwju a khěžorom.

(Dominikanski rjad.) Po jenych schpaniskich nowinach liczi nětk rjad dominikanow wokoło 200,000 mužskich a 300,000 žónskich sobustawow. Dominikanoju su rozdźěleni w 250 provincach a we 26,000 klóschtrach, z kotrychž je 5 w Palästinje (slubjenym kraju) a 30 w Turkowskej. Z tutoho rjadu je hižom wuschło 7 bamžow, 3002 biskopow a 3091 swjatych, z kotrychž je wokoło 1700 martrarsku smjercz wumrjeło.

Naležnoscje towarstwa.

Do pokładnicy su swój pschinoschk (pok tolerja) na lèto 1865 dale zapłaczili: kk. tachantski hejtman Michał Schneider z Budyschina, kubleŕ Jurij Piech z Khróscžic, kubleŕ Mikławsch Domsch z Hórkow, zahrodnik Michał Haschka ze Sulschec, kapłan Nowak z Khróscžic, khěžerka Madlena Fulkowa na Židowje, kubleŕ Handrij Guda z Kiny, kubleŕ Jakub Rězak z Bělczec, Jan Pětr Měrczink z Hrubjelczic, žiwnoscžerka Marija Czjemjerina z Czjemeric, kapłan Ignac Žitny ze Stareje Běteje w Morawskej, kubleŕ Jan Wolman z Czornec, kubleŕski syn Pětr Wolenk ze Zyjic, žiwnoscžeŕ Michał Pózer z Kuska, žiwnoscžerka Marija Natuschowa z Czjemjeric, Jakub Wjenk z Rózanta, Jurij Kózleŕ z Nowoslic, Jakub Leschawa z Pěskec, kanonik a faraŕ Wornacž z Wotrowa, kubleŕ Pětr Smoła z Wotrowa, Michał Bobik z Wotrowa, Mikławsch Rjencž z Wotrowa, Pětr Czumpjel z Wotrowa, Pětr Bryl z Jawory, Mikławsch Schneider z Jawory, Jakub Krawczik z Jawory, Mikławsch Wawrij z Jawory, Pětr Słodeńk z Jawory, M. Rjencž z Jarowy, Jakub Smoła z Kaschec, Mikławsch Koch z Krěpjec, Boscžij Wjeclich ze Žuric, Mikławsch Schołta z Wotrowa, Jakub Kuscjanski z Wotrowa, Pětr Röthig z Kanec, khěžkaŕ Jakub Nowak ze Stareje Cyhelnicy, zahrodnik Mikławsch Pjetasch z Hory, khěžkaŕ Michał Schócka z Hórkow, blidaŕ Mikławsch Kral z Khróscžic, Madlena Wiczazowa z Prawoczic, kubleŕ Jurij Wowczeŕk z Wudworja, khěžkaŕ Michał Kubańka z Khróscžic, kubleŕ Jakub Czěsla z Khróscžic, kublerka Hańža Duczmanowa z Khróscžic, žiwnoscžeŕ Pětr Hejduschka z Hórkow, schwalcža Madlena Wujeschec z Khróscžic, kowaŕ Jakub Wawrik z Khróscžic, kubleŕ Jakub Wawrik z Nuknicy, faraŕ Jakub Nowak z Radworja, krawc Michał Bulank z Wotrowa, kubleŕ Jakub Libsch z Hunjowa, žiwnoscžeŕ Jakub Kral z Matsec, kubleŕ Michał Domsch z Kozarc, žiwnoscžeŕ Mikławsch Duczman z Dźěžnikec, Jakub Khilan z Kamjeneje, Mikł. Mróz z Kamjeneje, Michał Schpihel z Radworja, Khrystiana Donatec z Khelna, kubleŕ Jan Kral z Czjemjeric, žiwnoscžeŕ Franc Měrczink z Bělczec, Madlena Cymerowa z Nowych Boranec, Pětr Kral z Radworja, kubleŕ Mikławsch Mischnaŕ z Radworja, Mikł. Khilan z Radworja, Hańža Lehmannowa z Radworja, kapłan Tadej Natusch z klóschtra Marineje Hwězdy, pschekupc Jan Hornig z Kulowa, kublerjowa Balantowa z Rachlowa, kubleŕ Czjorlich ze Sulschec, kubleŕ Nowotnik z Hóska, kubleŕ Libsch z Dubrjenka.

Na lěto 1864 su hischcže zapłacžili: kk. pjekaŕ Józef Libsch z Rózanta, Michał Kuba z Pěskec, Mikławsch Mitlicž z Pěskec, Jakub Czjornak z Koslowa, Jurij Grólmus z Radworja, Michał Wjerab z Khelna, Jan Schiman z Mikkec, Wórschla Krawcowa z Bronja, Jakub Wels z Königshaina, Jakub Buk ze Zyjic, Jakub Pjetasch z Khróscžic, Mikławsch Běr z Kopschina, M. Piech ze Zyjic, Jan Gröhlich z Boschic, Jurij Schołta z Dobroschic, Madlena Hołbikowa z Radworja, Mikławsch Mróz z Kamjeneje, Jan Pjetasch z Radworja, Mikławsch Mischnaŕ z Radworja.

Dobrowólne dary: kk. kublerski syn Pětr Wolenk ze Zyjic 5 nsl.; Marija Pjetaschowa z Budyschina 10 nsl.; Khrystiana D. 1 toleŕ.

Zemrjety sobustaw. Michał Duczman, kubleŕ w Khróscžicach, wumrje w januaru po dlěschej khoroscži. R. I. P.

Dale je cyły lětnik Pósła 1864 zasy darika R. V. Fr., za kotryž so jara dźakujemy. Jeli móže něchto czisło 1 a 2 lěta 1864 parowacž, njech je nam dobrocziwje dari, dokelž dyrbimy hischcže někotre exemplary wudospołnicž.

Redakcija.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje

Čisło 4. **Budyšin, 1. hapryla 1865.** **Lětnik 3.**

Kscheszanske missionstwo. IV.

1. We Chinesiskej.

Chinesiska, wulkotny a na pscheměnjenjach bohaty narańschi kraj we dalokej Asiji, praji Fr. Schlegel, je sama wot so maly, nam hischcze njeznaty swět. A woprawdze staj dwaj tysacaj lět so minyłoj, zo njeje nichtó ani wo jeje zakonjach ani wo jeje wěrje něschto zhonił. To, schtož pak njebě hischcze nikomu radżene, to so radży horliwym katholskim duchownym. „Tam, hdżež ani pschekupcy ani pucżowarjo pschischli njejsu, praji protestantski missionar Gützlaff,*) tam su romsko-katholscy missionarjo swój pucż namakali.“ Jim so tohodla też dżakuje, schtož wot nadrobnych a wěryhódnych powjeszczow z tamnoho kraja mamy. Hladamy-li na naschu wěc, na missionstwo we tymle kraju, dha namakamy, zo je tutón kraj sobu jedyn z najprěnischich był, kiž su k spóznaczu wěry Khrystusoweje pschischłe. Hižom swjaty japoschtoł Domasch, kaž stara podawizna powjeda, je do Chinesiskeje pschischoł a Chinesiskim sczenjo prědował. Chcedża-li pak někotsi to prěczż, dha je historiska wěrnoscż, zo je kscheszczanstwo we Chinesiskej tola hižom prjedy sydmoho lětstotka było. Wuryty a we lěcże 1625 namakany kamjeń, na kotrohoż woprawdżiwoscżi nichtó wjacy njedwěluje, to dopokazuje a jednohłósne swědczenjo chinesiskich, arabiskich, syriskich a kaczanskich starych pismow to hischcze bóle wobkruczuje. W tsinatym lětstotku bě we hłownym měscże Pekingu jedyn archybiskop, pod kotrymż schtyrjo biskopowje stejachu. We 14. lětstotku postaji bamż Klimant V. wuwołanoho franciskana Jana de Monte Corvino za metropolitana,**)

*) China Opened. I. 180.

**) Skoro tak wjele każ archybiskop.

kiž Chineſiſkim bože ſkowo hižom we macžerńej rycži prědowaſche. We lěcže 1552 wopuſchczi ſwjaty Franc Xaverſki Goa (krajinu Indiſkeje) z wotmyſlenjom tež we Chineſiſkej wéru Khryſtuſowu prědowacž, ale wón wumrje hiſchcže we tymſamym lěcže 2. decembra, wopuſchczeny wot Chineſow, kotrychž bě ſebi najimak, zo by do nutskowneje Chineſiſkeje pſchiſchoł. We tymle kraju njemóžeſche ſwjaty tohodla niczo ſkutkowacž, za to pak njeſkónczńje wjele w Japanſkej a Indiſkej, kaž to pozdžiſcho widžecž budžemy. W tej ſamej hodžinje (ſchtundže), hdež ſwjaty Franc wumrje, wuzwoli ſebi Bóh za Chineſiſku pak druhoho muža, ſwjatomu Francej ſkoro runoho, a tutón bě ſławny a jara wučeny jeſuita Mathias Ricci z Portugalſkeje. Ricci ſtupi we lěcže 1583 na Chineſiſki kraj (we Cantonje) a ſpocža bjez pjenjez, bjez knihow, bjez zwonkowneje pomocy, we dowěrnoſczi na Boha luboho Knjeza ſwoje czežke miſſionſke dźěło. Zo by ſej dowěrnoſcž Chineſow dobył, woblekaſche ſo prěni czas z draſtami chineſiſkoho popa. Hacž pak bě ſo pſchepokazał, zo tele draſty khmane njeběchu, jomu pſchikhilenoſcž ludu dobycž, wza wón draſtu, z kotrejž ſo ſtaw „wučenych“ wuznamjenja a tale draſta je wot tudy duchownſka abo zaſtojnſka draſta woſtała pola wſchitkich jeſuitow, kotſiž po nim we Chineſiſkej hako miſſionarojo ſkutkowachu. Ricci bě na ſpočatku ſwojoho miſſionſkoho dźěła jara wotwiſowacy wot vicekrala (kralowoho naměſtnika), haj ſta ſo, zo wón junkrócž zazkobjenym pohanſkim Chineſam czeknycž a ſo do Makao wróczicž dyrbjeſche; ale to njemóžeſche joho wottraſchicž wot toho, ſchtož bě we dowěrnoſczi na Boha započał. Wyſche tuteje njebojaznoſcže pokaza Ricci pſchez měru wulku pilnoſcž we nawuknjenju chineſiſkeje rycže a to bě a woſta za njoho hłowny ſrědk, ſebi wutroby jara mnohich Chineſow wot krala hacž do nizkoho dźěłaczerja wudobycž. Joho chineſiſke ſpiſy ſo dżens hiſchcže we khěžorſkej knihowni namakaja. Tak wuhotowany a wot Boha mócnje podpjerany pſchewiny Ricci wſchitke zadžěwki, kiž jomu na dalokich miſſionſkich puczach napſcheczo ſtejachu. Pſchecy mudry a ženje makomyſlny rozſchěri wón evangelium Khryſtuſowe we wſchitkich krajach a provincijach Chineſiſkeje. Prjedy hacž do města Nankinga dóńdže, zhubi pſchi pſchejěczu pſchez wulku rěku jenoho ſwojich pſchewodžerjow a bu ſam jenož kaž pſchez džiw wot zatepjenja wumoženy; hdyž bu ſwojeje horliwoſcže dla wjacy krócž zadžerżany a junu pſchephytany, namakachu junu we joho draſtach božu martru, kiž chineſiſki cłonik za „kuzłarſki ſrědk“ wudawaſche, z kotrymž chce chineſiſkomu khěžorej žiwjenjo wzacž. Tola wumoženy tež z tutoho ſtracha, pſchepucżowa wón wſchitke nutskowne krajiny Chineſiſkeje, hacž do ſamoho hłownoho města khěžorſtwa do Pekinga pſchińdže. Tu na kralowſkim dworje a blizko chineſiſkim mócnym ſpyta Ricci to wobtwerdžicž, ſchtož bě dotal we zwonkownych chineſiſkich městach a provincijach ſkutkował. Ricci běſche nic jenož wuwučeny miſchtyr we prědowanju božoho ſkowa, ale tež wobhonjeny we ſwětnych wědomoſczach*) kaž we filoſofiji, mathematichy, fyſichy, chemiji atd. a to pſchihotowaſche a runaſche jomu pucž k khěžorowomu trónej. Khěžor joho tutych wědomoſczow

*) Jeſuitſki rjad we prědnym czaſu we mnohich europſkich krajach na wyſchſchich ſchulach tele wědomoſcze wuczeſche a mějeſche tohodla bjez ſwojimi ſtawami najwučeniſchich mužow, tež we pſchirodoſpytniſkich wědomoſczach.

dla rady widżeſche a lubowaſche, Ricci pak wuži tule pſchileżnoſcż, khěżora a joho mócnych nic jenoż ſwoje naturſke wědomoſcże a zhonjenja wucżicż, ale też te wyſchenaturſke zjewjenja wot Jěżuſa Khryſtuſa a joho bójſkeje wěry. Tak pſchewobrocżi wón bjez druhimi we krótkim najwyſchſchoho zaſtojnika na dworje, mandarina Pawoła Seu a joho cyłu ſwójbu, kotrejež potomnicy hiſchcże nětk katholſku wěru wuznawaja. Seuowa wnuczka (Enkelin) Kandida, pſchez 34 lět wudowa a wobſedżerka wulkoho krucha kraja, daſche we tymle jej podczińjenym dżěle ſama za ſo tſicecżi katholſkich cyrkwjow twaricż a dżewjatnacże druhich we druhich pſchileżacych měſtach a krajach. Wona ſama bě, kaž du Halde (III. 70) powjeda, tak nabożnje żiwa, zo wona hako wudowa żiwjenjo ſwjatych wudowow ſjéżěhowaſche, kiž ſwjaty Pawoł wopiſuje ſwojomu wucżownikej Timothejej (1. Tim. 5). Najwažniſche pſchewobrocżenja cżinjeſche Ricci we ſamym khěżorowym hrodże. W lěcże 1605 buchu wyſche wjele druhich woſobnych Chineſow tſjo pryncojo khěżoroweje ſwójby kſchcżeni a dóſtachu wot ſwjatoho dnja, kiž ſo runje ſwjecżeſche, mjena: Melchior, Kaspar a Balthaſar. Bjezthym pak zo katholſka wěra tak njeſměrne rjane a wjeſołe płody pſchinjeſe a ſamo na khěżorſkim dworje pſchipóznata bě, pſchihotowa ſo we tych pſchewobrocżenych provincach ſpoczatk powſchitkomnoho pſcheſcżěhanja, kaž wone jenoż wudyricż móżeſche we najprěnſchich cżaſach naſcheje cyrkwje. Ricci bě z božej hnadu evangelium Khryſtuſowe nic jenoż ſpěſchnje w ſpomnjenych provincach rozſchěrił, ale ſkoro na kóżdym blaku a z tajkej mocu a zacżiſchczom, zo cżi wot njoho pſchewobrocżeni kaž junu prěni kſcheſcżenjo wěru nic jenoż z hortom a ſkutkom wuznawachu, ale też pſchihotowani běchu, za nju wumrjecż. Zo dyrbjeſche pſcheſcżěhanjo jara wulke bycż, móżeſche kóżdy do prědka widżecż. Tola bě Ricci wobhnadżeny, zo je tele horjo hakle po joho ſmjercżi († 1610) pſchiſchło. Joho ſmjercż ſama dyrbjeſche, kaž wón ſam na ſmjertnym łożu wuzna, jedyn tych najkhmaniſchich ſrědkow bycż k wobkruczenju teje wot njoho wucżeneje wěry; pſchetoż na żadanjo mrějacoho poruczi chineſiſki khěżor, joho pohrjeb na ſwjatoczne katholſke waſchnje dokonjecż a tak zjawnje pſched wſchitkim ludom, zo ſo zdaſche, hako by hłowne měſto Peking luthych katholſkich wobydlerjow měło. Ricci bě 27 lět dołho we Chineſiſkej a bě, kaž proteſtantſki miſſionar Gützlaff wot njoho wuzna, tak wjele we miſſionſtwje dżěłak, kaž żadyn druhi prjedy njoho. Wón bě najprěnſchi katholſki miſſionar, kiž je hacż do nutskowneje Chineſiſkeje pſchiſchoł a pſchi joho ſmjercżi běchu we wſchelakich chineſiſtich provincijach wjacy hacż tſi ſta katholſkich cyrkwjow.

Hlżom pjecż lět po Ricciowej ſmjercżi wudyri pſcheſcżěhanjo, kiž wón ſam prjedyprajeſche a kiž dyrbjeſche joho z božej hnadu zapoczaty ſkutk pruhowacż. Wſchitcy wótcowje z rjada Ricciowoho (jeſuitſkoho) buchu z Pekinga wuhnacżi a dyrbjachu do Makao ſo wróczicż. Rozſchěrjenjo wěry bě na khětro dołhi cżas zadżerżane a nichtó njebě, kiž by ſo za wobrocżenych Chineſow ſtarał a jich na khěżorſkim dworje zaſtupował. Powſchitkomnje wobknježeſche wſchitke wutroby kſcheſcżanſkich Chineſow te jene pſchecżo a żadanjo: najmudriſchi Bóh chcył zaſy jenoho druhoho muża póſłacż, kiž by dóſtojny był Ricciowe měſto zaſy wupjelnicż a joho prócowanja zaſy dale wjeſcż. Tole żadanjo ſo bórzy, hižom we lěcże 1628

dopjelni. Chineſiſki khěžor wěſcze jenož naryczany, ſo njepſcheczelſch napſcheczo kſcheſczanſtwu a jeho wozjewjerjam ſtajicz, pytny po małej khwili hižom, zo žadyn Chineſa we wědomoſczach ſo měricz njemožeſche z wótcami jeſuitſkoho rjada a tak powoła jich ze jich wupokazanſtwa zaſy k ſebi na kralowſki dwór a wuzwoli a poſtaji najwucženiſchoho z nich, Hadama Schall na Ricciowe měſto pod mjenom: „pſchedſydy mathematiſkoho tribunala“ (najwyſchſchoho wučerja a wobkedžbowarja wſchitkich mathematiſkich wučernjow). Wučenoſcz a wědomoſcz jeſuitſkich miſſionarow, praji Kruſenſtern*) a wubjerneſcz jich parſchonſkich dobrych poczinkow zawěſczi jim pſchiſtup na khěžorſkim dworje. — Tak doby też tutón kaž prěni krócz naturſka wuſchiknoſcz a wědomoſcz wutroby pohanſkich woſobnych Chineſow, zo bychu nic jenož czile, ale też nizki chineſiſki lud dobroty ſwjateje wěry woptacz wuknyli. Jeſuitowje běchu nětk zaſy na khěžorſkim dworje a Hadam Schall bjez nimi we hłownym měſcze najwoſebniſchi a najprěnſchi zaſtupnik katholſkeje wěry a katholſkeje wědomoſcze. Wobroczenja do katholſkeje wěry běchu nětk ſkoro huſcziſche dyžli prjedy, woſobnje hdyž we l. 1631 też dominikanſki a franciſkanſki rjad jeſuitam pomocnikow pſchipoſłaſchtej, kotſiž z nimi wſchitke provincije Chineſiſkeje pſchecžahowachu a wucžbu evangelija prědowachu. Też do pomjeznych krajow, do Tartarſkeje a Mongolſkeje ſo nětk rozſchěrjowaſche ſłowo božoho Syna. „Žně běchu kaž jedyn ſpis praji**) bohate, tak zo na kóncu dźěłaczerjo pobrachowachu, kotſiž je dom khowachu.“ Mało miſſionow we pohanſkich krajach bě, praji proteſtantſki agent***), kiž tak wjele wobroczenjow czinjachu a tak wjele mócnych a bohatych pſchecželow a zakitarjow mějachu, kaž prěnje bamžiſke miſſionſtwa we Chineſiſkej.“ A tajka rycz je bjez dźiwa, pſchetož ſama macz chineſiſkoho khěžora, joho prěnja žona a joho najſtarſchi ſyn buchu wot miſſionara Kofflera kſchczeni a bamžej Alexandrej VII. bu liſt wot khěžorſkoho dwora pſchipóſłany, we kotrymž ſo najrjeńſche doczakowanja za kſcheſczanſtwo we Chineſiſkej wuprajachu. Mandarinojo (najwyſchſchi zaſtojnicy w kraju) katholſkej wěrje a jeje miſſionaram, kaž khěžor ſam jomu wuzna, kóždy dźeń wjacy a wjacy hnadow wuproſychu, byrnje khěžor ſam hiſchcze pohan był a pohanſkomu žiwjenju hołdował. Schall ſo drje zwaži wjacykrócz khěžorej tuteje winy dla, kaž junu Jan kſchczenik prědkſtajenja czinicz a jomu krucze porokowacz, ale khěžor njechaſche ſo ſkutkow pohanſtwa wotrjec a wſcho, ſchtož wón Schallej na joho porokowanja wotmołwi (a ſchtož ſobu najzjawniſchi dopokaz tehdomniſchich dobyczow katholſkeje wěry bě) běchu ſłowa: „Ja wodawam tebi twoje porokowanja, dokelž ſo pſchepokazał ſym, zo mje lubujeſch.“ Kaž derje pak buchu Schall a joho miſſionarojo na khěžorſkim dworje wot khěžora a wſchitkich mócnych mandarinow widźeni, kaž wjele hnadow woni za kſcheſczanſtwo a cyłu katholſku cyrkej tam wuſkutkowachu, tak bě pſchi wſchim tym katholſka wěra jenož czerpjena a to tohodla, dokelž czi najmócniſchi w khěžorſtwje ju na khěžorſkim dworje zakitowachu. Woni

---

*) Voyage round the world II. 3. 19.
**) Le Comte, Lettres XI. 364.
***) The british World in the East, by Leigich Ritchie II. 229.

z khěžorom czerpjachu pak wěru, jeje wuschiknych a wubjernych missionarow dla; wulki dźěl hischcze njepschewobroczenych n i z k i ch Chinesow a wosobnje chinesiscy p o p o w j e hidźachu cuzych wěrypósłow a czakachu dawno na pschileżnosć, napscheczo tamnym pschizwolachym mócnym a khěžorej wustupicź a kscheszczańsku wěru zasy wukorjenicź. Tajka pschileżnosć so pak bórzy hižom namaka. Tón kscheszczańskim missionaram pschikhileny khěžor wumrje a szěhowachu schtyrjo regentowje, kotsiž město khěžorskoho njedoroszczenoho prynca knježachu a katholsku wěru na wscho waschnjo pscheszěhachu. Czeszczowny wótc Hadam Schall bu we starobje 74 lět z rjeczazami zwjazany a z czrjódu pschewobroczenych mandarinow, wot kotrychž pieczoch martrowachu, do jastwa czisnjeny. Tu bu jomu wozjewjene, zo dyrbi po wuprajenym rozsudźenju zadajeny a joho cźěło do kruchow rozrubane bycź. Kaž podawizna powjeda, njemóžachu bjezbožni sudnicy ženje k tomu pschincź swoje njeczłowjeske rozsudźenjo wuwjesć a dokonjecź. Tak husto hacź woni so k wuwjedźenju zhromadźowachu, tak husto nasta na draczowskim městnischczu wulke zemjeźrenjo, zo dyrbjachu sudnicy rozczěkacź. „Cyły kraj, praji Le Comte, bě tutoho dźiwa dla nastróżany.“ Ale Schall, pschez rjeczazy, jastwo, czerpjenja a naturisku słabosć jara wosłabjeny, njezamóžesche dźiwjomu pscheszěhanju dléje so napscheczo stajecź, wón podléža a wumrje 1666. Wón zujese, kaž Medhurst praji, zwjazki a jastwo a pokaza pschez swoju wobstajnosć, zo so zbožownischoho cźuje Khrystusowoho mjena dla we jastwje leżecź, hacź wysoko czesczeny na khěžorskim dworje bycź a tam prědowacź.“ Po Schallowej smjerczi so pscheszěhanjo kscheszczanskeje wěry a jeje wuznawarjow na cyku Chinesisku wupschestrje. Pjeczadwaczeczi missionarow (bjez nimi 21 jesuitow) buchu zajeczi a z nutskowneho kraja do pschimorskoho města Kantona wotwjedźeni. Tu dyrbjachu wostacź, wustorkani wot jich wěriwych stadkow a stajnje wobkedźbowani hacź do léta 1671, hdźež so měrnische czasy za kscheszczanstwo zasy wróczichu.

(Pokracźowanjo).

Zapoczatk kscheszczanskeje cyrkwje a jeje rozschěrjenjo w japoschtolskim czasu.

(Skónczenjo.)

Najwažnischi muž pak, kiž pschez wosebite bójske wjedźenjo so ze židowstwa k kscheszczanstwu wobroczi, bě swjaty Pawoł. Rodźeny we měsczu Tarsus wot židowskeju starscheju, z wosobnymi duchownymi darami wobdarjeny poskuchasche wón najwosobnischich židowskich wucźerjow, zapschija pak tež z tutymi wucźbami njewurjeknitu zawisć pschecźiwo kscheszczanstwu, a pscheszěhowasche pozdźischo kscheszczanow na surowe waschnjo. Tola pschez dźiwne bójske wjedźenjo sta so z najhorliwischim prědarjom evangelia, kotrež wón bjez pohanami daloko a schěroko roznjese. Pschez njeposrědne bójske zjewjenjo spózna wón Khrystusowu wěru a schtoż běchu druzy japoschtołojo, swojoho mischtra pschewodźejo, widźeli a slyscheli, to zhoni Pawoł wot Ducha swjatoho. —

Najprjedy dóstachu jeno židža pschistup k cyrkwi, dokelž czi běchu najlěpje na nju pschihotowani, mjez nimi narodži a skutkowasche jeno jeje bójski zakožeŕ; tola tutón bě swojim japoschtokam pschiporuczik, wschěm narodam swoju wuczbu prědowacz, tohodla dyrbjesche so tež za pohanow pschistup wotewricz; a to sta so pschez pschijeczo romskoho wyschka Kornelia, kotrohož swjaty Pětr we měsczе Cäsareji z cykej joho swójbu kschczijesche we lěcze 36 po Khrystusowym narodzenju. Pětrowy pschikład sczěhowachu tež druzy japoschtokoje a tak roscżesche nětko cyrkej tež mjez pohanami. Prěnja wjetscha wosada zakoži so we měsczе Antiochii, hdžež so wěriwi najprjedy „kschesczenjo“ mjenowachu. Swjaty Pětr sam wjedżesche, prjedy hacž do Roma puczowasche, tule wosadu hako wyschschi pasthŕ. Do Roma tež wěsczе hižom zahe kschesczanstwo pschińdże, dokelž tu, hako we hłownym měsczе cyłoho swěta, zeńdżechu so ludżo ze wschěch kóncow; kschesczanska wosada pak so njezakoži prjedy hacž swjaty Pětr we lěcze 42 sem pschińdże; nětk so tu pschez Pětrowe skutkowanjo mócnje rozpschestrjewasche a hacž do najmócnischich a najstarschich romskich swójbow swoje wotnožki czěrjesche. Pschez to pak, zo ju wjerch japoschtołow wjedżesche a tu swoje skutkowanjo ze swojej smjerczu zazyglowa, bu Rom, kaž běsche hacž dotal hłowne město pohanstwa, nětk z hłownym městom kschesczanstwa.

Jena z najprěnischich a najwažnischich wosadow bě tež we Alexandriji. Tute město we Africy bě srjedżizna pohanskich a żidowskich wědomosczow, takrjec tehdomnischa wulka schula cyłoho swěta, a za krótki czas bu tež kolebka kschesczanskich wědomosczow. Prěni biskop a zakožeŕ tuteje wosady bě swjaty sczenik Mark. Z Alexandrije roznjese so evangelium potom dale do Egiptowskej a Libiskej.

Tola najhorliwischi rozschěrjeŕ bójskeje wuczby mjez pohanami bě swjaty Pawoł. We Antiochii zapocża wón swoje slawne japoschtołske powołanjo. Wottud nastupi wón swoje tsi puczowanja k wobroczenju pohanow pschez krajiny Asije a Europy. We wschěch wjetschich městach zakoži kschesczanske wosady, kiž pschez njebjeske żohnowanjo khětse zakczěchu, a z kotrymiž wón pschez listy hacž do smjercze we pschecżelnym zwjazku wosta. Najwosebnische z tuthch su we Filippi, Thessalonichu, Korincze, Athenach, a Efesu. Ze swojoho puczowanja njewróczi pak so wjacy do Antiochije, ale dżěsche do Jeruzalema, hacž runje wjedżesche, zo so tam wot Żidow żanoho pschecżelnoho witanja nadżecz nima. Lědoma wuńdże żidowskim prudkam, dokelž hako zacpjeŕ żidowskoho zakonja bu wón jaty, hako romski poddan njeda pak so wot żidowskoho suda sudżicz, ale żadasche romski; tohodla bu wot romskoho naměstnika do Roma póslany. Tak dowjedże boża prědkwidżownoscz swojoho pósoła do Roma, zo by hłowne město pschez swoju wuczbu zahorił a pschez swoju smjercz wudebił. Dwě lěcze dołho bě tu jaty, tola bě jomu dowolene, tu sam za so bydlicz. Joho dalsche skutkowanjo njeje docyła znate, jeno to, zo sebi za dwě lěcze (67), ze swjatym Pětrom we Romje martrarsku krónu doby.

Wo skutkowanju druhich swjatych japoschtołow njejsu nam stawizny wjele powjesczе podali. Wschitcy běchu zawěsczе swěrni we swojim japoschtołskim powołanju a wobswědczichu prawdu wot nich prědowaneje a zamkojeneje wuczby

ze swojim žiwjenjom, hacž do jenoho sw. Jana lubowanoho wuczownika Jězusowoho, pschi kotrymž pschescžěharjo wschě srědki, zo bychu joho morili, podarmo nakožowachu. Wón wumrje pschez sto lět stary, hdyž bě Khrystusowu wěru pschecžiwo wschelakim bludam krucze zamkojak. J. L.

Jakub Wornacž.

Njeboh k. Wornacž, kotrohož je Bóh po swojej njewuslědnej radze wotwołak a kotrohož pohrjeb dopisować z Wotrowa wopisuje, narodži so 8. februara 1800 we Pancžicach, hdjež měješche joho nan žiwnoscž. Hdyž bě hako ministrant swojoho wuja njeboh seniora Schuberta w Budyschinje do schule pokhodžił, poda so wón w nazymje 1814 do klóschtra Noweje Cale, zo by swoje studije na tamnischim lyceju započał. Hdyž bu klóschter wot knježerstwa zběhnjeny, 1816 pschińdže W. do Prahi, hdjež 10 lět we serbskim seminaru pschebywasche a hacž do lěta 1820 małostronski gymnasium wophytowasche. Wot 1820 — 1823 studowasche filozofiu a wot 1823—1826 theologiu a dósta 7. měrca 1827 wot biskopa Franca Jurija Loka měschnisku swjecžiznu. Njedželu Lätare (25. měrca) dżeržesche wón we klóschtrje Marijinej Hwězdże prěnju božu mschu. Wot 1. meje tutoho lěta bu wón nakhwilny swjedżeński prědar we tachantskej cyrkwi w Budyschinje a wot 1. januara 1828 katechet a biskopowy ceremoniarius. Wot spoczatka lěta 1831 hacž do 1838 běsche wón kapłan we serbskej cyrkwi we Budyschinje. Po smjerczi kanonika fararja Antona Sommera (1. hapryla 1838) bu wón wot biskopa Mauermanna 18. julija 1838 za fararja we Wotrowje pomjenowany a 5. augusta (10. njedželu po swjatkach) wot njeboh k. scholastika Haschki do swojoho nowoho zastojnstwa zapokazany. Joho wulke zasłużby wo cyrkej a schulu pschipózna nětczischi k. biskop a tachantstwo z tym, zo joho 21. meje 1855 za kanonika wuzwoli.

Z njepschestawacej prócu a z wulkej swěrnosczu staraschе so wón wo duchowne pozběhnjenjo a dobre zarjadowanjo swojeje wosady a dobu sebi pschez tule swěru a pschecželnosch wutrobnu luboscž wschitkich, kotsiž běchu jomu dowěrjeni. Tale luboscž wosadnych wozjewi so zjawnje, hdyž wón 2. augusta 1863 swój 25lětny fararski jubilej swjecželesche (hl. Kath. Posoł 1863, str. 106). Cyły czas swojoho zastojnstwa staraschе so wo pychu božoho domu a wosebje we poslednich lětach czinjeschе jomu ponowjenjo cyrkwje wulke staroscže. — Njeboh bě-sche hižom někotre lěta khorowaty, tola wobstara wón wschitke swoje duchownske dżěła sam a njeproschesche wo žanoho pomocnika, dokelž su serbscy duchowni žadni. Joho mocy bóle a bóle woteběrachu a wón bu nuzowany, schtwórtk 23.

februara toho lěta wot wysokodostojnoho konsistorija sebi pomocnika wuprosycz. 24. februara wopyta joho hnadny k. biskop a slubi jomu žadanu pomoc. Sobotu 25. februara dżeržesche wón poslednju bożu mschu a wjeczor tohole dnja so z nim tak pohorschi, zo njemóżesche wjacy stwu wopuschczicz. Njedżelu 26. februara mějesche za njoho khróscżanski kapłan knjez Wornar boże służby. Wutoru 28. febr. popołdnju dosta wón wot klóschtyrskoho knjeza Edmunda sakrament pokuty a wołtarja a popjelnu srjedu wot khróscżanskoho knj. fararja poslednje swjate wolijowanjo. Schtwórtk (2. měrca) dopołdnja pschińdże wot konsistoria póslany pomocnik radworski k. kapłan Duczman, zo by khoromu knjezej wschitku staroscz wotewzał. Khoroscz běsche hižom tak daloko, zo stwu wjacy pscheńcz njemóżesche a dyrbjesche so schtwórtk popołdnju lehnycz, zo njeby wjacy stanył. Sobotu dosta hischcże junu z wulkej pobożnosczu swjate woprawjenjo. Joho mocy hladajcy wotběrachu a khoroscz nahle pschibywasche. Kak wjele je czerpecz měł, móże so z toho sudżicz, zo mějesche po lěkarskim wuprajenju wodukawosczz we wutrobnje a zahorjenjo płucow. Wschitke bolosczże znjese wón ze sczerpnosczu a z podaczom do bożeje wole a pytasche trósczt a sylnosczz pola ranow swojoho kschižowanoho wumożnika. Joho pscheczeljo procowachu so, ze zawěrno wopornej lubosczu joho czerpjenjo wołożicz. Póndżeln (6. měrca) wjeczor w 10 wustupi joho duscha czische z czěła, mjez tym zo so cyrkwinske modlitwy za mrějacych spěwachu.

Nětko w měrje wotpoczuje po czeżkim dżěle! Ach kak to dale budże, hdyż smjercz telko woporow żada! O knjeże, zdżerż pastyrjow twojoho kschesczanskoho luda a póscżel dżěłaczerjow do swojeje winicy. Żně su wulke a dżěłaczerjow je mało. D.

Michał Buk.

Wysche stejacej zrudnej powjesczi dyrbimy tónkrócz hischcże druhu pschistajicz. Tež jara zasłużbny a wysokodostojny k. Michał Buk, kapitular a scholastikus tachantstwa w Budyschinje je wumrjek. Pschez pół lěta hižom wón khorowasche na wodukawosczz we wutrobnje a druhe nutskowne khorosczże; tola khodżesche wón hacż do poslenjeje njedżele 5. měrca hischcże kóżdy dżeń do cyrkwje a k wołtarjej, druhdy ze wschim móżnym napinanjom swojich wotebjeracych mocow. Spomnjeny dżeń khoroscz a słaboscz nahlischo pschibywasche, tak zo njeboh knjez sam smjercz hako blizku poznamjeni. Srjedu na to rano 8. měrca zastupi wutrobna mertwica, tak zo wón bjez wulkeje bolosczże czische wusny. Joho czěło bu 11. měrca na pohrjebnischczo s. Mikławscha czesczownje pohrjebane. Wjele duchownych a druhich pscheczelow bě pschischło, zo bychu wotemrjetomu poslenju czesczz wopokazali; tak běchu tu kk. fararjo z někotrych serbskich a z dweju němskeju wo-

ſadow, k. kanonik a dwórſki prědar Heine a k. gymnaſialny direktor Buk z Dreždžan, k. probſt Dr. Eiſelt a k. kapłan Edmund z Marineje Hwězdy, jedyn kapłan z Marijinoho Doka, dwaj duchownaj z Rumburga, k. farar a ſchtyrjo tſělcojo z Warnsdorfa, hdyž je njeboh k. ſcholaſtikus wjele króć na wopytanju pobył. Tež wjetſchi dźěł knjezow wučerjow z budyſkeje, khróſćanſkeje a ſchěrachowſkeje konferency běſche pſchitomny. Wyſche duchownſtwa a wučerſtwa pſchizamknychu ſo pohrjebnomu cžahej zaſtupjerjo najwyſchſchich tudomnych zaſtojnſtwow, kaž k. krajſki direktor, k. krajny ſtarſchi, knježerſcy radžiczerjo, appellacia, k. měſchczanoſta a ſobuſtawy ſuda a ſudniſtwa, wubjerk Maczicy Serbſkeje*) a towarſtwa „zu Rath und That“ a wjele druhoho pſchewodžerſtwa z města a ze wſow. Pohrjeb džerżeſche k. farar Kucžank z aſſiſtencu. Dokelž běſche ſej njebocžiczki w teſtamencže wuměnił, zo chce po tym waſchnju pohrjebany bycź, kaž ſu w prjedawſchich cžaſach tudomni kapitularoju pohrjebani byli, njebě žana rycž pſchi rowje, ale němſki popołdniſchi prědar k. vikar Heidrich cžitaſche běh žiwjenja njeboh knjeza. Na to podachu ſo pſchewodžerjo do tachantſkeje cyrkwje ſwjatoho Pětra, hdyž naſch hnadny k. biſkop requiem a absolutio z wulkej aſſiſtencu džeržeſche a wyſokodoſtojny k. kanonik a farar Bart z Khróſćic druhu ſpěwanu Božu mſchu.

Njeboh k. ſcholaſtikus narodži ſo 24. meje 1804 w Zyjicach pola Marineje Hwězdy na kuble, kotrež nětko joho jeniczkomu bratrej ſtuſcha. Hdyž bě na měſchczanſkej ſchuli w Kulowje pobył, dźěſche do Prahi, hdyž ſwoje ſchtudije zapocža a zbožownje ſkónczi. Pſchez njeboh biſkopa Loka doſta wón 9. januara měſchniſku ſwjeczižnu a woſta w Budyſchinje w duchownſkej ſłužbje hacž do ſwojeje ſmjercze. Najprjedy běſche vikar a němſki ſwjatoczny prědar w tachantſkej cyrkwi; w lěcze 1838 bu prěni kapłan pſchi ſerbſkej cyrkwi; w lěcze 1843 bu za direktora tachantſkeje ſchule poſtajeny. Za tule ſchulu dźěłaſche wón z najwjetſchej ſwěrnoſczu pſchez 17 lět a bu druhim wučerjam pſchikład pilnoſcze a dobroho krucze džeržanoho rjada. Pod nim je ſo tež woſebje induſtrialna ſchula (rozpokazowanjo w ſchiczu atd.) pozběhnyła. Za khude dźěczi je ſej woſebje prócu dawał a jim dobroczerjow pſchiwobroczał, zo by wobradženjo Božoho dźěſcza za nje bohate było. Swojich zaſłužbow dla bu wón z njeboh k. Wornaczom a k. kan. Heine 21. meje 1855 za kanonika wuzwoleny; tola wobkhowa wón hiſchcze ſchulſke direktorſtwo. Skónczenje bu 18. haprila 1861 za kapitulara, ſcholaſtika a z tym konſiſtorialnoho radžiczerja powyſcheny. Hako tajki je ſo za cyrkwje a ſchule ſwěru ſtarał a k lěpſchomu tych ſamych z wuwzaczom někotrych mjeńſchich legatow (wotkazanjow) tež ſwoje zamoženjo wotkazał.

---

*) Wubjerkownicy Maczicy Serbſkeje běchu tež jenu pałmowu hałzu póſłali z běłym wjazkom (bantom); na jenym jeje kóncu ſtejeſche doſpołne mjeno njeboczičkoho a na druhim tele ſłowa wot k. Smolerja:

Swěrny Bohu, swěrny jeho słowu
Sy ty stajnje był hač k Twojom' rowu;
Duž sy dostał nětko krónu swěrnosće,
Přewinywši ćeže tutej časnosće.

Pschi swojich zastojnstwach je njeboh k. Buk tež wschě druhe pschiležnoscze wužił, hdyž móžesche něschto cžłowjekam wužitne dokonjecz abo podpjeracz. Tak bě wjele lět sobustaw měschczanskeje khudzinskeje deputacie a wubjerkownik dobroczerskeho towarstwa „zu Rath und That", hdyž je někotromužkuli potrjebnomu pomoc wuskutkował. Tež za nasch serbski lud je so wón wosebje postarał. Hacz runje bě w tym cžasu wuschtudował, hdyž Serbstwo dospołnje spasche, pschizamknu so wón tola borzy k njomu, hdyž so wone wotucziwschi zjawnje pokazowacz pocža. Wón bě hižom w pschihotowachym wubjerku towarstwa Maczich Serbskeje a bu pschi jeje dozałoženju jutry 1847 do wubjerka wuzwolenu a tak tež pschi kóždej nowej wólbje. Posedženja wubjerka wopytowasche wón swěrnje hacz do spoczatka swojeje khorosczе. Mjez maczicznymi knižkami za lud stej dwě zestajenej wot njoho: „Knjez Mudry" z lěta 1849 a „Wosobny dar za kschesczanow" z lěta 1856. Wot toho lěta je wón serbske pjero drje wotpokožił ale je druhich k spisowanju serbskich knihow wubudzał. Hižom w prjedyrhczi „Knjeza Mudroho" wón praji, zo je jenož na proschenjo druhich pisał a pschistaja: „Stawy Maczich mojoho prawopisa! Budzcze tola tak dobri a luboznje proscheni, nam prawje khětse něschto z waschoho duchownoho bohastwa sobudzělicz." Joho žadosczi je so pozdžischo w něczim dopjelnika a dopjelnja so hischcze dale. W tajkim žadanju a staranju za Serbow zastupi wón skónczńje tež do towarstwa SS. Cyrilla a Methoda, kotrež jomu tež praji: Bóh daj czi wěczny wotpoczink a te wěczne swětko swěcz tebi!

Jakub Bryl.

Redakcija katholskoho Pósła je z Tyrnawy (Tirnau) we Wuherskej ze skowakskich stronow smjertnu powjesczi dostała, kotraž wosebje tež katholskich Serbow zajima.

W tamnym měsczе je mjenujcy pjatk 17. měrca wjeczor 7 swój khód na zemi dokonjał serbski missionar jezuita P. Jakub Bryl (Brühl), něhduschi kapłan w naschim Radworju. Wón khorowasche hižom dołho wosebje na kaženjo płucow a běsche pschi swojej missionarskej dźěławosczi tež wschelake druhe bolenjo dostał. Kaž nam joho duchowny sobubratr pisa, dostawasche njeboh k. Bryl cžasto swjatej sakramentaj a znjese z wulkej sczerpnosczu swoje bolosczе. Zo je wón z podaczom do hožeje wole a z hnujacej spokojnosczu wumrjeł, widzimy z teje powjesczе, zo wón pok hodziny psched swojej smjercžu pocža z wótrym hłosom spěwacz a Boha khwalicz, tak zo bě w pódlanskich stwach słyschecz. Zawěrno, schtóž je tejko dobroho skutkował a tak z Bohom so wujednał, smě w tajkej wjesokej nadziji na wěczну zbóžnosczi z tohole swěta wustupicz! Bóh daj tomule swěrnomu wotroczkej hnadnu mzdu a tómule spróenomu pucžowarjej njebjeski wotpoczink!

Njeboh k. Bryl narodzi so 26. měrca 1811 w Hrubjelczicach na žiwnosczi swojoho nana, kotruž nětko hischcze joho najstarschi bratr wobsedzi. Dokelž běsche sebi

krucże wotmyślik, zo chce duchowny byćź, poda so najprjedy na gymnasium w Budyschinje. Hdyž bě tudy wjacy lět byk, bu do serbskoho seminara w Prazy pschijaty a pokračžowasche a dokonja tam swoje studije. Duchownsku swjecźiznu dosta wón 3. decembra 1838 a bu za kapłana do Radworja póstany. Tudy měješche wón wschitku khwalbu a je we wosadźe hischcźe w dobrym wopomnjeczu. Tež we wschěch druhich naschich wosadach joho znajachu a znaja, dokelž njeboh k. Bryl hako radworski kapłan serbskomu processionej w Rumburku serbski prědowasche a jón spowjedasche. Hižom hako schtudenta běsche wón žadosćź měk do jesuitow hićź a bjez nimi za božu cyrkej skutkowacź; tale žadosćź bu w lěcźe 1846 dopjelnjena. Wón dósta žadane dowolenjo ze swojeje diöcesy a bu do jesuitskoho konventa w Gratzu w Styrskej (Steiermark) pschijaty 7. meje 1846, kaž nam wuczah z jesuitskoho kataloga wupokazuje. Dwě lěcźe na to bu wot rakuskeje provincy do Lyonsa we Francowskej tamnischej jesuitskej provincy pschidźělany. Hdyž bě francowsku rycź derje nawuknyk, bu 1848 hako missionar do Algirskeje w Africy a to do krajiny Oran póstany. Tu dźěłasche wón hako měschnik bjez francowskim wójskom a Algirczanami. Wokrjes joho duchowneje dźěławosćźe běsche jara wulki a je wón wosebje w czasu straschnoho mora (chólery) tam wjele człowjekow psched smjerczu wobstarał a na wschelakich městach daloko wot so zdalenych boże słužby wob dzeń dźeržał, dokelž tehdom pobrachowasche tam na missionarach. W Africy je njeboh missionar hižom počžał cźeżcy khorowacź a cźerpjesche wot toho czasa wosebje na nohu. Hdyž bě tudy něhdźe 10 lět zbožownje skutkował, bu do połnócneje Ameriki pschesadźeny a je tam jendźelsku rycź nawuknywschi we wschelakich městach hako duchowny pobył a we schpitalach hako spowjednik postajeny był; tak we New-Yorku, New-Orleansu a t. d. Po wudyrjenju hischcźe trajaceje amerikanskeje wójny běsche wón dlěschi czas połny kapłan we wójsku unionistow. Dokelž pak khorosćźe dla wjacy wschu słužbu wobstaracź njemóżesche, požadachu joho 1863 prědkstejiczerjo do Europy, zo by so tudy wustrowił. Tak wopyta wón zasy swój wótcny kraj a swojich Serbow, z kotrychž bě wuschoł, a bu wschudźom jara witany. Z Budyschina poda so do Wina, z wotkelž joho provincial na jene kubło pola Preßburka k wustrowjenju póstka. Tola njebě wón dołho tam, ale bu zasy do Khrowatskeje a Slawonskeje powołany. Wot tam pschińdźe wón wloni pschez Win do Krupki na někotry czas a je tam posleni krócź Serbam derje posłužił, zo jim pschi processionje w septembru prědowasche a jich spowjedasche. W oktobru wotjědźe wón zasy do Tyrnawy do slowakskeje krajiny, zo by tam, dali jomu Bóh zasy kruczischu krowosćź, dale k zbožu duschow dźěłał. Tola Bóh bě hinak wobzanknył. Z Tyrnawy je njeboh k. Bryl posleni krócź pisał a tam też posleni list z Hrubjelczic a z Budyschina dostał. To bě khód słužownika božoho! Rady budźichmy wjacy sobudźělili, hdy bychmy wjacy žórkow k tomu wužicź móhli.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Kaž druhe lěta tak poda so też lětsa nasch wysokodostojny k. farař Kuczank prěnju njedźelu posta do Drježdźan a měješche w dwórskej cyrkwi serbske prědowanjo, kotrež bě jara wopytane. Też serbskich spowjednych ludźi bě wjele. Dny, na kotrychž so w Drježdźanach serbscy prěduje, su tele: prěnja njedźela posta, njedźela psched swjatkami, njedźela psched s. Michałom a prěnja njedźela adventa. Hako serbski spowjednik je w Drježdźanach nasch serbski spisowař knjez Jakub Buk, kapłan pschi dwórskej cyrkwi a direktor pro gymnasia.

Ze Zdžerje. Dokelž je radworski k. kapłan Duczman, kiž w tudomnej khapałcy Boże służby wobstara, na někotre měsacy do Wotrowa hako administrator woteschoł, je hnadny k. biskop nětko nakhwilnje k. schulskoho direktora Scholtu w Budyschinje k tomu postajił, zo by k nam kóždy měsac pschikhadzał.

Ze Žitawy. Na tudy kupjene wotsedzeństwo, kiž je nasche tachantstwo za załožomnu cyrkej, faru a schulu kupiło, dosta wondanjo hnadny k. biskop a tachant měschczanske prawo. Kak trěbne je we Žitawje załoženjo katholskeje fary (schtož je hakle nětko możne po zběhnjenju „pfarrzwanga"), smy hižom spominali; w Žitawje je 1360 katholikow, kotrychž ma něhdze połojca stajne zasydlenjo. Bóh wubudź prawje wjele dobroczerjow za žitawsku wosadu.

Z Wotrowa. Hdyž dobry nan wumrje, žaruje cyła swójba a hdyž je swěrny duchowny wumrjeł, je zrudoba po cyłej wosadze. Tež w naschej wosadze je Bóh tajke žarowanjo póslał: wotrowska wosada wopłakuje smjercź swojoho wjelelubowanoho fararja, wysokodostojnoho knjeza kanonika Jakuba Wornacža. Schtwórtk 9. měrca bu joho cźěło do zemje khowane. Na pschewodzenjo pschińdzechu z Budyschina hnadny knjez biskop Ludwik Forwerk, kanonik kantor Hoffmann, k. kapłan Hórnik a k. wikar Herrmann, z klóschtra knjez probst Eiselt a k. kapłan Edmund; z Khróscźic k. kanonik farař Bart a k. kapłan Nowak, z Kulowa k. farař Schneider; z Ralbic k. farař Bensch, z Njebjelcźic k. farař Smoła, z Róžanta k. administrator Benno Kral; z Kamjenca běschtaj k. sudniski a měschczanosta Eichel pschischłój: Knježa wucžerjo z Róžanta, Njebjelcźic, z Woklec, z klóschtra a Kamjenca a wulka mnohosćź ludźi ze susodnych wosadow běchu so z wosadnymi zjenosćźili, wotemrjetomu poslednju cźesćź wopokazacź. — Wokoło pok 9 započža so we cyrkwi officium defunctorum, na cźož so wot hnadnoho k. biskopa na farje wužohnowanjo cźěła sta. Po tym bu cźěło do cyrkwje donjesene a psched woltarjom na mary stajene. Knjez biskop dźerżesche swjatocźny requiem z assistencu. Mjez tym dźerżesche k. wikar Herrmann cźichu bożu mschu na pobocźnym woltarju. Na to měješe knjez kapłan Duczman we cyrkwi cźělnu rycź, we kotrejž njetajenu pobożnosćź, kscheścźansku lubosćź a swěrnu staросćź wo cźasne a duchowne zbożo wosady, podwolnu scźerpnosćź a zbóžnu smjercź njebohoho knjeza wopominasche, a skóncźnje k scźěhowanju joho wucźbow a rjanoho pschikłada a k pobożnym modlitwam za duschu wotemrjetoho napominasche. Po prědowanju spěwasche knjez wucźeŕ J. Kral jara wustojnje „Libera me Domine" a hnadny k. biskop spěwasche „absolutio" pschi marach. Nětko bu cźěło z cyrkwje wunjesene a wot knjeza biskopa do rowa požohnowane — zemi pschepodate, zo by so do pjerschcźe wrócźiło, schtož je z pjerschcźe wzate. Po pohrjebje dźerżesche knj. far. Schneider spěwanu bożu mschu k cźesći najzbóžnischeje knjeżny, mjeztym zo k. kapłan Duczman cźichu bożu mschu wotdźerża. Wokoło pół 12 běsche pohrjebna swjatocźnosćź skóncźena a žarowanski lud so rozeńdże. Wotemrjete cźěło wotpocźuje nětko we zemi, cźakajo na zbóžne horjestacźo; njech duscha w njebjesach wužiwa myto swěrnoho duchownoho; joho mjeno wostanje we wutrobach wosyrocźenych wosadnych we žohnowanym wopomnjecźu. D.

Z Gubina w Delnjej Łužicy. Tudy wobsteji wot lěta 1852 katholska

missionska stacija, kotraž bu hacž do lěta 1860 wot Noweje Cale wobstarana. Biez tym pak bě so rjana nowa katholska cyrkej natwarika, a 23. novembra 1861 bu tuta stacija wot wrótslawskoho wjerchbiskopa za statnu faru pozwěhnjena a z fararjom a wucžerjom wobsadžena. K tej samej hischcze słuscha missionska stacija w Žemru (Sommerfeld), hdzež je wosebita khapatka a wucžernja. We Gubinje je 600 a w Žemru 135 katholskich. K tym pschindže něhdže 100 duschow z wokolnoscze. Pschi załoženju fary bě w Gubinje jenož 270 a w Žemru 100 katholikow. Schulerskich dźěczi liczachu pschi spočatku w Gubinje 25 nětk 57; a w Žemru prjedy 15 a nětk 25. — Pschispomnjenjo. Kaž daloko je nam znate su w scžěhowacych městach pruskeje Luzicy němske katholske fary, abo missionske stacije: w Khoczebuzu, Barschczi, Mužakowje, Hródku, Pribuzu, Zhorjelcu, Žarowje, Brodach, Lubinje a Rozborku. Zajimawe by byko, hdy bychmy wjedželi, hacž a kak wjele je Serbow w jenej abo druhej tuthych wosadow. K. Pschispomnjenjo redaktora. Jenož bjez hornjoluzišskimi Serbami su katholikojo, delnjoluzišcy su wschitcy sobustawy pruskeje krajneje lutherskeje zyrkwje z wuwzaczom 2000 starolutherskich dissidentow (wustupjenych).

Z Lubina (Lübben) w Delnjej Luzicy. Dokelž so katholikojo w tuthym měscze w poslednischich lětach jara pschisporjachu, njedosahachu te schtyrikróczne kemsche, kotrež so dotal wot nowocalskoho duchownoho dzeržachu. Hnadny k. biskop we Wrótslawju wobzamkny z pomocu „Bonifaciusvereina“ cyrkwinskej nuzy wotpomhacz. Tohodla bu 1861 w Lubinje, khěža ze zahrodu, nědže 2 kórcaj wusycza za 2000 toleri kupjena, a tam wobhydlenjo za missionskoho duchownoho a khapatka pschihotowana. A hižon 19. oktobra bu sem prěni katholski měschnik po 300 lětnym wosyroczenju wosady póslany. Ale bórzy so pokaza, zo khapatka hischcze katholskim w Lubinje njedosaha, wjele mjenje za mnohoscz wokolnych wěrybratrow. Tohodla dyrbjesche so krucze na to myslicz, zo by so tudy nowa katholska cyrkej twarika. A tón, kotromuž k czescži dyrbjesche so tutón dom twaricz, tež pomhasche. W dowěrje na njoho bu w juniju 1862 prěni kamjeń k nowej cyrkwi położeny, tak zo możesche so cyrkej 4. oktobra zańdzenoho lěta wot k. archyměschnika Wornacža (rodzeneho z Kulowa) pod assistencu Nowocalskich duchownych poswjeczicz. Tasama staji so pod zakit swj. Bonifacia, kotrohož powostanczki su někotre na woltarju zapołożene. Cyrkej, kiž je 62 stopow dołha, 24 schěroka a 20 wysoka, na pschistojny wupohlad, a běsche na dniu poswjeczenja krasnje wudebjena. Wosada, kiž nědže 500 duschow liczi, bě so bohacze wobdželika, a tež wjele protestantow bě pschischko. Nětsischi missionski farar tudy wysche swojeho farskoho zastojnstwa tež 20 schulerskich dźěczi rozwucžuje a wobstara we wokolnoscži 6—8 mil katholski mission. W Lubinje je tež wosebita fara a wucžernja.

K.

Z Drježdżan. Tudy wumrje 19. měrca po krótkej khoroscži jedyn ze serbskich krajanow, k. Jakub Lehmann (Wiczežk) jara czesczeny wucžer pschi druhej katholskej schuli. Wón bě rodzeny z Ralbic a je wjacy lět w Prazy schtudował. Joho pohrjeb 22. t. m. běsche, kaž słyschimy, jara swje dżeński.

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Němska. W protestantstwje počinaja čěsčerjo swjateje Marije pschibjeracz. Njedawno je knižka wuschła z napismom: „Evangelisches Ave Maria. Beitrag zur Lehre der selig zu preisenden Jungfrau," w kotrejž lutherski spisowar k čěsčenju s. Marije napomina. Spis je poswječeny znatomu theologej Dietlej w Halli.

Słowjanska katholska wosada w braniborskim Rüdersdorfje. Zajimawe wěsce budže někotromužkuli, hdyž zhoni, zo je so srjedža bjez Němcami słowjanska wosada w nowischim čěasu założiła. W Rüdersdorfje, něhdže 4 mile wot Barlina zdalenym buchu w lěcze 1863 wot kralowskeje inspekcije do tamnischich kalkowych podkop'ow dźěłaczerjo z Póznańskeje powołani, dokelž w blizkoscži jara na dźěłaczerjach pobrachowasche. Pschińdže tež hnydom khětra mnohosczž Polakow, z dźěła ženjenych, a zasydli so tam. A kaž bě so knježerstwo we wschim starało, schtož jich cžělne zbožo nastupasche, tak cžinjesche tež za jich duchowne zbožo po pschistuschnoscži. Kralowske knježerstwo a město Barlin, kotromuž tute podkopki pschistuscheja, pschizwoli hnydom tejko pjenjez, zo móžesche so modlerńja abo khapałka natwaricz, a kóždy měsac dwójcy katholska boža słužba wotdžerżecz. Kóždy měsac jedyn krócz pschikhadža nětk z Barlina jedyn pólskeje rycže mócny kapłan a wotdžerżuje boże słužby a prědowanjo w pólskej rycži. Druhu njedželu pschikhadža farar z Fürstenwalde a wotdžerži božu mschu z němskim prědowanjom za katholskich němskich dźěłaczerjow a někotrych zasydlenych katholskich Němcow; tola pak so na božej mschi pólske khěrlusche spěwaju a modlerńja hacž runje je khětro wobschěrna, je tež tón krócz napjelnjena z pobožnymi kemscherjemi w pólskich drastach. — Katholska wuczerńja tu hischcže pobrachuje, a katholske dźěczi dyrbja dotal protestantske wuczernje wophytowacz. Tola pak hižom so wo tym rycži, zo dyrbi so tudy statna missionska fara założicz a z fararjom, kiž je pólskeje a němskeje rycže mócny, wobsadzicz, a pschi tym by so tež katholska wuczerńja założiła. K.

Pruska. Katholske duchownstwo chełmskeje diöcesy je pschez swojoho biskopa pschecžiwo knježerskej poruczności, po kotrejž dyrbi so pólska rycž w schulach pschez němsku wotcžischczowacz, protest do ministerstwa póslało, dokelž so tama poruczność pschecžiwja zasadam pädagogiki (wuczenja dźěczi) a tež prawu, kotrež je pschez knježerstwo kóždej narodnoscži a potajkim tež pólskej zawěsczene.

Z Neurupina na pomjezach Meklenburgskeje. W tudomnej w lécje 1849 założenej katholskej wosadze, su wot tutoho čěasa hacž do lěta 1864 wot druhowěriwych 58 wosobow k naschej wěrje pschistupili. K.

Korutanska. (Kärnthen.) Tu pobrachuje jara na duchownych. Hižom nětko njeje wobsadzene: 72 kapłanstwow a 27 farow (a expositurow) dyrbi so wot duchownych susodnych wosadow zastaracz. (Hlas.)

Francowska. Towarstwo „L' oeuvre du catholicisme en Pologne" (t. r. Džěło katholstwa w Pólskej) w Parizu je druhu rozprawu podało. Dokhodow měješche 23,261 frankow (nórtow), wudało je 18,361 frankow na wsche-

laku podpjeru; tak na podpjeranjo wuhnatych Polakow, kotsiž so sami njemóža zežiwicz, za knihi, za ranjenych a khorych; na pucžowanjo a drastu za 19 duchownych a studentow we francowskich seminarach a t. d. Cyle francowske duchownstwo tónle skutk kscheszanskeje luboszże podpjera. Też Irisko, spominajo na pólskomu podobne samsne czerpjenjo, wobdžělaso na nim; archybiskop dublinski Cullen je wjetschi pjenježny dar póslak a wysche toho w pasthyrskim liszże dželo spomnjenoho towarstwa poruczik, spominajo na podczischczowanjo pólskich katholikow pschez rusowske knježerstwo. (Tygodnik katolicki). W Pruskej je tele towarstwo zakazane! — W Parizu je dom za pólske syroty (nětko z 60 džěczimi) pod zastaranjom mikoszciwych sotrow.

Italska. Knježerstwo Viktora Emanuela pschihotuje cyrkwi nowu schkodu. Komorje je namjet pschedpoloženy, po kotrymž ma so duchownym wscho wobsedzenstwo wzacz a wschě duchowne zjenoczenstwa so zběhnycz. Přenje wotdželenjo namjeta ryczi wo cyrkwinskich kubłach, säkularisacii (zběhnjenju) kubłow swětskoho duchownstwa, tsecze wo zběhnjenju wschěch klóschtyrskich rjadow atd. Wschitke knježerske wyschsche zastojnstwa zestajuja zapiski mnichow a mnischkow. Tola je sejm w Turinje wiele peticiow ze wschelakich městow dostak, kotrež pschecziwo zběhnjenju rjadow a klóschtrow protestiruja. Z toho je widžecz, zo je pschi wschim schczuwanju revolucionarow a njewěriwych italski lud wschudžom katholski a ma pschikhilenoscz k swojej wěrje. W tu khwilu je w Italskej wuprózdnjenych 50 biskopskich stołow a w 17 biskopstwach njemóža biskopowje pschisłuschnoscze dopjelnjecz, dokelž jim knježerstwo zadžewa.

Danska. Tysaclětne jubileum s. Ansgara je so w tym kraju jenož we Fridericii w cyrkwi swjeczisko. Cyku oktavu (tydzeń) bě cyrkwiczka kóžды dzeń z ludom napjelnjena. Katholska cyrkej w Kopenhagenje (hłownym měsczże) budże so te jubileum z dowolnoszcu biskopa w Osnabrücku (po kotrohož słuscha) hakle 9. septembra swjeczicz. Kóžды Danski bjez rozdžěła wěrywuznacza czesczi swjatoho Ansgara. Wjele ludzi pschiúdże k swjatej spowjedzi a k božemu blidu; pschi pohladanju na tajku horliwoscz, wozjewichu hižom někotsi dansey protestantowje, zo chcedza so zasy do teje praweje a prěnjeje cyrkwje wróczicz, totruž je s. Ansgar w jich wótcnym kraju prědowak.

Z Londona. Pohrjeb njeboh kardinala Wisemana běsche 23. febr. na katholskim pohrjebnischczu Kensal-Greenskim z tajkej swjatoczinoszcu, kajkuž Jendželczenjo dołho njejsu widželi. Ludu bě njesměrnje wiele pódla. Dr. Manning, prjedy jendželskoprotestantski tachant a nětko katholski prälat měješche po božej słužbje pohrjebnu ryczž, kotraž połdra hodziny trajesche.

Z Roma. Tu traje wupisany wotpusk wot 5. měrca hacz do 9. hapr. Na 27. měrca je konsistorium postajene, hdzež budża někotsi wuzwoleni biskopowje wobtwjerdzeni. — Město Rom liczeschе wleni 203,896 wobydleri a je so wot lěta 1860 wo 20,000 pschisporiło. Kraj, kotryž bamž hischcze po wuwjedzenym rubjeństwje wobsedzi, je 214 schtyrikróžknych mil wulki a ma nimale 700,000 wobydleri. Zasy so powjeda, zo khěžor Napoleon z wotwołanjom francowskeho wójska (4732 muži) hrozy.

Połnócna Amerika. W New-Yorku je katholski almanach abo lětopis zjenoczenych statow wuschoł. Wo połdnischich provincach abo statach ma wón wójny dla njedospołne powjescze; cźim wěscźische su rozprawy z połnócnych. Wone pokazuju njesměrne pschibywanjo katholskeje cyrkwje w tamnischich stronach. Wjele cyrkwjow bu natwarjenych a duchownstwa je też wjele wjacy. Pschicźina (wina) toho su mnohe wobroczenja z protestantstwa a druhich wuznaczow, a też wulke pschicźahowanjo katholskoho wobydlerstwa z Europy, wosebje z Irskeje a Němcow. Liczba wobydlerjow we zjenoczenych statach wucźinja pschez 32 millionow. Katholikow je wokoło 5 millionow, potajkim dobry sedmy dźěl; katholskich duchownych je wokoło 2500. Zjenoczene staty su rozdźělene do 7 cyrkwinskich provincow, z 43 biskopstwami a 4 japoschtolskimi vikariatami. Provincy (z archybiskopom) su: Baltimore, Cincinnati, New-Orleans, New-York, Oregon, Saint Louis, San Francesko. Pschi kóždej katholskej cyrkwi je schula. Katholske farske schule su w dobrym rjedźe; duž starschi, haczrunje maja druhdy blizko do krajneje schule, swoje dźěcźi radscho někotre mile (t. r. jendźelske) daloko do schulow scźeku. Też na wyschschich schulach njebrachuje, kotrež su pod wjedźenjom jesuitow, franciskanow, dominikanow a lazaristow. Liczba wucźownikow jara pschibjera; samo protestantowje scźeku swoje dźěcźi do tychle wustawow.

Należnoscze towarstwa.

Do pokładnicy su swój pschinoschk (pok tolerja) na lěto 1865 dale zapłacźili: kk. Cyrill Židek, bohosłowc w Innsbrucku, žiwnoscźer Almert w Zdźeri, žiwnoscźer Kokel we Zajdowje, žiwnoscźer Pětr Hascha we Zajdowje, Mikławsch Robel z Baczonja, žiwnoscźer Cźorlich w Zdźeri, Mikławsch Böhmak z Wotrowa, administrator P. Benno Kra z Rózanta, kubleŕ a korczmaŕ Scholta z Rózanta, kubler Mikławsch Błažik z Rózanta, krawski Michał Schejda ze Schunowa, młynk Michał Lipicź ze Sernjan, klamaŕ Jakub Glawsch z Rózanta.

Na lěto 1864 su hischcźe płacźili: kk. zahrodnik M. Bělk z Pěskec, kubleŕ Jakub Lebza z Pěskec.

Dobrowólne dary: kk. žiwnoscźer Kokel ze Zajdowa 5 nsl.; žiwnoscźer Cźorlich ze Zdźerje 5 nsl.

Zemrjetaj sobustawaj: k. Michał Buk, kapitular a scholastikus na tachantstwje w Budyschinje (hl. w prědku). k. Jakub Wornacź, kanonik a faraŕ we Wotrowje (hl. w prědku).

☞ Z tutym cźiskom so za sobustawy kóńschoho lěta wudawa prěni zeschiwk knihi:

Žiwjenja Swjatych.

Po rjedźe cyrkwinskich stawiznow spisał Handrij Dučman.

Druhi zeschiwk, za sobustawy lěta 1865 postajeny, poczina so hižom cźischczecź.

Cźischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarſtwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyſchinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 5. **Budyšin, 6. meje 1865.** **Lětnik 3.**

Pſchesczěhanjo kſchesczanow wot pohanow.

Ze zawiſczu a ze ſtrachom poczachu pohanjo na ſpěſchnje ſo rozſchěrjace kſchesczanſtwo hladacz, kak tute, kotrež mějachu woni jeno za njenahladnu židowſku ſektu, we wſchěch krajinach romſkoho khěžorſtwa ſej wuznawarjow dobywasche, kak bu wone tež we wosobnych a zamožitych swójbach, haj wot ſobuſtawow ſameje khěžorſkeje swójby pſchijate. Pohanjo spóznachu, zo swoju móc zhubja tak khětſe, hacž kſchesczanſtwo k wjetſchej mocy pſchińdże. Romſke khěžorſtwo, kiž bě jeno na pohanſtwo twarjene, móžesche tež jeno z pohanſtwom wobſtacz, a tohodla widžimy, kak wone na wſcho móžne waſchnjo pohanſtwo hajesche a zamołwjesche, tohodla trechimy mjez najſurowiſchimi pſchesczěharjemi runje romſkich khěžorow a romſke wyſchnoſcze; Rom, hłowne město cykoho pohanſtwa we tamniſchim czasu, hdžež běchu bohaſtwa pot ſwěta a z tym tež wſchě njepoczinki wſchelakich narodow, bě wosebicze z krewju kſchesczanſkich martrari naſycżene.

Prěni khěžor, kiž wulke pſchesczěhanjo kſchesczanow zbudži, bě Nero, jedyn z najſurowiſchich romſkich knježerjow, kiž bě swoju macz, swoju maudželſku, swojoho mudroho wuczerja ſkóncowacz dał. Zo by ſo tež junu na njeſměrnym wohnju powjeſelicz mohł, da we Romje na wjacorych ſtronach woheń załožicz, kiž wjetſchi dźěl města do popjeła pſchewobroczi. Pſchez to wubudżeny ludowy hněw wotwobroczi wot ſebje, winu naſtatoho wohnja na kſchesczanow ſtorkajo, zo ſu tuczi woheń załožili a pſchez to tak wulke hubjenſtwo na lud pſchinjeſli. Mnozy buchu tohodla zajeczi, z wupytanymi cžwilemi martrowani, a k wuznaczu winy nuczeni, kiž ani na ſebi měcz njemóžachu. Jedyn pohanſki romſki ſtawiznar

z tutoho cžasa wopisuje nam tute ſurowoſcze. Někotſi buchu do koži dźiwich zwěrjatow zaſchiczi a pſam za picu mjetani, druzy ze ſmoku wobleczi a zaſwěczeni, zo bychu hako fakle pſchi nócnych hrach ſłužili, zas druzy ze železnymi kolikami roztorhani, abo po bokach z płomjenjemi ſpaleni, abo kſchižowani. We tutym prěnim pſcheſczěhowanju, kiž 4 lěta dołho trajeſche (wot 64—68) a Rom a najbliżſchu wokołnoſcz najbóle potrjechi, dobyſchtaj ſebi też japoſchtołſkej wjerchaj ſwj. Pětr a Pawoł martrarſku krónu. Pětr bu kſchižowany, Pawołej pak hłowa wotrubana. We lěcze 68 wza ſebi Nero, wot wſchitkich wopuſchczeny a wot romſkoho ſenata za njepſcheczela wótcnoho kraja wuwołany, ſam žiwjenjo, a nětko mějachu kſcheſczenjo tſichyczi lět dołho měr; dyrbjachu drje ſebi wot luda a khěžorſkich naměſtnikow wſchelake napſchecziwnoſcze lubicz dacz, tola zjawnje na khěžorſku poruczność ſo njepotkoczowachu.

Wot lěta 98—117 pak knjeżeſche nad romſkim khěžorſtwom Trajan, hewak jedyn z najwjetſchich khěžorow; tola dowoli wón ſwojim naměſtnikam kſcheſczanow pſcheſczěhacz, a poruczi ſam, zo by ſwjaty Ignacius dźiwim zwěrjatam czíſnjeny był.

Swjaty Ignacius bě wuczownik ſwjatoho Jana a tſeczi biſkop kſcheſczanſkeje woſady we Antiochiji. We ſchtwórtym lěcze ſwojoho knjeżerſtwa czehnjeſche Trajan pſchez tute město do wójny pſchecziwo Partham, jenomu aſiatſkomu ludej, kiž bě ſo romſkomu knjejſtwu ſpjecził. We Antiochiji bu jomu ſwjaty biſkop hako wjerch hidżenych kſcheſczanow pſcheradżeny. Wón da joho k ſebi pſchincz, a pſchiporuczi jomu pohanſkim pſchiboham woprowacz a Krystuſa zaprěcz. Tola wſchě ſłubjenja a hroženja běchu podarmo. Tohodla da joho rozzłobjeny khěžor zwjazacz, a do Roma dowjezcz, zo by tu dźiwim zwěrjatam k picy a hrubomu ludej k powjeſelenju ſłużił.

Też jedyn druhi martrař czerpjeſche we tutym cžaſu; to bě 120 lět ſtary biſkop Simeon we Jeruzalemje. Wyſche tuteju dweju biſkopow mamy hiſchcze też wulku liczbu druhich martrari z tutoho pſcheſczěhanja.

Trajanowy naſtupnik bě Hadrian, jomu runja we njepoczinkach. Hněw luda pſchecziwo kſcheſczanſtwu, kiž ſo, hacž runje wot wſchěch bokow hidżene, pſchechy dale rozſchěrjeſche, bě tak wulki, zo ſo wyſchnoſcz pſchi kajkejžkuli pſchileżnoſczi k tomu nuczeſche, zo dyrbjeſche kſcheſczanow pſcheſczěhacz, je-li-zo chcyſche pſched pohanſkim ludom měr měcz. Najbóle ſpomnjenja hódne z tutoho cžaſa je martrarſtwo ſwjateje Symforoſy z jeje 7 ſynami. We městačžku Tiburu, nětczíſchim Tivoli, blizko pola Roma, hdżež mějachu romſcy bohacži a wyſchſchi zaſtojnicy ſwoje lětnje wobydlenja, da ſebi też khěžor Hadrian nowy krasny hród twaricz. Hdyž dyrbjachu jón pohanſcy měſchnikojo po ſwojim waſchnju ſwjeczicz, ſkorżachu na Symforoſu a jeje ſynow, kiž jich kóżdy dżeń pſchez ſwoje boże ſłużby wobczeżuja a wſchelakim nuznym pſchiprawam k ſwjeczenju hrodu zadżěwaju. Symforoſa bě bohata wudowa, kiž wot ſwojoho zamoženja rady khudym, woſebnje kſcheſczanſkim

ſobudžělesche. Jeje mandželſki Getulus, a jeje bratr Amancius, wobaj wyſchkaj we romſkim wójſku, běſchtaj hižom prjedy martrarſkeje ſmjercże wumrjełoj. Hadrian ſkóržbu ſwojich měſchnikow ſłyſcho, da wudowu k ſebi pſchiwjeſcz, a pſchikaza jej pohanſkim pſchiboham woprowacz, jelizo njecha ſama ze ſwojimi ſynami woprowana bycz. Tola Symforoſa wotmołwi na to: „Komu mam ſo za tu cżeſcz dżakowacz, zo bych ſo woſym krócz Bohu woprowacz ſměła? Podarmo hrozyſch, ja ſo raduju, zo ſo zas z mojim mandżelſkim zjenoczu; hlej ja ſym hotowa k ſmjercżi.“ Khěžor porucži ju do templa jenoho pohanſkoho pſchiboha dowjeſcz, ju najprjedy bicz, a potom za włoſy wobjeſycz. Dokelž pak ſo wona tež pſchez tute cżwile pohnucz njeda, pſchiboham woprowacz, porucži Hadrian ju z cżežkim kamjenjom wokoło ſchije do rěki cżiſnycz, zo by ſo tepiła. Nazajtra dyrbjachu tež jeje ſedmjo ſynoju pſched khěžora; dokelž pak tež tuthch k zaprěczu Krystuſa pohnucz njemóżeſche, da jich kóżdoho na druhe waſchnjo moricz. Tak zakhadżachu pohanſcy khěžorojo we tamnym cżaſu z kſcheſcżanami.

(Pokracżowanjo)

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Zo po wotemrjeczu dweju duchownju naſcheje diöceſy na duchownych a to woſebje na ſerbſkich pobrachuje, ſměmy wobkruczecz. Prózne městna za ſerbſkich duchownych, kotrež běchu hewak wobſadżene, ſu w Budyſchinje, Wotrowje, Ralbicach a w Njebjelczicach. A kak wjele mamy w krótſchim cżaſu naſtupnikow wocżakowacz? Prěni Serb budże k. Jurij Luſcżanſki z Wotrowa, kotryż lětſa ſwoje ſchtudije w Prazy ſkónczi; póńdże-li hiſchcże do kölnſkoho ſeminara, my njewěmy. Druhi je k. Michał Róla z Ralbic, kotrohoż ſo na najprjedy za połtſecża lěta nadżijamy. Wézo mamy młódſchich ſerbſkich ſchtudentow a gymnaſiaſtow w doſahacej měrje, kaž je to najbóle pſcheco było. Tež němſkich kandidatow ma Łużica w tu khwilu hiſchcże mało. Pſchetoż w Seitendorfje je hiſchcże duchowny pożczeny z kölnſkeje diöceſy a jeniczki němſki kandidat je na tute lěto k. Bruno Friebel z Budyſchina, kiž nětko w duchownſkim ſeminaru w Kölnje pſchebywa.

Z Dreżdżan. Dżeń 24. hapryla ſmy zaſy jenoho duchownoho pſchez ſmjercz zhubili, wo kotrymž myſlachmy, zo budże hiſchcże dołho za cyrkej bożu dżěłacz móc. Zemrje mjenujcy wjelezaſłużbny k. Jan Bellermann, farař we Friedrichſtadtu, po krótkej khoroſczi. Hdyž bě jutry hiſchcże cyle ſtrowy ſwjecził, doſta bolenjo w żiwocże, kotrež za ſchtyri dny joho żiwjenju kónc pſchihotowa. Wón pózna ſam blizku ſmjercz, żadaſche ſwjate ſakramenty a wumrje z podaczom do bożeje wole. Nic jenož joho woſadże, ale wſchitkim klaſſam dreżdżanſkoho wobydlerſtwa běſche to jara zrudna powjeſcz, dokelž běſche njeboh k. farař jara znaty a czeſczeny; wſchě dreżdżanſke nowiny pſchinjeſechu a roznjeſechu tu po-

wjesćz. Duž bě tež pschi pohrjebje popołdnju 27. haprila taika mnohosćz ludu, kajkaž je jenož zrědka pschi pschewodźenjach na katholskim pohrjebnischczu. Wjele duchownych bě so k tomu zeschło. Po žadanju njebocźiczkoho hrjebasche joho hnadny k biskop sam, hako joho pschecźel wot młodosćze a w schtudijach. W hnujacej ryczi pokaza k. biskop na wschitko to, schtož pschi tymle rowje wschitkich ze zrudobu napjelnja. Njesprócniwje za swoju wosadu dźěławy duchowny dźě je nahle pschi dobrych mocach w 50. lěcze wotwołany. Joho duchowni prědkstejicźerjo a joho duchowni sobubratsja žaruja, dokelž su swěrnoho sobudźěłacźerja, z rjanymi darami ducha a wutroby wudebjenoho, dobrocźiwoho a pschecźelniwoho muža we nim zhubili. Wosebje spominaja na njoho tež khori a khudźi hako dobrocźerja. Změrowacź pak może wschu zrudobu kscheścźanska podwolnosćz wotemrjetoho, joho dobre pschihotowanjo na smjercź, joho scźerpnosćz pschi wulkej bolosczi, joho zrjadowanjo wschěch cźasnych należnosczow. Změrowacź dyrbi tež te pomyslenjo, zo mnohe skutki cźělneje a duchowneje miłosćze, kotrež je tónle zemrjety cźinił, dobre swědcźenjo dawaja a zo tejko zastupnych prósstwow k njebju stupa za měr a pokoj joho dusche. Změrowacź maja skónczńje te krasne slubjenja naschoho horjestanjenoho wumožnika. Ryczź k. biskopa, katholske pohrjebne wobrjady (ceremonije), pohrjebne spěwy (wuwjedźene wot towarstwa „Liedertafel,“ wot wubjernych spěwarjow katholskeje dwórskeje cyrkwje a hólcow khapalnoho instituta) hnujachu wutroby pschitomnych tak, zo spominanjo na tule ważnu a swjatoczńu hodźinu dołho w jich pomjatku wostanje. Nazajtra spěwachu sobustawy kralowskeje musikalneje khapale na božej mschi w dwórskej cyrkwi z kralowskej dowolnosczu Reissigerowe sławne requiem, schtož so hewak jenož zrědka hdy stawa. Njech wotpocźuje w měrje! — Njeboh k. Bellermann narodźi so 16. meje 1815 wot khudych a pobožnych starschich w Drježdźanach. Hdyž bě drježdźanske schule wopytował, poda so do Prahi do serbskoho seminara. W lěcze 1838 wróczi so po dokonjanych schtudijach do wótcnoho kraja a dosta 3. decembra pschez biskopa Ignaca Bjarnata Mauermanna měschnisku swjeczisnu. Najprjedy bu za kapłana do Hubertusburga póslany a potom 1841 k dwórskej cyrkwi w Drježdźanach powołany, hdźež do lěcza 1863 wschelake města wobstara a so wosebje hako prědar wuznamjeni. Nětko dosta samostatne duchownske město hako farar a administrator instituta we Friedrichstadtu.

Z Drježdźan. Nasch krajan, k. Buk, dwórski kapłan a direktor proghymnasija, je město präfekta w institucze hólcow kralowskeje khapale złożił a město präsesa tam dostał. Nětko je k. Maaz präfekt a k. kapłan Schlegel druhi wucźeŕ na proghymnasiju.

Z Marinoho Doła. Sem je nětko k. P. Othmar za klóschtyrskoho kapłana pschischoł. Wón bě prjedy wjacy lět w Marinej Hwězdje a potom krótki cźas zasy w Cźěskej.

Z Lipska. Tudomne towaŕstwo s. Vincenca mějesche po swojej roz-

prawje w lěcze 1864 dokhodow 1959 toleri a wudawkow 1810 toleri. Zjenoczenej towarſtwje ſ. Vincenca a ſwjateje Hilžbjety ſtaratej ſo za woczehnjenjo dźěczi, potrjebne ſłužobnicy, khudych ſtarych a khorych jara zbožownje. Wobej ſtej wſchelake dary doſtałoj wot woſobnych dobroczerjow.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Z Prahi. Tudy dźerżachu zańdżeny měſac jeſuitojo wulki miſſion w cyrkwjach ſ. Miklawſcha, ſ. Jakuba a pola najſwjeczijſcheje Trojicy. Wſchě prědowanja běchu jara wopytane, woſebje pak běſche wulka cyrkej ſ. Mikławſcha pſchepjelnjena, hdyžkuli P. Roh prědowaſche. Kóždy tych 17 dnow bě tſoje prědowanjo. K ſwjatym ſakramentam bu jara wjele ludźi, pola ſ. Mikławſcha na 2000. Jutrownu póndźelu bě miſſion ſkónczeny ze ſwjeczenjom ſ. kſchiža. Kardinal archbiſkop Schwarzenberg dźerżeſche na to wulku Božu mſchu a wudźěli wſchěm na miſſiji dźělbjerjacym požohnowanjo. — Lětuſche jubileum ſapocža ſo w Prazy z tym, zo bě ſobotu 8. haprila we wſchěch farnych cyrkwjach wjeczorna pobožnoſcz z požohnowanjom. W ſedmich pocža ſo z wěže hłownеje cyrkwje ſwjatoczne zwonjenjo a tomu pſchihłoſowachu zwony wſchěch dwacheżi farſkich a wjele druhich cyrkwjow hłownoho města, a z daloka hłós wſchěch zwonow wſchitkich tſjoch czěſkich diöceſow. Zwonjenjo trajeſche cyłu hodźinu a wołaſche wěriwych k nowomu žiwjenju w ſwjatoſczi.

Z Litoměric. Dźeń 26. haprila wjecžor 11¾ wumrje tudomny wyſchſchi duſchipaſtyr Hawſchtyn Batrołm Hille, biſkop w Litoměricach, aſſiſtent tróna a domjach prälat joho ſwjatoſcze Piuſa IX., tajny radźiczer joho majeſtoſcze khěžora, kommandeur rakuſkoho Leopoldſkoho a ſaſkoho zaſłužnoho rjadu, doktor bohoſłowſtwa atd. w 56. lěcze ſwojoho měſchniſtwa, w 33. ſwojeje biſkopſkeje doſtojnoſcze a 79. ſwojoho pobožnoho a ſkutkow połnoho žiwjenja. Wón zemrje ze ſwjatymi ſakramentami wobſtarany hako wyſchſchi měſchnik proſcho za ſo a ſwój lud. Kaž joho japoſchtołſke žiwjenjo tak bě tež joho krótke khorowanjo ſtajna modlitwa; joho poſlenja próſtwa pſched ſmjercžu běchu huſto prajene ſłowa: Budź ſmilny, Khryſchcze, budź ſmilny w ſmjercži. Wón bu 2. meje dopołdnja na kerchowje pohrjebany. Swjatoczne rekwiem za njoho běchu w biſkopſkej cyrkwi 2, 3. a 4. meje, we wſchěch cyrkwjach diöceſy po doſtatej powjeſczi. Wjacy podamy pſchichodnje.

Poznańſka. Wulkopólſka a z njej wſchitke pólſke krajiny wopłakuja ſmjercz gniezujanſkopoznańſkoho archbiſkopa Leona Przyłuſkoho, kotryž njedźelu 12. měrca po krótkej khoroſczi w Poznanju zemrje w ſtarobje 76 lět. Njeboh archbiſkop narodźi ſo 1789 we wſy Strzeſchynje pola Poznanja. Prěnje rozwuczenjo doſta w poznańſkich wuczerńjach, potom na wyſokich ſchulach we Wrót-

ſławju a bu 1814 hako měſchnik wuſwjeczeny. Duž ſwjeczeſche wloni 50. lětny duchownſki jubilej. W lěcze 1817 poda ſo na wyſoke ſchule do Roma, hdzež ſej ſtopjeń (grad) doktora ſwětnoho a cyrkwinſkoho prawa dobu. Po nawróczenju z Roma bu kanonik w Poznanju a farař (probſt) w Sremje a potom probſt prälat w Gniezuje. Po ſmjerczi archbiſkopa Dunina wuzwoliſchtaj joho wobaj kapitlaj, poznańſki a gniezńjanſki, za archbiſkopa w lěcze 1844 a bamž wobtwjerdzi tule wólbu w lěcze 1845. Z tohole archbiſkopſkoho ſtoła knjeżeſche potajkim 20 lět hako naſtupnik gniezńjanſkich archbiſkopow a pólſkich primaſow. Primas w Pólſkej, to je najprěniſchi po kralu, bě mjenujcy pſchecy gniezńjanſki archbiſkop, kotryž w czaſach bjezkralowſtwa ſam cyły kraj z kralowſkej mocu wjedżeſche. Na tymle wyſokim měſcze ſtaraſche ſo njeboh archbiſkop ze wſchěmi mocami wo dobre ſwojich wěriwych. Pſchi joho naſtupjenju bě wulka nuza wo duchownych, tak zo huſto jedyn duchownh w dwěmaj a tſjoch woſadach Boże ſkužby dżeržeſche, pſchez joho pracowanjo ſo jich liczba w krótkim pſchiſpori, tak zo buchu fary wſchitke zwobſadżane. Wón ſtaraſche ſo też jara za wjeſne ſchule. Zo by ſo lud wot pſchiwuczenoho wopikſtwa zdżeržował, buchu miſſiony dżeržane, kiž ſpomožny wužitk pſchinjeſechu. Też naſtachu pſchez joho ſtaranjo někotre klóſchtry miłoſczywych ſotrow a druhich knjeżnow k woczehnjenju holczkow. Pod nim je ſo też rozſchěriło towarſtwo ſ. Vincenca, kotrež potrjebnym cżełnu a duchownu miłoſcz wopokazuje. Wón dawaſche wjele za cyrkwje, a da poznańſku hłownu cyrkej a wjacy druhich za ſwoje pjenjezy wuporjedżecz. Ale też wo czaſne dobre, wo prawa pólſkoho wobydleŕſtwa ſo wón ſtaraſche a bě z cyłej wutrobu k ſwojomu narodej zwjazany. Tohodla běſche hižom 1848 w Barlinje a pſchedſtaji kralej potrjebnoſcze pólſkoho luda. Pozdżiſcho wopiſa we wobſchěrnym piſmje wſchitku ſchkodu, kajkuž ſu katholikojo a Polacy w Poznańſkej (pod pruſkim knjejſtwom) zhonili, wjele ſu cyrkwjow zhubili, cyrkwinſkich wobſedżeńſtwow (klóſchtrow atd.) a wyſchſchich ſchulow pólſkich. Stajnje hajeſche pólſku rycz a rozſwětlenjo pólſkoho luda. Z toho naſta jomu wjele pſchecziwnoſczow, ale wón njedaſche ſo z niczim wottraſchicz a wojowaſche hacz do kónca. Wón pokazowaſche też najprěniſchi na ſtraſchnoſcz, kotraž za Polakow pſchez pſchedawanjo kubłow naſtanje, kotrež tak z pólſkich katholſkich rukow wuńdu, a mjenowaſche tajkich lochkozmyſlenych pſchedawarjow też pſcheradnikow, kotſiž po kruchach ſwój wótcny kraj cuznikam ſpſchedawaja. Hako archbiſkop bě wón dwójcy w Romje. Prěni raz 1854 pſchi wuprajenju wuczby wo njewoblakowanym podjeczu ſ. Marije; druhi raz 1862 pſchi ſwjatoprajenju 13 japanſkich martrarjow. Swjaty wótc joho wulcy czeſczeſche a wuznamjeni. W lěcze 1856 puczowaſche njeboh archbiſkop do Grana we Wuherſkej na prōſtwu wuherſkoho primaſa Scitowſkoho k poſwjeczenju noweje hłowneje cyrkwje a pſchiwjeze Wuherjam jenu z reliquijow ſwjatoho Adalberta. Wón bě jara dobroczinwy knjez, praſcheſche ſo wſchudżom za potrjebnoſczemi ſwojich poddatych a wjeſeleſche ſo nade wſchim pſchibjeracym dobrym. Joho pohrjeb

wotbu ſo 15. měrca z wulkej ſwjatoczņoſczu a z powſchitkownym dżělbraczom. Tak piſa Gwiazdka Cieſzyńſka.

Z ü l l i ch a u w Braniborſkej. Wrótſławſki wjerchbiſkop je tudy nowu katholſku faru założił, kotraż je njedawno wot ſwětneje wyſchnoſcze pſchipoznata.

Z Jü l i ch a. Njedawno zjenoczichu ſo tudy někotſi kublerjo, zo bychu po pſchikładze tudomnoho duchownſtwa, tak wjele pjenjes nawdali, zo mohła ſo nowa miſſionska ſtacija za tajkich khatholſkich założicz, kiż rozpjerſcheni bjez proteſtantami bydla. Pſched někotrymi njedżelemi woni biſkopej w Paderbornje, hdżeż je hłowny wubjerk Bonifaciuſowoho zjenoczenſtwa, wozjewichu, zo ſu 470 toleri k tutomu wotpohladanju nawdali, a zo hacż na dalſche na tſi lěta tuſamu ſumu ſlubja. Tute wſcheje khwalby hódne wotpohladanjo bu wot biſkopa dobroczjiwje podpjerane a jim 3 tajke potrjebne měſtna mjenowane, a woſobnje Bleicherode w pruſkej Saſkej najnaležniſcho. Tute měſtno bu tež wuzwolene a hižom jutry z woſebitym duchownym wobſadżene.

Schlezyńſka. W Bytomju (Beuthen) budże ſkónczņje nowe katholſke gymnaſium założene. Pruſke ſtawy a zaſtojnſtwa ſo tomu jara pſchecziwjachu a chychu tam proteſtantſke gymnaſium měcz, hacż runje je jich w Schlezyńſkej doſcz. Najwjacy zaſłużby wo tule nowu ſchulu ma hrabja Schafgotſch, kotryż chce 10 lět dołho po 1500 tolerjach lětnje k tomu daricz.

Jendżelſka. Katholikojo chcedża zemrjetomu ſławnomu kardinalej Wiſemanej krasny wopomnik ſtajicz; ma to bycz rjana hłowna cyrkej, kotruż chcedża na tym měſcze natwaricz, hdżeż nětko miniſter Palmerſton bydli. Wobſedżer toho wobſedżeńſtwa chce je rad pſchedacz. To by jara pſchihodne měſto było a nowe dobyczo cyrkwje w Jendżelſkej. Kralowna by z woknom ſwojoho hrodu rjanu katholſku cyrkej widżała. (Tygodnik katolicki.)

Francowſka. Tudomni biſkopoje ſtaraja ſo kſcheſczańſcy za wuhnatych Polakow a napominaja w paſtyrſkich liſtach, zo bychu Polakow podpjerali. Tak je w biſkopſtwje Amiens wulka ſyła półſkich ſyrotkow do wſchelakich wuſtawow wzata.

Z Pariża. Sem je něhdże 40 klóſchtyrſkich knjeżnow z Wilna pſchijěło. Po zběhnjenju klóſchtrow mějachu do Ruſowſkeje zawiezene a do ſchismatiſkich klóſchtrow ſtykane bycz. Z Pariża bu za nje pola cara proſchene, ale Murawjew poruczi jim za ſchtyri dny pſchez mjezy wotjěcz a da kóżdej po 50 rublach.

Z Roma. Francowſki póſłanc je bamżowomu miniſtrej kardinalej Antonelliej wóndanjo wozjewił, zo chce khěżor Napoleon drje konvenciju (wujednanjo z kralom Viktorom Emanuelom) wuwjeſcz, ale zo bamżej knjejſtwo w Romje a w krajinach, w tu khwilu jomu ſkuſchacych, zawěſczi. Tež tehdom, hdy by bamż po wotczehnjenju Francowzow Rom wopuſchcził abo zběżka dla wopuſchczicz dyrbjał, chce Francowſka knjeżerſtwo ſwjatoho ſtoła wobnowicz a je w ſpomnjenych krajinach wobkruczicz, każ by tam bamż hiſchcże był. — Bamż je deputaciju z

Mexika, kiž je dla wujednanja cyrkwinskich należnoscžow pschischyka, skónczńje pschedso pschińcž dak. — Też knježerstwo Viktora Emanuela jedna w Romje dla duchownskich należnoscžow. — Martrowny tydžeń a jutry běsche jara wjele cuzych do Roma pschipuczowało. Z cyła liczža tam něhdže 80,000 cuznikow. Pschi požohnowanju, kotrež bamž jutrownicžku po Božej mschi wudželi, bě na torhoschczu psched cyrkwju s. Pětra snadž 250,000 ludži, kaž jedyn dopisowar Blahověsta spomina.

Amerika. Wójna, kiž je nětko schtyri lěta traka, bliži so k žadanomu kóncej. Nic jeno najwažnische města wotpadnjenych statow su dobyte, ale też jich wójsko je jara woslabjene. Chcemy so nadžecž, zo zmeje ze skónczenja wójny też nascha cyrkej žohnowanjo. Wosebje móže pschez dobre skutki, kotrež wona czini a czinicž dawa, kedžbnoscž na so wschudžom wubudžicž. Hižom nětko hromadža so w katholskich cyrkwjach wopory za syrotki, kotrychž je na pschikład po zemrjetych wojakach w statu Illinois 40,000 a w statu Jowa 35,000! W někotrych cyrkwjach je so po 2000 dollarow nahromadžiło.

Asia. Na kupje Ceylon, z wjetscha mohamedanskej, ma nascha cyrkej nětko hižom 99,115 wuznawarjow. Katholske duchownstwo njebjerje žanu podpjeru wot knježerstwa a je pschi wschim tym w loni někotre wustawy a schule natwariło. Protestantscy pastorowje, wosebje jendželscy maja wulke dokhody wot knježerstwa (kotrež že tohodla dawki powyschiło); biskop dostawa 3000 puntow sterlingow, druzy duchowni 600—1300. Tola liczi protestantska wěra jenož wokoło 7000 wuznawarjow, na wschelake sekty rozdželenych; a też z tych je so zańdžene lěto 485 wosobow (parschonow) do katholskeje cyrkwje wróczilo.

Należnoscze towarstwa.

Do pokładnicy su swój pschinoschk (pok tolerja) na lěto 1865 dale zapłaczili: kk. kubler Michał Cyž z Němsec, Jan Wels [Wencel] z Hrubjelczic, žiwnoscžer Michał Hascha z Ratarjec, Hana Gudžic z Dalic, kubler Jan Guda z Džěžnikec, Michał Hejtmank z Worklec, kubler Jurij Herrmann z Khróscžic, kubler Jakub Běr z Libonja, kublerka Hana Wobzyna z Czornec, žiwnoscžer Michał Rjencž z Jasency, burski syn Michał Schokta z Wudworja, krawski Michał Nowak z Noweje Jasency, schewc Mikławsch Hennig ze Smjerdžaceje, khěžkar Mikławsch Bryl z Wudworja, žiwnoscžer Jurij Krawc z Nuknicy, kapłan Jakub Wornar z Khróscžic, farar Jakub Mróz z Grunawy, präses a progymnasialny direktor Jakub Buk z Dreždžan, krawc Michał Khěžka z Koslowa, kubler Jakub Schelc z Nóžanta, mkynk Jakub Hilla ze Schunowa, Hana Schokczina z Konjec, bětnar Michał Kocor ze Schmowa, korczmar Jurij Žofka z Němsec.

Dobrowólne dary: K. farar Jakub Mróz w Grunawje **22** nsl. 5 np. Dwaj lětnikaj Póska k zasypschedaczn dari k. Thomasowa z Radworja.

Cžischczak L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarſtwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 6. **Budyšin, 3. junija 1865.** **Lětnik 3.**

Kſchesczanſke missionſtwo. V.

1. We Chineſiſkej.

(Pokračowanjo.)

Tſeczi ſkawny missionar jesuitſkich wótcow we Chineſiſkej a dostojny Schallowy a Ricciowy nastupnik bě Ferdinand Verbieſt. Nowy khěžor bě joho w lěcze 1671 po pschestatym wuhnanſtwje a pschesczěhanju wobhnadžik a z nim wschitkich joho bratrow. Pschesczěhanjo same měješche najrjeńſche płody, pschetož po wuprajenju ſwěrnoho protestantſkoho spisowarja Medhurſta so hischcze 1671 wjacy dyžli 20,000 Chineſow k kſchesczanſtwu wobroczi. Lěto pozdžischo wotpołožichu katholſke wěrywuznaczo khěžorowy wuj a wjele mócnych a jara wosobnych Chineſow, bjez kotrymiž so tež wosmjo generolowje namakachu, kotſiž we wójſku kſchesczanſtwo zastupowachu a zakitowachu. Verbieſt džěłaſche we missionſtwje w Chineſiſkej nimale połne 20 lět a měješche tutón cyły dołhi czas luboſcz khěžora Kang-hi'a, kiž wědomoſcz a póczciwoſcz jenak wyſoch na nim ważeſche. Huſto doſcz bě wón drje tohodla ſpytał, Verbieſta a joho sobudžěłaczerjow khěžorſcy wuznamjenicz a jim wulke hnady a zastojnſtwa poſkiczicz, njezamó pak ženje, jich k pschijeczu ſwětnych czeſczow nawabicz. Woni wostachu, schtož běchu, khudži missionarojo, kotſiž pschez ſtajne modlenjo, poſczenjo, sebjezaprěczo a njewuſtawace džěłanjo khěžorej a wschitkim joho mócnym spodziwanjo wotdobywachu. Wjacy hacz jedyn krócz pschińdže khěžorej do myſlow, zo so nabožni wótcowje snadz jenoz na zwonkowne zdaczo psched ludźimi tak zadžerżeja, we potajnym pak bóle rozpuſchczite žiwjenjo wjedu; tohodla daſche jich mjelczo

ze ſwěru wobkedźbowacź, kak ſo woni doma zadźerża. Hacź pak zhoni, zo je jich žiwjenjo wſchudźom jenajke a zo woni też we potajnym njetajenu nabožnoſcź a wulke ſebjezaprěczo hajachu a wuſkutkowachu, dha wopokaza jim wot tutoho cźaſa tajku cźeſcź a luboſcź, zo wſchudźom za nich wuſtupi a jich wſchudźom z khwalbypołnymi ſłowami zakitowaſche. Dopokaz toho bě bjez druhim ſcźěhowacy podawk. We lěcźe 1685 pſchińdźechu nowi miſſionarowje z Europy do Chineſiſkeje, zo bychu cźežke dźěło miſſionſtwa z Chineſiſkimi dźělili. Mandarinowje měſta Ningpa pak ſo na wſcho waſchnjo wobarachu, jim pſchiſtup do nutskowneje Chineſiſkeje dowolicź. Khěžor to zkrótka ſłyſcheſche a piſaſche tymle njeměrnje horliwym zaſtojnikam bjez druhim tajke ſłowa: „Tajcy mužowje (kaž miſſionarowje) kaž woni ſu, njeſmědźa z mojoho khěžorſtwa wuhnacźi bycź. Dajcźe jim wjele wjacy ke mni na mój dwór pſchińcź; cźi kotſiž ſo na mathematiku wuſteja, dyrbja pola mje na dworje woſtacź, cźi druzy pak móža do wſchěch provincow hicź, hdźežkuli ſo jim lubi.“ Tſi lěta pozdźiſcho wumrje Verbieſt a katholſka cyrkej bě tehdom hižom tak wulka, zo ſo ſkoro wſchudźom kſcheſcźenjo we Chineſiſkej namakachu, byrnje prjedawſche pſcheſcźěhanja jich wjele wutupiłe. Khěžor ſam zjewi po Verbieſtowej ſmjercźi we jenym zjawnym piſmje, kak hłuboko joho Verbieſtowa ſmjercź zrudźi a daſche zemrjetomu mjez druhim te khwalobne ſwědcźenjo, zo njeje žana joho wobliczenjow (rachunkow) we naſtupanju hwězdaŕſtwa njeprawa była abo ſo za wopacźnu wupokazała.“ Proteſtant Medhurſt khwali Verbieſta joho wulkeje ponižnoſcźe, pſchiſtojnoſcźe a njewuſtajnoho pŕocowanja dla we wſchěm, ſchtož wěru a wědomoſcź naſtupa. Wón ſo wſchitkoho wotrjekny, ſchtož njenaſtupaſche miſſionſtwo abo mathematiſke ſchtudirowanja k luboſcźi khěžora a k wužitkej kſcheſcźanſtwa. Te po joho ſmjercźi namakane papjery (ſpiſy) pokazachu pak też, zo bě wón we ſwojim domjacym žiwjenju wulki pſcheczel nutrnoho wobkhadźenja z Bohom a modlenja a zo wón na ſebjezaprěczo njezabu a ſwjatoſcźenjo ſwojeje ſamſneje duſche. Bórzy po joho ſmjercźi powoła khěžor dweju druheju wótcow k ſebi na khěžorſki dwór Gerbillona a Bouvela, kotrajž powołanej běſchtaj, město njeboh Verbieſta na dworje zaſtupicź a tam ſkutkowacź. Najprěnſche, ſchtož khěžor jimaj pſchiporucźi, bě, zo jeju pohnuwaſche tartariſki dialekt (narycź chineſiſkeje ryczе) nawuknycź. Wón ſam jeju pruhowaſche, dokelž tule narycź jara lubowaſche a chcyſche, zo byſchtaj też dwaj wótcaj we njej ſo wudoſpołniłoj. Miſſionarow ſej wón jara wažeſche a lubowaſche, na wſchě ſwoje pucźowanja wza wón jenoho abo wjacorych z nich ſobu, wot kotrychž ſo jara zrědka wotſali, tak zo tele khěžorowe waſchnjo zawiſcź a ſpodźiwanjo najwjetſchich chineſiſkich zaſtojnikow wubudźowaſche. We lěcźe 1702 daſche tón kſcheſcźanſkej wěrje a jeje póſłam jara pſchikhileny a pſchecźelniwy khěžor ſwjatocźnje natwarjenu cyrkej poſwjecźicź. Cyrkej, kraſnje a wulkotnje natwarjena leżeſche we wokrjeſu khěžorſkoho pałaca (hrodu, potajkim tam hdźež jenož khěžorſke twarjenja bycź móžachu) a bě tak wulka, zo wjele mandarinow k khěžorej pſchińdźechu a jomu połni zawiſcźe najhórſche wumjetanja a prědkſtajenja cźinjachu. Khěžor, kiž drje jich potajnu zawiſcź hižom znajeſche, jim wotmołwi: „Schto chcecźe a k cźomu mje wobcźežujecźe? Cźile cuzy wopo-

kazuja mi kóždy dżeń ważne służby a ja nimam, zo bych jich zà nje wobmytowak, pschetož woni wschě zastojnstwa a cżeścżowne města wotpokazuja; pjenjez nochcedża so dotknycż; a jenož wěra je jednitke, za cżož so staraja, duž njeje mi też niczo druhe zbytkne, hacż jich we tejle wěcy někak wobmytowacż. Njepowiedajcże mi wjacy wo tym.“ Hacż na najzjawnische wopokaza khěžor katholskim missionaram swoju cżeścż a luboscż w pschitomnoscżi swojich mócnych ministrow a chinesiskich popow. „Pascże so, wón jim druhdy žortniwje praji, z tutymi kschescżanskimi wucżerjemi hromadże stupicż we nastupanju wascheje wěry, pschetož jich wědomoscż by was pschecy tak daloko pschinjesła, jim pschihłosowacż a so jich skowam podcżisnycż. Woni so njehańbuja we mojej pschitomnoscżi k najwyschschomu bohu so modlicż, a wjele mojich, kotsiž prjedy zwucżeni běchu k njebjesam so modlicż, hańbuja so nětk tutoho modlenja a modla so k parschonskomu Bohu.“ Dotal měješche missionstwo bjez Chinesiskimi najrjeńsche płody, wosobnje pod khěžorom Kanghi'om, wěra bě wobkrucżena skoro we wschěch provincach a kóždy kschescżanski Chinesa jej tak pschiwisowasche, zo so bjez bojoscże tón cżas docżakacż dasche, we kotrymž po měrje we božej cyrkwi zasy njewěr a krawne pschescżěhanjo pschińcż dyrbjesche. A tutón cżas spocżina ze smjercżu dobroho a wubjernoho khěžora Kanghi'a (1722). Kanghi hacż runje hischcże žadyn kschescżań, bě na missionarow skoro wjacy dżerżak dyżli na so samoho; hižom z joho synom dyrbjesche so wscho hinak zapocżecż. Joho syn Yong-Tching, wot cżescżelakomnoscże pschewzaty, so njemało mjerzasche, zo bě wjele joho najbližschich pschecżelow a najwyschschich zastojnikow z pschiwzacżom kschescżanstwa też nowe kschescżanske żiwjenjo pschiwzało a stareje pschiwěry a pohanstwa hako wohidnje wěcy so wotrjekko a tohodla dasche wschitkim tymle klubu zdobom po smjercżi swojoho nana wukaz, wěru Jěžusowu a jeje wuznawarjow po cyłej Chinesiskej pschescżěhacż a wutupicż. Wschitcy missionarojo bjez wuwzacża buchu z cyrkwjow wuhnacżi, pschez tsi sta cyrkwjow bu pak powalenych pak do druhich twarjenjow pschewobrocżenych a wjacy dyżli 300,000 kschescżanow pohanam a jich pohanskomu złobjenju poddatych.

Wot cżasa, hdżež Yong-Tching chinesiski trón nastupi, hacż do dżensnischoho dnja traje pschescżěhanjo kschescżanow we Chinesiskej a żadyn Chinesa njemóże wot tutoho cżasa sem naschu wěru pschiwzacż, khiba zo je prjedy wotmysleny, wěry dla swoje cyłe zamoženjo zhubicż, haj też husto dojcż żiwjenjo. Pschescżěhanjo pytasche swoje wopory we najwyschschich khěžorskich zastojnstwach kaž we najhubjeńschich wobydlenjach dżěłacżerjow, haj we samotnym najbližschim pschecżelstwje khěžora namakachu so swědkowje a njebojazni wuznawarjo Khrystusowoho mjena. Drje njeżadasche so wot nich, zo bychu kschescżanskeje wěry cżiscże so wotrjekli a khěžor Yong-Tching kaž joho jenakzmysleni chcychu hižom so spokojicż, hdyž bychu woni jenož zwonkownje wěru zapřeli (pschez pohanske wopory, dżělbranjo na cżescżenju pohanskich pschibohow) a so tak chinesiskomu pschibojstwu hako nabožnistwu stata (Staatsreligion) k najmjeńschomu na zdacżo zasy pschiznawali, ale też tole żadanjo so wschitkim tamnym wutrobitym wuznawarjam tajke zdasche, zo woni so mócnje wobarachu do njoho zwolicż a zo wob-

zamknychu wſcho pſchiſadżicż, hacż Jězuſa a joho wěru pſched ſwětom zapřečż. Tohodla bě tež bjez dżiwa, zo tónle khěžor na nich wſchitkich, byrnje z joho ſplaha byli a byrnje bjez nimi tež pſchichodny khěžor byk, ſwoje cyke zkobjenjo wuſypa. Woni buchu wot khěžorſkoho dwora wupokazani, ze rjeczazami zwjazani a zajeczi do dżiwjeje puſczíny we Tatariſkej wotwjedżeni, hdżež njewuprajomne hubjenſtwo wuſtachu. Zwucżeni na dworje we wſchej nadobiznje woczehnjeni a żiwi bycż, buchu nětk z jenym dobom do najwjetſcheje khudoby wuſtorkani; zwucżeni druhich a tež najmócniſchich we khěžorſtwje na kolenach kleczo pſched ſobu widżecż, dyrbjachu woni nětk pſchi wotkhadże wuſměſchenjo tutych znjeſcż a dżiwje zakhadżenjo pohanſkich wobkedżbowarjow a wobydlerjow puſczíny, haj rjeczazy, khoroſcż a někotſi ſmjercż dyrbjachu wuſtacż dla ſtajnoho parowanja, wulkeje nuzy a ſlepoho pſcheſczěhanja. Każ wulke pak tele czerpjenja běchu, tak wulka bě tež jich ſczerpnoſcż a ſpodżiwanja połne wěcy wot tutych khěžorowych martrarjow ſo powjedaja, kiż nas dopomnjeja na wubjerny pſchikład ſwjatych martrarjow we najprěnſchim czaſu kſcheſczanſtwa. Tak piſaſche tón tſeczi prync Jan tutych wuznawarjow z khěžoroweje ſwójby z wuhnanſtwa ſwojomu prjedawſchomu ſpowjednikej a pſcheczelej, wótcej Parenninej: „Schtoż my ſej żadamy a ſchtoż wy nam pola Boha wuproſycż dyrbicże, je to, zo bychmy z bożej pomocu naſche prjedawſche zawinjenja wuporjedżeli, póccziwoſcż ſkutkowali, ſo we wſchěm do joho ſwjateje wole podali a hacż do kónca we joho ſwjatej ſłużbje wutrali, to je naſche jednitke żadanjo; wſcho druhe my niczo njeważimy.“ Druhi prync, kiż jenoho ſwěrnoho ſłużownika płakacż widżeſche, hacż joho je rjeczazami zwjazachu, tutomu praji: „Hlej kajki ſy tola kſcheſczan, njewěſch ty, zo nam horjo a czerpjenjo k wużitkej budże! Wone je nam zawdak wěczneho żiwjenja! Njebudż tohodla zrudny, ale woſtań tež we najwjetſchim horju ſwěrny a ſtajny we wěrje a njeworuſchcż ſłużbu ſwojoho Boha.“ Hacż tomu ſamomu pryncej druhi ſłużownik płat na rany położicż chcyſche, kiż 70 puntow cżeżke rjeczazy jomu wudrjechu, praji wón k tutomu: „Sy ſnadż něhdy ſłyſchał, zo naſch Knjez we nocy ſwojoho czerpjenja ſo prócowaſche zwjazki wotwjazacż, z kotrymiż joho zawjazali běchu abo zo wón podwjazki ſpody nich kładżeſche a tak wulku boloſcż ſej połóżowaſche. To bě Bóh-człowjek; a wón czerpjeſche tola za nas hrěſchnikow, bjez tym zo my za druhich njeczerpimy, ale za ſo ſamych.“ Runje tak ſczerpliwe běchu te żónſke z khěžoroweje ſwójby, kotrež ſobu do wuhnanſtwa wuſtorkane běchu. „Tele zemjanſke parſchony, piſa proteſtant Hugh Murray, běchu we dżiwej puſczinje we ſtajnej ſtraſchnoſczi zymy a hłoda dla kónc wzacż a tola běchu ſtawy khěžoroweje ſwójby 1736 hiſchcże njebojazni wuznawarjo kſcheſczanſkeje wěry.“ Parennin, kiż prěnje ſchtyri lěta radżiczeŕ a wjedżeŕ bě za wuhnatych, njenamaka ſłowow doſcż, jich czerpjenja a pſchecżiwnoſcże doſpołnje wopiſacż a ſpomni ſobu, zo niczo podobne ſo njenamaka, ſchtoż by ſo z wulkej póccziwoſczu a wobſtajnoſczu tutych zemjanſkich wuznawarjow pſchirunacż dało. Schtyrnacże lět ſpytowaſche Yong-Tching, wſchě ſrjedki ſwojich krewjepſchecżelow we puſczinje pſcheſczěhacż a zaſy k wotpadej wot kſcheſczanſtwa pſchinjeſcż, ale wſcho bě podarmo. Duż pſchińdże khěžorej hiſchcże bjezbożna myſl do hłowy.

So jara mjerzajo, zo su wutrobiczi martrarjo we tymle dołhim czasu wschě joho wobzanknjenja k hańbje sczinili, porucži wón, jich na hinajsche město wotwjesczz a jich tam wosebje do małych 6 stopow dołhich a 10 schěrokich podzemstich jastwow czisnyczz. Do tutych jamow dawachu k tomu postajeni wobkedzbowarjo pschez mału dzěrku wschědnje jěsczz a to runje tak wjele hacz trěbne bě, zo njebychu zawutlili. Tu so namakachu jenoz někotre dny, hacz jich hubjenstwo skoro k wutraczu wjacy njebě. Wotdzěleni wot cyłoho swěta, swětko a czerstwy strowy powětr (loft) parujo spoczinachu wschitcy khorowaczz a po někotrych dnjach hizom nadeńdze wobkedzbowar jenoho prynca bjez ziwjenja na zemi. Jedyn po druhim wumrje a bjez wschoho dwěla bychu wschitcy wumrjeli, njebyli w tymsamym czasu Bóh sam někajke pscheměnjenjo pschiwjedł k lěpschomu njezbożownych zajatych. Yong-Tching, tón pschihotowar wschitkich jich martrow, njenadzicy wumrje a bu k zamołwjenju swojich surowosczow psched sudny boži stoł powołany (1735) a za njoho nastupi regirowanjo joho syn Kien-long. Hacz runje tutón nowy khězor we wschim a wosebje we pschesczěhanju kschesczanow swojoho njeboh nana sczěhowasche, haj tón dekret za jich pschesczěhanjo wobnowi, dha so jomu tola njeprawe zdasche a hańba, swojich najbliżschich krewjepschecze-low wschěch na tajke kniczomne waschnjo skóncowacz; a wón pschikaza zdobom pschi nastupjenju regirowanja, wschitkich tamnych jatych, kotsiż hubjenstwo zbozomnje wutrachu, z jich podzemskich khodow wumożicz a jim hnady dla zasy někajke bydlenja pschipokazacz we swojim pałacu. Wulka mnohosczz chinesiskoho ludu so namaka na kolenach pschi puczu, kiż k pałacej wjedżesche, czesczowasche tych wutrobitych kschesczanskich martrarjow a spěwasche z wjesołosczze wjesołe spěwy. Nětk drje kóżdy pschitomny kschesczan lěpsche czasy doczaka za swoju wěru, ale tale nadzija jenoż krótko trajesche, dokelż nowy khězor, każ spomnichny, hizom nowy wukaz wudżěłacz dasche, kschesczanow po móżnosczi hischcze bóle pschesczěhacz dyżli joho surowy nan. (Pokraczowanjo sczěhuje.)

Pschesczěhanjo kschesczanow wot pohanow.

(Pokraczowanjo)

We tutym czasu widzimy tez prěnich ryczńikow kschesczanstwa, kiż tute pschecziwo wschelakim wobskorżenjam pohanow zamołwjachu, wosebite spisy pisachu a je khězorej abo wyschnosczam pschepodachu. Prěni bě Quadrat, biskop Athenski, druhi Aristides tez z Athen, jedyn mudrowc, kiż bě prjedy pohan byk a wot prawdy kschesczanstwa pscheswědczeny so pohanstwa wotrjeknył, nětk pak cyku woju nawjedżitosczz a mudrosczz k zamołwjenju kschesczanstwa nałożowasche. Někotre sléta pozdżischo, pod knjeżenjom Antonina dostachu kschesczenjo wubjernoho zamołwjerja we swjatym Justinu; tez tutón bě prjedy pohanski mudrowc, a chychsche jeno wczipnosczze dla nowu wuczbu spóznacz, tola wot jeje prawdy, każ tez wot póczjwoho ziwjenja jeje wuznawari pscheswědczeny, da so sam kschczicz. Pschepoda

kněžorej a romſkomu ſenatej knihu, we kotrejž pokaza, kajka je kſcheſczanſka wuczba, a kajke jich žiwjenjo, kajka kſchiwda ſo jim pſchez dołhe njeczłowjeſke pſcheſczěhanjo czini. Wón žada ſebi wot ſprawnoho knježerja, zo wón kſcheſczanow nic mjena dla, kaž ſo to ſtanje, ale potom hakle khoſtacz da, hdyž ſu ſebi ſwojich ſkutkow dla khoſtanjo zaſłużili. Dopokaza, zo te wſchelake njepoczinki a njeſkutki, kiž pohanjo kſcheſczanam pſchipiſuja, ſo pola nich njenamakaju, zo ſu runje tak dobri poddanjo, jelizo nic lěpſchi hako pohanjo atd. Ta kniha bě wosobnje tohodla wažna, zo te wſchelake pſchedſudki znicži, kotrež ſo mjez ludom pſchecziwo kſcheſczanſtwu namakachu a wot bližſchoho a doſpołnoho ſpóznacza tohoſamoho wotdžerżowaſchu, a te dyrbjachu ſo najprjedy znicżicz a pſchedobycz, prjedy hacž móżeſche prawe ſwětło wěry dale ſo rozſchěrjecz. Swjaty Juſtin měješche też husto rozryczowanja z druhimi pohanſkimi mudrowcami, kotrymž wón błudnoſcze pohanſkoho pſchibójſtwa a wopaczność jich wuczby rozeſtaja. Pſchez to pſcheměni ſo dotalne wobſtejenjo mjez kſcheſczanſtwom a pohanſtwom, poſlednje dyrbjeſche nětko też ſwojich bohow, ſwoje wuczby a waſchnja pſchecziwo kſcheſczanſkomu bohej, kſcheſczanſkim wuczbam a waſchnjam zamołwjecz. Pſchez to ſo zadżerżowanjo pohanow pſchecziwo kſcheſczanſtwej njepſcheměni, ale wjele wjacy pohorſchi. Te ſtare, hdyž widżi, zo dyrbi ſwoje měſto wotſtupicz, zezběra hiſchcze junu wſchě ſwoje mocy, zo by tak dołho hacž móżno ſwoje prawo wobkhowacz mohło. Tak też pohanſtwo ze wſchěmi mocami a z wulkej ſurowoſczu pod kněžorom Markom Aureliom a joho naſtupnikami pſchecziwo kſcheſczanſtwu wojowaſche, ſkónczńje pak dyrbjeſche tute, hako prawda, nad pohanſtwom hako błudom dobycz.

Markus Aurelius knježeſche wot lěta 161—180. Bě zahorjeny czeſczowar pohanſkich bohow a pohanſkoho žiwjenja. Krutu wobſtajnoſcz kſcheſczanow měješche wón za hłupoſcz, njepoſłuſchnoſcz abo zaſakłoſcz, kiž bě khoſtanja hódna. Tohodla pſchiporucži wón ſwojim naměſtnikam we provincach, zo bychu kſcheſczanow k zaprěczu boha a k pſchipoznaczu pohanſkich bohow pſchiwjeſcz ſo prócowali, zo bychu njepoſłuſchnikow z martrami nuzowali abo ze ſmjercżu khoſtali. Nam ſtej ſo hiſchcze dwě liſczinje zdżerżałoj, z kotrejuž możemy derje ſpóznacz, na kak njeſmilne waſchnjo je ſo tehdom z kſcheſczanami zakhadżało. Jena wopiſuje nam martraŕſtwo ſwj. biſkopa Polykarpa we měſcze Smyrnje we Małej Aſiji, druha pak ſurowe pſcheſczěhanjo we južnej Francowſkej, wosobnje we měſcze Lyonje a Vienne.

We Smyrnje bě hižom dwanacze woporow pod njewuprajomnymi bolosczemi panyło; najprjedy ſo ſchwikachu, dońž jedyn czŕjewa njewidżeſche, potom ſo pſchez kamuſchki kulachu, a napoſledku ſo dżiwim zwěrjatam czíſnychu. Tola z tym hiſchcze krewjelaczny lud z pokojom njebě. Za wjacorymi a wosobniſchimi woporami żadajo, wołaſche jenohłósnje: „Hdże je Polykarp, jich biſkop?“ Prokonſul, kněžorſki zaſtojnik, kiž dyrbjeſche ludej wſcho po woli cżinicz, wupóſła wojakow, zo bychu ſwj. biſkopa pytali, dokelž tutón bě, zo by pſcheſczěhanjam czeknył, ſo

z měſta zdalik, zo by potom hiſchcze dlěje ſwojomu ſtadkej ſłužicz mohł. Trajeſche někotre dny, prjedy hacz joho namakachu, nětko pak ſo jim wón njepſcheczinjeſche. Prokonſul nakožowaſche wſchě możne ſrědki, zo by joho k zaprěczu Khryſta narycżał: „Pomyſli ſebi na twoju wyſoku ſtarobu, ſchědżiwu hłowu, pſchiſahaj jeno pola khěżora, pſcheměni twoju wěru, a woprui naſchim bohom.“ Na to pak jomu Polykarp wotmołwi: „Schěſcz a woſymdżeſat lět ſłużu ja jomu a żenje mi tu najmjeńſchu kſchiwdu cżinił njeje, kak bych ja nětk mojoho krala a zbóżnika zaprěcz mohł.“ Prokonſul pak woſta pſchi tym: „Pſchiſahaj pola khěżora a ja cże puſchczu.“ Polykarp ſo wótſe wuzna: „Ja ſym kſcheſczan, chceſchli kſcheſczanſku wuczbu ſpóznacz, poſłuchaj na mnje jeno jeniczki dżeń.“ Hněwnje na to prokonſul hrozycz zapocża: „Mam dżiwje zwěrjata, k tuthym tebje cżiſnycz dam, je-li zo ſo hinak njedopomniſch.“ Tola z měrnym wobliczom wotmołwi Polykarp: „Cżiń to! Dopomnjenjo a wobroczenjo wot lěpſchoho k ſchpatniſchomu ſo wot nas kſcheſczanow podarmo nadżijeſch. Rjenje pak je, hdyż ſo něchtó wot njeprawdy k prawdże wobroczi.“ Prokonſul widżo, zo dżiwje zwěrjata we tak wobſtajnym mużu ſtrach njewubudża, prajeſche: „Dha budu tebje z wohnjom nuzowacz.“ Zahorjeny na to Polykarp praji: „Ty z wohnjom hrozyſch, kiż ſo krótki cżas pali, wěcżny woheń ſchtrafy, kiż je złym pſchihotowany, njeznajo. Ale cżohodła ſo dlějiſch? cżiń zo mnu, ſchtoż chceſch, ja ſym a woſtanu kſcheſczan.“ Hruby pohanſki lud żadaſche, zo by ſo law na njoho puſchcził; to prokonſul njepſchida, dowoli pak, zo ſmě ſo Polykarp ſpalicz. Lud na tym ſo radujo zběraſche drjewo, a pſchi cżimż ſo woſobnje żidża pilni wopokazachu, a twarjeſche ſchczěpowc. Wjeſele ſtupi Polykarp na ſchczěpowc, a wocżakowaſche wótſe ſo modło, ſmjercz pſchez woheń. Tola płomjo ſo joho njedótkny a njeranjeny ſtojeſche ſwj. biſkop ſrjedż wohenja z jaſnje ſo ſwěcżacym wobliczom. Duż bu poruczene, joho z lebju pſchekłócz a tak moricz; to ſo ſta, a hlej z rany lijeſche ſo telko krewje, zo płomjenja khětſe haſnychu.

Podobnje haj hiſchcze ſurowiſcho martrowachu kſcheſczanow we druhich krajinach romſkoho khěżorſtwa, woſobnje pak we južnej Francowſkej, hdżeż ſebi dżewjecżdżeſatlětny biſkop Pothinus a knjeżna Blandina z wulkej ſyku druhich martrarſku krónu dobyſchtaj.

Ze ſmjercżu tutoho khěżora zhubi ſo tež na khwilu ludowy hněw pſchecżiwo kſcheſczanam, a joho naſtupnicy mějachu z tym cżinicz doſcz, zo bychu ſo na někajke waſchnjo na trónje zdżerżeli, dokelż běchu ſo najbóle na njeprawe waſchnjo na njón wuzběhnyli a wulki njeporjad knjeżeſche tehdom we najwyſchſchich zaſtojnſtwach romſkoho khěżorſtwa.

We lěcże 193 bu Septimius Severus, jedyn nawjednik, wot ſwojich wojakow za khěżora wuwołany. Prěnje lěta joho knjeżenja mějachu kſcheſczenjo měr. We lěcże 202 pak zakaza wón krucże pſchеſtupjenjo k kſcheſczanſtwu; tola podarmo, ſchtóż bě woprawdże kſcheſczanſtwa pſchepokazany, njedżiwaſche na khěżorowe za-

kazanjo; pschez to pak zbudźi so pschescźěhanjo, kiž bě zas we južnej Francowskej najhórsche. We měscze Lyonje bu mjez druhimi tež biskop Irenäus, jedyn wuczomnik swj. Polykarpa, martrowany. We połnócnej Africy buchu tsjo młodźencojo: Rogatus, Saturnius a Sekundulus a dwě młodej žonje Perpetua a Felicija, kiž so wschitcy hakle we kschescźanstwje rozwuczowachu a hischcze kschczeni njeběchu, na žadławe waschnjo wot dźiwich zwěrjatow pod wjesołym kleskom pohanskich cźródow roztorhani.

Pod nastupnikami khěžora Severa wot lěta 211 hacž do 249 mějachu kschescźenjo zas měr, a nascha swjata wěra dobywasche wschudźom wjele wuznawari, tola pak wobstajnosczź we krutym žiwjenju poczźinasche wotebjeracź a lózsche žiwjenjo knjeźicź, kiž so psched bolosczźiwymi martrami strachowasche. Tohodla tež we scźěhowachym pschescźěhanju mnozy wotpadnychu, kiž so wotpadnjeni mjenowachu. Khěžor Decius chcyssche stare romske pohanstwo we cykej prjedawschej měrje wschudźom zas zawjesczź, we tym pak běchu, kaž so samo rozymi, kschescźenjo na puczu, a tohodla chcyssche jich docyla wuhubicź a zapocźa z duchownstwom, derje wjedźo, zo hdyž je pastyŕ dobyty abo pschedobyty, stadło same scźěhuje. Wulka liczba měschnikow a biskopow bu na bolosczźiwe waschnjo morjena, abo do jastwow tyknjena abo z kraja wupokazana. Jedyn z najprěnschich woporow bě bamž Fabian, Alexander biskop Jeruzalemski; někotsi biskopojo skhowachu so nic z bojosczźe, ale zo bychu hněw pschescźěharjow trochu poduslyli. — Tola mnozy woprowachu a kadźachu pohanskim boham, swoju wěru zaprějo, druzy zas wjedźachu sebi na někajke njeprawe waschnjo k najmjeńschomu wot romskeje wyschnosczźe wobswědczenjo dostacź, zo su pschiboham woprowali, hacź runje to wěrno njebě. Bě to jara zrudny cźas za kschescźanstwo; wobstajni wuznawarjo běchu abo mordwi abo jeczźi, jeno njewobstajni, kiž běchu pschi kóždym hroženju hotowi Krysta zapřecź, buchu swobodni. Tute pschescźěhanjo pak trajesche tola jeno 2 lěcźe dołho, dokelž we l. 251 padźe Decius we wójnje pschecźiwo Gotham. Joho nastupnik pak Gallus (251—253) njebě tež wjele lěpschi. Dokelž w tym cźasu runje we wjele krajinach zła khorosczź knjeźesche, mysleschе sebi khěžor, zo su kschescźenjo na njej wina, dokelž pohanskich bohow njecźescźa, a tohodla porucźi, zo dyrbja wschitcy woprowacź. We tutym pschescźěhanju pak běchu kschescźenjo zas wobstajnischi, sami cźi kiž běchu pod Deciom wotpadnyli znjesechu nětk wjesele Krysta dla martry, a skoro žadyn swoju wěru njezapře. Bamž Kornelius bě z prěnimi martrarjemi, jomu hako bamž scźěhowasche Lucius, ale lědoma pok lěta pozdźischo wumrje wón tež hako martraŕ. Tež pod scźěhowachym khěžorom Valerijom (253—259) cźerpjeschtaj dwaj bamžej, Schczěpan a Xystus, kotromuž za tsi dny joho diakon Lawrjeńc tež we martrarstwje scźěhowasche. Hdyž so bamž Xystus k wotprawjenju wjedźesche, dźěsche swj. Lawrjeńc za nim hórke sylzy pkakajo a žadajo, zo by z nim cźerpiecź mohł. „Hdźe dźesch, mój wotcźe! bjez syna? hdźe swjaty biskopje bjez diakona? Ženje prjedy wopor njewoprowasche

bjez ſłużomnika! Njejſym ſnadź tebje hódny?“ to běchu joho ſłowa. Swjaty bamž pak joho tróſchtowaſche: „Njewopuſchczu tebje! za tſi dny budżeſch mje ſczěhowacź.“ Tak k njomu rycžo napominaſche joho, zo by pokłady jomu wot cyrkwje dowěrjene hnydom mjez khudych rozdźělił. Tohodla z radoſczu napjelnjeny rozdźěli ſwědomicze pokłady mjez wudowy a ſyroty. Romſki präfekt, myſlo, zo ma cyrkej wulke pokłady, da Lawrjeńca zajecź a pſchikaza jomu, zo by jomu pokłady pſchepodał. Boži ſłużomnik wuproſy ſebi krótki cźas a ſłubi jomu, zo jomu bohaſtwa cyrkwje, wjele dróżſche hacž khěžorowe pokłady, pokaže. Tſeczi dżeń, hdyž bě khudych do rynkow zeſtajał, wjedżeſche präfekta do cyrkwje, hdzež khudźi cźakachu, a na nich pokazujo prajeſche: Hlej to ſu pokłady, kiž ſym cźi ſłubił, tute bohatſtwa wužiwaj ty, khěžor a Rom, kaž ſo wam lubi. — Präfekt nanajbóle rozhněwany da joho na jara bolosczjiwe waſchnjo martrowacź. Z rjecźazom bu na róžeń ſpjaty, pod kotryž bu žehliwe wuhlo naſypane; dyrbjeſche ſo pomałku wopjec. Joho wobliczo ſo pſchi tych martrach z njebjeſkej jaſnoſczu ſwěczeſche; a wón napominaſche präfekta, zo by joho nětk wobroczicź dał, zo je ta ſtrona hižom doſcź wopjecżena. Hdyž bě ſo to ſtało, prajeſche po khwili: „Cźěło je hižom doſcź wopjecżene, nětk jěź!“ a k njebju hladajo modleſche ſo za nakazanjo Romjanow, a wudychny ſwoju duſchu; ſta ſo to na 10. dnju měſaca auguſta 258, na kotrymž dnju hiſchcźe ſo nětko joho wopomnjeczo ſwjeczi. —

(Skónczenjo.)

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Zańdżenu njedźelu bu tudy kaž we wſchěch cyrkwjach cyłeje diöceſy dżakowne Te Deum ſpěwane, zo bu prynceſna Marija Hana, mandżelſka prynca Jurija, 25. meje z Bożej pomocu wot prynca zbożownje wotwjazana, kotryž we ſwjatej kſcheńcy mjena Bjedrich Auguſt Jan Ludwik Karl Guſtav Hrjehor Filip doſta. Tutón podawk je też za naſchu Łužicu jara ważny, dokelž ma wona hako jenož mužſkomu potomniſtwu ſakſkeje knježerſkeje ſwójby 1635 wotſtupjeny kraj z nowa nadźiju, zo z nětko kralowſkej ſakſkej ſwójbu dale zjenoczena a pſchez nju zbożownje wjedżena woſtanje. Bóh daj nowonarodżenomu pryncej pſchibjeracź na ſtarobje, mudroſczi a hnadże k radoſczi naſchoho kralowſkoho domu a cyłoho kraja!

Z Budyſchina. Dotalny pomocny wucžeŕ pſchi tachantſkej ſchuli k. Adolf Bräuer pſchińdże z 1. junija nakhwilnje za wucžerja do měſta Grimmy pola Lipſka. Też w Drežďżanach ſtanu ſo někotre pſcheměnjenja we wucžerſkich měſtach, dokelž ſu tam w běhu lěta tſjo katholſcy wucžerjo zemrjeli, mjenujcy k. Plewka, k. Lehmann a pſched někotrymi njedźelemi też k. Richter, wucžeŕ pſchi hłownej katholſkej wucžeŕni.

Z Budyschina. Srjedu 31. meje wotpoloži jena dotal lutherska knjeni z naschoho města we hłownej cyrkwi katholske wěrywuznaczo.

Z Drježdżan. Tsecźu njedźelu po swjatkach ma tudy swjaty sakrament firmowanja wudźělany byczź; zjawne rozwuczenjo wo tymle sakramencźe je so 6. njedźelu po jutrach spoczało.

Z Lipska. Tudomne towarstwo rjemjesniskich towarschow (je jich pschecy pschez 30) měješche we runje skónczenym 4. lěcze swojoho wobstacza 212 toleri dokhodow a 150 toleri wudawkow. Wone hromadźi hižo pjenjezy k kupjenju wosebiteje khěže.

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Z Prahi. Bjez wophytowarjemi swjedźenja s. Jana Nepomuskoho běsche tu lětsa wjele duchownych z Morawskeje. W swjedźenskej oktavje měješche też arcybiskop Munguia z Michoakona w Mexiku Bożu mschu pschi rowje s. Jana. — K wuporjedźenju hłowneje cyrkwje s. Vita, k kajkomuž koncej też towarstwo w Prazy wobsteji, je biskop Karl Hanl zasy 1000 schěsnakow darił a z cyka hižom 9000. — W Czoplicy bu wutoru 30. meje nowa khěža za syroty poswjeczena, kotraž budże pod wjedźenjom miłoscziwych sotrow stacź. (Blahověst.)

Z Krupki. W tudomnym jesuitskim klóschtrje kaž we wschelakich druhich cyrkwjach tohole rjada bu z konca meje swjedźeń k czesczi zbóžnoprajenoho jesuitha Pětra Kanisija swjeczeny.

Z Barlina. Bjez nětko 630,000 wobhydlerjemi je tu pschi protestantskej wjetschinje tola 25,121 katholskich, 18,847 židow a 347 tak mjenowanych němskich katholikow (rongeanojo). Wot lěta 1849 je so katholske wobhydlerstwo wo 62 procentow (wote sta) pschisporiło.

Z Wrótslawja (Breslau). Njedźelu 28. meje bu nowowuzwoleny a wot bamža wobtwjerdźeny trierski biskop Dr. Leopold Pelldram (rodźeny ze Schlezynskeje) we hłownej cyrkwi wot tudomnoho wjerch-biskopa Dr. Förstera swjatoczńje swjeczeny w pschitomnosczi swjeczaceju biskopow trierskoho a wrótslawskoho.

Ze Lwowa (Lemberg). Tudy zemrje rusynskokatholski duchowny k. Jan Kowalski w 102. lěcze swojoho žiwjenja. Hischcze psched dwěmaj lětomaj dopjelnjesche wón wschitke winowatosce swojoho duchownskoho powołanja.

Schtyriska (Steiermark). Dźeń 27. haprila wudyri woheń w městaczku Admont a zapopadny też slawny klóschtyr rjada s. Benedikta, kotrohož stawy duchownu słužbu w Mariacelli wobstaraju. Krasna cyrkej so ze wschim spali, drohe wobrazy, wosobne pischczele (po salzburgskich najwjetsche w Němcach); też zwony so rozeschkřěchu. Knihownja a wulki archiw ze starymi pismami so zanicźi. Schkoda wobliczuje so na poł milijona. Klóschtyr wobsteji wot l. 1074.

Italska. Namjet na wuzběhnjenjo wschitkich klóschtrow je na sejmje w Turinje wróczo wzaty. Minister w swojim pismje powjeda, zo je jeno nakhwil-

nje wotstronjeny. Wěžo so knježerstwo hischcže pschecžiwjenja ze strony luda boji; duž trjeba cžas, zo by lud z wuphtanjom wschelakich kžow prjedy wobdžěłako. Tola w tym cžasu, hdyž so na sejmje wo klóschtrach jednasche, je knježerstwo hižom wjele klóschtrow zběhnyło było.

Italska. Wotpóstany krala Viktora Emmanuela, k. Vegezzi, jedna pschecy hischcže w Romje wo cyrkwinskich naležnoscžach, wosebje wo nowym wobsadženju někotrych biskopstwow.

Z Roma. Bamž je strowy a poda so hakle po swjedženju ss. Pětra a Pawoła na swój lětni hród Kastel Gandolfo. — Wulki cžah pucžowarjow, kiž je ze wschelakich krajow pschez Francowsku wotjěł, chceso w spočžatku junija bamžej pschedstajicž. Tež nowowuzwoleny londonski archybiskop pschińdže sem w krótkim, zo by tudy swjecženy był.

Francowska. Napoleon III. je pschi swojim wotjězdže do Algirskeje nakhwilne knježenjo khěžorowej pschepodał a ju regentku khěžorstwa pomjenował. Psched njej su tohodla 2. meje w hrodže Tuilleries pschisahu swěrnoscže wotpołožili nowopräkonisowani (wot bamža wobtwjerdženi) biskopowje: k. Lyonnet, archybiskop z Albi; k. Meignean, biskop ze Chalons; k. Gueulette, biskop z Valence a k. Ramadié, biskop z Perpignan.

Z Pariza. Pschez khěžorski wukaz bu w haprylu pólska schula we Batignolles hako wustaw powschitkownoho wužitka pschipoznata. Tak budža pod zakitanjom khěžora stacž wěra, rycž a podawizny wuhnatych synow zmužitoho a njezbožownoho naroda. (Le Monde.)

Jendželska. Za londonskoho (westminsterskoho) archybiskopa je bamž z pschedpołoženych kandidatow k. Manninga, dotalnoho probsta tam, wubrał. Manning narodži so wot jendželskeju starscheju a bě psched swojim pschestupjenjom sam jendželskoprotestantski duchowny. Nowiny mjenuja joho debjenstwo katholskeje cyrkwje w Jendželskej.

Bołharska. Cžasopis „Courier“ w Konstantinopolu powjeda, kak grichiske schismatiske duchownstwo w Bołharskej z katholikow zasy wotpadnikow cžini. Grichiski schismatiski biskop ze Stromnich pschińdže wondy z turkowskim mudirom (komandantom města), sudnikom a někotrymi wosobnymi do Strachowa, zo bychu tam někotrych bołharskich katholikow do schismatiskich pschewobroczili. Z wuwzacžom schtyrjoch wosobow (parschonow) czeknychu wschitcy wobydlerjo psched tymi horliwymi japoschtołami do hor. Bjez zawostajenymi bě tež 84 lětny staro. Toho zajachu. Potom zapalichu wulki woheń, pschikładowachu syre drjewo, zo by so prawje dymiło, a staroho muža wzawschi dżerżachu jomu hłowu do hustoho kura wołajo: „Budżesch zasy prawjewěriwy?“ Hdyžkuli wón „ně“ wotmołwi, puschczachu hłowu hłubscho do kura a bliže k wohenjej wołajo: „Zahiń, pso, jeli so njewróczisch.“ Tak cžwilowachu wbohoho muža a druhe wosoby bjez smilnoscže, zo bychu je k wotpadej nakhilili. Prjedy tohole wopytanja bu kathol-

ſkim wobydlerjam ze ſchismatiſkoho klóſchtra liſt piſany, w kotrymž ſo wozjewi, zo bychu ſo na wſchě zle wěcy pſchihotowali, jeli bychu wot katholſkeje wěry puſchczicz nochcyli. — Zańdzeny měſac nawróczichu ſo, kaž Słowjenc Cirar do Zgodnjeje Danicy z Adrianopola piſche, blizko czornoho morja tſi bołharſke wſy a bliže města Kirglezia 160 ſwójbow do katholſkeje cyrkwje. Woni póznachu, zo ſu jich prjedomnicy katholikowje byli a njeprawje ſo wot Roma wottorhnyli. Tež njelubuja tam dawno ludzo ſwojoho patriarchu w Konſtantinoplu, kiž chce nětko ſwój dwaj milijonaj toleri wulki dołh z pſchepodaczom cyrkwinſkich kubłow zapłaczicz.

Amerika. W měſcze Syrakuſu twari ſo nowa cyrkej ſ. Marije za 90,000 dollarow. — Nowy archbiſkop w New-Yorku rěka John Mac Closkey.

Należnoſcze towarſtwa.

Do pokładnicy ſwój pſchinoſchk (pot tolerja) na 1865 dale zapłaczichu kk.: wuczeŕ Jakub Kral z Wotrowa, kubleŕ Jan Wóſki ze Stróżiſchcza, kubleŕ Cyž ze Stróżiſchcza. Madlena Wawrijowa z Radworja, żiwnoſczeŕ Jakub Herrmann z Radworja, N. N. Lukaſch z Khaſowa, Madlena Bjarſchowa z Khelna, Khata Schczapanowa z Dobroſchic, kubleŕ Mikławſch Nek z Ralbic, młynkowa Khata Serbinowa z Nowoſlic.

Na lěto 1864 zapłaczi: Michał Rjelka z Koſlowa.

Dobrowólne dary: Madlena Bjarſchowa z Khelna 4 nſl., kubleŕ Mikł. Nek z Ralbic 5 nſl.

☞ Dokelž je ſo z wjacy ſtronow žadało, zo by Katholſki Poſoł huſcziſcho wukhadżał, wozjewjamy czim radſcho, zo je jedyn pſcheczel ſerbſkoho piſmowſtwo za nas trěbnu kauciu 400 toleri złożił a zo budże Poſoł nětk dwójcy t. j. kóżdu prěnju a tſeczu njedżelu w měſacu, jene cziſto po 8 ſtronach wukhadżecz. Dokelž je z tym nakład wjetſchi, proſymy Póſła też tajkim Serbam poruczecz, kiž joho hiſchcze njeznaja abo nimaja. Wo pozběhnjenje Póſła poſtaramy ſo z dobrymi pſchecželemi.

Redakcia.

Na mikoſcziwych darach bu pſchez redakciju wotpóſłane: pjecz toleri za towarſtwo Jězuſowoho dźěczatſtwa, kotrež buchu w Różencze nawdate.

Wſchitke ſerbſke a **němſke** katholſke knihi wobſtara ſpěſchnje a tunjo
knihaŕnja Smolerja a Pjecha
pſchi bohatych wrotach w Budyſchinje.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towaŕstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 7. **Budyšin, 4. julija 1865.** **Lětnik 3.**

Swjecži czeſczowarjo najſwjeczišchoho ſakramenta.

Tónle najſwjeczišchi ſakrament je tak rjec hłowny stołp naſchich božich ſłužbow, haj stołp naſchoho cyłoho kſcheſczanſkoho žiwjenja. Wzmi tónle ſakrament, w kotrymž je Jězus Kryſtus pſchitomny, precž z woltarja, a hnydom wotpanje wopor božeje mſchě, nyſchpor a wſchitke druhe cyrkwinſke pobožnoſcze; pſchetož njeje-li Bóh Syn w najſwjeczišchim ſakramencze pſchitomny, ſchto pomha nam naſcha próca za pobožnoſcz w cyrkwjach; wſchak móžemy ſo w domach modlicz, cyrkwje tež potom trěbne njejſu a tež nic njedželſke dny, haj žana cyrkwinſka pobožnoſcz.

Wzmi najſwjeczišchi ſakrament precž, a zdobom zhubi ſo najwoſobniſchi ſrědk kſcheſczanſkoho žiwjenja; pſchetož ſchtóž krucze do najſwjeczišchoho ſakramenta wěri, dyrbi tež wěricz, zo ma tónſamy doſtojnje doſtacz a tohodla ſwoje ſwědomjo prawje wuczišczicz, jeli zo jomu Kryſtus w najſwjeczišchim ſakramencze k zatamanju bycz njedyrbi. „Schtóž njedoſtojnje jě a pije wot toho khlěba a z toho khelucha, tón jě a pije ſebi ſud atd.“

My ſwjeczachmy hakle tele dny wopomnjeczo wuſtajenja tohole ſakramenta a ſmy tež pſchileżnoſcz měli jón pſchi proceſſionach czeſczowacz a ſo k njomu modlicz, kaž ſo to Kryſtuſej w najſwjeczišchim ſakramencze pſchiſtuſcha. Smy-li pak to tež z najwjetſchej prócu czinili, njemóżemy ſo tola tym ſwjatym runacz, kiž běchu takrjec za tón najſwjeczišchi ſakrament żiwi.

Swjaty Franc Xaverſki mějeſche tajku nuternoſcz k tomule ſakramentej, zo ſebi pſchech blizko božoho doma ſwoje wobydlenjo wza. Wot njoho ſo praji, zo

wón w Malaga w khapali pschenocowasche a do cyrkwje stupiwschi potom psched najswjeczischim sakramentom kleczo zwosta. Wón wudzělesche tež tónle sakrament kleczo.

Swjaty Franc Borgias dasche sebi wschudzom, hdzež bě, zady wulkoho woltarja komorku natwaricz, hdzež by so ze wschědnoho žiwjenja wustupiwschi w blizkosczi swojoho Zbóžnika wokschewił. We kóždej haj chle njeznatej cyrkwi wjedzesche wón zakhowane boże czěło namakacz. — Hrabina (grofina) Feria rěka njewjesta najswjeczischoho sakramenta dokelž wona husto a dołho psched nim kleczesche. Wopraschana, czohodla to czini, wotmołwi wona: Schtož komornik psched swojim kralom, khory psched lěkarjom, khudy psched bohatym, hłódny pschi derje pschihotowanym blidze, to czinju ja w cyrkwi psched mojim Bohom.

Tajke wulke czesczowanjo, kaž je czi swjeczi boži k tomu najswjeczischomu sakramentej mějachu, pschinjese tež wschelake hnady a wosobnje tu, zo woni tydzenje, měsacy haj lěta dołho niczo njewužiwachu hacž tónle sakrament, k pschikładej swjata Khata w Siena, Rosa z Limy. Marja Dignies wuhlada husto pschi pschezohnowanju Jězusa Krystusa w schtaktnosczi dzěsczja wobdatoho wot jandzelow. Pschi woprawjenju měschnika widzesche wona Zbóžnika z wulkej jasnosczu do joho dusche stupicz, pschi njedostojnym woprawjenju pak w połnej czěmnosczi. Husto wuhlada wona Zbóžnika tež na klinje a w rukomaj Simeona atd.

Tola nic jeno to, někotsi swjeczi mějachu tež tu hnadu, zo pschitomnoscz Jězusa Krystusa w najsw. sakramencze czujachu a to hischcze w dalokosczi.

Hdyž bu junu jenomu měschnikej město wina woda pschi božej mschi podata a tak žane pschewobroczenjo so stacz njemóžesche, pótnje to swjata Coletta, hacž runje bě daloko wot tam.

Franciskanarjo z Villando pscheprosychu junu pobožnoho karmelitarja Kasset, kotryž tule hnadu mějesche, k sebi, zo móhli joho pruhowacz. Woni wzachu najswjeczischi sakrament z tabernakla a stajichu jón na druhe město ale žanu swěcu tam njedachu, pschi woltarju pak wostajichu lampu. Kasset dzěsche, kaž zkoženy bě, najprjedy do cyrkwje a hdyž joho pschewodzeŕ psched wulkim woltarjom na kolena padze, praji Kasset: „Schto so khonisch? te czěło naschoho Zbóžnika njeje tu. Mnischa, kiž nětk zady zawěschka steja, su je na město donjesli, hdzež nětko žana lampa njeje.“

Tak bě a je tónle sakrament swjatym wschitko we wschim, jich žiwjenjo, jich wjesokosczž, jich sylnosczž, jich nadzija, jich lubosczž, wón je móc, kiž jich stajnje ksebi czehnje. Ach hdy by to tola też tak pschi nami było; zo njebychmy jomu město najnutrnischeje lubosczje najsurowische rany nabili. Kak njekedzbliwje smy husto pschi božej mschi, haczrunje nam nascha wěra praji, zo je to tón wopor, pschi kotrymž swjata Marija a swjaty Jan na kalwarskej horje stejeschtaj.

O mój pschecželo, pschenđž cyły swět, ty njenadeńdzesch niczo schtož wjetsche je hacž twoja wutroba a twojeje lubosczje najhódnische. Wjerschki horow a hłubokosczje

morja njemóża twoju wutrobu napelnicz — a wschitke swětne hibanja, mudrowanja a jebanstwa njezamoża twoju wutrobu k spěschnischomu biczu pohnucz. Ach wobrocz so k tej wodze žiwjenja, wobrocz so k tej njewuczerpanej studni; dži do cyrkwje, pań na kolena psched tabernaklom. Hlej! tam we tym wuzkim małym bydlenju bydli tón jenitki, kiž wjetschi je hacz twoja wutroba, a kiž zamoži ju wupelnicz. Potom masch, schtož trjebasch, za czimž žadasch a schtož tebje spokoji. P. L.

Pschesczěhanjo kschesczanow wot pohanow.

(Kónc.)

Najposlednischi khěžor, pod kotrymž so na surowe waschnjo kschesczenjo pschesczěhachu, bě Dioklecian, kiž wot lěta 284—305 knjezesche. Romske khěžorstwo hižom tehdom wot wschelakich nutskownych a wonkownych njepschecželi potłóczowane, spadowacz zapocža. Zo by tohodla wschě dźěle njesměrnoho khěžorstwa lěpje wobknjezicz a skerje mjezy tohosamoho pschecziwo njepschecželam zakitacz mohł, wuzwoli sebi Dioklecian hischcze towarscha, Maximininana Herkulia, a pschepoda jomu wjeczorne romske krajiny, tak zo běschtaj nětk we romskim khěžorstwje dwaj knjezerjej ze jenajkimi prawami a ze jenajkim titlom, wobaj mjenowaschtaj so „Augustus"; bě to tehdom najwyschscha dostojnoscz. We lěcze 292 pschija sebi hischcze kóždy jenoho pomócnika, Augustus Dioklecian, kiž nad rańschimi krajemi we měscze Nikomedii knjezesche, Galeriana Maximininana, a Augustus Herkulius Konstancia Chlora. Tutaj pomócnikaj mjenowaschtaj so „khěžorjej". Wot tutych schtyrjoch knjezeri czerpjesche Dioklecian 20 lět dołho kschesczanstwo, Maximinian Herkulius niczo pschecziwo joho woli njeczinjesche, Konstancius Chlorus pak czěsczesche kschesczanow, jenicžki Galerius pomócnik Diokleciana we rańschich krajinach hidžesche jich, wosebje wot swojeje maczerje k tomu schczuwany. Z wohnjom a z mjeczom by tesame poduschcz a wuhubicz pytał, hdy by jeno směł. Tola we lěcze 303 radźi so jomu Diokleciana k wudaczu edikta, t. j. kaznje pschecziwo kschesczanskim cyrkwjam a swjatomu pismej pohnucz. Cyrkwje dyrbjachu so we cyłym romskim khěžorstwje potorhacz a swjate pismo pohanskim wyschnoszam k spalenju pschepodacz. Krasna cyrkej we Nikomedii bu najprěnscha potorhana. Za někotry czas wudyri we khěžorskim hrodze woheń; Galerius, kiž snadź bě jón sam założił kaž něhdy Nero we Romje, storczi wschu winu na kschesczanow, a cyłe khěžorske słužownistwo haj samej mandželskej dyrbjeschtej pschiboham woprowacz. Anthimiusej, Nikomedijskomu biskopej bu hłowa wotrubana, jomu sczěhowachu czródy wobstajnych kschesczanow kóždeje staroby, schtanta a splaha, kiž so pak na schczěpowcu spalichu pak do morja mjetachu. We tym-

ſamym cžaſu ſpjeczichu ſo wobydlerjo Syriſkeje a Armeniſkeje pſcheczíwo romſkomu knjejſtwu; tež na tym běchu, kaž Galerius wudawaſche, kſcheſczenjo wina; tohodla pohnu wón Diokleciana k wudaczu druhoho edikta: „pſchedſtejiczerjo kheſczanſkich cyrkwjow maja ſo wſchudžom zajecz, a na kóžde waſchnjo k woprowanju nuczicz.“ Bórzy potom wudže hiſchcže tſeczi edikt: „zo maja ſo jeczi, kiž ſu woprowali, zas puſchczicz, kiž pak woprowacz njechadža, na najkruczíſche waſchnjo khoſtacz. Nowe martry ſo wunamakachu, z kotrymiž dyrbjeſche ſo kſcheſczanſka wobſtajnoſcz pſchedobycz. We wſchěch krajinach romſkoho khěžorſtwa mějachu kſcheſczenjo wjele czerpjecz; jeno we Brittanſkej (Jendželſkej), Galliſkej (Francowſkej) a Schpaniſkej, nad kotrymiž krajemi Konſtancius Chlorus knježeſche, bě měr. Mnozy tež pſched ſurowymi martrami ſo bojo, wotpadnychu, pſchepodawachu woſobnje wotpiſki ſwjatoho piſma pohanſkim wyſchnoſczam. Tola tajke wuhubjenjo džeſche Gallerijej hiſchcže pomałku, tohodla wuda poſlenju kaznju: „Wſchicy kſcheſczenjo maja ſo k woprowanju nuczicz.“ Surowoſcz nětk mjezy wjacy njemějeſche. Někotſi, powjeda nam Euſebius, kiž bě ſwědk toho wſchoho, někotſi kuchu ze ſekerami wotprawjeni, druhim buchu nohi złamane, zas druzy buchu za nohi powiſnjeni, tak zo hłowa k zemi wiſaſche, pod nimi ſo potom ſyre drjewo zapali, tak zo dyrbjachu ſo wbozy pſchez kur poduſycz, hiſchcže druhim ku nós, wuſchi, rucy abo druhe ſtawy cžěła ranjene.

Hižom hordžeſche ſo Galerius z tym, zo je kſcheſczanow docyła wuhubił, hacž ſo ſpodžiwne pſcheměnjenjo mjez romſkimi knježerjemi ſta. Wobaj Auguſtaj złožiſchtaj ſwoje zaſtojnſtwa, a prjedawſchej khěžoraj Galerius a Konſtancius Chlorus pſchijeſchtaj nětk najwyſchſchu doſtojnoſcz we romſkim khěžorſtwje. Kóždy ſebi zas jenoho pomocnika wuzwoli. Konſtancius Chlorus pak wumrje bórzy, a joho ſyn Konſtantin doſta joho doſtojnoſcz kaž tež joho khwalobne poczinki. We wjeczornych krajinach romſkoho khěžorſtwa pſcheſta pſcheſczěhanjo kſcheſczanow docyła; czim hórje pak zakhadžeſche Galerius we ranſchich krajinach, woſobnje we Paläſtinje (Židowſkej); druhdy bě jich liczba tak wulka, zo bě docyła njemóžna wěc, wſchěch moricz, a bu jim jeno jene koleno wułamane, a jene wóczko wutorhnjene, a potom buchu k czežkim džełam wotſudženi. We lěcze 311 hakle pohnu Galeria hrozna žadława khoroſcz k ſmělnoſczi. Wón bě nětk ſpóznał, zo ſu wſchě joho ſrědki podarmo nałožowane, a dowoli tohodla kſcheſczanam, ſo zas zhromadžowacz a zjawnje wěru wuznawacz. Galerius hiſchcže we tymſamym lěcze wumrje, a nětk pſcheſtachu pſcheſczěhanja docyła, haj kſcheſczanſtwo dobu nad pohanſtwom. K tomu dopomha jomu Konſtantin, kiž wſchěch tſjoch knježerjow pſchedoby a potom ſam nad cyłym romſkim khěžorſtwom knježeſche. Prěni, z kotrymž dyrbjeſche wójnu wjeſcz, bě joho prjedawſchi pomócnik, khěžor Maxencius; tutón chcyſche Konſtantina zahnacz a knjejſtwo nad joho krajinami ſebi dobycz. Za Konſtantina bě to ſtraſchna wěc, dokelž mějeſche wjele ſłabſche wójſko a wjele

mjenje frědkow. Tola z nim wojowasche Bóh, knjez wschěch wójskow a tohodla pschedoby swojoho shlnoho njepschecželа. Dawno drje bě hižom Konstantin hkuposcj pschibójstwa spóznak, tola pak hischcże nic jenoho prawoho Boha. Tohodla proschesche wón a modlesche so, zo by joho spóznacj mohł, a wón bu wusłyschany. Hdyž junu popołdnju psched swojim wójskom pschez wulku runinu cżehnjesche, wuhlada na njebju pschi słóncu so swěcżaty kschiž z grichiskim napisom, kotrež w naschej rycži rěkasche: we thm (znamjenju) dobudżesch. Khěžor so postroži, ale njezrozymi tole. Tola na to sebi myslo bě wieczor wusnył a hlej wosnje rozwucži joho Jězus sam, jomu poruczo, zo by podobny kschiž sebi wudżěłacj dał, a zo budże tute znamjo joho wschudżom zakitowacj. Konstantin poslucha sche, dha wosobny drohi kschiž wudżěłacj, wudebi jón z napisom Krystusowym a z drohim purpurowym suknom (płatom) na waschnjo naschich cyrkwinskich khorhowjow, a to bě nětko hłowne znamjo joho wójska. Blizko pola Roma pschindżeschtej njerunej njepschecželskej wójstwje k bitwje. Maxenciowe wójsko bu zbite, a wón sam tepjesche so we żołmach Tibery. Konstantin pak cżehnjesche hako dobyczeŕ do Roma a bu wot měschczanow nanajczeschczomnischo powitany. Měr a pokoj za kschescżansku cyrkej we wjeczornych krajinach běsche najważnischi skutk tutoho dobycża; tola prjedy hacž mózesche so cyrkej we rańschich krajach docyła z rukow swojich njepschecželi wumożicj, dyrbjeschtaj so hischcże khěžoraj Maximinius a Licinius pschedobycj. Tež to radżi so z božej pomocu Konstantinej we lěcże 324, a nětk bě wón sam knjez pschez cyłe khěžorstwo, bu to prěni khěžor, kiž kschescżanstwo pschipózna a so za nje staraschе, twarjesche krasne cyrkwje, pschija kschescżanow do najwyschschich zastojnstwow, pschidżěli biskopam wosobne prawa atd. Najzrudnische cżasy za kschescżanstwo běchu so minyłe, tola runje we tutych dnach hubjenstwa pokazowachu so na najkrasnischo prawe kschescżanske poczinki. Jeno z tajkimi poczinkami bě możno wschelake surowoscże a wuphtane martry znjescj, jeno tute krasne poczinki pohnuchu židow a pohanow, zo kschescżanstwo pschijachu, tak zo so tesame pschez wschě wuphtane martry nic jeno njezhubi ale wschědnje na wuznawarjach pschibywasche.

J. Ł—ski.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Kaž słyschimy, budże w kulowskej wosadnej cyrkwi njedżelu 9. julija jara żadny swjedżeń. Budże tam mjenujcy k. Jakub Wowczerk ze Sulschec, kotryž je dżeń 1. julija we Wrótslawju měschnisku swjeczižnu dostał, prěnju božu mschu (primic) dżerżecj. Primicy su w kulowskej wosadże wot toho cżasa, hdyž bu wona wot budyskeje diöcesy wottorhnjena a jenicżku serbsku jara wulkeje wrótslawskeje tvori, woprawdże żadne, bjez tym zo bě prjedy najwjetschi dżěl duchownych we Łužicy z tejele wosady, haj zo dyrbjachu w Cżechach a druhdże prózne zastojnstwa pytacj. To je jene, z cżohoż je wulka schkoda widżecj, zo

ſu nas nowe krajne mjezy wot l. 1815 też w cyrkwinſkim naſtupanju rozdźělike!

Z Khróſczic. Z Dreždžan zhonichmy, zo je tam wulki woltarny wobraz (ſwjeczo) „do njebjes ſpěczo“ wuſtajeny, kotryž je profeſſor A. Ehrhardt za naſchu cyrkej dokonjał. Woſada běſche ſo na miniſterſtwo, kotrež ma kóžde lěto něſchto za wupyſchenjo cyrkwjow pſchizwolicź, z prěſtwu wo nowy woltarny wobraz wobroczilo a tak je miniſterſtwo jón cyle zapłaczilo (2,500 toleri). Woſada ma ſo jenož wo trěbne pſchetwarjenjo woltarjo poſtaracź. K ſwjedženju cyrkwje ſwjeczenja budże wſchitko hotowe a wulka khroſczanſka cyrkej doſtanje z tym nowe debjeńſtwo.

Z Budyſchina. Z Rumburga piſaja, zo je prjedawſchi guardian k. Angelus Michl zańdženy tydzeń po dlěſchej khoroſczi zemrjeł.

Z Lipſka. Pomocny wucžer k. Bräuer, kiž bě prjedy do Grimmy poſtajeny, je nětko ſem za wucžerja powołany.

Z Dreždžan. Wudželenjo ſ. firmowanja je ſo dyrbjało na wjacy njedželi wotſtorczicź, dokelž bě naſch hnadny k. biſkop ſkhorił. Nětko je, Bohu budź džak, zaſy lěpje.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Z Prahi. Njedželu 11. junija ſwjeczeſche ſo tu a w cyłych Czechach na poruczność k. archbiſkopa we wſchěch cyrkwjach ze ſpěwanym „Te Deum“ wopomnjeczo krónowanja ſwjatoho wótca. Bamž Pius IX. bu 17. junija 1846 za bamža wuzwoleny. Bjez 259 bamžemi ſu jenož woſtymjo dlěje knježili hacž nětcziſchi. Swjatomu Pětrej pſchipiſuje ſo 25 lět; Pius VI. knježeſche 24, Pius VII. 23 lět. — W Prazy bu wot 3.—6. junija 3006 kſcheſczanow firmowanych. — Kapuciński rjad liczi w Czechach a Morawſkej w tu khwilu 109 duchownych (ale bjez nimi je 83, kotſiž ſu pſchez 50 lět ſtari), 10 klerikarjow (kiž na měſchniſku ſwjeczizu czakaja), 5 novicow a 86 bratrow laikow (njeduchownych). — W Prazy je woſobny wucžeŕ hłuchoněmych dźěczi, duchowny k. Froſt wumrjeł.

Z Prahi. Lětſa budże z bamžowej dowolnoſczu prěni krócź ſwjedžeń ſſ. Cyrilla a Methoda też w Czechach 5. julija ſwjeczeny. Woſebite pobožnoſcze a wjachkróczne prědowanja budża pſchez cyłu oktavu (tydzeń) w nowej cyrkwi ſſ. Cyrilla a Methoda w Karlinje (pſchedměſchczu Prahi). Na dotwarjenjo woltarja w tutej cyrkwi, kotraž je jenož ze ſmilnych darow twarjena, je wóndanjo zaſy wjetſchi dar pſchiſchoł. — K nowotwarjenju klóſchtra Admonta w Schtyriſkej je benediktiński rjad pola ſ. Maraty pſched Prahu 2000 ſchěſnakow darił a runje tak wjele też rjad prämonſtratow w Teplu. (Blahověſt.)

Z Egera. Tu bu lětſa prěni krócź mejſka pobožnoſcź dżeržana. Bohata burſka holca Madlena Gradlerec z blizkeje wſy Oberſchöne je k załoženju a dalcewjedženju ſpomnjeneje pobožnoſcze dwaj tyſacaj (tauſentaj) ſchěſnakow cyrkwi darika.

Morawska. Diöceſa Wokomuc (Olmütz) ma nětk 143 kapłanſkich mèſtow próznych. — W Krumſinje twari jedyn žid nowu katholſku cyrkej.

Wuherſka. Kardinal archybiſkop Scitowſki w Granu je 200,000 ſchěſnakow k założenju wyſchſchoho ſłowakſkoho gymnaſija w Tyrnawje darił. (Hlas.)

Z Wina. Hołdowace puczowanjo k ſwjatomu wótcej je na měſac ſeptember wotſtorczene po ſkónczenju zhromadźizny katholſkich zjenoczenſtwow.

Schtyriſka. Pſchi wozjewjenym ſpalenju klóſchtra Admonta je tež wjelb cyrkwje ſpanył. Wſchitke woltarje buchu zaniczene hacž na ſ. Marijiny; ſwjeczo ſ. Marije woſta na nim ſtejo a ſchlewjeŕ, kotryž je wobdawa, je cyle njezranjeny a njeje ani woczornjeny. — W Schtyriſkej pobrachuje tež na duchownych.

Z Krakowa. W tudomnym dominikanſkim klóſchtrje zemrje k. Dominik Oſkwarek, 33 lět ſtary a 2 lěcze duchowny, kotryž běſche we klóſchtrje wubjerny pſchikład pobožnoſcze, ſebjezapřěcza a wſchěch póccziwoſczow. Wón bydleſche w njetepjenej cali tež w najkrucziſchej zymje, njejědźeſche ženje mjaſo, ſchtyrcyczidnjowſki póſt poſczeſche ſo pſchi khlěbje a wodze a wužiwaſche jenož njedźelu najhubjenſchu warjenu jědź. Płaſchcz abo kožuch ſo ženje njewoblekaſche. Njewuſtawacy w ſłyſchenju ſpowjedźi, ſczerpny a mjelczacy znajeſche wón jenož Boha a klóſchtyrſku regulu. Po tak nabožnym a zahe ſkónczenym žiwjenju ſměmy na njoho nałożecz ſłowa ſ. piſma: Sprawny krótko žiwy je liczbu wjele lět dopjelnił.

(Tygodnik katolicki.)

Z Galicije a Bukowiny. W krajinach ze změſchanym romſko- a grichiſkokatholſkim wobydleŕſtwom je ze zandźenym měſacom ważne bamžowe poſtajenjo pſchewjedźene. Dawno njebě žadyn rozdźěl wjacy bjez kſchcześěncu po grichiſkim a romſkim waſchnju; ſtarſchi wužichu najbližſchu cyrkej a jeje duchownoho, a dźěczo ſczěhowaſche potom wuznaczo (po prawym jenož ritus) ſtarſcheju. Wot nětka ſłuſcha dźěczo k tomu wobrjadej abo rituſej, w kotrymž je kſchczene, a wotroſczeni mějachu pſched fararjom a dwěmaj ſwědkomaj ſo wuprajicz, w kotrym wobrjadu chcedźa woſtacz. Polacy dźerża ſo romſkokatholſkoho a Ruſynoju grichiſkokatholſkoho wobrjada.

Ze Zahrjeba (Agram). Zagrebački katolički list piſche, zo je tamniſchi ſwjeczacy biſkop Kralj na ſſ. Trojicu 50-lětne měſchniſke jubileum ſwjecził.

Z Barlina. Katholſka ſchula pſchi cyrkwi ſ. Hedwigi bu za proghymnaſium powyſchena. Tale ſchula ma 180 ghymnaſiaſtow, ale njedoſtawa wot měſta žaneje podpjery. — Tudomny „Evangeliſcher Anzeiger“ ſkorži, zo w pruſkich wulkich měſtach ſkoro jenož ſwobodni murjerjo (Freimaurer) paſtorſke zaſtojnſtwa doſtawaju.

Z Paderborna. K wuporjedźenju biſkopſkeje cyrkwje je pruſki kral 3000 toleri pſchizwolił.

Z Homburga. Měſchczan z Kölna je 11,000 toleri dał k twarjenju cyrkwje za tudomnych katholikow a katholſkich hoſczi w tudomnych ſławnych kupjelach.

Nawjeczjorńa (stara) Pruska. Krasne pischczele w klóschtrje Oliwje buchu ponowjene. To su jene z najrjenischich na swěcze a z najwjetschich; maja 101 registrow.

Italska. Bamž je na Boże czěko wschu swjatoczność sobu czinik. — W Romje je wustojny hudźbnik (Musikus) a najwjetschi fortepianista naschoho czasa Franc Liszt, rodźeny (1811) z Wuherskeje, na duchownstwo doschtudowak a swjatki prěnju Božu mschu dźerżak. Wschelake swětne nowiny njeběchu tohodla z nim spokojom; ale wón budże swoju slawu w komponirowanju tež hako duchowny wobkhowacź wjedźecź. Hischcze w lěcze ma wón do Peschta pschijecź, hdźež chce swoje nowe wulke oratorium (pobožny hudźbniski kruch) pod mjenom „Swjata Hilźbjeta" prěni krócź slyschecź dacź. — Z konc meje běsche zbóžnoprajenjo jesuity mkodźenca Jana Berchmana z Belgiskeje w cyrkwi s. Pětra. K tomu bě kardinal archybiskop Sterkx z wjele duchownymi a swětnymi ludźimi tam pschijěł.

Amerika. Dźeń 27. měrca spali so katholski seminar w Quebeku (Kanada). — Do diöcesy Santa Fé, kotraž je nimale tak wulka kaž rakuske khěžorstwo, je njedawno 12 theologow z Lyona pschischło. W tejle diöcesy běchu jenož 34 duchowni a 90,000 wěriwych. — Katholikowje w Americy dawaja wulke woporv. We Philadelphii płaczi wjele ludźi za jedyn stoł w nowej cyrkwi 1000 dollarow na lěto; w němskej cyrkwi s. Józefa pola benediktinow we Chicago je wjetschi dźěl stołow (jedyn za 5 wosobow) po 60—65 dollarow lětnje wotnajaty; wosadni z fary s. Bonifaca, byrnje jenož dźěłaczerjo, dawaja za swoje města w cyrkwi kóžde tři měsacy 400 dollarow. K tomu ma so pschidacź, zo su w poslenimaj lětomaj natwarili dwě wulkej kamjentnej cyrkwi a jenu drjewjanu wysche schulow; tež su pohrjebnischczo założili a budża hischcze khěžu za syroty twaricź. — Minorita (mnich) Anton Rossadowskij je zemrjeł. Wón bě syn komornika ruskoho khěžora Alexandra I. Narodźeny w Petersburgu służesche psched swojim wobroczenjom hako wyschk w rusowskim wójsku. — Missiony jesuitow, redemtoristow a druhich rjadow su jara žohnowane; tak pschistupi pschi missionje w cyrkwi s. Józefa w měsczе Albanje 13,000 duschi k Božomu blidu. — W Toledo (w statu Ohio) bu katholska cyrkej swjeczena wot biskopa z Fort Wagne. Archybiskop Purcell z Cuimisate mějesche prědowanjo. Psched 20 lětami běsche w Toledze jenož jena drjewjana katholska cyrkwiczka a nětko su tam schtyri: dwě iriskej, jena němska a jena francowska. — Dźeń s. Patricia, patrona irlandskoho, bě swjedźeński procession w Nowym Yorku, na kotrymž so pschez 10,000 iriskich wucżehnjenych wobdźěli.

Należnosczе towarstwa.

Do pokładnicy su na to lěto swój pschinoschk (pot tolerja) dale zapłaczili: kk. žiwnosczer Mikławsch Besser z Khrósczic, kublerjowa Marija Fulkowa z Khrósczic, Jakub Bryl ze Stareje Cyhelnicy, Pětr Herrmann ze Smjeczkec, Michał Bětka za Smjeczkec.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Číslo 8. **Budyšin, 15. julija 1865.** **Lětnik 3.**

Procession z Božim Čělom w času cyrkwinskeje zhromadžizny w Trience.

Reformatorowje (t. r. porjedžerjo, ale z njeprawom tak mjenowani) schěsnatoho lětstotka spytachu swjaty woltař powalicz, na ketrymž bě so Khrystus hižom pjatnacze stow lět wschědnje hako wopor podawak. Ale w swojej bludnosczi njewidžachu, zo na stołpach wopornoho woltarja cyły twar božeje cyrkwje wotpočzuje; lědma běchu tute stołpy wotstronjene, a hižo pokazachu so zahubjace rozpuklizny w twarje nowych „cyrkwjow". A z rozpadnjenjom woltarja zhubi so jim živy Khrystus. Pschetož hdyž žanoho wopora wjacy měcz nochchu a ze zhubjenjom měschnistwa (prawje póstanoho a płaczivje swjeczenoho) ani pschinjesczmožachu, njemožachu tež Khrystusa wjacy zdjerżeczw najswjeczischim sakramencze, dokelž wón jenicžcy we woporje (božeje mschě) dele pschińdże, zo by pod poniżnej schtaktnosczu (podobu) khlěba w sakramencze bjez nami bydlił a do naschich wutrobow zastupił. Hacžrunje potajkim Luther z mocu wěrnu pschitomnosczmž Khrystusa w swjatym sakramencze we wokomiknjenju joho wužiwanja (a nic prjedy) prědowasche, stupi schwajcarski Zwingli borzy hischcze schhodžeńk hłubscho do błuda, hdyž pschitomnosczmž Khrystka tež we wokomiknjenju wužiwanja prěsche a tak swjatu wjeczer do prózneje ceremonije njedostojnje pschewobroczi.

Katholska cyrkej pak njedasche so we wědomosczi swojeje njezmólniwosczе do błuda wjesczmž, wona wuczesche dale prěnjetnu bójsku wěrnosczmž, kajkaž bě z Khrystusowoho horta wuschła, bjez wschitkoho pscheměnjenja. Hacžrunje z bludnymi wuczbami ze wschěch stronow wobdata, dżerżesche so wona, „hako stołp a

podkožk wěrnoſczě“ Khryſtuſowych ſłowow: „To je moje Cžěło!“ a wotpokaza błudy wotpadnikow. Ze zjawnoſczu a wěſtoſczu wupraji cyrkej we wulkej zhromadžiznje w Triencze ſwoju wěru a poda też poruczność wo zwonkownym cześczowanju Najſwjeczišchoho a wo tych ſwjatoczných dnach, na kotrychž ſo wěra cyrkwje najbóle a najkraſniſcho pokazuje.

Hdyž běchu wótcowje cyrkwinſkeje zhromadžizny w 13. poſedženju, džerža-nym 11. oktobra 1551 pod bamžom Juliom III., wo woprawdžitej a wěrnej pſchitomnoſczi Boha-cžłowjeka w najſwjeczišchim ſakramencze, wo poſtajenju toho-ſamoho, wo joho woſobnoſczi a wo pſchewobroczenju jednali, podachu też pſchikaznje wo cześczowanju, kotrež ma ſo tomule ſakramentej wopokazacź. Woni praja: „Hewak wupraja cyrkwinſka rada: zo je z bohabojaznoho a jara pobožnoho wotpohladanja w cyrkwi waſchnjo zawjedžene, zo ſo kóžde lěto tónle kraſny a najdoſtojniſchi ſakrament na woſebitym a ſwjatoczným dnju z cześczowanjom ſwjeczi a w proceſijach pokornje a doſtojnje po drohach a zjawnych měſtach wokoło noſy. Pſchetož chle zdobne je, zo ſu tajke ſwjeczene dny, na kotrychž wſchitcy kſcheſczenjo z woſebitym a žadnym podaczom džakownoſcź k ſwojomu knjezej a zbóžnikej za njewurjeknitu a woprawdže bójſku dobrotu wopokazaju, pſchez kotruž ſo dobyczo joho ſmjercze pſchedſtaja; a duž bě pſchiſtuſchne, zo dobywaca wěrnoſcź nad kžu a błudom ſo zraduje, zo bychu pſcheczíwnicy w pohladanju na tejko błyſchcza a tak wulke wjeſelo cyłeje cyrkwje pak bjeznócni wotſtupili abo zahańbjeni w ſwojim czaſu pokutu czinili.

Schtož tu cyrkwinſka zhromadžizna ze ſłowami wucześche, je też z pſchikładom cyłomu ſwětej najwulkotniſcho wozjewika. Angelus Maſarelus wopiſuje w ſtawiznach zhromadžizny, z kajkej pychu ſu tehdomniſchi wótcowje proceſſion Božoho cžěła ſwjeczili. Na ſwjedženſkim czahu wobdželichu ſo legatojo (wotpóſłani bamža), kardinalowje, póſłancy wſchelakich dworow, a wyſche tychle a wjele druhich duchownych a ſwětnych ludźi dwě ſcžě a dźeſaczo biſkopowje, wſchitcy w pluvialach (nyſchpornych płaſchczach) z mitru (biſkopſkej měcu) a z biſkopſkim kijom. Kardinal Jan Moronus njeſeſche najſwjeczišchi ſakrament pod baldachinom. Pſchi tymle ſwjedženju Božoho Cžěła bě ſo wojowaca cyrkej we wěriwej pokornoſczi wokoło Khryſtuſa w najſwjeczišchim ſakramencze, hako ſwojeje žiweje frjedźizny, zhromadźiła; tu pozběhowachu ſo wot wojowaceje a wucžaceje cyrkwje nutrne modlitwy a pobožne ſpěwy horje k ſo zradowacej; tu padaſche wojowaca a wucžaca cyrkej w žiwej wěrje ſo modło na kolena pſched tym ſamym Khryſtuſom w najſwjeczišchim ſakramencze, kotromuž ſo zradowaca a pſchekraſnjena cyrkej „tſi krócź ſwjaty“ ſpěwa; tu zjenoſczi ſo ſpodźiwnje zemſke hoſanna z njebjeſkim halleluja a njebjo a zemja wobkrucźiſchtej ſłowo ſwjatoho ſcženika: „My ſmy widźeli joho kraſnoſcź, kraſnoſcź hako jenorodźenoho wot Wótca, połnoho hnady a wěrnoſcze.“ Jan 1, 14.

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

Němska. Kak njehódnje so tu a tam stare katholske cyrkwinske kubka rozdźěluja, hdźež su do protestantskich rukow pscheschke w czasu tak mjenowaneje reformacije, widźimy z toho, zo so hischcze pschecy za sinekury (města abo kanonikaty bjez służby) dawaja. Tak pische Kreuzzeitung: k. Witzleben, kiž wot knježerstwa (kraja) létnje 6000 toleri pensiona a k. Manteuffel, kiž 5200 toleri dostawa, a k. Münchhausen buchu runje za kanonikow protestantskoho kapitla w Merseburgu mjenowani, kotrež města kóžde léto 2000 do 6000 toleri wunoscheja. Tsi protestantske kapitle w Naumburgu, Merseburgu a Zeitzu maja kóžde léto 60,000 do 70,000 dokhodow. (Tyg. kat.)

Schlezynska. Wojerski farar Hugo Simon, kotryž bě so ze swojej wutrobitosczu psched Düppelom wuznamjenił a tohodla wot krala rjad czornoho worjeka (hoblerja) z mjeczomaj (něschto žadne pola duchownych!) dostał, je za fararja do města Schweidnitz postajeny.

Pomorska. W Schczěczinje (Stettin) je so město spjeczilo něschto k zdźerżenju tamnischeje katholskeje schule pschidawacz a wobzankniło, zo sebi exekuciju póslacz da, hdyž je hižo knježerstwo a ministerstwo je k tomu wotsudźiło. Schtóž dawki dawa abo je wobydler města, smě tež pomoc žadacz za swoje schule. Lěpschi pschikład je město Sudenburg pola Magdeburga dało, kotrež katholsku schulu runje tak z pjenjezami podpjera kaž lutherske swojich lutherskich měschczanow. — We Greifswalde je na universicze abo wysokich schulach bjez 361 schtudentami 102 katholskich. Poslednischi žadachu za katholske cyrkwinske potrjebnosczе město dotal dawanych 50 toleri nětko 100, ale buchu wotpokazani, haczrunje je universita bohata.

Z Litoměric. Powjesczi wo wotemrjeczu a pohrjebje njeboh biskopa pschidawamy hischcze krótki żiwjenjopis. Hawschtyn Bartroń Hille narodźi so 1786 we wsy Schönau pola Skankowa. Hako rady wuknjacy hólczec dyrbjesche wón swojej khudej starschej dołho prosycz, hacž joho nan 1801 na schulu do Prahi pósła. Hdyž bě na wulkej schuli z khwalbu pschebył, schtudowasche duchownstwo w litoměriskim theologiskim wustawje. W lěcze 1810 dosta měschnisku swjeczizny a pschińdże za kapłana do Skankowa, hdźež do nazhmy 1820 wosta. Joho pobożnoscz, rycznjwosez, horliwosez w schuli a dobroczinosez k khudym su tam hischcze w dobrym wopomnjeczu. Pschi swojim duchownskim pasthrstwje prócowasche so dale we wědomnosczach a pismowstwje. W susednej Saskej 1817 swjeczeny 300 létny jubilej tak mjenowaneje reformacije běsche wina, zo wón knihu spisa pod napismom: „Soll die Scheidewand zwischen Protestanten und Katholiken fortbestehen!“ Tule knihu bě wón w rukopisu japoschtolskomu vikarej biskopej Schneiderej w Drezdźanach (w czasu budyskoho biskopa Loka) k rozsudzenju pschipósłał a tón da ju hnydom cżischczecz. Tež spisa wón agendu za

domawobstaranjo, nyschporne modlitwy, knihu za katechetow a bě sobudźětaczeŕ na někotrych cžasopisach. W lěcze 1820 bu wón hako najlěpje k tomu so hodźacy za präsesa we litoměriskim seminaru powołany a jomu tež jene professorske město date. Nowy biskop Milde, pozdźischi archbiskop we Winje, pomjenowa joho 1824 rektora w seminaru a pschepoda jomu wuwiedźenjo wschelakich porjedźenjow we nim. Nětk joho biskop dźakownje wuznamjeni; najprjedy pomjenowa joho za konsistorialnoho radźicźerja; w lěcze 1826 bu wón cžestny kanonik a 1831 kapitular. Hdyž bu biskop Milde do Wina powołany, wuzwoli joho khěžor 31. decembra za biskopa w Litoměricach, na cžož bu wón 2. julija 1832 w Romje hako wyschschi pastyŕ wobtwjerdźeny a 7. oktobra do swojoho swjatoho zastojnstwa swjedźeńscy zapokazany. Joho debjachu wschitke dobre poczinki a joho skutki dopokazuja, zo je so k wysokomu zastojnstwu we wulkej diöcesy wubjernje hodźił. Nic jenož za nakhwilnu potrjebnosćz swojich dowěrjenych je so postarał, ale tež za pschichodne splahi pschez załoženjo wosobnych dobroczerskich wustawow. Schpital s. Marije w Litoměricach pod wjedźenjom milosćziwych sotrow, tamnischi wustaw k wocžehnjenju holczkow, hólczacy seminar w Krupcy, wustaw za hłuchoněmych w Litoměricach a pokładnica k podpjeranju pomochypotrjebnych duchownych — wschě tele wustawy buchu wot njoho zrjadowane a załožene a z wjetscha tež za joho pjenjez fundirowane; to su trajace wopomniki joho luboscziweje staroscze za duchownych a za lud cyłeje diöcesy. Wón zawjedźe w tajkej staroszi tež exercicije (pobožnoscze) za duchownych a wucžerjow, a missiony za lud. Joho wulke zasłužby wo cyrkej a kraj, kotreż je Bóh do knihow žiwjenia zapisał, buchu tež wot duchownych a wot luda, kiž joho lubowasche, pschipóznate, hewak bu wón wot nětcžischoho bamža za domjacoho prälata a assistenta tróna a wot khěžora za woprawdźitoho tajnoho radźicźerja pomjenowany a dosta kommandeurski kschiž rakuskoho Leopoldskoho a sakskoho zasłužbnoho rjada.

Z Triera. Nowy k. biskop Dr. Leopold Pelldram pschicźeže sem 8 junija. Cyłe město bě swjatoczńje wupyschene, a hižom na puczu po železnicy bu wón na zastanischczach wot wjele wosadow powitany.

Z Triera. Hłowna zhromadźizna katholskich towarstwow w Němcach budże wot 10.—14. septembra. Z njej budże zjenocźena wustajeńca cyrkwinskich wěcow, drastow atd.

Z Kölna. Nowa cyrkej s. Mauricia bu pschez swjecźacoho biskopa Baudria 8. junija swjecźena.

Z Aachena. Zarjadowanska rada towarstwa s. dźěcźatstwa Jězusa wozjewja, zo je wloni 30,768 toleri dokhodow měła.

Z Roma. Tu zemrje Georges Tyler, prjedy general-major jendźelskoho wójska w Indiskej. Wón bě so hižo w Hindostanje protestantisma wotrjekł. Pschicźina (wina) joho wobrocźenja bě rozdźěl był, kotryž běsche wón bjez skutkowanjom a wustupowanjom katholskich a protestantskich missionarow wobkedźbował.

Joho narodne měſto Divize dźakuje ſo jomu pyſchnu katholſku cyrkej, kotraž bu wot njoho zapkaczena a njedawno poſwjeczena.

Francowſka. Marſchall Magnan, wulki miſchtyr francowſkich ſwobodnych murjerjow (kiž ſu hako tajcy — kaž je znate — z katholſkeje cyrkwje wuzankњeni) je pſched ſwojej ſmjerczu hiſchcze pſchi dospołnym rozomje za ſwjatymi ſakramentami žadał a je też dostał. — Khěžorowa cžetka Gabriela, dźowka Luciana Bonaparte je w Romje wumrjeła. Wona wuznamjeni ſo z woprawdźe kſcheſczanſkim žiwjenjom a z luboſczu k ſtołej ſ. Pětra. Po ſwojej poſlenjej woli bu wona pohrjebana w draſcze terciarkow abo ſotrow tſeczoho rjada Kapucinow.

Z Jeruzalema. Schismatikoju wěrja, zo ſobotu pſched jutrami ſwjaty woheń z njebjes pada a jich popja dopuſchczeja tule pſchiwěru, dokelž je za nich wužitna. Tak kupi lětſa koptiſki (też ſchismatiſki) kſcheſczan ſwjaty woheń Koptow, zo by z nim ſwoje wóſkowe ſwěcy najprěni na ſwjatym wohnju zaſwěczicz směł, za 20,000 piaſtrow t j. něhdże 2000 ſchěſnakow. Pola Grichow a Armenjanow bu woheń za hiſchcze wyſchſchu płaczizu wot popow pſchedaty. Woni mjenuja wěrja, zo tón, kotryž ſwjaty woheń najprjedy dostanje, zbóžnoſcz dostanje, a njebjeſa ſu zawěſcze tejko hódne. Cyrkej Božoho rowa bě ſpomnjenu ſobotu cyle napjelnjena z harowacej mnohoſczu, kotraž ſo wokoło Božoho rowa tłóczeſche a druhdy z pohłuſchacym wołanjom wo njebjeſki woheń wołaſche. Samón zlivk deſchcza, kotryž dźěl mnohoſcze pſchemacža (dokelž je wjerch kulotwara dźěrawy) njemóžeſche ſchismatikow změrowacz. Skónczńje podachu ſo popja do Božoho rowa, zo bychu njebjeſki woheń dostali a po někotrych minutach wulkoho wocžakowanja podachu zaſwěczenu faklu (ſwěcu) pſchez jene rowowych wuhladkow tomu zbožownomu, kotryž bě ſwjaty woheń kupił. Nětko pak zapocža ſo woprawdźe dźiwje wołanjo, zo dyrbjeſche ſej cžłowjek myſlicz, hako by wjerch ſpadował. Hacžrunje běchu wſchudźom wojacy (turkowſcy) poſtajeni a z tſělbami a kſchudami do ludźi bijachu, walichu ſo někotre ſta kaž njemdre k tomu wuhladku, z kotrohož bě ſwjaty woheń wuſchoł. Njebě niczo widźecz hacž zawita hromada ludźi a mjerwjenca wokoło ſo bijacych, ſtorkacych a wojowacych rukow, kotreż chychu wſchě najprěnje ſwoje ſwěcy na ſwjatym wohnju zaſwěczicz. W blizkoſczi Božoho rowa bu wołane, cybane, ſtorkane a bite. Tſi krócz bu ſwjaty woheń ſchismatikow z dźiwjoſczu ludźi haſnjeny; pſchetož hdyž bě jedyn zbožownje ſwoju ſwěcu zaſwěcził, wali ſo borzy 50 abo 60 druhich na njoho, zo bychu też na wohnju dźěl brali. W krótkim bě wſchudźom ſwěca, cyła cyrkej bě kaž płomjenjowe morjo a tołſty kur napjelni khapalu Božoho rowa. Pſchiwěra ſchismatikow je tak wulka, zo ſej z tymle wohenjom wobliczo, ruce a wutrobu wopaluja; też widźach, tak ſo pſchitym też brody zapopadnychu. Tule cyłu hroznoſcz na ſwjatym měſcze maja popja na ſwojim ſwědomju! Z tym njeběchu ſchismatikowje ſwoju haru ſkónczili. Jutrowniczku popołdnju zapocžachu ſo z nowa puki bjez Grichami a Armenſkimi w cyrkwi Božoho rowa. Dawno hižo bě zkóſcz bjez nimi traka, a

zo by so wojowanjo njezběhnyło, bu pschez wjacy dnow kóždy, kiž do cyrkwje dźěsche, pschepytowany, hacž bróń pschi sebi nima; tež noże a klucže buchu zastupowacym wot (turkowskich) wojakow wotewzate. Tola jutrowniczku, hdyž wjele wojakow wjacy w cyrkwi njebě, bu pohanjenjo armenskoho duchownoho pschez Grichow znamjo k pukam. Jenož z mocu a z pomocu wójska bu krawna zwada skónczena. Někotrych cżežcy ranjenych wotnjesechu z bitwischcża. Słyschu hižo dlěschi cżas, zo je wot francowskeje khěžoroweje próstwa na wschě katholske wjerchowki wuschka, zo bychu kulotwar nad Božim rowom wuporjedżecź dale; to je tež woprawdże trèbne, pschetož hdyž bě hižo bołmończku na Božej mschi kruch wjercha njedaloko zhromadżenych ludźi spadnył, spadny hischcże wjetschi kruch 2. meje z wulkim wrjeskotom, hdyž bě runje swjatoczny procession skónczeny; druhe kruchi wisaja hischcże tak kiprje, zo sradź bórzy dele pschiňdu. Pschez zawěschki, kiž su nad Božim rowom pschiczinjene, a pschez kulotwar (Kuppel) widźisch hižo hwězdy so błyskotacź. Tak pische so do tyrolskich nowinow z Jeruzalema.

Połnócna Amerika. W zjenoczenych statach bu w lěcże 1864 założenych 33 nowych cyrkwjow a 53 bu jich poswjeczenych. Pschi wschej wójnje je nascha cyrkej jara pschibjerała. Tež w tym lěcże su hižo někotre nowe cyrkwje poswjecżene: w New-Brunswik, Toledo a Chicago. W Nowym Yorku je nětk 32 katholskich cyrkwjow; do kóždeje słuscha 8000 do 10,000 wosadnych. W Broklinje je jich 21, w Cincinnati 30 (a hischcże 8 khapalow), we Philadelphii 33. Pódla katholskeje cyrkwje steja protestantske hubjenje doscź a dźěla so do wjele sektow. Hłownischich sektow je w tychle statach 53, bjez kotrymiž je zasy Baptistow 10 wschelakich wotschczěpkow, Methodistow 9, Presbyterianow 13, a Quakerow dwaj wotschczěpkaj. K Methodistam słuscha 1,651,732 a k Baptistam 1,724,373 wuznawarjow. Tež rusowscy schismatikowje maja w Nowym Yorku cyrkej.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Po dlěschej zbožownje pschetratej khoroscźi je nasch hnadny k. biskop zańdźenu wutoru zasy k nam pschijěł. Zańdźenu njedźelu je hižom w Drježdżanach firmował. Pschichodnaj měsacaj chce wón w sakskich herbskich krajach cyrkwinsku visitaciju a firmowanjo dżerżecź. W Łužicy su lětsa jenož schulske visitacije.

Z Lipska. Pomocny wucżeŕ k. Wendt bu na měschczańsku hłownu schulu do Hermannstadta w Sedmihródskej (Siebenbürgen) powołany. Z 1. junija je k. Józef Kunze, dotal w Grimmje, hako wucżeŕ w hłownej katholskej schuli zastupił a na joho dotalne město k. kandidat Ernst Meusel pschischoł.

Z Drježdżan. Lětsa w Brandyšu zemrjeta toskanska wulkowójwodka Marija je w swojim wotkazanju tež na katholskich w Sakskej luboscziwje so dopomnika. Tak je wot njeje postajene, zo ma so z jeje zamoženja dacź za nowu faru a

hischcze maku wosadu města Plauen 1000 schěsnakow, za tudomne towarstwo s. Vincenca 500 a za towarstwo rjemjesniskich (Gesellenverein) tež 500.

Z Plauena w Vogtlandze. Swjatki buchu po 300 lětach zasy tsi katholske dźěczi swjatoczinje k Božomu blidu prěni krócz wjedzene. Khapala bě rjenje wudebjena.

Z Kulowa. Kaž bu hižom we poslednim czisle spomnjene, dósta 1. julija we Wrótslawje mjez 41 alumnami tež jedyn Serb měschnisku swjeczizu, njenujcy k. Jakub Wowczerk, rodzeny ze Delnich Sulschec. Tón samón dźerżesche zandzenu njedzelu we swojej farskej cyrkwi we Kulowje swoju prěnju božu mschu. Czim porědscho so tajki swjedzeń we naschej cyrkwi wobeńdze, czim wjetscha běsche wjesołosczi naschoje wosady a czim wobschěrnische też wobdźělenjo na wschitkich k tomu sluschacych swjatoczinosczach.

We wschej krasnosczi jednoho lětnoho dnja běchu njedzelu rańsch zerja nam zeswitali a borzy spocza so wschudźom hibacz, a wschelake pschihoty swědczachu za to, kak derje wobydlerstwo naschoho města wažnosczi tajkoho dnja spóznawa. Hdyž běsche rano wosom hodźin wotbiło, bu wysokodóstojny k. primiciant z khorhojemi wot dweju duchowneju assistentow, knjeza kapłana k. Scholty hako diakona, a knjeza kapłana k. Krausy hako subdiakona z farskoho domu wuwjedzeny a pod zwonjenjom wschitkich zwonow do krasnje wupyschenje cyrkwje wjedzeny Kak pozběhacy bě napohlad, kiž so tudy poskiczi! Nascha cyrkej, kiž bu we poslednich lětach pschez woprawdźe njewustawace prócowanjo naschoho wysokodóstojnoho knjeza fararja na tak hódne waschnjo wobnowjena, pokaza so we wschej starosczinym rukam jenož mózhnej pysche. Pschi ławkach a pod chorami běchu wschudźom tak mjenowane mejske schtomiki stajene a wschě haski běchu wobsypane ze zelenymi rostlinami. Srjedź cyrkwje, hdźež so presbyterium dźěli wot žónskich ławkow, běsche rjana guirlanda (pletwo) czehnjena, na kotrejž pschistojny napis „Bóh žohnuj nowoswjeczenoho měschnika“ wisasche. Też kehelki běchu z tajkimi pletwami debjene a na wulkim woltarju pokazachu so na wschitkich swjeczinikach a swěczkach lubozne wěnczki.

Dokelž so pola nas pschecy němske a serbske prědowanjo dźerži, dha też dźensa hinak njeběsche. Primiciant, pschischedschi do cyrkwje, posydny so ze swojimaj assistentomaj na k tomu pschihotowany stoł we presbyteriju a knjez schulski direktor Ledźbor dźěsche na klětku a ryczesche we hnujacych słowach k primiciantej a k wosadze. Hdyž běsche tute prědowanjo nimo a hdyž běsche so nětk też serbska wosada w cyrkwi zhromadźiła, bu primiciant, nětk z duchownej drastu zwoblekany, zasy k woltarjej wjedzeny, a zaspěwa hnydom po cyrkwinskich postajenjach hymnus: Veni sankte spiritus (pschindź, ducho swjaty), kotryž khěrluscy bu wot wosady serbski dale spěwany. Po wuspěwanju k tomu pschisłuschacych versiklow a modlitwow zaspěwa diakon asperges me a wobkrjepi cyrkej, ju pschenděo ze swjeczenej wodu; postajena modlitwa bu zasy wot primicianta spěwana.

Mjez tym postupi njedżelski prědar k. Herrmann z Budyschina hako serbski prědar klětku a pokazowasche pod textom: „To je tón dżeń, kotryż je tón knjez sczinił, chcemy so na nim zradowacz a wjeseli bycz“ (Psl. 117), zo je dżensnischi dżeń swjedżeń wjesela 1. za primicianta we nastupanju zańdżenosczże a we nastupanju pschichoda; 2. za starscheju (a za druhich pschecżelow a póznatych) we napohledże na te woporv, kiż su k kóncej, a we napohledże na te żohnowanja, kiż so za nich zapoczżnu, a 3. za cyku farsku wosadu, dokelż cyrkej dostanje nowoho dżěłaczerja, a tutón dżčłaczer pschisłuscha tudomnej wosadże, pschez swój narod wo jeje srjedżiznje a pschez swoje skutkowanjo, kiż dyrbi wón pschi njej zapoczżecz.

Hdyż běsche prědar skónczżił, zapocża so hnydom wopor bożeje mschě; primiciantej służeschtaj hako assistentaj hižom mjenowanaj tudomnaj kk. kapłanaj a hako presbyter assistens (pomocny měschnik) knjez farar Schneider. Na chorje wuwjedże so derje dokonjana figuralna hudżba, boża mscha wot Józ Haydna; zapołożene choralne graduale wobstejesche ze sainych słowow, kiż běsche sebi serbski prědar za text wuzwolił. Jedna kożda kscheszczanska wutroba dyrbjesche woprawdże hnuta bycz, hdyż primiciant na bożej mschi prěni krócz swojimaj starschimaj a swojim najbliższchim pschecżelam boże horde cżčło wudżěleschc.

Hdyż běsche swjatoczżnosez bożeje mschě nimo, wudżěleschc nowoswjeczżeny měschnik primicialne żohnowanjo, najprjedy swojim duchownym sobubratram, a potom pschecżelam, póznatym a cuzym, mjez tym hacż tudomni so na druhi dżeń sczěrpnosczichu. Po dokonczżenych dopołdnischich bożich służbach zhromadżichu so na farje duchowni, starschej nowoswjeczżenoho měschnika a někotsi druzy póznaczi k swjatoczżnej hosczinje, hdżeż wschelakore pschipitki k wubudżenju powschitkomneje wjesołosczże sobu skutkowachu.

Nazajtra t j. póndżelu rano swjeczżesche primiciant spěwanu bożu mschu we khapali we Sulschecach, hdżeż tohorunja wschelakore pletwa a wěncy na ważnosez tutoho dnja pokazowachu; we starschiskim domje pak wuhotowa so po znatym waschnju kwasne wjesełe, kotreż najbohatsche wobdżělenjo namaka. Tež někotsi cuzy duchowni pschinjesechu nowoswjeczżenomu měschnikej sami swoje najwutrobnische zbożopschecża. Tak miny so dżeń we cżesnym a póccżiwym wjeselu jara bórzy, a hdyż wjeczżor pschi zastupjenej cżmi bengalski woheń we wschelakorych barbach dwór a zahrodu wjacy krócz rozswětlesche, běsche drje powschitkomna radosez najwyschschi skhodżeńk nadobyła.

Wschitcy pak zjenoczichu so zawěsczże na krasnych tutych dnjach k tej wutrobnej próstwje: najmilosczżiwschi Bóh chcył nowoswjeczżenoho měschnika tež dale do swojoho zakita wzacz, zo by wón dołho zbożownje skutkowacz mohł za so samoho a za jomu dowěrjene wowcki. J. H.

Cżischczak L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarſtwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyſchinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 9. **Budyšin, 5. augusta 1865.** **Lětnik 3.**

Założenjo klóſchtra Marijineje Hwězdy a Bernhard z Kamjenca.

Hačrunje ſmy w prěnim lětniku naſchoho Póſła z wuſtojnoho pjera naſtawk wo naſchim „klóſchtrje“ w zawodže „Stawiznow Różanta“ podali, podamy hiſchcze někotre dodawki z naſtawka wot k. profeſſora Knothe w Drježdžanach, kajkiž je wón z wužiczom klóſchtyrſkoho archiva ſpiſał a w najnowiſchim zeſchiwku (IV. na l. 1865) Dr. Weberowoho „Archiv für die ſächſiſche Geſchichte“ wocžiſchczecz dał.

Bernhard z Kamjenca běſche wnuk (Enkel) oſterlandſkoho rycžerja Bernharda I. z Veſty, kotryž wokoło l. 1200 hród Kamjenc a k njomu ſłuſchacy kraj (wot Klóſchtrowki abo klóſchtyrſkeje Wody do Połcžnicy) doſta a město Kamjenc założi. Joho potomnicy mjenowachu ſo po nowym wobſedžeńſtwje knjezojo nad Kamjencom. Najſtarſchi ſyn Bernhard II. z Kamjenca měješche wot ſwojeje mandželſkeje Mabilije (dotal wopak Manilia mjenowaneje) tſjoch ſynow, kiž běchu: Witego (kotrohož maja z njeprawom za toho ſamoho z biſkopom Witegom I. w Miſchnje), Bernhard III., założeŕ klóſchtra a Bernhard IV., dotal też wopacžnje Burkhard*) mjenowany.

Cžile tſjo bratſja ze ſwojimi ſotrami a ſwojej macžerju wobzanknychu, kaž w liſtcžinje (Urkunde) wot 13. oktobra 1248 ſwjatocžnje wuprajeja, k cžeſczi Božej, ſ. Marije a wſchitkich ſwjatych na ſwojim herbſtwje žónſki klóſchtyr ciſterci-

*) Codex diplomaticus Lusatiae (druhi wudawk 1856) I. 89.

ſkoho rjada zakožicz.*) Tajke wupraſenjo z wupokazanjom doſahachych fundacijow bě trěbne, zo by ſo dowolnoſcz k zakoženju klóſchtra wot biſkopa doſtała. Zakožerjo pſchipokazachu tohodla wotmyſlenomu klóſchtrej dokhody tſjoch duchownſkich měſtow, wot prjedownikow zakoženych a k jich patronatej ſkuſchachych, mjenujcy farow w Khróſczicach (kotrejž k pſch. też Nowoſliczenjo dawki dawachu) a Kamjencu a ſchpitala pſchi tymle měſtaczku. Khróſczanſki farař Pribiſław wotſtupi zakožerjam ſwoju wot nich ſpožczenu faru za lětnu rentu 6 markow ſlěbra w l. 1248. Na to da miſchnjanſki biſkop dowolnoſcz k zakoženju ciſterciſkoho klóſchtra w l. 1249**). Zo je klóſchtyr runje na tym měſcze twarjeny, hdžež nětko ſteji, powjeda nam ſtawizna wo zapadnjenju Bernharda w tanniſchich tymjeſchczach.†) Z wopomnjenjom tohole znatoho podawka bu nowy klóſchtyr Marijineje Hwězdy hižo w 14. lětſtotku cžaſto Morgenſtern mjenowany. Lěto poſwjeczenja tohole klóſchtra njeje znate, klóſchtyr ſam wobhladuje l. 1248 hako ſwoje zakoženſke lěto. Prěnje knježny ſu kaž ſo praji z klóſchtra Nimbſchen pola Grimmy pſchiſchłe.

Bórzy po naſtaczu klóſchtra dachu ſo woſobni ſwětni ludžo z wokolnoſcze tam pohrjebacz, tak zo fararjo dla pſchikrótſchenja ſwojich dokhodow pola biſkopa ſkoržachu. Tohodla wuda miſchnjanſki biſkop Albrecht piſmo, w kotrymž dowoli, zo ſmědža ſo cžěła z druhich woſadow w klóſchtrje hrjebacz, ale zo ma ſo prjedy woſadnym cyrkwjam a jich duchownym pſchiſkuſchne zapłacžicz.

Z dotalnoho wupokazuje ſo hako njeprawda (kotruž ſu Haberkornowe kamjenſke annale dale powjedałe), zo je klóſchtyr najprjedy (1249) w Kamjencu na měſcze dotalnoho ſchpitala zakoženy był a Marijina Hwězda hakle 1264—84 twarjena, w kotrymž poſlenim lěcze ſu (praja) 16 knježnow wot tam pſchicžahnyłe. Wěmy drje, zo jena liſczina z lěta 1280 klóſchtyrſke knježny Sanctimoniales in Kammentz a druha z l. jenoho Bernardus prepositus in Kamenz (ſchtož njeje naſch Bernhard) mjenuje. Ale Dr. Neumann (w Lauſitzer Magazinu 1860) myſli, zo je najſkerje w l. 1264 woheń klóſchtyrſke twarjenjo zahubił a zo ſu knježny hacž k nowomu dotwarjenju 1284 w kamjenſkim jim ſluſchacym ſchpitalu bydlike. Haj Dr. Knothe wukładuje hiſchcze k wěrje podobniſcho tu wěc takle. Pak ſu w cžaſu prěnjoho a jeniczkoho twarjenja pomału ſo ſkładowace klóſchtyrſke woſoby (wězo jenož do l. 1259, hdžež ſo po horniſchim hižo woſobni w cyrkwi hrjebachu)

---

*) W archiwje klóſchtra No. 1: Nos Witego atd. in nostra hereditate circa villam quandam Witegenowe (= Kulow) nomine, in loco, quem aptissimum expedire videbimus, claustrum sanctimonialium Cisterciensis ordinis construere proponimus.

**) Tale liſczina, w kotrejž je Manilia a jedyn Bernhard (t. j. III.) mjenowany, je hiſchcze też w klóſchtyrſkim archiwje.

†) Najſtarſche ze znatych cziſchczanych žórkow wo tym je: Todes-Seufftzer atd. durch Dr. Chr. Aug. Pfaltzen, Dechänten zu Friedlandt. Prag 1661.

w ſchpitalu nakhwilnje pſchebywake, ako pak ſu wuprajenja „kuježny a propſt we Kamjencu“ jenož njewěſte pomjenowanja za klóſchtyr pola Kamjenca, hdyž tola druhe liſczíny z toho ſamoho czaſa hižo zjawnje Stella s. Mariæ wopominaju.

Hakle w l. 1264 bu nowy klſóchtyr wot duchownеje a ſwětneje wyſchnoſcze formalnje pſchipoznaty. Abtaj z Pforty a Oſſegga pſchiwzaſchtaj jón do zwjazka ciſterciſkoho rjadu a poſtajiſchtaj abta z Altzelle za viſitatora, a potom wobkruczíſchtaj tehdomniſchej knježerjej w Hornjej Łužicy (z wuwzaczom žitawſkoho kraja) markhrabjej Jan a Ota Pobožny z Brandenburga nowy klóſchtyr w wſchěch joho wobſedżenſtwach, woſwobodżiſchtaj jón na wſchón pſchichod wot wſchěch krajnych dawkow a wot zaſtojnſkeje mocy ſwojich bohotow, ſpožczíſchtaj jomu njewobmjezenu ſudniſku móc na wſchěch kubłach (wězo je to nětk hinak!) a wzaſchtaj jón pod ſwój woſebity zakit.*)

Hacž runje běchu bohate wobſedżenſtwa (kaž wobtwjerdżaca liſczina markhrabjow praji) wot wſchěch tſjoch bratrow klóſchtrej pſchipokazane a tak klóſchtyr woprawdże zakład ſwójby knjezow nad Kamjencom, běſche tola ſtarſchi bratr Bernhard III. (pozdżiſchi biſkop w Miſchnje) duſcha cyłoho załoženja a bě tež wſchě ſwoje herbowane kubła a ſchtož bě ſam pſchidobył, klóſchtrej pſchepodał za lětnu rentu 100 markow; wón woſta tež do ſwojeje ſmjercze ſtaroſcziwy a rozhladny zakitař klóſchtra. A tak ſmědżachu joho tež ſamoho a woſebje załožerja klóſchtra (monaſterii fundator) mjenowacz.**) Wón je, kaž podawizna praji, klóſchtrej tež wjetſchi dżěl ſ. reliquijow z Roma pſchinjeſł.

Tónle Bernhard wjedże mjeno knjez, kiž wyſchſchomu zemjanſtwu ſłuſcheſche. Najſkerje je wón hakle 1264 do duchownſtwa zaſtupił. Mjeno „magiſter“ (kotrež ſo jomu w jenej bamžowej liſczinje***) dawa, pokazuje na to, zo je na univerſicze a to drje w Italſkej theologiſke ſchtudije czinił. W lěcze 1268 bu wón

---

*) Codex dipl. Lus. II. 7. W tutej liſczinje ſu wſchě wobſedżenſtwa mjenowane, z ketrymiž bratſja z Kamjenca kloſchtyr wobdarichu. Z kamjenſkich allodialnych kubłow bu pſchepodaty: Kulow z pſchiſtuſchenjom, połojca wſow Němcy, Nowa Wjes, Khoczin, Konjecy, Kalbicy, Kukow, Tſchaſecy z cyłym dżeſatkom (decem) wot nich, dale 10 lejnſtwow a dwaj młynaj w Schönawje auf dem Eigen, 18 lejnow a tſi młyny w Reſehnsdorfje (?). Z kubłow, ketrež mějachu knjezowje nad Kamjencom wot krajnoho knjeza hako lejnſtwo, bu klóſchtrej wotſtupjene twarne měſtniſchczo (ſydliſchczo) z dwěmaj młynomaj za zaſrodami, łukami a z allodom Pančicy, dale we wſy Brěžy (Wieſe) pola Kamjenca jene herbſke kubło a 4 marki 6 ſchillingow lětneje danje, 7 ſchillingow wot tamniſchoho młyna, ½ marki wot jenoho kubła k ranju wot klóſchtra, 4 ſchillingi wot młyna w Reinhardsdorfje (pozdżiſcho k Kamjencej ſczehnjenym), lěs pola klóſchtra wjes Jěžow, dwě rězniſtwje a fara w Kamjencu, kotrejež farař ſo wot l. 1263 z druhimi dokhodami (z farſkim dworom, 20 brjemjenjemi decema a z woporami) ſpokoji.

**) Liſczina N. 102 w klóſchtyrſkim archiwje, w kotrejž ſo klóſchtrej Dittersbach pſchepodawa.

***) Codex dipl. Sax. II. I 231.

tachant kapitla w Mischnje a 1276 probšt tohosamoho, hacž bu na radu cžěškoho krala 1293 wot swojoho kapitla za biskopa wuzwoleny. Jenež zrědka (kóžde lěto někotre dny) pschebywasche wón w Mischnje abo w Hornjej Łužicy, a dżerżesche sej w Mischnje officiala na swoje město; znajmjeńscha běsche wot 1279 do 1290 na dworje wójwody Hendricha IV. we Wrótsławju, hako joho pschecżel a kenclerź; haj hižom 1266 je wón tam hako swědk w jenej liscżinje mjenowany a 1279 hako farar w Briegu a wójwodowy kapłan. Hdyž Hendrich IV. w lěcże 1290 zemrje, bu Bernhard (politiskeje pschicżiny dla, zo by pschi dobyczu krakowskoho wójwodstwa pomocny był) na dwór dwaceczilětnoho cžěškoho krala Wjacsława II., syna Otakara II., powołany, kotryž joho jara cżesczesche. Tak radżesche Bernhard kralej sobu pschi zakoženju klóschtra Zbraslawa (Königssaal) w lěcże 1291 a wuzwolesche 1292 w joho mjenje do Frankfurta póslany tež němskoho krala Adolfa Nassauskoho.

Hdyž bu Bernhard za biskopa wuzwoleny, běsche w Mischnje hubjenje, dokelž bě prjedownik biskop Witego w stajnej zwadże a wójnje z markhrabju brandenburgskim a tež z mischnjanskim a z hrabju z Rehny. Wulkoho zadokżenja dla da kapitl nowomu biskopej połnomóc, zo smě někotre kubła a hrody zastajicz. Hižo hako probšt bě wón w mjenje kapitla wsy Přečżecy a Lutwjecy za 234 markow klóschtrej Marijinej Hwězdże pschedał. Wo joho biskopskim skutkowanju swědcża někotre liscżiny we Codex dipl. Lus. Tak wudżěła wón wotpusk za cyrkej s. Marije (t. j. nascha serbska) w Budyschinje, wobtwjerdża jene darowanjo za budyski kapitl, zakazuje sektu beguinow, wusudża njepschezjenoscz bjez franciskanami a swětskimi duchownymi w Budyschinje atd.

Hižo w cżasu pschebywanja we Wrótsławje stara so wón stajnje wo rozmnoženjo kubłow nowozałoženoho klóschtra a płaczi kupjene kubła najbóle sam. Tak kupi wón w lěcże 1280 lěs „Luh“ niże Smjeczkec a 1286 wjes Kulowc (za 70 markow). Po něczim ku i dale wot swojoho wuja Bjedricha v. Schönburg fruhu połojcu Khróscżic, Tschasec, Ralbic, Konjec, Khocżiny, a Němcow, tež połojcu Bernstadta a wjes Bernsdorf (?) a lěs pola Dittersbacha, skónczńje Sulschecy a Salow (za 120 markow). Kup Přečżec a Lutwjec (z l. 1292) je hižo dopomnjena. Krótko psched swojej smjerczu pschikupi wón hischcże Swinjarnju (Zwynern) za 120 markow wot Reinharda z Huski (von Guzik), kotruž kup markhrabjej z Brandenburga po joho smjerczi wobkrucżischtaj. Za druhu połojcu Bernstadta a tak mjenowanoho kraja „Eigenscher Kreis“ płaczesche Bernhard pschecżinjacymaj synomaj swojoho bratra wjacykrócz a wjele w mjenje klóschtra. Poslednje jednanjo a wurunanjo z bratromaj Bernhardom V. a Otu (hdyž so wonaj dalischich żadankow wotrjeknyschtaj) běsche 30. novembra 1295, kaž liscżina w klóschtyrskim archiwje swědczi.

Jara stary a słaby zemrje biskop Bernhard w oktobru lěta 1296 (a nic pozdżischo, kaž wopomnik praji abo kaž Ticinus pische). Někotre njedżele psched

tym běſche hiſchcze kapitlej kupjenu wjes Leuteritz wotkazak, zo by ſo za njoho w biſkopſkej cyrkwi w Miſchnje lětne wopomnjeczo dżeržało. Joho cžěło dyrbjeſche pódla cžěłow joho bratrow a krejnych pſchecželow w cyrkwi toho klóſchtra wotpocžowacz, kotryž bě wosebje wón założił a za kotryž běſche ſo nimale pokſta lět luboſczinje ſtarał. Klóſchtyr ſwjeczi hako dżeń joho wotemrjecza po ſtarej podawiznje 11. oktobra, a je tón dżeń lětne wopomnjeczo za njoho, tſi ſcžěhowace dny pak za joho ſtarſchej a bratrow a ſotry. K ſwjatocžnomu requiem 11. oktobra pſchikhadżeja duchowni klóſchtyrſkoho patronata. Pſched hłownym woltarjom ſwěcża ſo wokoło Bernhardowoho rowa (5 lochczi dołhoho a 4 ſchěrokoho) ſwěchy; z Roma za klóſchtyr pſchinjeſene reliquije a někotre wěchy**), kotrež wón něhdy ſam wužiwaſche, ſu wuſtajene a absolutio solemnis pſchi rowje kónczi cyrkwinſku ſwjatocžnoſcz dżakownoho potomniſtwa. M. H.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Němſka. Towarſtwo ſ. Bonifacija, za kotrež ſo tež w naſchich cyrkwjach hromadża, ſkutkuje jara zbożownje. Tak je ſo wosebje tež w ſtarej Pruſkej z joho pomocu wjach cyrkwjow, farow a ſchulow założiło. Někotre tych nowych wosadow maja 1000—2000 duſchi. Ale wjele je tam hiſchcze trěbne. Tak khodźi po knjeżerſkich zapiſkach hiſchcze 14,000 katholſkich dźěczi we wokrjeſomaj Gdanſk (Danzig) a Marienwerder do proteſtantſkich ſchulow, hacžrunje bu tam w 10 lětach 13 nowych katholſkich ſchulow założenych. Nětko ma ſo miſſionſka ſtacija w městomaj Roſenbergu a Saalfeldże założicz; dokelž we wokolnoſczi je khětra cžróda katholikow, kotſiž bychu ſo hewak z najmjeńſcha ſchtož dźěczi naſtupa za cyrkej lochko zhubili. Z wjele krajinow Němſkeje proſcha tyſach katholikow a ſta katholſkich dźěczi: Pomhajcže nam, zo nam a naſchim dźěczom te najwažniſche kubło, ſwjata katholſka wěra ſo njezhubi; pomhajcže nam, zo bychmy katholſkoho měſchnika doſtali, kiž by nas na božim měſcže wot hrěchow wotwjazował, kiž by naſche lube dźěczi rozwucžował we prawej wucžbje naſchich wótcow, kiž by nas pſched ſmjertnym bědźenjom po Khryſtuſowym poſtajenju poſylnił. — Towarſtwo ſ. Bonifacija chce tež katholſke wosady we naſchimaj diöceſomaj podpjeracz. W Serbach by tajka podpjera drje najprjedy w Rakecach nuzna była, dokelž je tam a we wokolnoſczi tójſchto katholſkich dźěczi, kotrež pak, dokelž ſu z měſchanych mandżelſtwow abo dokelž ſu pſchez dżeſate lěto do lutherſkich ſchulow khodźike, za katholſku cyrkej najbóle ſo zhubja. Do tajkich měſtow, hdżež katholſke

---

*) Kóżdy kanonik doſta za to 5 ſlěbornych a 4 nowe po tehdomnych pjenjezach.

**) Bjez nimi je wulki biſkopſki pjerſchcżeń z achatom, do pozłocżanoho ſlěbra zaſadżenym; dale makaj gothiſkaj ſlěbornaj pjecżataj z napiſom: Ave Maria, gratia plena; tež maky gothiſki woltař z kſchidłomaj z kapſlemi za reliquije, kotryž Bernhard na pucżowanjach ſobu bjerjeſche; ſkónczinje maky, ſchtyri palcy (cóle) wyſoki kheluch k tomu.

ſchule ſu, bychu ſo tež katholſcy ſtarſchi ſkerje pſcheſydlicz móhli. Dary za towarſtwo ſ. Bonifacija hromadża ſo w cyrkwjach njedżelu po 5. junija; hewak pak móża ſo wone tež pola duchownych abo w redakciji Pósła wotedacz, hdyž budża wozjewjene, wobliczene a potom na prawe měſta wotedate.

Pruſka. W Pruſkej a woſebje w Barlinje bu 40 cžłowjekow naliczenych, kotſiž z proteſtantſtwa k židowſkej wěrje pſcheſtupichu. — Je ſo wobliczilo, zo bě w Barlinje bjez 15,955 proteſtantſkimi pohrjebami jenož 266 tajkich, pſchi kotrychž bě paſtor pſchitomny. Hdyž paſtor ſobu njeńdże, napomina rowař (tótka) pſchitomnych k modlitwje. Woni tak we ſkutku wuznawaja, zo je ſpomožne za wotemrjetych ſo modlicz, ale we ſkowje napſchecziwnje prěja, zo je cziſcz. — We Wrótſławju (Breslau) płaczi měſto ze ſwojeje kaſſy 30,000 toleri k zdżerżenju 29 proteſtantſkich paſtorow (hacžrunje maja někotre jich fary wulke pódlanſke dokhody), ale za katholſke duchownſtwo měſto niczo njedawa.

Weſtfalſka. Wjes Hörde, kotraž z wjetſcha z dżěłaczerjow we fabrikach wobſteji, je ſej cyle za ſwoje pjenjezy nowu cyrkej natwarika, kotraž bu 30. meje poſwjeczena.

Schleswig-Holſtein. Do nowozakožcnej katholſkej fary we Flensburgu ſłuſcha 120 duſchi, do katholſkeje ſchule khodźi 24 dżěczi. Ta ſama liczba katholikow je nimale tež w Rendsburgu, Schleswigu, Neumünſteru, Glückſtadtu a Eutinje.

Z Prahi. Towarſtwo ſ. Adalberta k podpjeranju khudych duchownych w arcybiſkopſtwje ma nětko pſchez 18,000 ſchěſnakow zamoženja. W běhu lěta bu 9 duchownych z pjenježnej pomocu wobdżělenych.

Pólſka. Mnicham a mniſchkam zběhnjenych klóſchtrow njedawa ſo wot meje wjacy pjenježny pſchinoſchk, kiž bu jim prjedy ſlubjeny. Mniſcha, kotſiž móża duchownſke winowatoſcze dopjelnicz, móża ſo hłodu wobrócz, ale knježny czerpja wulku nuzu. Pola knježnow viſitkow we Warſchawje je jich 40 w najwjetſchim tradanju a pola bernardinkow we Łowiczu, hdyž je tež 20 felicjankow pſcheſydlenych, je hłodowy tyfus (khoroſcz) wudyrił. Knježerſtwo je tež paſy tym zapowjeło, kiž chcychu druhdże ſwoje zežiwjenjo pytacz! Duchowna akademia a ſeminar matej pod ſwětnu a druhowěriwu wyſchnoſcz ſtajenej bycz.

Rakuſka. Proteſtantſki „Guſtavadolfverein" je w khěžorſtwje hacž do kónca zandżeneho lěta 53 lutherſkich modlernjow a cyrkwjow natwarił.

Z Djakowa. Sławny biſkop Stroßmajer je ze ſwojim kapitlom wobzankny nowu biſkopſku cyrkej natwaricz, 42 ſahow (kloſtrow) dołhu a 28 ſchěroku.

Lublana (Laibach.) Tudomny wjerchbiſkop je porucził, zo ma ſo po poſlednjej woli joho prjedownika, narodnje zmyſlenoho wjerchbiſkopa Wolfa nětko z joho wotkazanych pjenjez druhi dżěl wulkoho ſłowjenſkoho (krajinſkoho) ſłownika wudacz. Ta kniha je wot někotrych wuczenych Słowjencow hižo pſchihotowana a budże nětko borzy wudata.

Z Lublany (Laibach) pisa Zgodnja Danica: W Swjatym Handriju (St. Andreas) sta so podawk, kiž móže wěru do najswjeczischoho sakramenta prawje woživicz. Stary muž ze wsy běsche horliwy sobustaw bratrstwa modlerjow k najswjeczischomu sakramentej a dzerzesche swěru swoju modlersku hodzinu pjatk w 12. pschipołdnju. Nahle skhorje jedyn schtwórtk wjeczor a zhubi pomjatk a rycz. Borzy póstachu po duchownoho. Hdyž tón z najswjeczischim sakramentom pschindze, wróczi so khoromu pomjatk a rycz a wón dosta s. sakramenty pobožnje a měrnje. Borzy na to wróczi so khoroscz a wón wosta bjez pomjatka a rycze cyku nóc. Pjatk dopołdnja da tsi krócz znamjo živjenja so praschejo: Budze skoro dwanacze? A pschindze połdnjo. A hlej! mrějacy hischcze junu zjawnje wupraji mjena najswjeczischeje Trojicy a wumrje. Wumrje na dnju a w hodzinje swojeje bratskeje modlitwy.

Wuherska. W oktobru budze w Granu wyschscha holcza schula wotewrjena, kotruž dzesacz knjeznow na so wozmje. Kardinal primas je k tomu 60,000 schěsnakow darił a kapitl 7000. Wysche toho natwari kardinal nowe wulke schulske twarjenjo.

Z Roma. W lětopisach wustawa k rozschěrjenju wěry (Propagazione della fide) czitamy zapisk pschinoschkow na lěto 1864. Z Francowskeje je pschischło: 3,479,290 frankow (nórtow), z Italskeje 328,491, z Belgiskeje 301,028, z Němskeje 254,185, z Jendzelskeje 269,754, z Hollanda 91,714, z Schwajcarskeje 46,257, z Portugalskeje 31,061, z Anatolije 23,598, ze Schpaniskeje 7995, z Ruskeje a Pólskeje 904, ze połodnischeje Ameriki 39,055, z połnócneje Ameriki 167,316, z Afriki 37,861, z Asije 6685, z Australije 4842; to je z pschiliczenjom centimow (stotych dzělow franka) pschi kóždej summje zhromadnje 5,089,996 frankow.

(Statistika katholskeje cyrkwje.) Po rozestajenju italskich nowinow Civiltà cattolica podawamy zajimawy pschehlad. Někotsi statistikowje chcedza liczbu katholikow na cykej zemi na 150 milijonow stajecz. Balbi liczesche jich w lěcze 1826 na 139 milijonow. Ale tale liczba njedosaha a móže so bjez bojesche na 200 milijonow powyschicz. Po nowischich liczenjach ma Europa 147,194,000 katholikow, Asia a Oceania (Australia) 9,666,000, Afrika 4,671,000, Amerika 46,970,000; do hromady 207,891,000. Nascha cyrkej ma po tajkim w runej liczbje 208 milijonow, orientalska schismatiska pak 70 milijonow, protestanstwo 66, kscheszczanstwo do hromady tak 344 milijonow. Židowstwo ma 4 milijony, islam (mohamedanstwo) 100 milijonow, brahmaism 60, buddhism 180, chinesiske pohanstwo 152, do hromady 840 milijonow. Najwjach je katholska cyrkej w zjenoczenych statach Ameriki rostka. Tak běsche tam w lěcze 1808 jenož 1 diöcesa a w lěcze 1857 hižom 41, w prěnschim lěcze 68 duchownych pschi 80 cyrkwjach a w poslenischim 1872 duchownych pschi 2880 cyrkwjach.

Schto je pacjer k jědzi?

„Lubi bratsja! prajesche pobožny abt pschi jědzi, poslúchajcze na dzeczo, kotrež dzensa w noch mějach.“ „Mi so dzijesche, zo sedzu z tsjomi bratrami za wjeczerju. W horcze prěnjoho bu suchi jeczny khlěb k mjedu; w horcze druhoho wosta wón, schtož bě; w horcze tseczoho so pschewobroczi do pokona. Z czoho to, zo mějesche jenajki khlěb tola tsoje slodzenjo?“ Bratsja njemóžachu dzeczo sebi wukkasez a mjelczachu. Skónczinje praji abt: Prěni wužiwa swój kruschk khlěb z dzakom a pobožnoszu k Bohu; druhi tón samy wužiwa z liwkoszu a bjez dopomnjecza na Boha; tseczi jón jedzesche z njespokojnoszu, morkotanjom a ze skorzenjom Spokojnosez a pobožny dzak k Bohu postódni nam hórkoscze, ale njespokojnosez a njedzakownosez pohórczi nam wjesokoscze. Hff.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Zańdzeny tydzeń buchu w tachantskej cyrkwi s. Pětra pischczele zwotorhane, a pschińdu nětko do kulowskeje farskeje, kotrejž buchu za tuni pjenjez pschedate. Nowe wjetsche pischczele, kotrež je k. Kohl za nasch kapitl hižo natwarił, budza hakle po pschetwarjenju chora stajane.

Z klóschtra Marijinoho Doka. Tudy zemrje a bu na dzeń s. Madleny swjatoczinje khowana jena z tudomnych serbskich klóschtyrskich knjeżniczkow — Sidonia Marija Welsec z Hrubjelczic, hakle 31 lět stara. Wona bě runje wosom lět po wotpołożenej professy a z cyła 10 lět w klóschtrje. R. i. p.

Z Wotrowa. Kaž slyschimy, pschińdze w spoczatku septembra k nam nowy farař k. Wels.

Z Drježdżan. Hnadna knjeni abatyssa z klóschtra Marijinoho Doka je k wotmyslenej khěži za tudomne towarstwo rjemjesnischich 50 toleri darika.

Z Kulowa. Nascha měschczanska wyschnosez (magistrat) je 10 toleri k tym daram pschipołożiła, kotrež so na czischczanu próstwu frankfurtskich (nad Oderu) dzěczi w tudomnych schulach kaž druhdże w Serbach a Němcach k twarjenju katholskeje schule za Frankfurt hromadzachu. Kaž je znate, je frankfurtski farař k. Wornacz z Kulowa.

Z Drježdżan. Nasch hnadny k. biskop budze swjaty sakrament firmowanja wudzělecz w Chemnitzu 20. auguśta, w Annabergu 22., w Plauenje 24., w Zwickawje 27. auguśta, w Lipsku 10., w Grimmje 13., w Hubertusburgu 14., w Mischnje 15., we Freibergu 17. a w Pirnje 24. septembra.

Należnosce towarstwa.

Do pokladnicy je pschinoschk zapłacził k. Zofka z Dobroschic.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 usl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ usl. lětnje.

Čisło 10. **Budyšin, 19. augusta 1865.** **Lětnik 3.**

Wo kscheszanskej dospołnoszczi.

Kóžды kscheszan ma winowatoszcz, za wěrnej kscheszanskej dospołnoszczu so prócowacz. Bójski wumožnik rycži wo tymle zjawnje: „Budźcże dospołni, kaž wasch njebjeski Wótc dospołny je". A swjaty japoschtoł Jakub chce, zo dyrbimy we wschěch wěcach, (kiž naschu zbóžnoszcz nastupuja), dospołni bycz a we niczim pobrachowacz dacz.

Wjele ludźi ma wopacžne měnjenjo, zo dyrbja jenož klóschtyrske wosoby, mnischa a mnischki po tejle dospołnoszczi so prócowacz a zo tón, kiž je w swěcže žiwy, hižom dosez cžini, hdyž najwažnische z božich a cyrkwinskich kaznjow wě a zwjerschnje dopjelni. Haj tež tajkich je dosez, kotsiž so wschěm pěknym a nabožnym wusměja, hdyž cžile wjacy krócz hacž druzy cyrkej wopytuja, cžaszcžischo swjate sakramenty dostawaju, we zwonkownym so pschistojnje a ponižnje zadžeržuja atd. a jich tohodla pobožnostkarjow, swjatcow a tajencow mjenuja. Zo tajke njeluboszcžiwe wuprajenja wěszcze nikomu dowolene njejsu, to njetrjeba hakle dopokazane bycz. — Schtóž myśli, zo kscheszanska dospołnoszcz te dopjelnjenjo tsjoch evangelskich radow: khudoby, cžistoty, a posluschnoszcže we sebi wopschija, tón je wěžo wot tajkeje dospołnoszcže wuwzaty, pschetož nic kóždy je k klóschtyrskomu žiwjenju powołany, tak zo mohł we wschim khude, nježenjene a zdžeržliwe žiwjenjo wjesez a so jenomu předkstojiczerjej podczisnycz, kaž klóschtyrske parschony to cžinja. Za to pak dyrbi kóžды kscheszan tola wschelake cžinicz, schtož je na tamne tsi evangelske rady jara podobne, a we tym wobstoji dospołnoszcz jednoroho kscheszana. Khude we zwonkownym a nutskownym nastupanju dyrbja parschony we klóschtrach

bycz, ale khudoba njesmě tež cuza wěc bycz za toho, kiž we swěcze so žiwi, pschetož kóžby kschesczan dyrbi khudobu dzeržecz we duchu (Mat. 5, 3), won móže drje zamoženjo wobsynycz, dyrbi je pak derje t. j. po božej woli pschetrjebacz a njesmě je na pschibójske waschnjo lubowacz; potajkim je z tym samo wot so zakazane wschitke hordzenstwo a pycharstwo, wschitke njetrěbne pschecžinjenjo abo nałoženjo na tajke wěcy, kiž su Bohu njespodobne. Tež cžiste žiwjenjo wjesczdyrbja nic jenož klóschtyrske wosoby, ale tež tak wjele hacž móžno, mandzelske, pschetož zbóžni budza jenož czi, kiž cžistu wutrobu maja a poskuschnoscz, kiž so wot klóschtyrskich parschonow žada, je wschěm bjez wuwzacza, hdzežkuli pschebywaja, tak nuzna, zo je kóždomn bjez njeje njemóžne, k zbóžnoszi pschinicz, pschetož nic kóždy, kiž praji Knježe, Knježe, póndze nuts do božoho kralestwa, ale jenož tón, kiž wolu Wótca dopjelnja. Tale poskuschnoscz, kiž takrjec dospołnoscz kóždoho wucžinja, žada pak nic jenož wjele wot klóschtyrskich parschonow, ale tež khětrje wjele wot tajkich, kotsiž spodobanjo na klóschtyrskim žiwjenju niniaja. Wschitko, schtož Bóh pschikaza, pschisłuscha k tejle poskuschnoszi, potajkim: kaž Jězus ponižny bycz a so zapręcz, rozhněwanja wot druhich, khoroszcze a czerpjenja rady na so wzacz a znjesez, njepschecželow lubowacz, wschěch hrěchow tež małych so zdalowacz, swjate sakramenty husto a nutrnje dostacz, husto a cžasto so modlicz, z jenym słowom: wscho schtož Syn boži a wot njoho załožena cyrkej nam porucža a za trěbne k naschej zbóžnoszi spóznataj, wscho to sobu słuscha k prawej poskuschnoszi, potajkim k prawej kschesczanskej dospołnoszi.

Swjaty Domasch z Aquina praji, zo prawa kschesczanska dospołnosez niczo druhe njeje hacž prawa luboscz k Bohu a k bližschomu*). A won njeje to snadz jenož za njewěste měnjenjo wuprajił, ale to na wěste słowa japoschtoła załožił, kiž wot tejesameje luboszcze praji, zo je wona dokonjenjo chłoho zakonja. Swjaty Hawschtyn tohodla tež tymle japoschtolskim słowam so pschizankuje, hdyž pisa: „Hakle nastawaca luboscz je dospołnoscz jenoho dzěsza; pschibjeraca luboscz je hižom khětrje pruhowana dospołnoscz, wulka luboscz je wulka dospołnoscz a dokonjana a jara wulka luboscz je dokonjana dospołnoscz.“ Jelizo so potajkim dospołnoscz kschesczana po měrje joho luboszcze (kiž wjetscha abo mjeńscha bycz może) złožuje, dha to dopokazuje, zo so dospołnoscz po prawym we niczim wot luboszcze njerozdzěła, ale kaž wona tosamo je a z njej pschezjene pschińdze. — Najwažnischi srědk, tule luboscz abo kschesczansku dospołnoscz dosahnycz, wobsteji we tym, zo kóždy po njej nutrnje a takrjec stajnje požada. W tymle nastupanju dyrbi žiwjenjo kschesczana tež stajne požadanjo bycz, zo by dospołny był abo tak wjele hacž móžno we tym pschibjerał. Swjaty Hawschtyn nuznotu tejele wěcy pschez rjane pschirunanjo prědkstaja: „Runje kaž tónsamy, kiž

*) Z tuteje luboszcze wukhadza pak tež prawa poskuschnoscz a wschě hižom spomnjene póccžiwoszcze.

chce do swojeje suknje wjele nakupjenych wěcow nuts wzacz a wobkhowacz, wschě jeje zaki wotczinicz a je rozschěricz dyrbi, tak dyrbi tež wěrny kschesczan wschě kuczíki swojeje wutroby wotczinicz a so tak pschez stajne žadanja wutroby k nutswzaczu wulkich duchownych hnadow khmanoho czinicz a pschihotowacz. Najrjenschi pschikład za nas, praji tutón cyrkwinski wótc, je swjaty Pawoł, kiž pschewzaty wot žadosczе za dospołnuszczu praji (Philipp. 3. 13): „Bratsja! ja hischcze sam so njedżerżu za toho, zo bych je pschimał: jene pak zapomnju, schtož je zady mje a prócuju so po tym, schtož z prědka je, po tym daru njebjeskoho powokanja we Jězusu Khrystusu". — Z toho, praji swjaty Hawschtyn, so zjawnje dohladamy, zo dyrbi cyke żiwjenjo kschesczana stajne požadanjo bycz po wěrnej kschesczanskej póczziwosczi. Tele požadanjo je jadrjeschko toho schtoma, kiž płody wschelakich póczziwoschow pschinjesez dyrbi, wosobnje pak wschěch skutkow praweje lubosczе k bližschomu. We kóždym czasu wubudźi boża hnada tele žadanjo we wutrobach człowjekow pschez wschelake srědki. Za mnohich bě želnoscziwa spowjedź spoczatk jich dospołnosczе; tak to bě n. p. pola zbóżneje Angele z Foligno, kiž sama wot so wuzna, zo je jenož jena spowjedź ju wumohła wot wěczneho zahubjenja. Za druhich běchu swjate dny, pschecżinjene we samotnosczi a z rozpominanjom bójskich wěcow kaž za swj. Karla Borromejskoho a Franca Borgias. Pola druhich wozmje kschesczanska dospołnosez swój spoczatk z czitanjom duchownych pismow kaž pola Ignaca z Loyole a swjatoho Jana Kolombina, a zasy pola druhich ze słyschenjom bożoho słowa kaž pola swjatoho Mikławscha z Tolentina. Husto so tež sta, zo buchu woni pschez wosebite boże dopuschczenjo polěpscheni porokowacoho słowa dla, kiž su tajkim staroszcziwi starschi dali abo nabożni nutrni měschnicy a spowjednicy.

Wěsczе je Bóh luby Knjez tež tebje hižom pschez tajke abo podobne srědki domaphytał a k nastupjenju dospołnoho kschesczanskoho żiwjenja pschepros̆yk a wubudźił. Je-li Bóh tebi, luby czitarjo! hižom tule hnadu wopokazał, dha kedźbuj na to a hladaj, zo by ty potrěbne srědki nałożił, te žadanjo swojeje wutroby po dospołnoszczi dopjelnicz, we njej wostacz, haj pschecy dale a dale krocżicz. A kajke srědki drje to budża? Ja chcu tebi je mjenowacz: nabożny kedźbliwy wjedźeŕ twojeje dusche abo spowjednik, huste rozpominanjo najważnischich wěrnosczow nascheje wěry, kedźbne czitanjo duchownych knihow, pobożne modlenjo, hustokróczna spowjedź a dostojne wopramjenjo, nutne czesczenjo swjatych a wosobnje swjateje Marije. Trjebaj po swědomju tele srědki a budź pschepokazany: ty budżesch z nimi dżeń wot dnja dale krocżicz. — By ty pak wopramdże dale krocżił, dha njepodaj so hordej mysli, zo sy we dospołnoszczi hižom daloko dosez pschischoł a dale hicz njetriebasch, pschetoż nic tamny je, kaž swj. Hawschtyn praji, hižom dospołny, kiž je wopramdże hižom něschto wot dospołnosczе wopał a nětk stejo wostanje, ale tón, kiž stajnje so prócuje we wěrnej dospołnoszczi pschibjeracz a tu žadosez ma, so z Bohom, tym kužołom wscheje dospołnosczе zjenoszczicz. — P. L.

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Němska. Wjedzicerjo protestanskich missionow su, kaž francowski Le Monde pische, we wulkej staroscži. Dla pobrachowanja pjenjez abo, kaž sej druzy mysla, dokelž z cyłoho džěła mało płodow wukhadža, bu w poslenimaj lětomaj dwacecži protestantiskich schulow za pohanow we Naranschej Indiskej zamknjenych. Tyschе toho powjeda rozprawa towarstwa missionow w Baselu, hłownym žórle protestanskich missionow, zo ma towarstwo za swoje pjenjezy w Indiskej 84 missionarow z 47 žónskimi, 90 katechetow, 11 wucžerkow a 32 wucžerjow za pohanow, kotsiž su na 24 staciach.

Bajerska. W kraju je 9 mužskich a 17 žónskich rjadow, do kotrychž skuscha 498 duchownych, 343 fratrow laikow, 3624 mnischkow a 180 novickow. Franciskanowje maja 142 duchownych a 181 laikow, benediktonoje 108 duchownych, redemteristoje 67 a kapucinowje maja 100 duchownych a 107 laikow. Mikoscžive sotry licža 436 mnischkow a 75 novickow, franciskanki 37 klóschtrow z 632 knježnami; khude sotry maja 109 wustawow a stacijow ze 646 knježnami.

Pólska. Nowy khežorowy naměstnik w Litwje a nawjecžornej Ruskej general Kaufmann je runje tak staroscživy wo rozschěrjenjo schismatiskeje wěry kaž wotstupjeny general Murawjew. Wosebje wojuje wón pschecživo klóschtram. Najmjeńschi podhlad (Verdacht), zo je bjez nimi a pólskimi měschczanami někajke zjenocženjo, hižo dosaha, zo so klóschtyr zamknje a joho kubła wozmu k lěpschomu schismatiskich klóschtrow. To samo cžini so w kijowskej, wołyńskej a podlěsskej guberniji. Naměstnik general Bezak w Kijowje je klóschtyr kapucinow w Bruskowje zamknyčž a mnichow wuhnacž dak; runje tak bu klóschtyr we Lucku zamknjeny a mikoscžive sotry ze Žitomiera zdalene. W schulach so staraja, zo by schismatiska wěra nic jeno tam knježika, hdjež je wulka wjetschina katholskoho wobydlerstwa, ale wobhladuja schismatisku hako wěru cyłoho kraja; schtóž k njej njeskuscha, płaczi za cuznika a njepschecžela. Za to w kongressowym kralestwje schismatiska wěra njeje tak zbožowna. Pschi wschěch pscheměnjenjach je lud luboscž k wěrje a narodnoscži wobkhował. Wupóstani ruscowscy popja njebuchu nihdže pschijecži. Z ruscowskich schulow, kiž buchu założene, je jich hižo wjele próznych.

Tygodnik katolicki.

Z Prahi. Cžeske towarstwo swjatoho Prokopa, kotrež wucžene spisy wudawa, ma hižo 800 sobustawow najbóle duchownych, a wuda w krótkim druhi a tsecži džěl wobschěrnoho wukładženja swjatoho pisma wot professora Suschila, kotryž je wóndy pschi 500 lětnym jubileju winskich wysokich schulow cžestny doktorat dostał.

Z Wuherskeje. Swjedženi ss. Cyrilla a Methoda, patronow skowjanskoho naroda, je z prócowanjom k. biskopa Schcžěpana Moyses za diöcesu Bańska Bystrica (Neusohl) z dowolenjom swjatoho wótca, na kotrohož bě so najdostoj-

niſchi k. biſkop z woſebitej prōſtwu wobroczik, tež na 5. julija abo ſczěhowacu njedželu pſchepokoženy; lětſa bu tak 9. julija ſwieczeny. Pontifikalnu božu mſchu w Byſtricy měješche k. probſt Domaſch Čerwen, pokładnik ſłowakſkeje Maczicy a pſcheczel ſłowakſkoho naroda, z wulkej aſſiſtencu. Božu mſchu pſchewodżeſche wulki chor ſpěwarjow. Prědowanjo měješche k. profeſſor J. Markus, w kotrymž po ſłowakſku ryczeſche wo zaſłužbach ſſ. Cyrilla a Methoda w naſtupanju wěry wot njeju prědowaneje a w naſtupanju kſcheſczańſkoſłowjanſkoho piſmowſtwa wot njeju załoženoho. My Serbjo ſmy jenicžy Słowjenjo, kotſiž dżeń ſſ. Cyrilla a Methoda ani w měrcu ani w juliju w cyrkwinſkej protychy nimamy!

Z Czech. We měſczje Policžy ſwieczeſche nětko hižo 83 lět ſtary k. biſkop z Kraloweje Hródca (Königgrätz) nowu farſku cyrkej, kotraž bu na měſczje ſtareje, pſched 20 lětami ſpaleneje, w rjanym gothiſkim ſtylu za 250,000 ſchěſnakow natwarjena. Měſchczenjo ſami běchu tejko pjenjez nawdali.

Z Jagera (Erlau). Archybiſkop Bartakovics, kotryž je njedawno měſchniſki jubilej ſwiecził, je w czaſu ſwojoho zaſtojnſtwa k podpjeranju khudych, dobroczerſtich a wědomnoſtnych wuſtawow znamjenitu ſummu 396,229 ſchěſnakow darił, bjez tym za wuherſku akademiu 10,500 a za madżarſke dżiwadło (theater) w Peſchczje 2000 ſchěſnakow.

Bołharſka. Le Monde podawa znjepokojace nowinki. Schismatikowje z knježerſtwom prōcuja ſo uniju (zjenoczenjo) z romſtej cyrkwju zaniczicz. Naměſtnikej (paſchi) w Adrianoplu a Monaſtiru najzjawniſcho wuſtupujetaj. Poſleniſchi ſłuži woſebje grichiſkomu biſkopej ze Stromnicy a je pſcheſczěhanja pſchecziwo katholſkim miſſionaram a pſcheſtupjenym zawjedk, tak zo jich kaza do jaſtwow mjetacz a bicz, abo tež nakładuje jim wumyſlene dawki, zo by jim žadoſcz za zjenoczenjom z Romom zahnał a jich pod grichiſkoho biſkopa zaſy pſchiwjedł. Czi, kotſiž ſo tak pohnucz dadża, doſtanu z nowa dobroty. Knježerſtwo w Konſtantinopolu a pōſłancojo wjedża wo tej njeknicžomnoſczi, a tola ſo wone njeſchtrafuja. Njech jeno je žid abo proteſtant něſkak pſchimany, njezabudu žane nowiny ſwoje ſobucžuczo wuprajicz a ſtraſcha pſchecziwnikow z hrożenjom; ale hdyž je wo katholika czinicz, njeje jim hódno na to ſpominacz; woni móža byczs wſchelako zahubjeni, kaž w Pólſkej; jenož někotre nadobniſche hłoſy wobaraja njewinowatych. Służownik njeje wyſche ſwojoho knježa, praji Khryſtus.

(Tygodnik kat.)

Schwejdſka. W Gothenburgu bu nowa cyrkej ſwjatoho Józefa ſwieczena w pſchitomnoſczi wjele proteſtantow wot k. Studacha, biſkopa in partibus. Je tam wokoło 100 katholſkich ſwójbow. To běſche w Schwejdſkej prěnje biskopſke ſwieczenjo cyrkwje wot czaſow tak mjenowaneje reformacije a to hiſchcze w narodnym měſcze proteſtantſkoho krala Guſtava Adolfa. Wſchitke ſchwejdſke nowiny wjele wo tym powjedaja.

Z Roma. Bamž pſchebywa ſtrowy na hrodże w Caſtelgandolfo a do-

wola kóždy dźeń pschistup. Też wukhodźuje so husto a wopytuje blizke cyrkwje. Runje je dekret wudał, zo móže so k swjatoprajenju zbóžneje Germany Cousin ze wsy Pibrac z francowskeje diöcesy Toulouse pschistupicź. Wudawki pschi tajkej swjatoczńoscźi njepłacźi bamž, kaž chcychu jene swětne newiny na to swarjecź, ale z darow a zběrkow; k pšch. pola klóschtyrskich wosobow hromadźi so w cyłym rjadu.

Z Roma. Bamž ma detal 5 krajinow (provincow) wot swojoho kraleństwa: Rom a Camarca z 326,509 wobydlerjemi, Civitavecchia z 20.707, Frosinone z 154,559, Velletri z 62,013 a Viterbo 128,324; potajkim 692,412 duschi. Město Rom ma 203,896 duschi, bjez nimi 4585 duchownych wosobow (měschnikow a nižschich swjeczenych, mnichow a mnischkow). Wot jałmožny a we schpitalach žiwi so 2012 ludźi; duž pschińdźe 1 khudy na 102 wobydleri. Za to je w Parizu 1 khudy hižo na 19, w Londonje na 15, w Jendźelskej z cyła na 17. Wschudźom je pschipoznate, zo ma Rom najlěpsche zastarańske domy a zo je proscheŕstwo na haŕach jara wotebjerało. W romskich schpitalach je 4500 łoži za khorych pschihotowanych; po tej měrie dyrbjał jich Pariz 38,000 měcź a ma jich jeno 8000, a London dyrbjał jich 63,000 měcź a ma jich tola jeno 6000.

Z Roma. Bamž je za pólske kollegium (duchownsku schulu) kupił cyrkej a klóschtyr s. Adriana a druhe k tomu słuschace twarjenja. Z 1. novembra budźe kollegium za 15 alumnow wotewrjene. Jedyn Polak je so wosebje prócował wo joho załoženjo a swjatomu Wótcej k tomu pjenjezy dał; rusowske póstanstwo pak je so ze wschěmi mocami pschecźiwo wotewrjenju toho wužitnoho zakłada zapjerało. — Za swjatym wótcom je znaty Franc Lißt na lětni hród we Castelgandolfo pschijěł. — Z mexikanskim khěžorom njeje cyrkej detal wujednana.

Italska. Jedyn pastor w Neaplu wukładowasche w zhromadźiznje po swojim zrozymjenju Khrystusowe słowa: „Dźi wote mnje, satanje“ tak hako bychu bamžej prajene byłe. Lud tajke hanjenjo słyschawschi so jara rozhněwa, nasta kschicźenjo a syczenjo, kotrohož dla wukładowaŕ njemóžesche swoje prědowanjo skónczicź; wón dyrbjesche czeknycź, zo by dalschomu khostanju za dawany pohorschk wuschoł.

Francowska. W Parizu je załožeŕka a generalna wyschscha rjadu „knjeznow wot s. wutroby Jězusoweje“ w starobje 85 lět zemrjeła. Pšched 65 lětami załoži wona w Amiensu prěni dom swojoho rjada, kotryž nětko we wschitkich katholskich krajach za wyschsche wocźehnjenjo holczatkow skutkuje.

Jendźelska. Z Norwicha pisaja, zo by znaty „bratr Ignac“ (k. Lyné), załožeŕ tak mjenowanych jendźelskoprotestantskich benediktinow wot swojich samsnych mnichow wot swojoho prědkstejerstwa wotsadźeny, dokelž prawidła (regule) s. Benedikta stajnje pschemění a jich tyranisiruje. To su hotowi mnischa! Tu nowinku zhoni „bratr Ignac“ w Londonje, hdźež bě so podał, zo by missionske prědowanja dźerżał w koncertowym salu. Wón njemóžesche so zdźerżecź a spomni

w prědowanju 26. junija, zo so w joho njepschitomnoszi bratsja w „klóschtrje“ kóždy krócz pschecziwo njomu zběhaja. O posluschnoscz! — Pschez smjercz swojoho nana bu lord Feilding, jedyn z najhorliwischich konvertitow (wobroczenych) w Jendzelskej, hrabja Denbigh a sobustaw komory lordow (knjezow).

Jendzelska. Biskopska swjeczizna nowoho londonskoho archbiskopa Manninga (kiž bě psched swojim pschestupjenjom 1851 wysoki protestanski duchowny) bě jara swjatoczna. Wón bu 8. junija swjeczeny wot biskopa Ullathorne z Birminghama pschi assistency biskopow ze Salforda a Newporta. Wschitcy biskopowje cykeje Jendzelskeje běchu pschitomni, wysche toho wulka liczba swětskoho a klóschtyrskoho duchownstwa ze wschěch biskopstwow. Tež běchu tam póskancojo katholskich knjeżerstwow a zastupnicy wschitkich wosobnych katholskich swójbow Jendzelskeje. Spěw, prědowanjo, ceremonije a nowy archbiskop skutkowasche mócnje na mnohoscz protestantow, kotsiž běchu we swjatnicy. Nowiny Times praja, zo bě to krasna a imposantna swjatoczność. — Bamž je žohnowanjo wudzělił k twarjenju noweje archbiskopskeje cyrkwje s. Mikławscha w Londonje.

Jendzelska. Tež protestantski czasopis „Sun“ pische: To je dziwny podawk, zo bě bjez duchownymi a mnichami, kotsiž běchu w cyrkwi swjateje Marije w Moorfieldu pschi swjeczenju archbiskopa Manninga, wjacy hacž sto z mnohosczje tych, kiž prjedy k jendzelskomu wuznaczu skuschachu abo w protestantskich duchownskich schulach schtudowachu.

Z Konstantinopola. Jesuitowje su tudy gymnasium zakožili, kotrež so wot Frankow (tak mjenuja tam wschě k wjeczoru bydlace ludy), Grichow a Armenow wophtuje. Wucžerjo su wuhnaczi jesuitowje ze Sicilskeje; potajkim su Turkowje k nim pschecželnischi hako kschesczenjo w jich wótcnym italskim kraju! Tež egiptowski městokral pschejе sej w Kahiru jesuitske schule měcz a je so tohodla k jesuitam we Francowskej wobrocził.

Z Jerusalema. Tu so mejska pobožnoscz rjenje dzerži. Arabowje pschinoscheja kóždy dzeń nowe kwětki — oleandry, jasminy, naliki, róže a druhe kwětki na woltař s. Marije. Na woltarju swěczi so jara wjele swěcow, kotrež czesczerjo s. Marije wschelako debjene sami daruja. Spěwaja so tam rózarije, litanije a modlitwy; tež je krótke arabske prědowanjo a požohnowanjo.

Algirska. Pschi swojim pobyczu w tymle kraju Afriki wophta khěžor Napoleon III. bjez druhim tež klóschtyr krutoho rjada trappistow w Staoueli. Abt khěžora powitawschi wjedzesche joho do wschěch klóschtyrskich twarjenjow. Pschi hosczinje dasche sej khěžor tež wschelake jědze pschedpoložicz, kotrež k wschědnomu wobjedu trappistow skuscheja a kotrež su wschitke ze zeleninow (zahrodnych rostlinow) we wodze bjez wschitkoho zaczinka abo pschidawka korjenjow pschihotowanych. Abt praji: „Nascha regula nam zakazuje druhe jědze wužiwacz, ale naschi bratsja wjedza je tak wubjernje waricz, zo ani njepomyslimy na njedostatk prawoho jich pschihotowanja.“ K swojomu spodziwanju namaka khěžor bjez mnichami tež ně-

kotrych wojakow a to 12 muži z khěžorskeje gardy. General Fleury pokaza khěžorej jenoho ze swojich starych wojakow, kotrohož bě w mnichu póznak. Toho so khěžor bjez druhim praschesche, hacž je ze swojim rjadom spokojom. „Jara sym spokojom," praji mnich. Potom praschesche so toho mnicha joho něhduschi general: „Kak dha scze na tu mysliczku pschischli, do trappistow zastupicz? Njebudzech sej myslik, zo móže z wojaka mnich bycz. Ja tola njeběch wina, zo scze tajke powołanjo wuzwolili." — Wodajcze, knježe generalo, runje wy scze mje pschihotowali na tele powołanjo! „Ja! kak dha?" — Wy scze mje derje w postuschnoszi wuwuczili, zo so mi potom njezdasche, hako bychu moje mocy njedosahake k dżerżenju regule.

Amerika. Wschelake protestantske sekty su so w městach a na wsach pschecziwo katholikam zjenoczike a poczinaja zhromadnje bamża a katholikow hanicz. Haj woni chcedża knjeżerstwej próstwu podacz, zo by wschitkim katholikam khosowace prawo wzako. Tak n. pschikład. czasopis Christian ligue muži a stare żony pschecziwo katholikam schczuwa. Wjele anglikanow, methodistow, presbyterianow a baptistow chce wschitke sekty pod jedyn kłobuk pschinjesczi, ale druzy protestantowje su zas pschecziwo tajkomu babylonskomu bratrowstwu a wobaraja tomu.

Poknócna Amerika. Pschi dwěnjedżelskej misiji w cyrkwi s. Pětra w New-Yorku bu 50 ludzi za naschu wěru dobytych. — W Brooklynje firmowasche biskop Dr. Loughlin 300 wosobow, bjez kotrymiž bě tsicezi pschestupjenych. — W Baltimore firmowasche archybiskop tež 17 tajkich, kiž běchu do katholskeje cyrkwje pschestupili.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Za schulskoho vikara do Mischna bu wottudy k. Bergmann póslany.

Z Wotrowa. Njedżelu 3. septembra budże nasch nowy farar k. Wels do swojoho zastojnstwa zapokazany.

Z Königshaina. Tudy ponowjeja cyrkej w znutskownym jara dostojnje.

Z Kulowa. Nasch druhi kapłan k. Krause je do Noweje Cale w Delnjej Łužicy pschesadżeny a wostanje na joho měsczo nowoswjeczeny duchowny knjez Wowczerk pola nas.

Z Pirny. Katholski farar k. Hubert Titlbach swjeczesche 3. augusta 25-lětny duchownski jubilej, na kotrymž so wosada jara wobdżěli.

Należnosczo towarstwa.

Do pokładnicy je pschinoschk zapłaczik k. kubler Mikławsch Czornak z Nowoslic.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis.

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 11. **Budyšin, 2. septembra 1865.** **Lětnik 3.**

Pius IX. hako bamž a hako kral.

Po němskich knihach podawa Hff.

Wschudžom je wjedženjo boże widžomne, a cžesčze pokne je sobucžkowjekow na to kedžbnych cžinicz; najwjacy wozjewi so to we cyrkwi, tym prawym božim kralestwje na zemi, w njej zasy najbóle w tym jenym wjerchu, swjatym wótcu w Romje, z kotrymž cyła cyrkej steji. Cyłe katholske kschesczanstwo hlada a posłucha na Rom, hdyž nimale dwacecji lět dołho nětczischi hordoznje knježacy bamž Pius IX. stoł s. Pětra wobsynje. Mało bamžiskich knježenjow je, kiž bychu na stawiznach za cyrkej tak bohate byłe kaž nětczischoho Piusowe. Z tych wjacorych zkrótka wuzběhnjemy swjatocžne wozjewjenjo wucžby wo njewoblakowanym podjeczu swjateje Marije, wobnowjenjo duchownoho wyschschoho pastyrstwa w Jendželskej a w Hollandže, te wulke pschemĕnjenja, kiž so we bamžowym kralestwje stachu a wobzanknjenjo wjacorych konkordatow (wujednanjow z knježerstwami). Wopisanjo skutkowanja tohole bamža je woprawdže krasny kruch cyrkwinskich stawiznow, kiž mamy zwulkej kedžbnosczu zańcz mĕcz, a wěsčze pscheje sebi kóždy wĕrny katholik, skutkowanjo swjatoho wótca Piusa IX. w krótkim wobsynycz. Skutkowanjo naschoho bamža je jara wschelake; wjerch cyrkwje ma so dželicz wot wobknježerja romskoho kraja. Hdyž tworjace a zdžeržowace skutkowanjo bamža wobhladujeny, je nam kaž bychmy do jstwy pokneje rjanych swjeczatkow stupili. W kóždym swjeczatku nam schczedriwe wobliczo Piusa IX. napscheczo swĕczi, ale na kóždym widžimy joho na druhe waschnjo skutkowacz. My chcemy wot jenoho swjeczatka k druhomu pokraczowacz. Na prĕnim swjeczatku

widźimy Piusa IX. hako japoschtoka, kak wón za rozschěrokosczenjo swjateje wěry skutkuje. Missionarowje swjateje wěry steja psched nim; wón jich posylnja z japoschtolskej mocu, wón dawa jim wubudźace słowa a pokazuje jich na swoju wótcowsku wutrobu, kotraž jich, tak daloko hacž tež budja, tola ženje njezabudże. My widźimy joho žadosczepołne pohladnjenjo do naranschich krajinow słacz; wón podpisuje pismo, kiž wosobnu kongregaciju za naranischu cyrkej porucža. Kroczich dale pschindźemy k druhomu swjeczatku: Pius IX. hako wjerch duchowskoho knjejstwa. Ztej jomu samomu pschisłuschacej mocu zakoža wón nowe biskopstwa, powoka wschěch biskopow do Roma a wobtwerdża wobzanknjenja provincialnych koncilijow. Tsecże swjeczo pokazuje Piusa IX. hako njezmólnoho wucžerja wo schtucžkach swjateje wěry. Srjedź wulkeje zhromadźizny cyrkwinskich wjerchow wozjewja wón wucžbu wo njewoblakowanym podjeczu swjateje Marije. Tež hischcze wjac tajkich wucžbow wěry, kiž nam syllabus encykliki wot 8. decembra 1864 sobudźeli, wozjewja wón. Tomu swjeczeczu runja je pschichodne, kiž nam Piusa IX. hako najwyschschoho zakitarja zakonja kscheszczanskej czahnidby prědkstaja, kak wón błudne wěry zaczisuje a wěriwych psched nimi warnuje. Hdyž je nasche woko krutoho wucžerja czahnidby doscz wobkedźbowało, widźi wone jasnoscz druhoho wobraza. Wulka mnohoscz njebjeskich duchow steji psched nami, kotrychž swjate žiwjenjo Pius IX. pschez njebjeske nutsdaczo a krute pruhowanjo wobkruczi, kotrychž czesczowanjo a za pomoc proschenjo wón dowoli a kotrychž pschikład wón nam k sczěhowanju porucža. We francowskim kraju minje so pschez prócowanjo Piusa IX. gallikanski ritus (wobrjad, rjad božich słužbow atd.) a romski stupi na joho město. Khwatamy zas k druhomu swjeczeczu: Pius IX. hako dawar zakonjama, klucže njebjeskoho kralestwa w ruch, wobronjeny z mocu wjazanja a wotwjazanja. Chyle pschi tym Pius IX. hako sudnik, kak wón cyrkwinske khostanja wupraja, kak biez dobrym a zkym, wěrnosczu a błudom rozsudża. A koho widźimy na pschichodnym swjeczeczu pola Piusa IX? Swětni regentowje to su, někotryžkuli na mocy a czesczi wulki. Woni maju ważne rozrycžowanja z Piusom. Ważne pisma leža na blidže a woni so posynje je podpisacz. To su te jara zaspěte konkordaty. Nětk smy jedyn dźěl pschescholi a pschindźemy k druhomu. Joho napismo je: Zdžerżowace skutkowanjo bamża. Tež tu mamy krasne swjeczo psched sobu. Wschitko schtož je do bamżowoho zakita date, namaka so w krótkim hromadu zestajene. Zapóczńjemy z Afriku, tym dźělu swěta, na kotrohož poknócnych brohach junu krasne kscheszczanske wosady bydlachu, a hdyž nětko katholska cyrkej wulke dobycza podacz ma. Za tym pschindże Amerika, hdyž je cyrkej we zakczěwanju, ale hdyž tež krajiny wulkoho pscheszczěhanja su. My dźemy do Asije. Zwady w Goa, krawne pscheszczěhania w China, Cochinchina, w Jeruzalemje kaczanski patriarcha z winwatosczu knježerstwa, to su najwosobnische wozjewjenja w tymle dźěle katholskeje cyrkwje. W Australii wuhladamy nowe biskopstwa. Wjacy hischcze widźimy w Europje. Badenska cyrkwinska a schulska zwada, němska

wědomnoſcz, kiž njeje prawu koliju dżeržaka, wumoženjo rakuſkeje cyrkwje wot poſlenich putow (Feſſeln) joſephinisma, založenjo noweje cyrkwinſkeje provincy grichiſkoho zjenoczenoho wobrjada, tſiſtalětny ſwjedżeń trientſkoho koncila, ſtaroſcz Piuſa IX. za katholſku cyrkej w Ruſowſkej, znowa założenjo duchownſkoho kuježerſtwa w Jendżelſkej a Hollandże. Woſebitu ſtaroſcz ma Pius IX. za naraniſchu cyrkej. Wulka mnohoſcz muži dóſtawa wot Piuſa IX. móc japoſchtolſcy paſtyrſke ſłużby wukonjecz. Wulka mnohoſcz allokuciow (rycži pſched kardinalemi), brevow (liſtow), japoſchtolskich piſmow, encyklikow leži pſched Piuſom IX., kiž ſu wſchě wot njoho. Jara luboźne ſwjeczo pak njemóżeny wuwoſtajicz, wone nam pokazuje Piuſa IX. hako wótca kſcheſczanſtwa, kak wón wſchitkim podcziſchczenym a ſtruchłym ſłowa tróſchta haj też pjenjezy podawa, tón, kiž je ſam wot jakmožny druhich žiwy. (Pſchichodnje dale.)

Statiſtika katholikow w Sakſkej.

Pſched dlěſchim czaſom běſche w němſkich nowinach ſtatiſtiſki pſchehlad naſcheje katholſkeje cyrkwje w Sakſkej, kotryž pak my tehdom njejſmy podali, dokelž chcychmy wunoſchki poſlenjoho ludulicženja l. 1864 wocžakнycz, kajkež dżens po „Zeitſchrift des ſtatiſtiſchen Bureaus des Königl. Sächſ. Miniſteriums des Innern“ zeſtajamy. — Kaž je ſnate, je łużiſka diöceſa dżěl miſchnjanſkoho biſkopſtwa, kotryž je w czaſu tak mjenowaneje reformacije katholſki woſtał. Wjedżicżeŕ diöceſy je wot l. 1567 (pſchez bamžowe wobkruczenjo) tachant prjedy kollegiatnoho a wot tam exemtnoho kapitla w Budyſchinje, kotryž najbóle zaſtojnſtwo biſkopa in partibus dóſtawa. Drežďżanſka diöceſa je w prjedy nimale cyle proteſtantſkich krajinach z nowa naſtate miſſionſtwo nowoho a najnowiſchoho czaſa, a tohodla rěka jeje wjedżicżeŕ japoſchtolſki vikar, kajkomuž ſo też titl biſkopa dawa. W tu khwilu ſtej wobě diöceſy we woſobje naſchoho hnadnoho k. biſkopa japoſchtolſkoho vikara a tachanta zjenoczenej; tola ma kóżda woſebite konſiſtorium.

1. Łużiſka (budyſka) diöceſa (krajſka direkcia Budyſchin).

1. Hejtmanſtwo Budyſchin.

	Sudniſtwo	w měſcze	na wſy	z cyła
1.	Biſkopicy . . .	51	84	135
2.	Budyſchin . . .	1116	2306	3422
3.	Kamjenc . . .	159	5814	5973
4.	Kinsbork . . .	7	3	10
5.	Nowoſalc . . .	31	136	167
6.	Połczńica . . .	11	25	36
7.	Rakecy	—	792	792
8.	Schěrachow . . .	2121	590	2711
	Do hromady	3496	9750	13,246

2. Hejtmanstwo Lubij.

	Sudnistwo	w měsćze	na wsy	z cyła
1.	Bjarnaczicy . . .	80	118	198
2.	Ebersbach . . .	—	286	286
3.	Großschönau . . .	—	1044	1044
4.	Herrnhut . . .	—	94	94
5.	Lubij	108	99	207
6.	Reichenau . . .	—	1126	1126
7.	Wostrowc (Ostritz) .	1380	6136	7516
8.	Wóspork	8	27	35
9.	Žitawa	1339	1354	2693
	Do hromady	2915	10,284	13,199

Pschispomnjenjo. Bjez tym zo je nětko w budyskej krajskej direkcii w městach 6411 katholikow, bě jich w lěcze 1846, hdyž bu Scheěrachow prěni króć sobuliczeny, 4607; 1855 bě jich 4926, 1858 pak 5159, 1861 hižom 5746.

Cyła diöcesa ma po tajkim 26,445.

II. Herbskokrajna (Dreždžanska) diöcesa abo japoschtolski vikariat Saksa.

1. Krajska direkcia Dreždžany.

Hejtmanstwa: Dreždžany 8908 (z toho na wsach 1001); Mischno 504 (na wsach 161), Pirna 1833 (na wsach 664), Freiberg 648 (na wsach 290). Po tajkim cyła direkcia 11,893.

2. Krajska direkcia Lipsk.

Hejtmanstwa: Lipsk 2542 (z toho na wsach 551), Grimma 387 (na wsach 190), Rochlitz 194 (na wsach 73), Döbeln 248 (na wsach 60). Cyła direkcia 3371.

3. Krajska direkcia Zwickau.

Hejtmanstwa: Chemnitz 1749 (z toho na wsach 468), Zwickau 1351 (na wsach 420), Annaberg 964 (na wsach 401), Plauen 1299 (na wsach 760), Schönburgske knjejstwa 369 (na wsach 62). Z cyła 5732.

Cyła diöcesa ma 20,996 duschi a roscze jara pschez pschiczahowanjo.

Pschispomnjenjo. W lěcze 1834 měješche dreždžanska direkcia katholikow 5673, lipskowska 1920, zwickauska 1624; 1855 hižo prěnja 8068, druha 2281, tsecza 2971.

Cyrkwinske nowinki a powiescze.

Bajerska. W Delnjej Bajerskej je jedyn farar, kotrohož wosada je bjez schule, ze swojich pjenjez tajku zakožił a rjany schulski dom ze wschim zastarał. Wosada pak wot někotrych schkrěczakow naschczuwana a pschichodnych woporow za něschto wužitne so hkupje bojo, wobara so tajki dar wot swojoho

fararja wzacz; duž ſteji ſchulſki dom njewužiwany a dźěczi dyrbja nimo njoho do dweju druheju wſow do ſchule khodźicz.

Z Regensburga. Jena z wěžow (tórmow) biſkopſkeje cyrkwje bu kraſnje dotwarjena a na druhej ſo tež pilnje twari, tak zo budże drje w lěcze 1870 hotowa.

Ze Stuttgarta. Württembergſki kral je pſchiſtojne město k twarjenju noweje katholſkeje cyrkwje pſchipokazał. K twarbje je 54,000 ſchěſnakow nahromadzenych.

Z Eislebena. Bonifacijowe towarſtwo zakoži tudy (w Lutherowym narodnym měſcze) 1858 miſſion a da wot jenoho duchownoho we wotnajatym bydlenju boże ſkužby dźerżecz. Dokelž woſada pſchibjeraſche, bu 1863 khěža ze zahrodu kupjena a twarjenjo cyrkwje zapoczate, kotrež drje ſo lětſa dokonja. Cyrkej budże 7000 toleri płaczicz, ale jenož pokojca móže ſo zapłaczicz. Wot loniſcheje nazymy ſu ſo tu někotre ſwójby hewjerjow (Bergleute) z Pólſkeje a Hornjeje Schlezynſkeje zaſydlili. Polacy dawaja dobry pſchikład z pilnym wopytowanjom božich ſkužbow a ze ſwojej wulkej pobožnoſczu pſchi tym. Dotal bu tam zaſy 141 dźěczi katholſcy kſchczenych a 47 k prěnjomu ſwjatomu woprawjenju wjedźenych. Do ſchule khodźi 46 dźěczi a 16 proteſtantow bu dotal tam wobroczenych.

Pólſka. Wot tam ſu ſtajnje pſcheſczěhanja katholſkeje cyrkwje ſłyſchecz. Tak bu biſkop we Žmudźi ze ſwojim kapitlom a ſwojej kenclu ze ſwojoho dotalnoho ſydła we Wornje do Kowna w najdalſchim rózku ſwojeje diöceſy pſcheſadźeny a smě za lěto jenož junu na tſi njedźele do Worna pſchińcz. Pſched krótkim doſta wón wot ruſkoho naměſtnika tſi dny domjacy arreſt a dyrbjeſche 1000 rublow ſchtrafy płaczicz, dokelž bě pſchi wopytanju jeneje ſchule dźěczom katholſki kſchiž cźinicz porucził a je napominał, zo bychu katholſkej wěrje ſwěrne woſtałe. Knjeżerſtwo cźini wſchitko móžne, zo by tamniſchi lud k ſchismatiſkej wěrje pſchewjedło, ale wjeſni ludźo woſtanu katholſkej wěrje ſwěrni a tež bjez woſobnymi je jara mało wotpadnikow.

Z Čzech. We woſhroczenej litoměriſkej diöceſy wudźěla lětſa ſ. ſakrament firmowanja něhduſchi miſſionar a biſkop we Patna (pſchi Gangeſu) w Indiſkej wyſokodoſtojny k. A. Zuber z rjadu kapucinow. Tež je wón w Litoměrinach duchownſku ſwjeczźiznu wudźělał, tež jenomu bratrej ze ſwojoho rjada Józefej Kalaſancej z Nixdorfa, kotryž je 13. auguſta w Rumburgu prěnju Božu mſchu dźerżał. Biſkop Zuber je rodźeny z Wina a je khorowatoſcze dla domoj pſchiſchoł, wón je klóſchtrej w Linzu pſchidźělený a na pſcheproſchenjo je nětko do Čzech pſchiſchoł.

Italſka. Archbiſkop ze Spoleto je wósmu powjeſcz wo dźiwach wudał, kotrež ſu ſo pſched ſwjeczeczom ſwjateje Marije „pomocnicy kſcheſczanow" we wulkej khapali blizko Spoleta ſtałe. Wón mjenuje 15 tajkich dźiwow a pſchidawa

wschitke podrobnoscze wo tym. Wschitke wosoby (parschowy) w tej powjeseji mjenowane su hischcze žiwe a móža wěrnoscž spodžiwnych podawkow wobswědczicž.

Francowska. W měscze Metzu je so 14. junija spodžiwne wustrowjenjo stako, kotrež francowski časopis „Propagateur de Lille“ takle powjedu: Knježna Anna de Clery, džowka generalnoho prokuratora pschi khěžorskim sudže w Algirskej, bu w starobje pjecž lět na khribjecze wot Božeje ruczki zajata; dołho so prócowasche, zo by sczěhwki tajkoho skhorjenja pschewinyła; tola w swojim 11. lěcze 1856 dyrbjesche so lehnycž. W Metzu je kóždomu znate, zo móžesche wona pschez cyke poslenje džewjecž lět jenož z rukomaj hibacž, na druhich stawach pak bě cyle wokhromika. We wulkim wosłabjenju móžesche wona jenož na khribjecze ležecž, mějesche często wulke hłowubolenjo a njemóžesche ani kuska nohu naczahnycž. Krutu jědž njemóžesche znjescž a wužiwasche jeno woczerstwjace napoje. Je tomu hižo pjecž lět, zo jeje lěkař Dr. Barin wupraji, zo njeje žana nadžija na wustrowjenjo; runje tak sudžachu najslawnischi lěkarjo w Parizu a Straßburgu. Jenicžke, schtož wbohu knježnu hischcze posylnjesche, bě jeje žiwa wěra; kóždy tydžeń da so woprawjecž; hdyžkuli jej slabosczž wóczka a hubjene jeje moch dowolachu trochu džěłacž, nałožowasche kóžde wokomiknjenjo k zhotowjenju płachtow abo pschikrywadłow na wołtař abo druhich cyrkwinskich debjenstwow, kotrež wuschiwasche; pschi tajkim džěle mějesche ruce hacž k woczomaj wuzběhnjene; a pschecy zhibnjenej kolenje słužeschtej jej pschi tym hako blidło. Pschez cyke džewjecž lět njemóžesche so na nohu postajicž. Wutoru 13. junija, swjaty wjeczor psched swjedzenjom wěcžnoho czesczowanja najswjeczischoho sakramenta wopyta ju tamnischi farař, chcysche so džakowacž za darjene 400 krasnje wudžěłanych róži, kotrež bě wona k wupyschenju wołtarja póslała. Njenadžicy pschipany fararjej mysliczka, tu khoru pschepros yczž, zo by so nazajtra — srjedu psched Božim czełom wot swojeje komornicy do cyrkwje donjesczž dała. Tónle džeń mjenujcy mějachu wobydlerjo teje hasy, na kotrejž tež wona bydlesche, połhodžinsku pobožnoscž k najswjeczischomu sakramentej. Pschispomnicž dyrbimy, zo so pobožnoscž wěcžnoho so modlenja k Najswjeczischomu w Metzu jenož kóžde schwórte lěto džerži. Pobožnoscž traje potom w kóždej wosadze tsi dny, pschi czimž so wobydlerjam jenotliwych hasow poł hodziny k tutej pobožnosczi postaja. Knježna de Clery zwoli skónczże do fararjowoho pscheproschenja, kotryž jej hischcze pschispomni, zo do cyrkwje daloko nima. Duž so dasche nazajtra, pschewodžana wot swojeje maczerje a knjenje Coetlosquetoweje, wot swojeje komornicy njesczž a zepjerasche na nju swoju hłowu, kotruž nimale 10 lět njeběsche runje džeržecž mohła. Dokelž njebě możno, ju dospołnje zwoblekacž, běsche jenož do płaschcza (mantla) zawalena. Hdyž bě to cyrkwje pschischła, synu so komornica, kotraž bě khoru na rukomaj džeržała, do prěnjeje ławki a mějesche ju na klinje. Lědom bě so khora poczała modlicž, czujesche žałosne bolosczże a prajesche k swojej komornicy: Hdybych psched najswjeczischim sakramentom njebyła, bych z hłosom zawołała. Na

to bě ſłyſchecz pikotanjo w jeje ſtawach a wona zawoła: Modlcze ſo, modlcze ſo! ſtajcze mje na kolena. We wokomiknjenju na to ſtany, khodzeſche runje a woteńdze jara hnuta domoj, pſchi czimž ju jenož macz a ta druha knjeni za ruku wjedzeſchtej, z radoſczu płakacej. W tſjoch popołdnju wróczi ſo wona ſama do cyrkwje k nyſchporu, a nazajtra rano w 7. dzěſche k ſwjatomu woprawjenju. Wona dzěſche bjeze wſcheje cuzeje pomocy k woltarjej po pjecz ſkhodzenkach. Hacž do njedzele 18. junija běſche ſydomkrócz w cyrkwi. Jeje lěkař Dr. Barin je wuprajił: „Schtož wſchitcy lěkarjo dokonjecz njemózachu, je Bóh ſam ſczinił.“ Biſkop Dupont de Loges wopyta hnydom wokhromjenu (tak jej cyłe město rěkaſche); mnohosczi ludzi wſchelakich powołanjow khodzi k njej, zo by ſo pſchepokazało wo jeje wuſtrowjenju. Knjezna de Clery, kotrejež mocy z kóždym dnjom pſchibjeraja, pſchejeſche ſej proceſſiu we wosadze 23. junija ſobu czinicz. Wona tez woprawdze ſobu dzěſche bjeze wſcheje podpjery cyłu hodzinu. Wot 14. junija njeje žane hłowybolenjo wjacy zaczuła. Duchowna wyſchnosczi je ſo wo tutym wuſtrowjenju hako ſpodziwnym pſchepokazała.

Norwegſka. Bjezthymzo w Schwejdſkej pſcheſtupjenjo k naſchej cyrkwi kóždoho ze krajnoho zaſtojnſtwa wuzankuje, ma katholſka cyrkej w Norwegſkej ſwobodu a ſu katholſke wosady w Chriſtianii, Drontheimje a Bergenje, ale jenož prěniſcha ma cyrkej a duchownoho. Bjez Lappami (ludom w połnócnej Norwegſkej) ſkutkuje 5 miſſionarow a ſu tam 3 cyrkwje.

Chineſiſka. Row ſwjatoho Franca Xaverſkoho, japoſchtoła Indiſkeje, namaka ſo na kupje St. John w chineſiſkim morju. Dlěſchi czas mějachu katholikowje w Macao a Hongkong wulku żadoſcz, tónle najwažniſchi row w Chineſiſkej wopytacz. Pſchi wſchelakich zadzěwkach njemózachu pak puczowanjo prjedy dokonjecz hacž 20. novembra 1864, na lětnym wopomnjeczu toho dnja, na kotrymž bě ſwjaty Franc poſleni krócz bożu mſchu dzerżał. Bjez puczowarjemi běchu wjacori duchowni a knjezojo z Hongkonga, kaž někotſi francowſcy miſſionarowje do chineſiſkich draſtow wobleczeni. Woni puczowachu na wulkej parołódzi, kotruž běchu k tomu wotnajeli. Hdyž na kraj kupy ſtupichu, poczachu hnydom row toho ſwjatoho pytacz, kotryž tez borzy k ſwojej radoſczi nadeńdzechu. To bě tſecze wopytanjo wot toho czaſa, hdzež buchu zemſke powoſtanki toho wulkoho ſwjatoho wot Portugalſkich wotnjeſene. Dwaj kamjenjej buſchtaj tehdom poſtajenej, jedyn z portugalſkim a druhi z chineſiſkim napiſmom. Poſlenje wopytanjo ſta ſo tomu czeſczownomu městu w lěcze 1815, hdzež tam biſkop z Macao 15 dnow pſchebywaſche a twarjenjo tołſteje murje wokoło rowa wiedzeſche. Kupa zda ſo wot nazdala puſta, tola ſu tajke jenož hory; doły ſu jara rjane a wot Chineſow wobdzěłane. Row Franca Xaverſkoho je pod hórku blizko pſchi morju. Spomnjena murja běſche hiſchcze w dobrym rjedze a je zwjeſelace, zo ju Chineſowje njeſu zahubili. Wopytanjo tajkeje mnohosczje Europjanow na tak wopuſchczenym měſczu wubudzi najprjedy mały njeměr bjez Chineſami, tola bórzy ſo

pschiblížichu a pomhachu stan (celt) nad rowom twarcz, pod kotrymž potom dwanacjo duchowni tožu mschu woprowachu. Potom bě hischcze wulka boža mscha a prědowanjo w portugalskej rycži wot missionara Boedina z Macao. Na to bu tam nowy kamjeń postajeny, kiž ma tajkele napismo: Založene wot duchownych z kollegia s. Józefa z Macao a wot wótcow z towarstwa Jězusowho w St. Francisko 28. novembra 1864. Cyle towarstwo, hdyž bě s. Franca wo zastupnu próstwu prosyko, so spokojene zasy domoj wrócži.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Kaž słyschachmy, je 20. auguśta jena serbska knježna — Marija Lipiczec ze Sernjan w klóschtrje hilžbjeczinkow (Elisabethkow) w Kaadenje w Czechach swjatoczne sluby (profeß) wotpokožika a sej klóschtyrske mjeno Adalberta wuzwolika.

Z klóschtra Marijineje Hwězdy. Tudy je na s. Bernarda k. professor Pfeiffer z Litoměric prědowak.

Z klóschtra Marijinoho Doka. Na s. Bernarda prědowasche tu z daloka pscheprosceny prědar, mjenujcy k. farar Dr. Bily z Pschedkláschtera pola Tischnowic (Tischnowa) w Morawskej. Joho wosada wužiwa cyrkej 1782 zběhnjenoho klóschtra Porta coeli (Wrota njebjes), kotryž je tudomny klóschtyr psched něschto lětami zasy kupił, zo by jón z nowa z knježnami cisterciskoho rjada wobsadžił; ale wschelakich winow dla so to nětko hischcze stacz njemóže. W tu chwilu ma klóschtyrske twarjenja hischcze wulki fabrikant wotnajate; jenož ta krasna gothiska kschižowa chódba je wuprózdnjena. Cyrkej sama je w lěcze 1233 w romanskim sthlu wot czěskeje kralowny wudowy Konstancije twarjena; jeje pschichodna džowka Kunigunda, mandželska czěskoho krala Wjacslawa I. założi w tym samym lěcze klóschtyr Marinoho Dok we Łužicy. Na dompuczu wopyta spomnjeny k. prědar, hako wubjerny czěski duchowny a spisowar derje znaty, tež nasch Budyschin a nasche tachantstwo.

Należnosce towarstwa.

Do pokładnicy su na lěto 1865 swój pschinoschk zapłaczili kł.: wuczer Jan Žur ze Zdžerje, Jakub Schokta z Kaschec, Jakub Schěrak z Neuhofa, kubler Jan Fulk ze Zdžerje, žiwnosczerka Marija Kaschporkowa ze Zdžerje, wuczer Mikławsch Hicka z Kalbic, gymnasiast Leidler w Prazy.

Na lěto 1864 dopłaczi: L. w Pr.

☞ Pschichodne czisło wuńdże 24. t. m.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis.

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 12. **Budyšin, 23. septembra 1865.** **Lětnik 3.**

Pius IX. hako bamž a hako kral.

(Skónčenjo.)

Pschińdženy skónčnje k poslenjomu swjeczeczu: Pius IX. hako kral. Wopisanjo joho skutkowanja hako regenta zwonka a znutska swojoho kralestwa je jara wobschěrne a tu njech sczěhuje wopisanjo skutkowanja Piusa IX. hako swětnoho regenta w nutskownym cyrkwinskoho kralestwa. Krajne hospodarstwo je Pius IX. pschez zakoń wot 28. oktobra 1850, wo kotrymž wón krajnych radžiczerjow za pjenježne wobstaranja (Finanzen) nutswjedžesche, jara wuzběhnyk. Tale rada pschehladuje a pruhuje wschitko pschezcykne kaž wosebite, płaczenja dołha, dawki atd. Wona wobsteji ze 20 stawow, kiž sebi bamž z tajkich muži, kiž su jomu wot krajnych radžiczerjow prědkstajene, sam wuzwola. Wschitcy dyrbja 30 lět stari, czesczownoho a sprawnoho žiwjenja abo we wobsedženju wulkich kubłow abo wuczerjo na wysokich wuczernjach abo pschekupcowje bycz. Wysche tych 20 radžiczerjow, kiž su zastupjerjo swojich provincow a wschitcy swětni, pschińdže hischcze 6 wot bamža pomjenowanych sobustawow, kotrež japoschtolsku komoru zastupuja. Tsjo su zasy swětni a druzy tsjo su duchowni, prälatowje. Pschedsyda tychle radžiczerjow je pschecy jedyn prälat, kiž k ministerstwej njeskuscha, joho naměstnik je runje tajki. Woni so za tydžeń tsi krócz zhromadža a czas jich zhromadženja wuczinja za lěto tsi měsacy. Woni pruhuja kóžde schěsczy lět namjety wěstych a kóžde lěto namjety njewěstych wosebitych wudawkow. Wysche toho su so pod Piusom IX. krajne dokhody ziawnje rozmnožiłe pschez zakoženjo telegrafow, poniženjo nutskhódnoho cła, wjetschi wunoschk póstow, wuzběhnjenjo

ſelowoho a tobakowoho dawka atd. Dołh, kiž po padże republiki w lěcze 1849 połtſecza milijona ſkudiow (jedyn nimale toleŕ a 13 nſl.) wuczini, bě w lěcze 1858 cyle zapłaczeny a hiſchcze nadobizna 142,966 ſkudiow. Krajne dokhódy ſo na naiſprawniſcho trjebaja a we wſchitkich rjadownjach pjenježnoho wobkedźbowanja je wulka zlutniwoſcź. Zda (civilliſta) bamža wuczini 600.000 ſkudiow a wot tych doſtanu zaſtojnicy a zapóſłancy 100,500 ſkudiow a na muſeje atd. ſo khětro wjele nałożuje. Njebyli bamž wot Piemonteſow wurubjeny był, by joho kraj jedyn z najbohaczíſchich był. Też za wuczeŕnje je Pius IX. wjele cźinił, woſobnje je wón dokhody wyſokeje wuczeŕnje (Sapiencia) w Romje powjetſchił a też wyſoka wuczeŕnja we Bologna ma joho ſtaroſczi ſo wjele dźakowacź. Też za wſchelake wědomnoſcze je ſo wón ſtaraŀ a tohodla kardinalam a duchownym porucził nowe knihi wſchelakich wědomnoſczow założicź a wudacź. Pſchez wukaz bu w lěcze 1858 wuczeŕnja za němych w Romje lěpje zrjadowana a wobkedźbowace wuſtawy małych dźěczi (Kleinkinder-Bewahranſtalten) w Romje założene. Skónczńje ma ſo ſpomnicź, ſchto je Pius IX. za fabriki a rjemjeſła ſkutkowaŀ. Wón je nic jeno wuſtajenych dowolił, myta wuſtajaŀ, wſchelake prědkwzacza krasnje podpjeraŀ, ale też wſchě ſrědki k tomu pozběhnyŀ; tak je pſchiſtaw (Hafen) w Terracina powjetſchił, mnohoſcź pſchekupſkich a kódźnych zjenoczenſtwow wobkrucził a wjele ſpomożnych ſkutkow wuwjedł; pod nim buchu żeleznicy wot Roma do Fraskati a Civitavecchia natwarjene, a do Ankona, Bologna a Neapel zapoczate a wjele druhich wulkich dźełow załoženych. Z toho krótkoho naſtawka ſo ſpóznaje, zo ſwětne knjeżerſtwo Piuſa IX. ſo cyle najlěpje wjedźenym krajam Europy runa a zo je Pius IX. hako kral za ſpomoženjo ſwojich poddanow runje tak ſtaroſcźiwy, kaž wón hako bamž potrěbnoſcze cyłej cyrkwje z luboſcze połnej ſtaroſczu wobpſchimuje. Tak wobzanknu ſwoju powjeſcź wo Piuſu IX. hako bamžu a hako kralu z tym pſchecźom, zo mohł tak wo něczim luboſcź a cześcź k tomu wulkomu bamżej pſchiſporicź.

Kſcheſczanſke miſſionſtwo.

(Dale podawane wot Hff.)

Pſcheſczěhanja, kiž cyrkej w Chineſiſkej pod knjeżerſtwom Kien-longa zahubichu, běchu jeno pokraczowanja czerpjenjow, kotrež kſcheſczenjo toho kraja derje znajachu. We wjacorych krajinach běchu tſi ſplahi martrarjow jeneje a tejeſameje ſwójby. Wulke pſcheſczěhanja wot lěta 1763 njemożemy wuwoſtajicź. Jedyn ſwědk praji: „Wſchitcy, kiž dyrbjachu naſtróżeni bycź pſchez martraŕſke inſtrumenty, pokazowachu najſylniſchu krutoſcź we najhórſchich martrach; podarmo bijachu jich do woczow, hacź do krewje, podarmo mjetachu jich na zemju a rozbichu jich ze kſchudami a kijemi; woni wotmołwichu: My ſmy kſcheſczijenjo a chcemy też tajcy wumrjecź, a tale krutoſcź wubudźi też bjez ſudnikami ſpodźiwanjo, zo woni mar-

trarjam prajachu: Cžohodla chcecże wumrjecź? poſłuchajcże jeno zwonkownje poruczńoſczam khěžora, a w pótajnym wěrcże, ſchtož chcecże. Jedyn jim na to wotmołwi, bjez tym hacž jomu katojo ſtawy k martram wjazachu: „Njebójcże ſo, zo mje pſcheńobrocźicże. Kſcheſczan ſo cžuje zbožowny, móželi za ſwoju wěru cźerpjecź. Na to ſpocžinachu ſo martry a mandarinej ſo prjedy woſtudźi joho martrowacź hacž tomu te martry cźerpjecź. Bjez chłym cžaſom ſtejeſche joho macź bjez wſchoho pokhabłanja pſchi nim a hdyž joho chle rozłamanoho a z krewju wobdatoho widżeſche, wobſchimny joho a praji: Ach daj namaj khwatacź, Bohu za tu cžeſcź ſo dźakowacź, kotruž je tebi wopokazał. Hacž jedyn druhi, kiž bě jara ranjeny, ſwoju wěru zapřecź njechaſche, a wot jenoho pohanſkoho zeſtarjenoho pſchecźela k tomu wabjeny a proſcheny bu pſchez ſłowa: hewak chcu k twojim noham wumrjecź, wotmołwi jomu martrař: Ja bych twoju ſmjercź jara wobželnoſczik, ale bjez dwěla by ſebi něchtó myſlik, zo ſym ja w mojim nětcžiſchim byczu wina na twojej ſmjercźi. Hacž jedyn tſecźi, kiž bě lěkař a nimale zaraženy wot jenoho młodźenca, ſwojoho móta, proſcheny bu, jomu dowolicź, za njoho cźerpjecź, wotmołwi wón: Mój mótko, cžohodla chceſch mi krónu wzacź, kotruž mi Bóh pſchihotował je? A to ſu wot tych tyſacow pſchikładow jeno někotre, kiž nam pokazuja, kajkoho ducha je wěra ſwjatoho martrarja Schcžěpana a Jakuba w chineſkich kſcheſczanach wubudźiła. Tele krawne pſcheſcźěhanjo trajeſche wjac hacž dźeſacź lět. Něktoſi drje we tych martrach wotpanychu, kaž nam tež ſwjaty Cyprian powjeda, zo ſo to ſamo w joho cžaſu ſtało je; ale wjetſcha mnohoſcź, a to nic jeno wjerchojo, ale tež zaſtojnicy, wojacy, pſchekupcy, wotroczźy, žony, haj ſamo dźěcźi pŕocowachu ſo prěnim wuznawarjam runja byczź. „Ze wſchěch ſtronow ſłyſchimy ſtonanjo kſcheſczanow", piſche jedyn, kiž pſchi tym pſcheſcźěhanju w lěcże 1746 ſobu dźěł bjerjeſche; „wſchudźom ſu woni do rjeczazow kowani, abo na cžahadło (Folter) mjetani, wſchudźom ſu z najhórſchej krutoſczu mocowani, Kryſtuſa ſo wotrjec." Ale woni mějachu ſwoju wucźbu wot muſkich z wucźerńje ſwj. Pawoła a hłuboko do jich wutroby bě zapiſane, zo „cźerpjenja toho ſwěta niczo njejſu napſchecźo kraſnoſcźi, kotraž nam wozjewjena byczź dyrbi". Haj ſami najſłabſchi runoſczachu ſo tym mócniſchim. Hacž bu holcźka dźewjatnaczich lět pſched ſudniſtwo cźehnjena, pokaza tajku wjeſołoſcź na tej cžeſcźi, kiž ſo jej pſchez wuznaczo mjena Jěžuſa ſtacź dyrbjeſche, zo rozzłobjeny mandarin wuwoła: „Njewěſch ty, zo ja móc mam tebje k ſmjercźi wotſudźicź?" „Jow je moja hłowa", wotmołwi wona; „ty móżeſch mi ju dacź wotrubnycź, ale njewurjeknita wjeſołoſcź budże mi moje žiwjenjo Jěžuſa dla zhubicź." Sudnicy, kiž drje móżachu tule rycź wobdźiwacź ale tola nic zrozymicź, radźachu ſej nětk bjez ſobu, kak bychu tajkomu wuznaczu mjezy ſtajicź móhli, pſchetož to cźerpjecź njemóżachu, zo ſame holcy a dźěcźi jich hroženjam ſo ſmějachu a jich martry zacpjachu. A tak mandarinoju wobzanknychu, dokelž wucźownikow pſchemocowacź njemóża, chcedźa jich wucźerjow jatych wzacź, a tak ſo rozſchěrokoſcźi ta powjeſcź, zo dyrbi wſchudźom

za missionaram so phtacz, a zo kóždy zastojnik, kotromuž jedyn tajki cžeknje, za sobustawa toho zběžka dżeržany a k khostanju cżehnjeny bycz dyrbi. Hacz dotal běchu so missionarojo, hacz runje běchu martrarskej krony dla jow pschischli, swojej wosady dla kóždomu strachej wuwinyli. W tym pschescżěhanju léta 1746 njedwělowachu, zo je nětk za nich prawy cżas smjercże pschischoł. Woni běchu swojim wosadam wschitke wucżby dali a pschihotowachu so jim też hischcże tule dacz.

(Pschichodnje dale.)

Cyrkwinske nowinki a powjescże.

Pruska. Ministerstwo je nowozałożenu sektu mysslerjow (kogitantow) w Pruskej pschizwolilo. Założer noweje wěry je kschcżeny żid doktor Eduard Löwenthal, kotryž je wo tym knižku napisał: „Nabožnistwo bjez wěry". Sektarjo maja pschisłuschnoscz so z cżasami zhromadżecz a sebi swoje wumysslenja sobu dżělicz, kotrež pak dale żadyn druhi pschipóznacz njetrjeba.

Pruska. Na prědarskej zhromadżiznje w Mühlhausenje w provincy Sakskej bu, kaž Kreuzzeitung pische, zawjedżenjo wosebiteje (privatneje) spowjedże do protestantskeje cyrkwje wobzanknjene. Pastor k. Dietrich cżitasche w tym nastupanju rozprawu: Duchowny w zastojnstwje spowjednika. W scżěhowachym rozrycżowanju bu pschipóznate, zo je zacżisnjenjo spowjedże njesměrnu schkodu za kscheszanske żiwjenjo pschinjesło. Někotsi pastorowje pak wobkrucżachu, zo je nowe zawjedżenjo spowjedże pola protestantow w nětcżischich wobstejenjach njemóżne. Skónczńje zjenocżichu so w tym, zo je wosebita spowjedż (kaž ju katholska cyrkej wot spocżatka ma) jenicżcy prawa a zo so zawjedżenjo teje sameje kóždomu do wole da.

Z Freiburga w B. Tudy wumrje 4. septembra tajny radżicżel, domdekan a professor moralki Dr. Jan Ksch. Hirscher, rodżeny 20. januara 1788 we Alt-Ergarten we Württembergskim.

Pólska. Njedawno bu kommissia wot rusowskoho naměstnika do skawnoho swjatoho města w klóschtrje mnichow Paulinow w Czenstochowje póstana, zo by wschě tamnische drohotne cyrkwinske wěcy zapisała a jich płacżiznu postajiła. Chcemy wěricz, zo so to żanoho njehódnoho wotmysslenja dla stało njeje. Kommissia je so takle wuprajiła: 1. w kaschczu pschez zastojnikow zacżinjenym je za 19,164 rubli drohich wěcow; 2. w cyrkwinskej pokładnicy za 76,036 rubli; 3. w khapali swjateje Marije za 73,227 rubli, z cyła za 168,597 Po skónczenym pschehladowanju bu wschitko priorej klóschtra za podpisanu kwitowanku hacz na dalische pschepodate. Spodżiwna wěc je, zo bu złótnik z Warschawy, kiž bě pschi kommissii, nahle wot Bożeje ruczki zajaty, hdyž swjeczo swjateje Marije dele bjerjesche, hacz runje bě jomu prajene, zo ma so to kaž hewak jenoż wot duchownych stacz.

Zo je wón nahle tam wumrjeł, je wěsta wěc, kotruž sym wóndanjo sam we Warschawje wobkruczicz słyschał. Schtoż němske nowiny spomnichu, hako bu wón z jědom zawdaty był, je zatraschna łža a k tomu hłupa dosez, dokelž tam ludzo runje tak derje wjedza, zo so tajke zawdaczo też hischcze z morwoho cžěła dopokazacz da.

Pólska. Surowy general Murawjew je w gubernatorje Kaufmannje hódnoho nastupnika dostał. Wón jězdzi po kraju a hrozy wschudzom Polakam, zo budza z Litwy wuhnaczi, jelizo njepschistupja k rusowskej narodnosczi a k schismatiskej wěrje.

Z Poznanja. Tudy rozschěrjuje so z wulkej wěstosczu, zo je nětk, hdyž buchu wschě namjety k zasyhwobsadzenju wuprózdnjenoho arcbiskopskoho stoła na pschiskuschnym měsczе nazpjet pokazane, zo je nětk bamžowy nuncius na dworje we Brüssel-u, hrabja Ledochowski k poznjanskomu arcbiskopej postajeny a zo so joho präkonizacija hižom we pschichodnym konsistoriju stanje. Tuta powjesczь je czim bóle napadnyła, hdyž so prjedy za wěste dzeržesche, zo namjetowany, jara měrnje zmysleny domdechant Brzezinski wobkruczenjo dostanje. We Lembergu wukhadzace pólske nowiny „Hasło“ k tutej powjesczi pschistaja: Hrabja Ledochowski je syn pólskoho emigranta, je swoju zdzěłanosczь na Parizu a Romje dostał a dlěschi czas missionar we Americy był. Wón je z najwyscha 45 lět stary, ale jara wobdarjeny, wysokowuczeny a we wschěm nastupanju pschikładny duchowny. Pólskeje ryczе je jenoż mało mócny a za pólske prócowanja njeje zenje pschiwisliwosczь pokazał.

Z Rakuskeje. Pschi pschileżnosczi pjeczdzesatnoho měschniskoho jubileja najwyschodostojnoho arcbiskopa we Erlawje we Wuherskej su joho czesczowarjo joho jałmożny a dary za cyrkwje, schule a khudobu po swojim znaczu wobliczili a wozjewili. Woni pokazuja, zo je tutón jenitki cyrkwinski wěrch k najmjeńschomu 396,228 schěsnakow wudzělił. A schto wopruja cyrkwinscy a duchowni njepschecželjo za dobre, wużitne a rjane? A je traż Erlawski knjez arcbiskop we nastupanju darniwosczе mjez służownikami katholskeje cyrkwje „běły wrobelk“? Zawěsczе nic.

— We Rzeszowje we Galiciji bu psched krótkim med. Dr. a wokrjesny lěkaŕ Jan Towarnicki, 92 lět stary, khowany. Cyłe swoje zamoženjo, wjac hacz 200,000 schěsnakow, wotkaza cyrkwjam, schulam a khudym.

Wuherska. W měsczе Rabje dzeržesche 6. augusta k. Anton Kóły swoju prěnju bożu mschu. Po evangeliu sta so zajimawy skutk. Nowoswjeczeny duchowny syny so na pschihotowane sydło pschi woltarju. Tu pschibliži so k njomu knjeni, kotraż poklaknywschi swoju prawicu położi na podatu knihu swjatoho sczenja a prajesche za duchownym wótse a z hłubokim hnuczom katholske wěrywuznaczo po poruczнosczi trientskeje cyrkwinskeje zhromadzizny, kajkeż dyrbi kóżdy z protestantisma wobroczeny zjawnje wotpokożicz. Tale dotal lutherska knjeni bě macz

mjenowanoho duchownoho, a tónle je hižo druhi z jeje synow, kotryž chce do duchownstwa zastupiwschi swoje žiwjenjo słužbje katholskeje cyrkwje poswjeczicz.

Italska. W Ankonje bě wjele ludźi na choleru wumrjeło. Duž nasta też w druhich městach wulki strach. Biskopowje wudawachu tohodla pastyrske listy. Miłoscziwe sotry, kotrež buchu prjedy wschelako pschesczěhane a skónczenje z Ankony wuhnate, wróczichu so na próstwu měschczanskeje rady zasy do města. Wone też zabywschi na prjedawschu kschiwdu wothladowachu staroscziwje khorych. Francowski konsul k. Castellane wotstupi jim swój hród k hospodowanju khorych a rozda 500 frankow syrotam po starschich, kotrež běchu na choleru wumrjeli.

Z Roma. K czesczi zbóžnoho P. Berchmana dżeržesche so we cyrkwi swj. Ignacija wot 11.—13. augusta wulka swjatoczнoscz. Wulkotny dom bóži bě krasnje wudebjeny a liczba pobożnych jara wulka, dokelž tutón zbóžny hižom prjedy wosebite poczesczowanjo pola luda wužiwasche. Dokelž swjaty wótc na dnju swj. Marje donjebjeswzacza we Romje njebě ale we Castell-Gandolfo pschebywasche, njemóžesche też po pschiwucženju swj. požohnowanjo z loggije Marje wjetscheje wudżělicz, a tak bu tón krócz tak mjenowana benedictio urbi & orbi we Castell-Gandolfo poskiczena. — Swjaty wótc je Ankon-skomu arcbiskopej 500 skudiow k wudżělenju na kholeru skhorjenym pschipósłał.

Z Roma. Erjedž toho měsaca je so swjaty wótc zasy chle strowy z létnjoho hrodu do Roma wrócził.

Francowska. Maximin Giraud, tamón pasthrsti hólc we Salette, kotromuž so 19. septembra 1846 macz boża wozjewi, je njedawno we Romje do bamžowych zouavow zastupił. Melanie Matthieu, pasthrska holczka, kotrejž bu tohorunja hnada tamnoho njebjeskoho zjewjenja k dżělej, je žiwa we klóschtrje we Jendżelskej jako „sotra Marija wot kschiža.“

Iriska. Wuczahowanjo z tutoho k Jendżelskej słuschacoho kraja pschibjera stajnje; pschi wschim tym njepschestawa nuza w katholskim ludże. Jendżelske knježerstwo potkóczuje katholsku cyrkej. Katholikowje dyrbja tu k lěpschomu protestantow dawacz, kotsiž so wobohaczeja z katholskich fundacijow, kiž su něhdy katholskej cyrkwi wudrjeli a konfiscirowali. Wobydlerstwo cyłeje kupy wunoscha pschez 6 milijonow, mjez tym je jenož 693,397 protestantow. A tola je tam 12 anglikanskich biskopstwow zakoženych. Létne dokhody anglikanskeje cyrkwje wuczinjeja 3,909,522 toleri, z czohož biskopowje 466,666 toleri bjeru. Biskop z Kilfenora, kotrohož diöcesa ma jeno 25½ wowckow, bjerje 4000 puntow sterlingow. Protestantskich fararjow je 1510, derje płaczenych. Tak ma pastor w Garrysone (wosada je 35 duschi) 1268 puntow dokhodow a pastor w Louth z 119 duschemi 1546. Druzy maja druhdy 9 a 11 duschi. Někotry pastor wohlada swoju wosadu a cyrkej jenož junu w swojim žiwjenju. Ale katholscy dyrbja so sami wo swoje duchowne potrjebnoscze staracz a su w tym hischcze wot knježerstwa zadżewani.

Chineſiſka. W Nankingu žadaſche dźeſacźlětna holczka ſwjate firmowanjo. Miſſionar chchſche jeje wěru pruhowacź a ſtaji jej tajke praſchenjo: Hdy by tebje, hacź budźeſch firmowana, mandarin (khěžorowy zaſtojnik) dał do jaſtwa ſadźicź a hdy by ſo cźe wo twojn wěru praſchał, ſchto by jomu wotmołwiła? Holczka praji: Bych jomu wotwołwiła, zo ſym pſchez Božu miłoſcź kſcheſcźanka. Ale, tak rycźeſche miſſionar dale, hdy by tebi z khoſtanjom ſmjercźe hrozył a hdy by tebje nucźił, ſo ſwjatoho evangelia wotrjec, ſchto by ſcźiniła? Wotmołwiła bych jomu: „To njecźinju! Kato (dracźo), tu je moja hłowa! Wotrubaj ju!“ Na to bu holczcy ſwjate ſirmowanjo wudźělene.

Zadnja Indiſka. Miſſia w Tonkinje a Kochinchinje, hdźež dyrbja miſſionarowje wjele pſchecźěhanjow cźerpjecź, ma ſchěſcź vikariatow a jedyn provikariat. Nawjecźorna Kochinchina licźi 19 miſſionarow z towarſtwa cuzokrajnych miſſiow, 22 tamniſchich duchownych a 25,000 katholikow; naraniſcha Kochinchina pak 5 miſſionarow, 23 tamniſchich duchownych a 32,000 katholikow. W połnócnej Kochinchinje je 5 miſſionarow, 16 tamniſchich duchownych a 26,000 katholikow. W Tonkinje je 75,000, w ſrjedźnym Tonkinje 150,000, nawjecźornym 139,000 a naraniſchim 60,000 katholikow. Cyła miſſia ma 57 miſſionarow, 248 tamniſchich duchownych a 507,000 duſchi. Wyſche toho je w tamniſchich francowſkich woſadach Kambodźa japoſchtolſki vikariat z 8 miſſionarami.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Wotrowa, 3. ſeptembra. Nimale poł lěta po wotemrjecźu naſchoho wjelezaſłužbnoho fararja, wyſokodoſtojnoho knjeza Jakuba Wornacźa bu nam wot naſcheje duchowneje wyſchnoſcźe nowy farař wuzwolony, wyſokodoſtojny knjez Jakub Wels. Dźenſa ſta ſo joho zapokazanjo do nowoho zaſtojnſtwa. Woſada běſche k joho powitanju pſchede wſu, ſrjedź wſy, pſched kerchowom a faru cźeſtne wrota, z pletwami wudebjene, natwarieź daka. Zahe rano zjěchachu 19 woſadni na rjenje wupyſchenych konjoch hacź dale Zyjic napſcheczo a wocźakowachu tam pſchikhad knjeza fararja. Tutón pſchijědźe z Budyſchina, pſchewodźany wot wyſokodoſt. knjeza can. cap. ſeniora Pjecha a knjeza direktarja Scholty a bu pſchi prěnim zetkanju, wuſtupiwſchi z woza, wot khebětarja Pětra Smoły z rjanej rycźu powitany. Spěwajo khěrluſch jěchachu potom jězdni pſched wozom, napſcheczo klincźachu zwony wotrowſkeje cyrkwje na powitanjo. Pſchede wſu pſchi prěnich cźeſtnych wrotach cźakaſche dotalny adminiſtrator z wyſokod. knjezom Antonom Bukom z Dreźdźan, ze ſchulſkej młodźinu a mnohoſcźu woſadnych a cuzych a powita knjeza fararja do woſady. We wobkhadnym cźahu dźěſche ſo hacź cyrkwi, w prědku jězdni, potom khorhowje, ſchulſka młodźina z knjezom wucźerjom Kralom, a woſada ſpěwaſche, z poſawnami pſchewodźana pod nawjedowanjom knjeza wucźerja khěrluſch; na poſledku dźěchu knježa duchowni we cyrkwinſkej

drascze. W cyrkwi psched woltarjom pschedstaji wysokodost. knjez senior Pjech wosadze nowoho duschow pastyrja z dleschej ryczu, na czez jomu z pschepodaczom cyrkwinych kluczow farske zastojnstwo pschepoda. Knjez farar wuspewa na to „Veni saucte spiritus“ z pschistuschnymi modlitwami a po wobkhadze z krjepjencu mejesche wón swoje prenje a to jara wutrobne predowanjo k swojej wosadze. Na bozej mschi psched wustajenym Najswjeczischim sluzeschtaj dotalny administrator a knjez Buk. Po bozej mschi bu „Te Deum laudamus“ zaspewane a wot wosady dale spewane, khérlusche dopołdnja a popołdnju buchu z posawnami pschewodzane. Po nyschporach piskachu posawnistojo na farskim dworje k czesczi knjeza fararja a wjeczor spewasche serbske spewne towarstwo „Jednota“ pod nawjedowanjom knjeza wuczerja Krala wschelake stare a nowe spewy. Wjedro hojesche swjatoczнoszi. Boh zohnuj nowoho duschow pastyrja a joho wosadu! Hd.

Z Lipska. Pjatk 8. septembra wjeczor 10 hodzinach pschijedze k nam nasch najwyschodostojny knjez biskop, zo by tudy cyrkwinsku visitaciju dzerzak a swj. sakrament firmowanja wudzelowak. Sobotu a pondzelu bechu pruhowanja we tudomnych schulach, njedzelu po swjatoczнej bozej mschi pak wudzelenjo spomnjenoho swj. sakramenta na 133 mlodzencow a knjezhow. — Wutoru wotjedze won do Grimmy, hdzez toho runja 6 mlodych sobustawow tamnischeje wosady z hnadu swjatoho ducha wozboži.

Z Drezdzan. 12. septembra wotdzerza so we katholskej schuli na „Queckbrunnen“ swjatoczнosch, kajkaz so we wjele letach bjez tudomnymi katholskimi wuczerjemi mela njeje. Na tuthym dnju mjenujcy swjeczesche, wjelestronsch postrowjeny a wobdarjeny, knjez wucer F. R. Lufft swój pjeczdzesatny zastojnski jubilej. Knjez superior Bernert pschepoda tomu samomu, wot krala jomu najmilosczjwscho spozczenu zlotu zaslužbnu medaillu.

— We katholskej hlownej schuli budze 2. a 3. oktobra po poruczнosczi najhnadnischoho knjeza biskopa powschitkomna zhromadzizna katholskich wuczerjow japoschtolskoho vikariata wotdzerzana. K wobdzelenju na tej samej su wschitcy direktorjo, katechetojo a wuczerjo japoschtolskoho vikariata pscheproscheni (nic pak nuzowani). Tez hosczo su witani. Wonkoczne sobustawy namakaja po zadanju wobydlerjo we swojbach, a chchyli so k tomu wobroczicz na knjeza superiora Bernerta abo na knjeza direktora Dreßnera.

Nalezнosczje towarstwa.

Do pokładnicy su na l. 1865 dale zapłaczili kk. rentant Besser w klóschtrje Marijnej Hwezdze, młynk Jurij Wawrik z Kanec, Madlena Ryczerjowa z Mikoczic, kubler Michał Pjech ze Swinjarnje, kubler Jakub Duczman z Mikoczic, kubler Jakub Pjech z Baczonja, pjekar Pětr Zelnak z Kukowa, zaukar Jan Schokta z Panczic, schtudent theologije Michał Róla w Prazy, gymnasiast Jurij Cyz w Prazy.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towařstwa SS. Cyrilla aM ethoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 13. **Budyšin, 7. oktobra 1865.** **Lětnik 3.**

Kscheſczanſke miſſionſtwo.

(Dale podawane wot Hff.)

Pater Alkober bu najprěnſchi hrabnjeny a na czahadle czwilowany. Hdyž pohani joho z njeczeſnymi praſchenjemi wobczežowachu, wotmołwi z wótrym hłoſom: „Praſchenja ſatana njezaſłuža wotmołwjenja.“ Tak buchu pozdźiſcho duchowni Rojo, Serrano a Diac jeczi a žałoſnje pſchełamani a ſkóncowani. Prěni da ſudnikam wotmołwjenjo, zo je hižo 30 lět w China był, poſlenjej dwaj pak buſchtaj bjez wſchoho praſchenja katam podatej. Najpilniſcho pak bu czeſczowny biſkop Sani pytany. Zo mohł kſcheſczanam martry zalutowacz, kiž woni joho khowanja dla czerpjachu, poda ſo ſam z mužnoſczu a doſtojnoſczu japoſchtoła ſudniſtwej a doſta zdobom 25 pukow do wobliczа a krótko potom zas 95 a bu ſkónczńje po 30 lětnej japoſchtołſkej ſłužbje na dnju 26. meje 1747 martrowany. Joho poſlenje ſłowa k katej běchu: „Mój pſchecželo, ja du do njebjes, a bych cze rad ſobu wzacz chcył.“ Joho krej bu po tamniſchim waſchnju wot ſurowoho rubježnika a złóſtnika hromadźena, ale bórzy bu z rubježnika najhorliwſchi kſcheſczan. Zjawne woſtudźenjo, kiž hako ſwědczenjo pohanow za pſchibjeranjo wěry płaczi, trjebaſche tele ſłowa: „Liczba tychſamych, kiž je wón hižo zawjedł, je tak wulka, zo wſchudźom, hdźež ſo w naſchim poddanſtwje wobroczimy, niczo hacž kſcheſczanow njewuhladamy; a ſchtož je hiſchcze wjacy: ſamo ſtawy ſudniſtwa, haj ſami wojacy ſu jomu poddaczi.“ A poſlenje wopiſanjo ſwjatoho Dominika praji: Schtož pak japoſchtołſke ſtutki biſkopa z Maurikaſtro najbóle wudebi, bě to, zo

wón Chineſow nic jeno k prawej wěrje dowjedże, ale też k najwyſchſchej dospokno-ſczi pohnu. Liczba kſcheſczanſkich knježnow, kiž žadachu pſchez ſwjate ſluby Bohu ſo poſwjeczicz, bě tak wulka, zo nas na dny prěnjeje cyrkwje dopomnja. Wulke chineſke pſcheſczěhanjo lěta 1747 je we piſmje wot jenoho chineſkoho ſtawiznarja napiſane. We piſmje zaſtojnika wulkeje krajiny je khěžor pſchez wotpóſkancow proſcheny, zo by ſo wo wulkim ſkutkowanju miſſionarow a wulkej khrobkoſczi a luboſczi k wěrje pſchepokazak. Hdyž buchu woni w rjeczazach wjedżeni, praji tónle zaſtojnik, pſchindżechu tyſacy ludźi, zo móhli jich widżecz a pſchewodżecz; wjacori pokazachu pſchez ſylzy ſwoju zrudobu, haj žony a holcy poklaknychu pſched nimi a dawachu jim wokſchewjenja. Kóždy chcyſche ſo jich draſty dótknycz. Haj, praji wón dale, jedyn młody muž, z mjenom Tching-Sinou, wobeńdże hiſchcze tu hłupoſcz do prědka tejele mnohoſcze ſtupicz, jich napominacz prajicy: Bóh to je, za kotrohož wy cźerpicze, njedajcze ſo wot ſmjercze pſchewinycz. Žane lěpſche ſwědczenjo wot chineſkich kſcheſczanow a wot jich wucžerjow ſo njehodźi dacz. Powjeſcz toho zaſtojnika pohnu khěžora k krucźiſchim kaznjam, ale jomu ſo dźěſche, kaž wſchitkim, kiž chcychu wěru Kryſtuſa wukorjenicz. Miſchtyrojo wucźby Jězuſa, kaž jich wón ſam mjenowaſche, njeběchu mužowje, kiž ſo pſchez takoho pſchecźiwnika pſchewinycz dachu; a hdyž woni ſwojich rycźerſkich wucžownikow napominachu za Kryſtuſa cźerpicz, dyrbjachu jim też pſchez ſamotny pſchikład pokazacz, kak to cźinicz maja. Kajkomu Bohu chcheſch ty modlene měcz? praſcheſche ſo prěni mandarin patera Beutha, hdyž wón pſched ſudom ſtejeſche. Tomu, kiž njebjo a zemju ſtworił je, wotmołwi wón. O tón hubjeny praji, zo ſtaj njebjo a zemja ſtworjenej! Dajcze jomu dźeſacz pukow! To běchu puki, kiž ze ſylnym kijom pſchez wobliczo date buchu, bjez tym zo bu hkowa znak położena. Najbóle bu martrař po prěnim abo druhim razu pohkuſcheny. Potom napiſa mandarin ze chineſkim piſmom mjeno Jězuſa a woprašcha ſo martrarja, ſchto tele mjeno znamuje. Na to praji wón zhromadźenym pohanam: To je mjeno druheje parſchony najſwjeczíſcheje Trojicy, kiž je naſchoho wumoženja dla cźłowjeczu naturu na ſo wzała. Druhi krócz dźeſacz pukow, wuwoła mandarin, a też tſeczi krócz bu khoſtanjo wróczane, bjez tym zo martrař ſwojoho wumožnika wuznawaſche. Dwaj měſacaj pozdźiſcho wón wumrje. Tak runaſche ſo jedyn miſſionar druhomu, prěni kaž poſleni Paterej Beuthej; jedyn pſchemo druhoho bu martrowany. Dźeń 12. ſeptembra 1748 buſchtaj wótcaj Triſtan de Attermiz a Jozef Henriquez w jaſtwje zadajenaj, a 28. oktobra ſcźěhowachu jej ſchtyrjo dominikarjo a tak mějeſche kóžde lěto, haj nimale kóždy měſac ſwojich martrarjow. Jich duchowne dźěczi pak, hacž runje ſwojich duchownych paſtyrjow wurubjeni, běchu tola hiſchcze mócni doſcz, tajke njezboža znjeſcz. W někotrych krajinach pokazachu, zo ſu ſylni k martrarſkomu ſtokpej ſtupicz, hdyž też žanoho měſchnika k pomocy a k tróſchtej nimaja, zo móža lěta dołho po pſchikaznjach cyrkwje žiwi bycz, hdyž też jim duchowni wotewzaczi ſu. Wobaj

ſkutkaj ſtaj wot wěrnoſczíwych ſwědkow wobkrucżenaj. Wukhwalenh pater Parennin bě z jenhm ſtarhm tartarſkim wojerſkim wyſchim znathy, kiž do towarſtwa kſcheſczanow ſkuſcheſche a kotrymž wón hako ſwětny kapłan ſłużeſche. Wón ſam praji: Ja zhromadżam kſcheſczanow na ſwjathych dnjach w mojim domje, my modlimy ſo hromadże, ja poſtaju jim póſtne dny. Wſchitcy ſu połni żadoſcże miſſionara wuhladacż, bożu mſchu ſłyſchecż a ſwjate ſakramenty wużiwacż. Wjacori njejſu dwanacże lět dołho żanoho widżeli. We chineſkim miſſionſtwje njeje niczo zjawniſche, ſchtoż zadżerżenjo wucżerjow każ wucżownikow mócniſcho wobſwědczi, hacż horliwoſcż, z kotrejż ſo cżile k wěrje dżerżachu, haj hdyż tež dołhi cżas bjez duchownych a wot wſchitkich ſakramentow wuzanknjeni běchu. My ſłyſchimy dżewjatnacże lět po Beuthowej ſmjerczi, hdżež hiſchcże pſcheſcżěhanjo trajeſche, druhoho miſſionara ſwoje ſpodżiwanjo na mużnoſczi tych hewak bojaznych ludżi wuprajicż a ſwěru tych khwalicż, kiž bjez wſcheje pſchileżnoſcże po wěrje żiwi ſu, a hacż runje miſſionara nimaju, tola njewotpanu a ſwoje dżěczi kſchcżicż dadża.

(Pſchichodnje dale.)

Kſcheſczanſke poſtrowjenjo.

Kſcheſczenjo poſtrowjeja ſo wot 300 lět pſchi zetkanju, powitanju a rozżohnowanju ze ſłowami: „Budż khwalenh Jěżus Khrhſtus.“ A derje tak cżinja; pſchetoż ſchto płacżi něſchto pſchecż, ſchtoż cżłowjek dacż njemóże a ſnadż ani nochce? K cżomu chceſch z hubu ſtajnje poczeſczowanjo a ſłużbh w poſtrowjenju poſkiczecż, hdyż bliżſchoho we wutrobje njeczeſczíſch a ſo wotwlakujeſch jomu ſłużbu wopokazacż? Zawěrno lěpje je, wſchitko, ſchtoż cżinimy w ſłowje abo ſkutku, cżinicż w mjenje naſchoho knjeza Jěżuſa Khrhſtuſa, jomu dawacż cżeſcż, pſchez kotrohoż ſmy, ſchtoż ſmy, ſo hibamy a trajemy, bjez kotrohoż niczo njejſmy, zahinjemy a wumrjemy. Duż budż khwalene mjeno toho Knjeza a nic naſche mjeno. Tohodla ſo poſtrowjejmy ze ſłowami: Budż khwalenh Jěżus Khrhſtus.

K wożiwjenju tohole kſcheſczanſkoho poſtrowjenja bu pſched lětom w Romje wobzanknjenjo wudate, kotrež naſchim cżitarjam w pſchełożku podawamy:

„Dokelż njeje żane druhe mjeno pod njebjom date, w kotrymż móhli zbóżni bycż, hacż mjeno Jěżus, w kotrymż wſchitke naſche żiwjenjo, naſche ſpomożenjo a horjeſtacżo wotpocżuje, pſchez kotrohoż ſmy wukupjeni a wuſwobodżeni, ſpożczi bamż Sixtus V. zbóżnoho wopomjecża dżeń 17. julija 1587 z bullu (wukaznju) „Reddituri“ wotpuſk 50 dnow wſchěm wěriwym, kotſiż ſo w kotrejżkuli ryczi pobożnje poſtrowjeja ze ſłowami: „Budż khwalenh Jěżus Khrhſtus“ abo na te poſtrowjenjo wotmołwjeja: „Do wěczności“ abo „Amen“ abo „Nětko a pſchechy“. Dale połny wotpuſk w ſmjertnej hodżinje wſchěm tym, kotſiż ſu tajke khwalobne waſchnjo poſtrowjenja w żiwjenju měli, hdyż ſo z hortom abo we wutrobje (hdyż ryczecż njemóża) k mjenej Jěżus wołaja.“

„Hdyż je w někotrych krajinach do waſchnja pſchiſchło, pſchi bjezſobnym

postrowjenju k mjenej Jězus pschistajecz mjeno Marija, pschizwoli bamz Klimant XIII. na próstwu generala rjadu Karmelitow 30. novembra 1762 toho runja wotpusk 50 dnow, hdyžkuli bychu so postrowjeli: „Khwaleny budź Jězus a Marija."

„Zo pak bychu wěriwi na spomožnym skutkowanju wobeju mjenow Jězusa a Marije bóle a bóle dźěl brali a jej prawje czasto pobožnje na jazyku a we wutrobje měli, je nasch swjaty wótc Pius IX., hnuty pschez próstwy někotrych biskopow, tajke pschizwolenjo na wschitkich prawjewěriwych rozschěrił, tak zo bychu wschitcy, kiž so w kajkejžkuli rycži postrowjeja ze skowami: „Khwaleny budź Jězus a Marija", abo k tomu wotmołwjeja: „Nětko a pschecy" abo z podobnymi skowami, wschě te wotpuski dostacz móhli, kotrež su w spomnjenej bulli pomjenowane. Date w Romje, dźeń 26. septembra 1864."

Tohodla khwalcze toho Knjeza wschitke narody, khwalcze joho wschitke ludy, prajicy: „Budź khwaleny Jězus Khrystus" a wotmołwicy: „Do wěcznoscze; amen;" pschetoż „schtóż mje wuznaje psched człowjekami — praji tón Knjez — toho wuznaju tež ja psched swojim Wótcom, kiž je w njebjesach." — Postrowjejcze wschitkich swjatych (t. j. kschesczanow) w Khrystusu Jězusu!" napomina swjaty Pawoł w liscze k Filippskim na 4. stawje w 21. rjadku.

(Blahověst.)

Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje.

Hižo dawno běch sebi wotmyslił, hłowne města rozdźěleneje Pólskeje wopytacz, tamnischi słowjanski lud a kraj nawjedźicz; w zańdźenym měsacu sym skónczńje tele wotmyslenjo zdźěła wuwjescz mohł, wophtawschi hłowne město rusowskoho dźěła Pólskeje -- Warschawu a Kraków, w lěcze 1846 Rakuskej pschidźělenu. Njepodam tu wobschěrne wopisanjo teju městow, ale mam za pschihodne, wosebje na jeju cyrkwje a někotre wustawy spominacz.

Warschawa je starodawne město, kotrohoż spocżatk do 12. lětstotka saha. Wot 13. lětstotka bě Warschawa wobsedźenstwo pólskich wjerchow Mazowskeje a potom hłowne město tohole wjerchowstwa. W lěcze 1526 bu ze pólskim kralestwom zjenocżena a wot lěta 1596 do 1795, hdyž bu za poslenjoho pólskoho krala Stanisława Augusta Pólska tsecźi krócz rozdźělena, běsche Warschawa krajowske sydkowe město. Potom bě město w pruskej mocy do lěta 1807, hdyž Napoleon I. warschawske wjerchowstwo zakoži a je sakskomu kralej Bjedrichej Augustej da. Po padze Napoleona bě Warschawa hłowne město pólskoho kongressowoho kralestwa (kaž je na kongressu 1815 tworjene) pod rusowskim khěžorom, kiž ma tam dotal swojich najwyschschich zastojnikow. Město je jara wobschěrne, ma pschez 3000 khěžow a pschez 200,000 wobydleri; wone leži pschi rěcy Wisle, pschez kotruž rjany, njedawno hotowy żeleznu lěsycaty abo gitrowy móst do pschedměschcza Pragi wjedze. Bóle hacz něhduschi kralowski hród, w kotrymž

kommandant cykeje, hischcze we ſtawje wobleženja ſa namakaceje Pólſkeje bydli a pſched kotrymž pohanſcy Čžerkeſowje na ſtraži (na waſche) ſteja, bóle hacž něhduſche hrody pólſkich wyſchſchich zaſtojnikow, bóle hacž z ruſowſkim wójſkom wobſadžene twarjenja a rjane zahrody zajimaja nas cyrkwje a wužitne kſcheſčanſke wuſtawy. Z cyła je w měſcze katholſkich cyrkwjow 31, ruſowſkich abo ſchismatiſkich nětko hižo 6 (najbóle pſchetwarjenych z něhduſchich katholſkich), grichiſkožjenočžena (unitſka) 1, lutherſke 3 (najwjetſcha z nich je 1781 twarjena); židowſkich modlernjow je 94. W naſchich katholſkich cyrkwjach sym ſo džěkawe dny a njedželu pſchepokazał, zo je pólſki lud jara pobožny. Někotre cyrkwje ſu cyły džeń wotewrjene, druhe zamkaja ſo popołdnju w jenej. Pſchecy widžiſch tam pobožnych modlerjow pſched woltarjemi klečžachych, čžaſto na wobličžu ležachych abo kaž na kſchiž rozpjatych, ſchtož ſu, kaž móžeſch z wobleczenja spóznacž, huſto woſobni ludžo. Cyrkwje džerža ſo jara čiſte, a sym we wſchelakich na wſchelakich dnach trjechił, kak tam wſchitko rjedža a pyſcha; woſebje je w kóždej cyrkwi woltař, k čeſczi ſwjateje Marije ſtajeny, z wěncami a žiwymi kwětkami debjeny; najbóle ſwěcža ſo ſwěcy pſched wobrazom čenſtochowſkoho wobraza nabruń molowaneje ſwjateje Marije. Pſched wjacy cyrkwjemi ſteji rjane kamjeńtne ſwjeczo ſwjateje Marije, kotruž wjeczor lampa mile wobſwětla. W cyrkwjach a khapalach abo w klóſchtyrſkich khódbach je wjele wopomnjeńſkich taflow zaſadženych, na kotrychž ſu mjena zemrjetych napiſane, kotſiž ſo modlitwam potomnikow poručeja, na pſchikład ſteji pod mjenom: Proſy wo wótcženaſch, wo zdychnjenjo, wo zaſtupnu próſtwu atd. W někotrych pobocžnych khapalach, hdžež ſo do cyrkwje dže, abo w kryptach, podzemſkich khapalach, ſtajeja tež cžěła wotemrjetych w rjanych kaſchczach a wot tam dže abo jědže czah pſchewodžerjow na pohrjebniſchczo pſched městom. — Schtož nětko katholſke cyrkwje naſtupa, je najwjetſcha archbiſkopſka (metropolitanſka) cyrkej ſwjatoho Jana. Wěžo ſo pſchi tym dopomnimy, zo tam prawjewuzwoleny archbiſkop Feliński nětko dołhi čžas božu ſłužbu měcz njemože, dokelž je joho ruſowſke knježerſtwo z Warſchawy wotwjezło a do Jaroſława w nutskomnej Ruſowſkej zapokazało, hdžež ſwojej diöceſy niczo poručecz njeſmě! Cyrkej ſ. Jana je najwjetſcha w cyłym měſcze a w gothiſkojendželſkim ſtylu twarjena; w lěcze 1840 bu po planje ſławnoho architekta Adama Idžkowſkoho na wjeczornej ſtronje bóle wutwarjena. Nutskowny pohlad je zajimawy. Na wulkim woltarju je rjany wobraz „ſwjata Marija wobdata z jandželemi, pod tym ſwjaty Jan a ſ. Staniſław“ wot venecianſkoho wumjołca (Künſtler) Jacopo Palma Giovanni. Spomnjenja hódne ſu z nowiſchoho čžaſa kamjeńtne ſwjeczata na woltarjach a gothiſka klětka z 12 japoſchtołami. Tež ſtołpy ſu z pſchihodnymi figurami debjene.

(Pſchichodnje dale.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Z Prahi. W blizkej wſy Podol da, kaž pražſki Blahověst piſche, njedawno židowſki kubleŕ Sobotka wjeſny ſwjaty kſchiž za ſwoje pjenjezy ponowicz a město wokoło njoho do zahrodki pſcheměnicz. Joho dźěłaczerjo dyrbjachu na dzeń poſwjeczenja tohole ſ. kſchiža dźěło woſtajicz a w ſwjatoczнej draſcze k tej pobožnoſczi pſchińcz. Tónle knjez je tež 25 ſchěſnakow na kupjenjo ſchulſkich potrjebnoſczow darił a pilnym dźěczom po pruhowanju dary dawał a chce tež pſchichodnje kóždolětnje na ſchulu ſpominacz.

Pólſka. Na Litwje twarja pſchez 300 ruſowſkich ſchismatiſkich cyrkwjow, tež w městaczkach a wſach, hdzež hiſchcze ſchismatikowje njejſu. Liczba katholſkich farow pak dyrbi ſo wo pokojcu zmjeńſchicz. Nětko tež kſchczenja pod dohladowanjom policajſtwa ſteja. Kóždy khěžnik dyrbi nowonarodzenych policiji wozjewicz. Za katholſke kſchczenjo, pſchi kotrymž dyrbi tež policajſki agent pſchitomny byczz, je policajſka taxa poſtajena, za hólczka 10 a za holczku 5 rubli. Schtóž pak ſwoje dźěczo da ſchismatiſcy kſchczicz, njetrjeba niczo płaczicz, haj doſtanje na požadanjo 25 rubli dara. Tak wabja ſo ſkabi k wotpadnjenju wot cyrkwje!

Z Roma. Francowſcy wojacy maja ſkónczнje wotczahnyczz, wězo nic wſchitcy. Tež ſo bamžej tohodla niczo njeſtanje; Napoleon budze ſo wo to ſtaracz, zo italſcy republikanarjo a zjednoczerjo Italſkeje z Florenza Rom njedoſtanu. Francowſkich wojakow bě tam dotal 15,000 muži a bamžowych 8000; nětko ma ſo liczba bamžowych něſchto powjetſchicz. — W ryczi, pſchi poſlenim konſiſtoriu dźerżanej, wobroczi ſo bamž pſchecziwo potajnym zjenoczenſtwam a ſwobodnym murjerjam; wón dopokazowaſche, zo woni nochcedza dobre ſkutkowacz, kaž wudawaja, ale zo pſchecziwo cyrkwi a knjeżerſtwu dźěłaja, kaž je z jich pſchiſahi a jich potajnſtwow widzecz. Bamž wobžaruje, zo ſo ſwobodne murjerſtwo czerpi, hdyž ſo tola nabožne a dobroſkutkowace wuſtawy zamkaja. Wón ſkorži na mjelczenjo tych, kotſiž dyrbjeli ſwobodne murjerſtwo zatamacz. Bamž je ſwjatoczнje tama a wuzamkuje ſobuſtawy a jich zakitarjow z katholſkeje cyrkwje. — Dzeń 22. ſeptembra běſche w Romje wulke requiem za něhduſchoho generala bamžowoho wójſka Lamoricière, kiž je njedawno zemrjeł. Tež lud ſo pobožnje wobdźěli. — W poſlenim konſiſtoriu je bamž wſchelakich biſkopow we wſchěch dźělach ſwěta wobkrucził.

Dalmatiſka. Pſched někotrym czaſom zemrje najſtarſchi biſkop w Rakuſkej, k. Bondini, biſkop na Chwaru (Leſſina), kiž bě 1775 rodzeny a wot 1828 biſkop.

Schpaniſka. Nětko ſu ſo nimale wſchitcy biſkopja w Schpaniſkej pſchecziwo pſchipóznaczu nowoho italſkoho kraleſtwa w zjawnych liſtach wuprajili.

Francowſka. Francowſcy biſkopowje ſu ſej doſtojne dźěło wotmyſlili.

Woni chcedźa wopomnik ſtajicź tamnym 1500 duchownych, kotſiž ſu w cźaſu prěnjeje revolucije (wot 1789) ze ſwojoho wótcnoho kraja wupokazani a do cuzby wotwjezeni byli. Tónle wopomnik ma wobſtacź z wyſokeje, z daloka widźomneje a pyſchneje ſtatuy, kotraž budźe na mórſkim brozy pſchi měſcze La Rochelle poſtajena, z wotkelž buchu tamni duchowni wotwjezeni. Bamž je tajke wotmyſlenjo pokhwalił. — Mandźelſka miniſtra rozwucźenja knjeni Duruy je z proteſtantſtwa do katholſkeje cyrkwje pſcheſtupiła. — Jendźelſka knjeni Howard je na ſwojim kuble Beauregard pola Verſailles, hdźež ſo wona woſebje za khudych jara ſtaraſche, wumrjeła. Krótko pſched ſwojej ſmjercźu a w prjedyczźuczu teje ſameje wobrocźi ſo wona k naſchej katholſkej wěrje.

Ruſowſka. Ruſke nowiny Gołos podawaja ſcźěhowacy naſtawk. W poſleniſchich cźaſach je ſo Ruſowſka njeſměrnje powjetſchiła wot narańſcheje ſtrony; nětko je pod ruſkim knjejſtwom wjacy pohanow, dyžli je jich było w cźaſu prěnich pósłow wěry, kotſiž ſu naſchich wótcow wobrocźili. Nětko widźi wucźba Khryſtuſowa, z kotrejež jenicźcy prawa zdźěłanoſcź wukhadźa, mało pokrocźowanja bjez naſchimi ſobukrajanami, kotſiž ſu hiſchcźe w hrubej cźěmnoſcźi pohanſtwa žiwi. Wupokazuje ſo z rozprawy naſcheje „amerikanſkeje kompagnije", zo ſo naſchim miſſionaram dotal njeje radźiło za połſta lět, zo bychu tamniſchich wobydleri do wěry Khryſtuſoweje pſchiwjedli, hacźrunje maja cźi ſami mało luboſcźe k ſwojomu ſtaromu nabožniſtwu. W Sibirſkej ſo kſcheſcźanſka wěra z cyła njerozſchěrja, hacźrunje ſtej tam dwě miſſiji w Altai a Baikalu. Prěniſcha wopſchija połodniſchi dźěł kraja a bu założena 1830 pſchez archimandrita Makarija, kotryž za 14 lět 700 pohanow wobrocźi. Joho naſtupnicy njeběchu zbožowniſchi; licźa tam w tu khwilu 5000 kſcheſcźanow, ale wjetſchi jich dźěł ſłuſcha kſcheſcźanſtwu jenož po mjenje. Druha miſſija pſchi jězorje Baikal tež njekcźěje, hacźrunje je hižo w 17. lětſtotku założena t. j. wot pſchidźělenja tychle krajow k Ruſowſkej. Zda ſo, zo je ſo tu w ſpocźatku kſcheſcźanſtwo lóžo rozſchěrjało; ale wot połojcy 18. lětſtotka ſu miſſionarſke dźěła mało wužitka pſchinjeſłe. W lěcźe 1821 bě wjele prócowanja, ale mało poradźenych ſkutkow. W lěcźe 1861 bu woſebite biſkopſtwo tworjene, ale prědowanjo biſkopa zda ſo tak mało wužitka měcź, kaž niżſchich popow. Z wonka mjezow ruſowſkoho khěžorſtwa prěduje ſo wot ruſowſkeje cyrkwje jenož w Chinje, ale droha miſſija nima wužitka ani za wěru ani za Ruſku.

Smyrna (w Aſii). Tudy kaž wſchudźom ſu ſej katholſke miłoſcźiwe ſotry w cźaſu ſtraſchneje cholery wulku khwalbu dobyłe. Bjez dźiwanja na nabožniſtwo (wěru) a narodnoſcź pytachu wone wſchitkich wopuſchcźenych a pomocy potrjebnych; w kóždym dźěle měſta, wodnjo a w nocy, widźachu je ludźo k najhórſchim khorym khwatacź; ani horcota dnja ani zdalenoſcź khorych je njewottraſchi.

Madagaſkar. Wo katholſkej tudomnej miſſiji piſche ſo do „Monde": Pſchi wſchitkim politiſkim měſchenju na naſchej kupje kcźěje naſcha miſſija; pſchecy

wjacy ludźi da so kschcźicź. Wulka wjes blizko Tanariva žada missionarow, ale bohužel njemóžemy nětko žadoscź dopjelnicź. Wóstym ze 16 dźěcźi prěnjoho ministra Rainilaiarivonya je kschcźenych; herba tróna po kralownje Rasoherinje, mały prync Ravahizy, wopytuje schulu jesuitow, njeje pak hischcźe kschcźeny. Jendźelscy methodistowje pokracźuja w swojim dźěle abo w swojej schódnoscźi, ale jich móc je so pomjeńschika. Jich wjedźicźeŕ prědar Ellis zhubi bórzy najwažnischu podpjeru. Chchjo methodistiskoprotestantske missiony zakožicź, postaji wón wojerskich komandantow w městach za „japoschtokow", ale ani jim njeporucźi, zo bychu jenu swojich pschikožnicow puschcźili. Prěni minister chce nětko swojim wojerskim zastojnikam nowe „japoschtokstwo" zakazacź.

(Dobre skutki.) Prjedawschi hischcźe žiwy bajerski kral Ludwik I. wuznamjenja swoje wysoke lěta z wulkimi dobrymi skutkami. Tak je dwě dobroczinjerskej fundaciji zakožił, kapitalej 10,000 a 20,000 schěsnakow darujo. Z danje prěnischoho dyrbja so khudźi na wocźomaj khori a z druhoho ludźo hubjenych stawow hojicź. — Wójwoda Gracioli w Romje ma wulku khěžu we wotdźělenjach z jenej abo dwěmaj stwomaj, hdźež khudym swójbam bydlenjo dawa. Psched krótkim wopyta bamž tule khěžu; też wopyta, žohnowasche a wobdari wschě tam bydlace swójby. Hdyž so wójwoda bamžej za wopytanjo dźakowasche a praji: „O kak zbožownoho cźini mje tajke wopytanjo!" wotmołwi bamž: „Ach ně, ja sym tón zbožowny, ja sym a chcu bycź wótc khudych. Wy scźe mojim dźěcźom dobrotu cźinili, ja dyrbju so wam za to dźakowacź!"

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Pschichodnu póndźelu budźetaj tudy wot naschoho k. biskopa dwaj diakonaj za měschnikow swjecźenaj, k. Bruno Friebel z Budyschina a k. Józef Plewka z Draždźan.

Z Budyschina. Nasch krajan k. Klemens Conradi z Budyschina, kotryž bě nimale schtyri lěta domjacy wucźeŕ w pólskej zemjanskej swójbje we wokhińskej guberniji Rusowskeje, je so psched krótkim domoj wrócźił a nakhwilnje za wucźerja pschi druhej schuli w Dreždźanach pschischoł.

Z Dreždźan. Tudy buchu někotre wucźerske města z nowa wobsadźene. Tak staj sem pschischłoj dotalny wucźeŕ w Hubertusburgu k. Pawlikowski a dotalny annabergski k. Schmidt.

Z Radworja. Nasch k. kapłan Ducźman, kiž bě administrator we Wotrowje, je so zasy k nam wrócźił.

Cźischcźał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 14. **Budyšin, 21. oktobra 1865.** **Lětnik 3.**

Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje.

(Pokračžowanjo.)

Z mnohoscže wopomnikow pschi murjach a stołpach je wohladanja hódny, kotryž je z czerwjenoho marmora poslenimaj wjerchomaj Mazowskeje Stanisławej († 1524) a Januschej († 1526) stajeny. Rjenischi je hischcže wopomnik z běłoho kararskoho marmora po modelu Thorwaldsona a wot Laboureura w Romje za 16,000 toleri w l. 1831 zhotowjeny, z napismom, kotrež po serbsku takle rěka: Stanisławej Dżeržikrajej Nalęcz hrabi Małachowskomu, pschedsydże sejma ...., kotromuž so radži bycz padaceje wótczizny pschedsyda, padnjeneje posylnjer, wožiwjeneje radžiczer, ... krajanej bjez khwalbnymi najkhwalbnischomu. Wumrje 29. decembra 1809. Pschecželej ludu. Kaž lud Małachowskomu mjeno „Przyjaciel ludu" dawasche, tak pschipoznawa hischcže dżensnischi dżeń zasłużby z czestnymi pschimjenami; tak rěka spisowar Stanisław Jachowicz „Opiekun sierot" (zastaracžer syrotow) a druhi wo dobroczinjerske wustawy staroscziwy znaty stary knjez we Warschawje „Ojciec sierot" (Wótc syrotow). Wopomnik poslenjoho 19. novembra 1861 zemrjetoho swjecžacoho biskopa Jana Dekerta z joho portraitom ma tajke pólske napismo, kotrež njech czitarjo sami pschełożicz spytaja: „Jan Dekert .... przez plenipotentow miast wolnych Rzeszy pospolitej 23./10. 1791 za dziecię ludu przybrany i przez marszałkow sejmowych Korony i Litwy do chrztu świętego poniesiony, o kościół i dobro kraju do schyłku życia gorliwy. Zgasł 1861." W nastupanju wumjokstwa su hischcže ważne: narownik (rowowy kamjeń) Aspilla

Pacello, dwórſkoho hudžbnika krala Zygmunta III., rjana to hłowa z kararſkoho marmora; pſchi ſtołpje na lěwej ſtronje je moſaikowa podobizna (portrait) primaſa wjerćha Michała Poniatowſkoho (zemret. 1794), wubjerny wudžěłk ſławnoho Rafaelli. — Farſka cyrkej ſwjatoho kſchiža miſſionarow, pſched kotrejž na powyſchenym měſcze kamjeńtne ſwjeczo „Khryſtus kſchiž njeſo“ ſteji, je tež wulka a pyſchna. Wona je z dobroczinwych darow w lěcze 1696 po planje Józefa Belloty twarjena a ma dobre wobrazy na woltarjach. Klětka je ze železa kowana wot warſchawſkoho miſchtra. Tež ſtaj tu marmorowaj narownikaj jenoho kardinala a jenoho biſkopa. Z cyrkwju zjenoczeny klóſchtyr miſſionarow, wot kraloweje Marije Ludwiki załoženy, ma ſwój ſeminar, wulku knihownju a knihiczíſchczerńju. Nětko ſu do klóſchtra tež jene gymnaſium zapokazali. — Farſka cyrkej ſwjatoho Alexandra na drozy „Nowy Swiat“ je rotunda z kulotwarom a ma tež někotre rjane wobrazy. Na prědku woltarnoho blida je z kararſkoho marmora rjenje dźěłany „Jězus w rowje ležach“ naturſkeje wulkoſcze z lětoho marmora kararſkoho, wubjernje wurubany, z Roma w 18. lětſtotku pſchiwjezeny. — Farſka cyrkej ſwjatoho Karla Borromejſkoho je hakle 1849 po planje Hendricha Markoni a po podobnoſczi romſkeje cyrkwje Santa Maria Maggiore twarjena. Nutſka debja ju woſebje ſchtyri wulke wurubane ſwjeczata doktorow cyrkwje: ſwjatoho Hieronyma, ſ. Ambroſija, ſ. Hrjehorja Wulkoho a ſ. Auguſtina, wuwjedžene wot Pawoła Malińſkoho. Wupukłe wobrazy (basrelieſy) ſu tam jara rjane, najwoſobniſchi pſchedſtaja ſwjatoho Karla Borromejſkoho, wudźělacoho najſwjeczíſchi ſakrament w czaſu mora 1576 w Milanje. Na rózku prěnjeju ſtołpow ſtaj ſwjataj japoſchtołaj Pětr a Pawoł. Wſchě 26 ſtołpow ſu z latoho železa, wulki woltař pak z kararſkoho marmora. Z wonka ſu we wukutach 20 figurow patronow kraja; je tam n. pſch. ſwjaty Staniſław biſkop, ſ. Staniſław Koſtka, ſwjata Broniſława, ſ. Kunegunda, ſ. Salomea a ſ. Jadwiga. — Cyrkej ſ. Měrczina mnichow Auguſtinow je jena z najſtarſchich we Warſchawje z lěta 1352. Tu dźerži ſo kóždy dźeń jena boža miſcha pſchipołdnju w 12., ze zamyſłom fundirowana za tajkich pobožnych, kiž njemóža (pak khori pak we wſchelakich ſłužbach) zaže do cyrkwje pſchińcz. — Cyrkej kapucinow (kotſiž — pſchipódla to ſpominam — tu do kapucu na hłowje noſcha a nic maku czapku) je 1692 wot krala Jana Sobieſkoho natwarjena. Na woltarjach a w khapałkach ſu rjane wobrazy, z dźěła wot pólſkich a z dźěła wot italſkich molerjow. Je tu tež khapałka krala Sobieſkoho, w kotrejž ſtej w pſchihodnych kaſchczach zapołożenej wutrobje Jana Sobieſkoho a Auguſta II. — Na krakowſkim pſchedměſchczu, ſchtož je wulka ſchěroka haſa, dawa rjany napohlad cyrkej boſy karmelitow, załožena 1639 a dokonjana hakle 1716; wona ma rjanu façadu (prědk) z wjele ſtołpow wobſtejacu. Wobrazy ſu wot Smuglewicza, Chechowicza a Hadziewicza, profeſſora moleŕſkeje akademije we Warſchawje. — Cyrkej ſ. Ducha prjedy paulinſka je woſebje znata pſchez to, zo ſu wot tam prěnje czahi ſpěwajo khěrluſche pſched wu-

dyrjenjom zběžka schli. — Cyrkej dominikanow je w italskim stylu twarjena a ma wosebje wjele wobrazow, tsi rjane khapalki a někotre rjane narowne wopomniki. — Wulka je tež cyrkej mnichow bernardinow z wobschěrnym klóschtrom; wona steji jara rjenje napscheczo kralowskomu hrodu njedaloko mosta. Klóschtyr je nětko zběhnjeny, dokelž běchu někotsi mnischa hako pólni duchowni k insurgentam schli; město 20 mnichow je tam nětko jenož jedyn stary wostał a druzy su wschitcy wupokazani. Znutska je cyła cyrkej al fresco (na czerstwy khalk) wumolowana z wobrazami ze žiwjenja swjateje Hany, dźěło mnicha Valentina Zebrowskoho. Spowjedne stoły, ławki a pulty su ze wschelakobarbjenym drjewom wusadźane. — Wohladanja hódna je tež cyrkej s. Józefa z klóschtrom knježnow wisitkow, wot kraloweje Marije Ludwiki załoženym, a z drohimi cyrkwinskimi wěcami; dale cyrkej knježnow sakramentkow, załožena w italskim stylu pschez mandźelsku krala Jana Sobieskoho z wopomnikami a darami tuteje kralowskeje swójby; tohorunja cyrkej wobuthych (cźrijathych) karmelitow na Lesznje, mnichow reformatow atd.

(Pschichodnje dale.)

Na dźeń wopomnjenja wschitkich duschow.

K dnjej wschitkich swjatych pschizankuje so swjedźeń wschitkich duschow. Krasne postajenjo! kiž nas dopomnja na zwjazk, kotryž sprawnych, za sprawnosć wojowacych a w cźisczu cźerpjacych hromadu dźerži. Cźi swjecźi su wojowace město hižo wopuschczili a swjecźa nětk dobyczo w tym kraju, hdźež so palmy a króny wudźěleja. Žiwi běchu woni naschi bratsja, to su po smjercźi wostali. My so zradujemy na jich dobyczu, pschetož to so za bratrow zaleži.

Kaž so zwjeselimy z wjesołymi, tak płakamy z tymi płakacymi, pschetož pschez sobuwjesołosć a sobuzrudobu wopokazuje so nascha lubosć: tohodla zrudźimy so na dnju wschitkich duschow, naschich bratrow a sotrow dla, kiž do wěcznosće prjedy dźěchu a hischće zastupicź njemóžachu do pokoja toho Knjeza, dokelž jich kwasna drasta hischće dosć cźista njebě a njedospołni so bliżicź njesmědźachu k kužołej wschitkich dospołnosćow.

O dźenjo krutosće a žarowanja, bjez wužitka mi njedyrbisch nimo hicź! Moje wěcźne należnosće chcu ja wobstaracź a na wotemrjetych so dopomnicź.

Schtož je mojich bratrow potrechiło, toho so ja njezminu; snadź stuscham w pschichodnym lěcźe k tym, za kotrychž wotpočink na wołtarju swjaty wopor so wopruje a za kotrychž na swjatym měsce so paczerje spěwaja. Snadź budu wotpočowacź bórzy tak hłuboko w zemi, kaž nětk na njej khodźu, a moje poslenje bydlenjo na zemi pschida so k tym hórkam na kěrchowje. Tónle cźas lěta dopomni mje na pscheměnjenjo, hinitosć a smjercź. Lěcźo je so dawno minyło, tež nazyma chce k rowu hicź. Natura mrěje. Wětry novembra su jejne smjertne zwony, žołte łopjena sypaju so na jeje kaschcź, pschetož nalětne kwětki su dawno zwjadłe, ze suchim liscźom hraja wětry, kiž kaž zdychowanja z rowow zyncźa a bórzy budźe sněhowa płachta na cźěło natury pschestrjena.

Wschitko zemske wumrje, tež moje cźěło, pschetož wone je wot zemje; duscha pak njewumrěje, wona je dych bójskoho horta. Moje cźěło je zemja a cźěrwow jědź. Mje pscheběhuje zyma, krej chce zastacź w mojich žiłach, moje stawy žrja kaž suche lipowe liscźo na kěrchowje. — — Moja duscha stupa do wěcznosće. — Wěcznosć,

ty spodźiwne słowo, morjo bjez broha, krajo bjez mjezow, město bjez murjow, a z nutskhodom, ale bjez wukhoda. Znaju jeno tónle czas, kiž so runja makej snadnej rěczcy, kotraž so spěschnje do morja wěczności wulinje a pytnjena njebudże. — Schto wozmu sobu? Schtož sym sebi nahromadźik, dobre abo zło, žohnowanjo abo klecżo. Schto tam namakam? Schtož sym tu pytak, žně budża so sywej runacż. Nowe zasłużby tam njejsu. Kaž tutón swět wopuschczisch, tajki tamny nastupisch! — Kak budu so prawje namakacż w tym njeznatym kraju? Bě tu wěra twoja pschewodźerka, dha njetrjebasch so tam czmy bojecż, budżesch wobswětleny wot hłownoho kužoka swětłoscze. — Ach ważnoscż toho czasa! wot tebje wotwisuje wěcznoscż. — Knjeże pomhaj mi, zo jón derje wuźiwam, zo jón njezakomdźu a njepschecżinju ze skutkami cźěmnoscże. Chcyk so tola czas mojoho żiwjenja runacż tej rěcy, kotraž łuki a pola płódne cżini, kiž kwětki pschi brozy płodźi a schtomam cyrobu dawa, nic pak torhacej dźiwjej rěcy, kotraž ze swojich haczenjow wustupi a zahubjenjo pschihotuje.

Duž prjecž wote mnje, ty złoto, kiž sy zybolata zemja, — zbožo, ty kipra schkleńca, — rjanoscż, ty kwětka jenoho dnja, — wjesołoscż ty skaby sonje, kiž so pschi wotucżenju zhubi! Schtož wěcżnje wostanje, chcu ja lubowacż, pytacż, sobu wzacż. — Dyrbi pak wobydlenjo mojeje dusche, kotrež wona tak jara lubowasche, cyle so zahubicż a do niczoho pscheńcż? Ně, to so njestanje. Rozpadanki khěžczicżki budża k natwarjenju nowoho hrodu trjebane. Pschetkajite so woblecże njepschetkajitoscż a smjertne njesmjertnoscż. Cyły cżłowjek budże dale wobstacż; jeno krótku khwilu je wobydlenjo bjez wobydlerja. Templ ducha swjatoho njewostanje dołho w rozpadankach zahrjebany. Cżěło, kotrež bě tež boži Syn na so wzak a k trónej wschohomócnoscże pschinjes, budże pschekrasnjene. Symjeschko na božej roli budże ze pschětkacża wukczěwacż, a hospodar budże te nadobne kóstki do swojich bróžnjow hromadźicż, te prózne pak prjecž mjetacż. Cżěło njebě morwe, wone jeno spi a budże horjestanycż, hdyž hkós syna božoho zaklinczi, tu budże potom radoscż tam zastróżenjo tych morwych budźicż. — Hdyž tebje nětk strach napanje na kěrchowje, hdyž bjez rowami twojich lubych khodźisch, a ty na tym wuzkim rumje, hdźež junu ležecż budżesch, stejo do cwosła (dwěła) pschindźesch, dha pohladaj na kschiž, wokoło kotrohož te rowy su a dopomni so na toho kschižowanoho, prěnjoho z horjestanjenych, kotryž tebi pschiwoła: „Ja sym te horjestacżo a żiwjenjo!“ — —

Cżorne drasty měschnikow, żarowaca barba, kotruž wschudźom w cyrkwi dźens wuhladam, te mary z cżornej płachtu a na njej běły kschiž, zrudne smjertne khěrlusche, wschitko dopomni mje na smjercż a na tych wotemrjetych. Ta hodźina mi zas psched wocży stupi, w kotrejž moji lubi wumrjechu. Na jich poslenje słowa dopomnju so tak, kaž bych je dźens słyschał. Na jich cżerpjenja so dopomnju a hłuboko hnuje mje jich luboscż, kiž mi pschi poslenim „boże mje“ wopokazachu, ja cżuju jich zymnu ruku, — ja zatkóczu jim wocży. — Zakosnje, njebychmy=li so zas widźeli! Njekscheszczanska mysl! Zakosnje pak tež, budźemy=li něhdy dźěleni na wěcżne! — —

Woni su dom schli w smělnoscżi toho Knjeza; tola za wobydlenja najswjecżischoho Boha a tych wuschwarnjenych njeběchu hischcże swjecżi a cżiscżi doscż. — Běda mi, běda jim, byli jeno njebjo a hela, wěcżna wjesołoscż a wěcżna zrudoba była! Njebě jich njebjo horjewzało, by je hela pózrjeła. Ach běda! — Ale ně, to njeje nascha wěra, to njemohł mój duch ze sprawnoscżu a luboscżu božej zjenocżicż. Je wjele duschi, kiž hischcże njejsu za njebjo cyle cżiste, tola wjele wosobnische hacż za helu. Njeje dha żane srjedźne město bjez dospołnoscżu a njeknicżomnoscżu, bjez jandźelemi a cżertami? Haj za tele dusche dyrbi tak derje město bycż kaž za tych sprawnych a za tych zasakłych a njepokutnych hrěschnikow. Derje nam, tajke město je! Njech su tam tež martry jara surowe, wone tola wěcżne njejsu. Cżerpjenjo, kiž pschestanje, je jeno pok cżerpjenja. Wěcżnje cżerpjecż — to je hela. — —

Tola pak je jich cżerpjenjo jara struchłe. Żane cżerpjenja na zemi so tym

w cžiſczu njerunaja. Schtó mohł tym dobrympomhacź! To je pſcheczo luboſcze, kotraž ſo pſchez row wupſcheſtrjewa. Pſchetož, kaž je duſcha njeſmjertna, tajka dyrbi też luboſcź bycź. Směm tohodla bratra zabycź, dokelž zo mnu w jenym domje wjac njebydli? Naſchomu pſcheczu pſchińdze boża ſmělnoſcź a naſchomu prócowanju joho dobrota k ſpómoženju khudych duſchow k pomocy. Naſche modlitwy ſu jim wužitne, pſchetož hako dźěczi jenoho nana a hako wobydlerjo jenoho božoho kraleſtwa mamy zhromadne kubła, kiž mózemy ſebi bjez ſobu darowacź. Kaž jedyn ſtaw w cžłowjeczim cžěle druhemu ſłuži a pomha, tak je z tymi ſtawami na wulkim cžěle, kotrohož hłowa je Khryſtus. — Schtó njechał też za khude duſche cžinicź, ſchtož zamóži! — Ně, žana njedyrbi zabyta bycź. Podarmo njedyrbja wone ſwojej rucy k nam wupſcheſtrjecź! Pſchede wſchimi chcemy na naſchich krejnych pſcheczelow ſpominacź; pſchetož, byrnje luboſcź žanu duſchu njewuzankła, wiſy tola najbóle na tychle pſcheczelach. Schtož Bóh pſchez naturu tak krucze zwjaza, njedyrbi cžłowjek dźělicź. Njeluboſcź napſcheczo ſwojim je ſurowoſcź napſcheczo ſwojomu ſamotnomu cžěłej! Dopomńmy ſo na naſchich ſtarſchich, kotrychž mjaſo a krej ſmy, kotſiž ſu nas ſtaroſczjiwje wocźahnyli! Nětk hdyž jich nimamy, hakle prawje cžujemy, ſchto nam woni běchu. Ach wy wjele lubowani! lochka budź wam zemja! Bóh zapłacź wam wſcho nadobnje. Njezabudźmy też na naſchich njeboh bratrow a ſotry, kiž z nami na jenym macźérnym klinje ſedźachu, też nic na mandźelskich, dźěczi a pſcheczelow, z kotrymiž zjenoſczeni běchmy. So modlicź a ſkutkowacź chcemy za wſchitke duſche, kiž ſnadź naſche dla hiſchcze do wobydlenjow toho knjeza pſchiſchłe njejſu. Chcemy tym wotemrjetym daricź, ſchtož ſmy tym žiwym zapowjeli, a tón dołh zapłacźicź, kiž prjedy jim njepłacźachmy. — Derje nam, zo ſmy wobydlerjo dweju ſwětow, a zo mózemy hiſchcze zdychowacź k tym ſo zradowacym bratram a pomhacź tym cžerpjacym.

Ach njech tola ſkoro tón dźeń pſchińdze, kiž was k Bohu wjedźe! Njech je ſkoro waſch dołh zapłacźeny a cžas khoſtanja pſchikrotſcheny. Hdy bychu tola waſche horliwe žadoſcze ſkoro dopjelnjene a wy we wěcžnych radoſczach byli. Njech ſo durje waſchich jaſtwow ſkoro wotewrja. Móhli ſo tola junu we wěcžnoſczi wjeſele zas widźecź a hromadźe naſchoho ſtworicžerja, zbóžnika a ſwjatoſcžerja khwalicź a ſo potom lubowacź wěki na wěki! —

Hff.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Bajerſka. Kral Ludwik I. (prjedawſchi) je ſtary klóſchtyr Schäftlaren kupił za benediktinſkich mnichow. Dotalna tamniſcha wyſcha holcža ſchula doſtanje druhe městno we Paſſingu pola Mnichowa.

Hannoverſka. Hdyž lětſa we Göttingen hłownica knjeżeſche, buchu dobri wothladarjo khorych khětrje žadni. Tohodla wuproſy ſebi woſobna proteſtantſka ſwójba dwě miłoſcźiwej ſotſe z Hildesheima, kotrejž bjez bojoſcze a z kſcheſczanſkej luboſczu wbohich zaſtaratej. Wſchitko jej khwali. Zawěrno, hdyž je nuza, pſchińdze druhdy wjeleranjeny zaſy k cžeſcźi.

Naſſauſka. Pſchikład, kak katholſcy we wjetſchej mnohoſcźi na ſwětko pſchińdu, hdźež je katholſka fara założena, widźimy we Braunbachu. Tam bě towarſtwu ſ. Bonifacija jenož 180 katholikow znatych. Nětko je ſo jich tam hižo 215 hako katholſkich wozjewiło; k tomu pſchińdu 6 familijow z 30 duſchemi a něhdźe 100 katholſkich dźěłacźerjow w blizkich podkopkach a wokoło 30 ludźi w

Dachsenhausenje, tak zo ma missija, za kotruž bu njedawno duchowny postajeny, 370—380 ludźi. Město k cyrkwi tam je hižo kupjene.

Hessenska. W septembru bě w Marburga rjany swójbny swjedźeń. Nowoswjeczeny duchowny k. Schmidt dźerżesche prěnju bożu mschu, pschi czimž měješche joho starschi bratr swjedźeńske prědowanjo; k tomu bě tež pschitomny hischcze druhi bratr hako nawoženja a sotra hako njewjesta jenoho zastojnika. Po swjatym woporje stupi bratr měschnika ze swojej njewjestu a sotra toho samoho ze swojim nawoženju k woltarjej a po krótkej rychži požohnowa duchowny bratr wobeju mandźelskeju. Zbožownej maczeri bu popschate, tónle wjesoły dźeń doczakacz, nan bě hižo psched lětami wumrjek.

Z Wokomuca (Olmütz). Poslenje lěta słyschachmy husto skórżby, zo duchowni njedosahaja; kaž so zda, budże nětko nuzy wotpomhane. Lětsa je mjenujcy wjacy mkodźencow do seminara zastupiko, hacž wjele lět prjedy.

Z Wrótskawja. Tudomni mikosczjiwi bratsja powjetscheja swoje twarjenja; k czomuž je 40,000 toleri trěbne. Woni dostawaja pak tež rad podpjeranjo; tak je w měscze samym wjele židow po 50 tolerjach dariko. Toho runja hromadźi so w cykej diöcesy.

Z Prahi. Dźeń 19. oktobra poswjeczi kardinal archbiskop wjerch Schwarzenberg nowy schwórty móst pschez Woltawu (Moldau). — W archbiskopskim seminaru je nětko 125 alumnow (schtudentow duchownstwa), a to 36 w prěnim lětniku.

Pólska. Z Kowna pisaja, zo buchu tam katholske mikosczjiwe sotry zahnate a za to schismatiske zawjedźene. — Biskopstwo Wilno je nowe schisma (dźělenjo wot katholskeje cyrkwje) doczakako. Knježerstwo je professora Njemekschu za prälata we Wilnje postajiko, kotryž fararjow staja a wotsadźuje, rozkazuje wo cyrkwjach a cyrkwinskim zamoženju. Prawy biskop wilnjanski sedźi pola města Wjatki w znutskownej Rusowskej, hdźež jenož tak wjele dostawa, zo móže so zežiwicz.

Z Wina. Votivna cyrkej, kotraž so z darow k wopomnjeczu njeporadźenoho nadpada na khěžora tudy twari, ma hischcze 51,000 schěsnakow k daletwarjenju. Dotalne wudawki na twarjenjo wucżinja pschez dwaj milijonaj schěsnakow.

Italska. W Neapelu je psched nětkotrym czasom něhduschi radikalny italski minister Mamma zemrjek, hdyž bě so prjedy z cyrkwju wujednak a wozjewicz dak, zo je katholskich duchownych hako swojich wěrnych pschecželow spóznak.

We Neapelu je franciskan P. Ludwig z Casoria z dowolnosczu swojich prědstejerjow dom za khorych duchownych zakožił z dara, kotryž běsche wot wosobnoho muža k dźakej za swoje wustrowjenjo dostak. We lěcze 1854 wza nětkotre czorne dźěczi do wucżby a nětko ma hižom 54 czornych hólczatow a 73 holczatow we swojim wustawje. Holczata rozwucżuja so wot klóschtyrskich knježnow. Tež we Aleksandrii a Kairo je wón podobne wustawy zakožił. Tež za zanjerodjene dźěczi neapelske so wón stara a ma nětko wokoło 1000 tajkich dźě-

czi, wo kotrychž dobre woczehnjenjo so stara. K wschomu tomu pomha jomu kscheszczanska luboscz, kotraž joho z darami podpjera.

Z Pariza. Cyrkej za Němcow, na kotruž su so w cykych Němcach dary hromadžile, je nimale hotowa; wona budże na s. Józefa pschichodne lěto swjeczena.

Belgiska. Slawny katholski spisowar Louis Veuillot je do Brüssela pschischol, zo by redakciju nowych katholskich nowin „Le katholique" na so wzał. Minister Merode w Romje je k tomu 300,000 frankow (nórtow) wot wschelakich knjezow zhromadžił. Znaty orleanski biskop je 30,000 a katholski zaposlanc Keller 100,000 frankow k zakoženju tychle nowinow darił. — W Löwenje zemrje slawny professor Arndt, kiž je hako mkodženc do khatolskeje cyrkwje pschestupił.

Holland. Tudy wotdžerža zo, prěni krócz zasy po tsi sta lětach, biskopska provincialna zhromadžizna we Bois-le-Duc. Zhromadženi běchu tu pod pschedsydstwom archbiskopa z Utrechta: biskopaj z Harlema a z Roermonda, japoschtolscy vikarojo z Batavije, ze Surinama a Curacao, dwaj infulowanaj abtaj, a wschelacy póskancojo klóschtyrskich rjadow, seminarow a kapitlow, wscho hromadže 32 wosobow.

Z Japana. Tele dny su powjesczе do Roma pschischle, zo su we Japanje hischcze někotre kscheszczanske wosady ze 17. stotytka, kotrež su wschitke wulke pscheszczěhanja swěrnje pschetrałe.

Amerika. Wot tam je powjescz pschischła, zo je so něhdy wuwołany němskokatholski prědar Rudolf Dowiat, pscheczel Rongi po wschelakich zrudnych nazhonjenjach želnoszciwje zasy do katholskeje cyrkwje wrócził.

Australia. Dżeń 29. junija je so we Sydney hlowna katholska cyrkej cyle wotpalika. Tasama běsche 1821 z nahromadženych darow natwarjena. Schkoda liczi so na 2 milijonaj schěsnakow.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Khróscżic. Tu so powjeda, zo ma w Pósle hižo spomnjene nowe swjeczo za wulki woltař nascheje cyrkwje psched hodami sem dóńcz a postajene bycz. Wone je k wohladanju wustajene było w Drežďženach, Gentu, Lipsku a nětko budże najskerje hischcze do Wina póskane. Tak budże mjeno „Crostwitz" (kaž su serbske „Khróscżicy" po němsku pschestworjene) daloko po swěcże mjenowane!

Z Neuleutersdorfa. Dżeń 12. oktobra bu za naschu nowu cyrkej postajeny, 158 puntow czežki zwónczk, z kotrymž so klakanjo bije a k božomu synej klinka, jara swjatocznje wot k. fararja poswjeczeny a pschi požohnowanju prěni krócz z nim klinkane. Zwónczk je z pschidaczom staroho wo pokojcu mjeńschoho, kiž je na schuli wisał, we Wjelkowje pschelaty a pjenjezy za tajke powjetschenjo su wosadni nawdali.

Z Dreždżan. Njedźelu 22. budźe we tudomnym Friedrichstadtu zapokazanjo nowoho fararja knjeza Huberta Titlbacha (rodź. 1815), dotalnoho fararja w Pirnje. Z tym započzina so pschesadźowanjo druhich fararjow a pschińdźe w krótkim dotalny zwickawski farař k. Kretschmer do Pirny, k. Keipert do Zwickawa, k. Wowczeŕk (abo Schäfer, Serb) do Annaberga. Poslenischoho fara budźe z Dreždźan z wopytowanjom wobstarana a hakle pozdźischo wobsadźena.

Z Budyschina. Nasch hnadny k. biskop je wóndanjo w klóschtrje Marinym Dole pobył a wosebje cyrkej wobhladał, kotruž klóschtyr w Reichenawje twari. Dotal dźerži so tam mission w hrodźe, wot Seitendorfa wobstarany.

Z Dreždżan. Zańdźenu njedźelu dźerżeše nowoswjećeny měschnik k. Józef Plewka we Friedrichstadtu w Dreždźanach prěnju božu mschu. Swjedźeńske prědowanjo měješe k. Anton Buk. Hižo tónle tydźeń je k. Plewka swoje prěnje město hako kaplan w Chemnitzy nastupił.

Z Dreždżan. Hižo druhi duchowny je lětsa w polnej mocy nam wotewzaty! Wjele cześćeny k. August Lange (rodź. w Lipsku 3. januara 1823 a swjećeny 2. decembru 1848), direktor druheje schule w Dreždźanach, je po krótkej khorosczi 10. oktobra zemrjeł! Hako duchowny a wučeŕ měješe wón wschitku khwalbu a bu też dale póznaty, hdyž hako pólny kaplan ze sakskim wójskom na lěto do Holsteina cźehnješe. Tam je wón wjele dobroho skutkował a wosebje też w schpitalach wójnuwjedźaceju: susedow hako duchowny wupomhał. Hdyž bě domoj pschicźahnył, wobstara zasy swoje direktorstwo z najwjetschej swěrnosczu hacź tydźeń do swojeje smjercze. Joho pohrjeb 13. t. m. bě tohodla też jara swjedźeński, haj hižo dawno njeje tam tak wulki cźah na pohrjebnischczo schoł. Psched kaschczom dźěchu schuleŕske dźěczi z wjele palmami a wěncami, pschewodźane wot wučerjow, za nim pak hnadny k. biskop z duchownymi a wosobnymi zastojnikami, na to k. oberst krónprynceweje brigady ze skoro wschitkimi swojimi wyschkami (officirami) kaž też wjele wyschkami druhich wojerskich wotdźělenjow. Tomu pschizankny so wjele podwyschkow a wojakow a wulka syła měschczanow. Po dokonjauhych modlitwach měješe k. farař Bernert pohrjebnu rycź. Wschitcy, kiž smy joho znali, wobžarujemy joho smjercź, a pschejemy jomu tam tón měr, kotryž swět dacź njemóže.

Z Budyschina. We spoczatku pschichodnoho měsaca wotenđże k. J. Heidrich, katechet pschi němskej cyrkwi a wučeŕ we wučerskim seminaru, kotryž je tsi lěta tudy był, na swoje požadanjo hako kaplan do Königshaina pola Ostritza.

Należnosczje towarstwa.

Zapłaczili su kk. kublerjo Kilank (Lehmann), Klimant a Pjetrusch z Rózanta.

Dobrowólne dary: cześćedostojna knjezna priorka Paula w klóschtrje M. Dole 10 nsl.

Cźischczał K. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towaŕstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 15. **Budyšin, 4. novembra 1865.** **Lětnik 3.**

Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje.

(Pokračzowanjo.)

Po romskokatholskich cyrkwjach zajimasche mje wosebje nětko jeniczka unitska cyrkej zjenoczenych grichiskich katholikow, w kotrejž mnischa Basilianowje boże skužby dzerža. Wona je w lěcze 1783 twarjena a ma tři wulke wobrazy a woltaŕ po grichiskim waschnju twarjeny. Tam so tohodla njedzelu po wopytanju romskokatholskeje cyrkwje tež ze swojim pschecželom podach. Njewulka cyrkej běsche pokna pobožnych. Pschińdzechmoj tam po swjatym sčenju a měschnik sedzesche z boka woltarja, tak zo njebě wjele widzecz za grichiskim woltaŕnym wobrazom (ikonostasom). Druhi duchowny měješche na klětcy psched ikonostasom zahorjace pólske prědowanjo. Na to dzěsche měschnik zasy k woltarjej a pokračzowasche w božej mschi. K woprowanju pschistupichu 6 mužowje z wosady ze zaswěczenymi swěcami a klečzachu potom psched woltarjom drje hacz do konca božeje mschě. Měschnik, kotrohož rězwo bě schěrsche hako nasche, njespěwasche we łaczanskej ryczi, ale we wotemrjetej staroslowjanskej abo staroboŕharskej, kotraž drje je wschěm druhim slowjanskim (po tajkim tež serbskej) jara podobna; tola je tež wjele slowow a twórbow hinaschich, tak zo ju dospołnje jenož tón rozymi a so wosebje na tym zwjeseli, kiž je ju nawuknył. Ale wy chcecze wjedzecz, schto su zjenoczeni grichiskokatholscy; duž wam to powjem. Woni su tón dźěl schismatiskeje cyrkwje, kotryž je so po cyrkwinskej zhromadźiznje we Florenzu (1439) w druhej połojcy a na koncu 16. lětstotka zasy z katholskej cyrkwju zjednał wschě wuczby wěry a bamža pschipóznał, ale pódla wosebitu cyrkwinsku njeka-

czansku rycz, liturgiju (ceremonije) a disciplinu z dowolnosczu bamza wobkhowak. Woni su potajkim dobri katholikowje, ale prjedawschoho grichiskoho wobrjada (ritusa). Cyrkwinska rycz je pola nich w Europje (w Asii a Africy woni tez su) pak stara grichiska pak staroslowjanska (pola Rusow, Serbow, Rusynow), pak rumunska. W Europje su zjenoczeni grichiskokatholscy: 80,000 Grichow w Delnjej Italskej, w Rakuskej 4 milijony (Serbow, Rusynow a Rumunow); w Rusowskej so njehodzi jich liczba postajicz, dokelz pod nětczischim a prjedawschim khěžorom su někotre milijony zjenoczenych z mocu a z lesczu z nowa do schismatiskich pschewjedzeni. Haczrunje su czile zjenoczeni katholscy nětko tak pschesczěhani, su woni tola srědk, z kotrymz so w swojim czasu schismatiska cyrkej z nami zjenoczi. O zo by so to skoro stako; na 70 milijonow czlowjekow by tak pschipadnyko prawej cyrkwi Jězusowej! Nětko pak k tomu hischcze njejsu dobre wuhlady. Mócny bamz-khěžor w Rusowskej a schismatiscy patriarchowje druhich dzělow schismy njewobroczeja so, haczrunje su we wuczbach wěry jenoz malo wot nas dzěleni, dotal z luboszu k naschomu widzomnomu wyschschomu pastyrjej, nastupnikej swjatoho Pětra. A k tomu su zjenoczeni grichiskokatholscy bjez mócnoho swětnoho zakitarja. Na czežkosczj, kotraz so pschewinycz ma psched zjenoczenjom schismatikow z nami, dopomni mje hižo zwonkowny pohlad we warschawskej unitskej cyrkwi. Wona je khuda, bjez tym zo so schismatiska w bohatosczi błyschczi; a mócnej hordosczi je khudy pschecziwny, z najmjenscha je wobczežne z nim bratrowstwo. Slepa, zahubna hordosczj!

Schismatiskich a tudy rusowskich cyrkwjow (kotrez so prawosławne mjenuja) je we Warschawje schěsczj, ale nowe so pschihotuja. Ja wopytach jenoz jenu, kathedralnu (archbiskopsku) cyrkej najswjeczischeje Trojicy. Wona je w lěcze 1837 z prjedawscheje klóschtyrskeje cyrkwje mnichow piaristow pschetwarjena trochu po byzantinskim waschnju, z pjecz derje pozłoczanymi kulotwarami (Kuppeln). Z nutska je rjany ikonostas, schtoz je takrjec pschedwołtarna sczěna abo pschejima, pschez kotruz tsoje molowane durje — srjedzne rěkaja carske — k wołtarjej wjedu. Hdyz je boza służba, dha su srjedzne durje pschech wotczinjene, tak zo je nizki wołtar z měschnikom pschech widzecz. Pschi wulkej bozej mschi z assistencu (z wjach duchownymi), khodza duchowni tez pschez dwoje poboczne durje. Ja běch na tajkej wulkej bozej mschi abo liturgiji, abo objedni, kaz Rusowje praja. Směm prajicz, zo to mócny zaczischcz czini, hdyz tajke něschto widzisch. W cyrkwi bě jara wjele swěcow tez na bokach psched molowanymi swjeczatami (wurubane a wurězane schismatikowje njeczerpja!) Psched wołtarjom běsche biskop z někotrymi duchownymi a diakonami, wschitch w bohatych pyschnych, haj rjanych drastach. Biskopska mitra, rězwa a druhe drasty maja zastarsku, dlěschu a schěrschu, ale dyrbimy wuznacz pschistojnu formu. Biskop a duchowni su wschitch dołhobrodaczi a czi, kotrychz sym widzał, su krasni muzowje. Z wobeju bokow stejesche psched ikonostasom chor spěwarjow (pischczele w schismatiskich cyrkwjach nimaja), kotryz

měješche wosebje dobrych bassistow; te často so wróčace „Gospodi, Gospodi, pomiłuj ny“ (Knježe, smil so nad nami) hischcže mi džens we wuschomaj klinczi. Cyłu ceremoniju božeje mschě wopisacz nochcu; pschetož wona je jara dołha. Tak wjele mózu prajicz, zo je pschez měru wjele ceremonijow; biskop abo měschnik jara wjele wokoło wołtarja khodźi, wjele krócz požohnuje lud pak z ruku pak tsiswěcatym swěczinikom na jenu stronu abo na kschiž atd., a pada też wjacy krócz na wobliczo. Lud, kotryž wschón steji (w schismatiskich cyrkwjach njejsu nihdże ławki!) njepschiinidże k niczomu druhomu (k modlitwam a spěwam), hacz k stajnomu kschiżeczinjenju. Zda so to trochu zwonkowna pobožnosez. Kaž je lutherska a wscha druha protestantska cyrkwinska boża służba pschez měru jara jednora a sama na sebi (wothladuju wot mocy woprawdże dobrych kscheszczanskich wuczbow) lědma połnócnoho Europjana spokoji, tak zda so mi samo za połodnische ludy (wjele bóle za połnócne) grichiska boża służba z ceremonijemi pschepjelnjena. Na mnje je to tak skutkowało, hdyž sym spomnjenu njedželu te wschelake wobrjady pschemyslujo pschirunał. Też je so mi rusowska boża służba zezdała, hako by so khěžorskomu domej pschez měru spodobacz chcyła; tsi krócz modli so měschnik wótse za khěžora a mjenuje też tsi krócz wótse wschě druhe stawy khèžorskeje swójby. Prědowanjo (w rusowskej rycži) njeje ani kóždy swjaty dżeń; a hdyž je, czita duchowny prědowanjo, kotrež je biskop wudżěłał abo tola prjedy pschehladał. Spomnicz hischcže chcu, zo ja njeběch jenicżki cuzy zwjedżiwy wopytował rusowskeje cyrkwje, ale zo bě jich tam wjele, kotsiž njeběchu pschischli dżělbracz na božej służbje samej a so tak wudawacz za „prawosławnych“. Mje hako tajkoho cuzoho dosez daloko do prědka pschecżelnje puschczichu.

Hdyž chcu so nětko wot warschawskich cyrkwjow k tamnischim wustawam wobroczicz, njemysłu wschitke pomjenowacz a wopisacz; wuwostaju nowu universitu (wysoku schulu, na kotrejž sym wjacorych professorow póznał) a wschelake z njej zjenoczene zběrki, duchownej akademiji, katholsku a schismatisku, gymnasije (4 pólske a jene ruske), schulu rězbarstwa a molerstwa a tak dale; wopomnju jenož tsi z ważnych dobroczinjerskich wustawow: schpital Jězus-dźěczatka, schpital s. Ducha a wustaw za hłuchoněmych a slepych.

Schpital Jězus-dźěczatka (pólski Szpital Dzieciątka Jezus) je najwobschěrnischi bjez wschitkimi we Warschawje. Je to jara dołhe twarjenjo rjanoho napohlada, ze schtomami wobdate. Tam je wotdźělenjo za khorych, za woczehnjenjo małych dźěczi, za žónske na duchu khore, też su tu w zhmje sale (jstwy), w kotrychž móża so khudźi wohrjewacz; tohorunja je tu institut k schczěpjenju jětrow. Tónle wustaw zastara stajnje darmo wokoło 700 khorych a hubjenych, 75 dźěczi we wustawje samym a 2500 po wsach, 100 czěschachych maczerjow a 67 wuczownicow porodnistwa. Tónle sławny wustaw je w l. 1732 załoženy z privatnych darow, kotrež je duchowny Baudouin (wupraj: Boduen) zhromadźił, a je 1838 z nowa zrjadowany. Tónle załožeŕ ma dźakowne wopom-

njeczo we Warschawje; duž słyschcze joho žiwjenjopis. Pětr Gabriel Baudouin narodži so w lěcze 1689 w Averne w Francózskej a chcyschе w swojej mkodoscži do mnichow kartusianow hicz. Potom rozmyšli so po radze druhich hinak a měnjesche swojomu wótcnomu krajej w druhim powołanju wužitny bycz. Tak poda so do Pariza a zastupi do wojakow, do korpsa gensd'armes mjenowanoho. Wojerstwo pak so jomu njelubjesche a wón czujo so z nowa k duchownstwu powołanoho zastupi do towarstwa missionarow pola swjatoho Lazara w Parizu. W lěcze 1710 pschepodachu jomu joho pschedstajeni wuczerstwo theologije w seminaru we Versailles a pozdžischo w Auxerre. Na požadanje knježerstwa pschińdże wón w lěcze 1717 do Warschawy. Dokelž chcyschе tu hako duchowny skutkowacz, nawuczi so pólsku rycz a pomhasche w duchownskich džěłach pschi farje swjatoho kschiža. Hdyž so junu wot khoroho wróczi, wuhlada psa, kotryž hłowu jenoho džěsczа njesesche a někotre wožrane stawy. To powjedasche wón dale a tak dosta czim skerje dowolenjo k zběranju dobrowólnych darow, zo by z jich pomocu wosebje wopuschczene džěczi zastaracz mohł. W lěcze 1732 kupi tak khežu na krakowskej hasy, wobsadži ju z mikosczіwymi sotrami a hromadzesche džěczi khudych starschich, haj wobstara dwěmaj stomaj małych džěczi zežiwjenjo pola maczerjow w měsczе a na wsach. Hdyž ludžo tónle kscheszczanski skutk widžachu, dawachu tam džěczi a běsche jich pschech wjacy. Podpjerany wot zamožitych a dobrych ludži kupi Baudouin wobschěrne městno pschi farje swjatoho kschiža a natwari tam schpital džěczatka Jězus za njezbožowne džěczi, za khudych khorych a hubjenych. Twarjenjo płaczesche 30,000 dukatow. Duž dyrbjesche Baudouin tež po domach pjenjezy k tomu prosycz. Wón zabu na sebje samoho a staraschе so jenož wo swojich bližschich. Wězo kóždy njerozymi tajku kscheszczansku luboscz a njewě ju czeszczicz. To zhoni Baudouin. Junu pschińdże do wosobnoho domu, hdzež někotsi bohaczi mužowje khorty hrajachu; wón praji swoju próstwu, ale jedyn njehańbiczіwy klesny joho do woblicža. Měrnje praji tón luboscziwy duchowny: „To dla mnie, a cóż dla moich dzieci? (To je za mnje, a schto — dostanu — za moje džěczi?)“ — Pschez to pschińdże pschecziwnik dobroho skutka na lěpschе myšle a da sam wulki pomocny dar, kaž tež czi druzy joho towarschowje. Hdyž bě potom schpital abo chory wustaw tak wulki, pschiwza Baudouin hischcze někotrych duchownych k pomoch. Wón wumrje we Warschawje 1768 wot Polakow wysoko czeszczeny, 79 lět stary.

(Pschichodnje dale.)

Cyrkwinske nowinki a powjesczе.

Badenska. Knježerstwo, kiž bě schulu chle pod swětnu wyschnoscz stajiło a cyrkwi tam sobu rycžecz zakazało, je nětko poczało k lěpschomu cofacz, dokelž wyschschi schulski radžiczel Dr. Knies je ze swojoho dotalnoho zastojnstwa wotwołany.

Z Prahi. Horliwy podpjerać wschoho dobroho bjez Skowjanami, biskop Stroßmayer w Djakowje w Skawonskej je towarstwu s. Jana Nepomukskoho (k wudawanju cěskich knihow) 100 schěsnakow darik.

Pólska. Najwažnischa powjesć je, zo je rusowske knježerstwo 27. oktobra w noch w tsjoch administratora warschawskeje biöcesy k. Rzewuskoho z extraczahom do Rusowskeje wotwjesć a do dalokoho Astrachana internirowacź dako. Winaki so jomu dawa, je so w tym nadeschła, dokelž je so knježerstwu spjeczik, hdjež po swojim cyrkwinskim stejischczu a zastojnstwje njeje hinak mohł; tak je bamžowomu nunciusej (póskancej) dopisowak (schtož wschitcy katholscy biskopowje czinja!) a je druhim biskopam poruczności w cyrkwinskich naležnosczach dawak, kiž njejsu wot generala Berga abo joho zastupnikow podpisane byke atd. Kotryž mócny chce cyrkej podczischczowacź, kaž je to wot Rusowskeje dawno znate, namaka hižo winu k tomu! Najhłupischo abo najsurowischo zakhadjeja rusowscy wojacy a zastojnicy na Litwje a w Běłoruskej. Katholske cyrkwje zakazuja a twarja schismatiske tež tam, hdjež hischcze Rusojo ani njejsu. Tak bu jedyn wobsedžer pola Grodna z 25 rublemi schtrafowany za wotmołwjenjo: „Do wěczności. Amen.“ Bur pak, kotryž bě so zwažił joho powitacź ze zakazanymi słowami: „Budź khwaleny Jězus Khrystus!“ bu na někotre dny do jastwa wotwjedženy. — W kongresowym kralestwje bu zasy pjecź mužskich klóschtrow zběhnjenych po prawje sylnischoho.

Ruskowska. W Kawkazu je wjacy dyžli 20,000 katholikow. Su to najbóle Polacy, za kotrychž so tamnischa missija kapucinow duchownje starasche; ale car (khěžor) Mikławsch ju zběhny. Nětko wjedu duchownske wobstaranjo někotsi pólscy duchowni, kotsiž pod duchownym Orłowskim w měsczje Tiflisu steja. Kawkaziska, Sibiriska a cyła srjedžna Ruska skuscha k archybiskopstwej Mohilew (kotrež pak nětko ani wobsadžene njeje), tak zo je knjejstwo tohole archybiskopstwa rozschèrjene wot Chinesiskeje hacž k staropruskim mjezam, wot narańschoho morja hacž k aralskomu.

Wuherska. Njedawno spominachmy na schczedriwosczź wysokoho duchownstwa we Wuherskej. Wo biskopje k. Francu Stanißlo pisa so nětko tole. Wón je wot lěta 1850 biskop a je darił: k lěpschomu khudych duchownych a wuczerjow w swojej diöcesy 90,530 schěsnakow, k wschelakim cyrkwinskim potrjebnosczam 391,126, na twarjenjo a porjedženjo cyrkwjow 70,970, k wužitku wuczeńskich wustawow 60,285, schpitalej miloscziwych bratrow a schpitalej komitata 61,160, k zběrkam na dobroczinjerske wustawy 119,120 schěsnakow. Duž je wón, kaž daloko je powschitkownje znate, nimale 900,000 schěsnakow k dobrym skutkam darił.

Krajinska. We Lublanje pobu wóndanjo słowjenski duchowny k. Cerar z rjada resurrektionistow, missionar bjez Bołharjemi. Wón powjedasche, zo wobroczenjo schismatikow pschibjera. Missionarowje dzerža so słowjanskogrichiskoho wobrjada (ritus).

Khrowatſka. Pſchez wudaczo wuczenych knihow ſławny jeſuita Martinow, po narodnoſczi Rus, je Zahrjeb wopytał na ſwojim puczu z Roma. Wón jědżeſche zaſy do Pariza, hdżež ze ſwojimaj krajanomaj P. Gagarinom a P. Balabinom bydli.

Z Roma. Miniſter wójny Merode je ze ſwojoho zaſtojnſtwa wotſtupił; wón je khorowaty a też njeje w prawej pſchezjenoſczi z wjedżiczerjom francózſkoho wójſka. — Swobodni murjerjo w Italſkej ſu jara hněwni na bamžowu allokuciju, w kotrejž je jich potajnſtwo tamał. Woni wulku haru pſchecziwo bamžej czinja a wabja ludźi k ſebi, ale bamžowe ſkowo, kiž jich tak hrjeba, je tola wuprajene.

Italſka. Kaž prjedy w krajach pod kralom Viktorom Emmanuelom ſtejacych cholera wjele woporow žadaſche, tak je nětk też w bamžowym kraju wudyrika.

Jendżelſka. Japoſchtolſki vikar Murdach w Schótſkej (Schottland) je mnichow paſſioniſtow powołał a woni ſu nětko prěni dom ſwojoho rjadu w Glasgowje zakożili.

Jendżelſka. Londonſki archbiſkop Manning je zakładny kamjeń k cyrkwi bosy karmelitow we Keſingtonje poſwjecził. Je to wot 300 lět ſem prěnja cyrkej, kotruž karmelitowje w Jendżelſkej twarja. Też benediktinowje ſu w Stratfordże cyrkej twaricz zapoczeli.

Turkowſka. Ze Konſtantinopola piſaja, zo ma tam nowowuzwolenu katholſki bołharſki biſkop Rafael Popow, rodżeny Bołhar, ſwjeczeny byc. W nim by Bołharſka pſchihodniſchoho muża doſtała, dyżli bě wobſtarny a ſłaby Sokolſki, kiž bu w lěcze 1861 do Ruſowſkeje wotwjezeny (ſnadź trochu ze ſwojej wolu) a nětko — ſnadź znowa ſchismatik? — w Kijowje bydli.

Turkowſka. Cholera je w Konſtantinopolu wjele tyſac woporow žadała. W tajkich czaſach pokazuja ſo najlěpje nabožne zaczucza. Kóžda wěra czinjeſche zjawne próſtwy, zo by Bóh tajku khoroſcz wotwobrocził. Turkowje khodżachu po waſchnju kſcheſczanow z proceſſionami w noch ze zaſwěczenymi ſwěcami, židża modlachu ſo w ſynagogach, Armenowje a Grichowje wjedżechu wjacy krócz nócny proceſſion z khorhowjeni; pola katholikow běchu tſi dny wulke boże ſłużby z wuſtajenjom najſwjeczíſchoho ſakramenta. Grichowje ſu ſo najhubjeńſcho zadżerżeli. Popja njeſmědżachu zaſtupicz do ſtwow ſwojich khorych; někotſi pſchi durjach ſtejo wubudżachu rozkaczo khorych a wudżělachu abſoluciju! Haj nowiny Impertial w Smyrnje wobſkorżuja tamniſchoho grichiſkoho archbiſkopa, zo je wot ſwojoho ſtadła czeknył, hdyž bě cholera w měſcze wudyrika. Proteſtantowje w Konſtantinopolu ſu też pytnyli, zo ſu jich paſtorowje pſchi bliżenju cholery zapuczowali k ſwojim ſwójbam a dotal ſo njejſu hiſchcze wróczili, kaž Le Monde piſa. Katholſcy duchowni a mikoſczíwe ſotry ſu ſo tam za ſwojich bliżſchich woprowali.

Dopis.

Z Prahi 27. oktobra. Wěrno je a wostanje, zo wopomnjeczo pobožnych a dobroczinych muži bjez ludźimi njezahinje a zo jich něhdusche skutkowanjo hischcze najdalschim potomnikam njesměrnje wjele dobrotow wopokazuje. To płaczi też wot wobeju bratrow Schimonow, załožerjow serbskoho seminara w Prazy, kotrajž drje hižo poldra sta lět dołho w rowje wotpoczujetaj, ale jeju wustaw je hischcze žiwy a kcžěje a njese bohate płody nic jeno za naschu Łužicu, ale też za cyłu Sasku. Kóžde lěto puczuje czródziczka młodych saskich schtudentow do staroskawneje Prahi, zo by so w njej na swoje pschichodne powołanjo, na duchownstwo pschihotowała. Lětsa su so w naschim seminaru wosom a dwacyczo zeschli, bjez kotrymi pak jeno tso theologiju wophytuja, mjenujcy Richard Halm z Drježdjan w tsecżim, Michał Róla z Ralbic (Serb) a Hendrich Salm z Radeburga w druhim lěcże. Druzy khodża hischcze na gymnasium a to do wosmeje rjadownje: Adolf Brendler z Wóstric a Jan Hornig z Drježdżan, do sedmeje: Gustav Kubasch ze Schunowa (Serb), Jan Laras z Lejna (Serb), Józef Schönberger z Rußdorfa, Hendrich Aurich z Wóstric, Oskar Manfroni z Drježdżan, August Jaksch z Blumberga, do schesteje: Hubert Kowerk z Hubertusburga, Jakub Schołta z Wotrowa (Serb), do pjateje: Józef Leidler z Khróscżic (Serb), Jurij Chyž z Nowoslic (Serb), August Riedel z Königshaina, do schtwórteje: Franc Engler z Wóstric, Stanisław Piekarski z Drježdżan, do tsecżeje: Jakub Chyž z Prawoczic (Serb), Franc Löbmann ze Schěrachowa, Pětr Klimant z Pěskec (Serb), Božidar Rjeczka z Budyschina (Serb), Eugen Dittrich (rodź. w Hodżiju) z Klóschtra Marinoho Doła, Aleksander Klinger z Drježdżan, do druheje: Herrmann Glausch z Wóstric, Hugo Dittrich z Budyschina, Jakub Skala z Khróscżic (Serb) a Michał Pětranc z Czornec (Serb). Po tajkim stuscheja do budyskeje diöcesy: 21 (bjez nimi 11 Serbow) a do drježdżanskeje 7. — Na naschim rjanym a rumnym twarjenju — kotrež dyrbjało jeno na bóle czischischim a słóncznischim blaku stacz — je so lětsa nutsi za wjac hacž tysac schěsnakow wuporjedżało a ma so na pschichodnych prózninach w tym pokracżowacz. Z toho je widżecz, zo naschi prědkstajeni wschomóżnje so prócuja, swojim khowancam pschebywanjo w Prazy pschijomne a lube sczinicz. Sława Jim! M. R.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. W naschej tachantskej cyrkwi běsche njedżelu 22. oktobra žadny swjedżeń, kajkiž so tam wot lěta 1807 wjacy dżerżał njeje. Po wósomapjeczdźesat lětach mějesche tam jedyn syn budyskeje měschczanskeje wosady prěnju bożu mschu, mjenujcy k. Bruno Friebel. Tohodla so też cyła wosada na tymle dnju zradowasche, kotryž jej samej k czesczi a k wužitku słuži. Wschitko běsche tak naprawjene, zo by tale swjatoczność do pomjatka wschěch pschitomnych

hłuboko zapisana była. Cyłe budyske duchownstwo dźěsche k. primiciantej Frieblej hacz k cyrkwinym durjam napschecžo a wjedźesche joho k woltarjej. Psched duchownymi dźěchu ministrantowje a psched primiciantom holcžcy druzy, jena zelenu krónu a druha zeleny wěncžk na rjanym zawku njeso. Pschi tej składnoscži dowolamy sej zjawnje prajicz, zo so ruuje w naschich serbskich wosadach tajke swjedźenje po zaskuženju njewuznamjenjuja. W němskich wosadach dźe farske duchownstwo primiciantej do nanowskoho abo (hdyž njeje we tym samym měscže) do farskoho domu z pschewodźerstwom a khorhowjemi napschecžo a wjedu joho do cyrkwje. Njemohło to pola nas tež bycz? Njepraj nichtó: To njeje hischcže było; pschetoż tajke wuprajenjo je jeno njemudre a schtoż je pschistojne a dobre, to móže so kóždy cžas byrnje nowe zapocžecz. A wysche toho njeżadamy my tajke pocześcžowanjo za naschu parschonu, ale mamy ju za pschihódnu za duchownske zastojnstwo. Měschczanskej wosadze je so tajke pschewodźenjo primicianta k woltarjej jara spodobało. Hdyž bě so cyłe duchownstwo psched woltarjom zesydało, spěwasche so khěrlusch k prědowanju a k. farar Žur ze Schěrachowa nastupi hako hóscz tu klětku, na kotrejž je dołhe lěta hako dopołdnischi prědar zbożownje skutkował. Pschi pschepjelnjenej cyrkwi (tež wjele protestantow tu bě) mějesche wón horliwu a hnujacu rycz, w kotrejž rozestaji, kak je tale swjatocžnosc dźeń dźaka, próstwy a slubjenja. Po prědowanju poda so duchownstwo do khapale a primiciant pschinjese Bohu swój prěni wopor, pschi cžimž wosada khěrluscze spěwasche. Po swojim woprawjenju woprawjesche prěni króc swoju macz (nan je jomu dawno wumrjeł) a jeje sotru, a wudźěleschе po božej mschi tež požohnowanjo, schtoż je w tachantskej cyrkwi zrědka; w serbskej cyrkwi pak smy wjacy primicow měli a mamy někotrych duchownych ze serbskeje budyskeje wosady. Tež z toho je bjez druhim widźecz, zo su katholikowje, kiž su do Budyschina zafarowani, najbóle Serbja. Pokojca tych, kiž němske prědowanja w tachantskej cyrkwi wopytuja, je serbskeje narodnoscze. Tak so derje wukładze, zo smy po tejko lětach hakle zasy primicu w tachantskej cyrkwi měli. Bóh daj k. Friebelej, zo by w strowocze dołho za boże kralestwo skutkował w naschej na duchownych khudej diöcesy!

Z Budyschina. Na město k. Heidricha je k. Dienst dotalny kapłan we Schěrachowje sem pschischoł. Do Schěrachowa je nětko k. Friebel hižo zacžahnył.

Z Budyschina. Dźeń 26. oktobra wotpołoži tu dotalny schtudent theologije w prazskim seminaru k. Jurij Kuscžanski z Wotrowa pschiporucžene synodalne pruhowanjo a poda so potom hischcže do seminara w Kölnje nad Rajnom. Bóh zdźerž joho strowoho, zo bychmy znajmjeńscha za lěto zasy wo jenoho serbskoho duchownoho wjacy měli!

Czischczał K. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 16. **Budyšin, 18. novembra 1865.** **Lětnik 3.**

Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje.

(Pokraczowanje.)

Schpital swjatoho Ducha wopytacz, mějach hižo tohodla za pschistuschnosez, dokelž je tam mój pscheczel Dr. Nowakowski za lěkarja postajeny a tam kóždy dźeń khodźi. Tónle schpital je město njedawno nowy natwariło na město staroho, kiž bě tam hižo pscheð 400 lětami założeny. Nowe twarjenjo je po pschikładze najwosobnischich we Parizu zrjadowane a ma wjacy wotdźělenjow, z kotrychž kóždomu zahroda pschistuscha. Wobkedźbowanja hódna je maschina, kotraž pschez cyke twarjenjo powětr (loft) czischi. Stwy a khódby su na podłozy lakirowane a z pokrywadłami pokładźene, tak zo so nihdźe njepróschi. Czistosez a swětłosez je wschudźom. W stwě za khorych na typhus (hłowjacu khorosez) póznach so z wyschschim lěkarjom Dr. Grabowskim, kotryž so jara za Serbow interessirowasche. Na to kuch pschedstajeny knjeżnje Domicelli, wyschschej miłoscziwych sotrow Marczinjankow, kotsiž dom a khorych nanajlěpje wobstaraja; wone maja schěre wobleczenjo, módry schórcuschk a na hłowje wulku běłu kornettu (měcu). Wona kaž druhe knjeżny, kotreż hischcze wohladachmoj, so wjeselachu, zo katholski duchowny z dalokoho kraja jich khorownju wopyta. Mjenowana knjeżna wjedźesche mje do dosez wulkeje a pyschneje domjaceje khapałki, hdźež je kóždy dźeń boża mscha za knjeżny a khorych, kotsiž móža tam dóńcz. Tež dóńdźechmy hischcze k tym knjeżnam, kiž we wulkej kuchni jědź pschihotowachmy a k knjeżnje, kotraž we domjacej haptyce lěkarstwa zestajowasche. Wuprajiwschi swój dźak a swoje wjeselo nad tajkim kschesczanskim skutkowanju knjeżnow so poruczich. Z doktorom zastupichmoj

hischcze do sala pschi wrotach, hdzež kóždy dzeń khudźi lóžo khori pschińdu abo khudźi swojich khorych pschiwjedu abo pschinjesu, zo bychu so lěkarja za radu prascheli. K tomu stej kóždy dzeń dwě hodźinje wustajenej a jedyn z doktorow dawa darmo lěkarsku radu. Pschecźel Dr. Nowakowski tam tež radu wudźěla, ale, zo by mje cyły tydzeń wokoło wodźicź mohł, dasche so zastupowacź pschez Dr. Dobiészewskoho; duž tež toho póznach.

Wot k. radźiczela Paplońskoho, professora słowjanskich ryczow na univertsicze, kiž mje wot swojoho wopytanja w Budyschinje znajesche, buch pscheproscheny, zo bych sebi tež wustaw za hłuchoněmych a slepych wobhladał, kotrohož hłowny direktor wón w tu khwilu je. Z dźakom taike pscheproschenjo pschijach a podach so tam ze swojim pschecźelom njedźelu. Zwonka je hižo widźecź, zo je to wulki wustaw. Załoženy je w lěcze 1817 wot njeboh kanonika Falkowskoho; wón je tež po najnowischim waschnju zrjadowany a pschikładnje wjedźeny. Jedyn wjetschi dźěl je za hłuchoněmych (pschez 100 dźěczi) a druhe wotdźělenjo je za slepych; pschijate móža bycź wot 8—14 léta a wostanu tam znajmjeńscha 6 lět. Kóžde wotdźělenjo na swojoho duchownoho, swojich druhich wucźerjow a swoje wucźerki. Wysche schulskoho rozwucźenja wuknu hólcy a holcy wschelake ruczne dźěło. Za hólcow je wosebity mischtyr a stwa za knihiwjazarstwo, draschlerstwo, schewstwo, krawstwo, blidarstwo (tyscherstwo) a t. d. Za khude dźěczi płaczi cyły kraj, bohaczi pak sami. Tak so tež słuscha; dokelž kraj sam ma wužitk, hdyž te wbohe dźěczi tak daloko so rozwucza, zo njejsu nikomu k wobcźežnoscźi a zo móža so same zeźiwicź a na wschelake waschnjo wužitne bycź. Hdyž bě k. direktor namaj wulki pruhowanski sal pokazał, w kotrymž bě wjele wobrazow wschelakich dobroczeri wustawa, zastupichmy do wulkeje domjaceje khapale. Pschez 100 hłuchoněmych dźěczi sedźesche jara pobožnje a hladasche na prědarja; pschetož widźenjo je jenicźke zmysło, z kotrymž móža te wbohe wědomoscź nabycź. Wěžo dyrbja wone kedźbnische bycź na prědowanju hako husto poknozmyslni t. r. słyschace a ryczace dźěczi su. Duchowny k. Jagodzinski prědowasche z rukomaj a hibanjom, jenož dla tych rozwucźenischich poslucharjow, kiž su z wulkej prócu tež z hibanja hubow słowa zapschijecź nawukli, a tež nas hoscźi dla tež druhdy z cźichej ryczu. Prědowanjo dźěsche k wutrobje, tak zo někotsi wótse zdychowachu. Na kóncu bě modlitwa, pschi kotrejž słowa z porstami woznamjenjachu. Nětk povachu so dźěczi do hólczoho a holczoho wotdźělenja a k. direktor a k. duchowny namaj wschitko pokazowaschtaj. Dźěczom buch ja hako hóscź z daloka pschedstajeny a wone pokazowachu mi swoje dźěła. Pschecźelny k. direktor so dźěczi wschelake praschesche a te wjetsche dyrbjachu po joho wuprajenju moje mjeno a mój wótcny kraj wuprajecź; někotre wotmołwjachu na moje pólske praschenja doscź zrozymliwje. Hdyž so jich k. direktor praschesche, hacž bychu radscho słyschake a ryczake a za to slepe byke, cźujachu so wschitcy ze swojim kschižom t. r. hako hłuchoněme zbožownische. My je tajkeje kschescźanskeje spokojnoscźe dla pokhwalichmy a wje-

dżachmy sami wschitcy najlěpje, kajki wosobny dar je Bóh tym dał, kiž widża, haj pschi tym też derje słyscha a ryczecz móża. Derje tym, kiž tajki dar też derje nakožuja! We wotdżělenju za slepych pschedstajichmy so k. duchownomu a dwěmaj wucžerkomaj. Nasche dla bu hnydom koncert zrjadowany. Dwaj hólcaj sydżeschtaj so k fortepianej a někotsi druzy na prěnje a druhe husle. Nam so to jara spodobasche, ale też tym hólcam, kaž bě na jich wobliczu widżecz. W holczim wotdżělenju staji k. direktor někotre praschenja ze zemjepisa abo geografije. Na blidże stejesche wulki globus (zemska kula) z dutym a wupukłym woznamjonjenjom twjerdoho kraja na naschej zemi. Jena holczka praschana, hacž móże nam Saksku na kuli pokazacz, pocża drje masajo pytacz, ale mała Saksa bě na kuli jenož mały dypk. Na to dyrbjesche njezy Němcow wopisacz; pschi czimž k. direktor jej kaž tym druhim rozkładże, zo psched nimi stejachy hóscz tam wot Němcow wobdaty bydli, ale zo sam Němc njeje a zo doma a w cyrkwi jenu ze słowjanskich ryczow ryczi, kotraž je jich pólskej jara podobna. Tajka powjescz běsche tym holczkam jara luba a wone wschitke pschi mojim wotkhodże pschecželnje mi ruku napschecżo tykachu; jenož to mi jara žel czinjesche, zo mi njemóżachu prajicz: na zasydżenjo (do widzenia, kaž so tu najbóle rjekuje)! Z k. direktorom a radżiczelom pak pschejachmy sej, zo bychmy so zasy wohladali.

Dokelž chcych też z wonka Warschawy pobycz a wosebje rjane pohrjebnischczo Powązki (czitaj: Powonzki) widżecz, dojědżech tam wot k. Dr. Nowakowskoho a filologa k. Grabowskoho pschewodżany. W měschczanskich wrotach dyrbjachmy wojakam kharty wot policije kupjene pokazacz, z kotrymiž so nam dowoli z wrotow wuńcz. Mi so njetrěbne a směschne zdasche, zo dyrbjachmy swoju papjernu bróń (najhórscha nascha bróń je pjero a słowo, kotrejež so tola wójsko bojecz njetrjeba) złożicz a zo bu hakle potom zaczaha (Schlagbaum) zběhnjena. To je w tu khwilu jena z policajskich pschecżiwnoszow wodnjo, kaž je za wjeczor a nóc druhe pschihotowane, mjenujcy zo dyrbi kóżdy zaswěczenu latarnju nosycz. Tak wjele pschipódla! Na Powązkach zastupichmy najprjedy do cyrkwje, hdżež dyrbjesche po pscheproschenju w nowinach tón dżeń requiem za njeboh spisowarja Korzeniowskoho bycz. Mandżelska a dżowka toho samoho tam hižo kleczeschtej. Cyrkej je w l. 1793 twarjena. Na woltarju je wulki wobraz s. Karla Borromejskoho. Na to dżěchmy won na pohrjebnischczo (kěrchow). Pohrjebnischczo je ¼ hodżiny dołhe a rozschěrja so pscheco bóle pschi stajnym pschibjeranju wobydlerstwa Warschawy. Zajimawe je pschede wschitkim dołhe murowane twarjenjo, kotrež katakumby rěka, dokelž so tam kaschcze tak nuts suwaja kaž w zastarskich podzemskich katakumbach w Romje. Tute katakumby su takrjec schěscz schosow t. r. schěscz rjadow kaschczi je na hromadże, kiž pak su pschez murju dżělene. Hdyž je kaschcz nuts, kotryž so pschez wosebitu tam stejacu maschinu zběha, zasadzi so dżěra z wopomnjenskej taflu. Na kěrchowje samym możesch so hodżiny dołho derje zabawjecz a do minyłoscze so w myśli podnurjecz.

Je tam kaž w haju abo zahrodże; wulka mnohosćz žiwych schtomow, cypressow, klonow, akacijow, porjeńscha tute město wotpočžinka. Haleje a wjetsche schtomy sadżeja so z pohrjebneje kassy a jenotliwe rowy pyscha zawostajeni; haj narodna dżakownosćz debi rowy tych, kiž žanych krejnych pscheczelow nimaja. Wopomnikow je tam jara wjele, rjanych z kamjenja wurubanych wot wosobnych mischtrow a tež lathych železnych. Wschitke pak maja pólske napisma, dokelž Polakam njepisaja po smjercži w cuzej rycži; jenož naschi Serbja — myslach sebi — su tak njemudri, zo maja wschě pohrjebnischcża polne cuzych němskich napismow, tak zo so hischcże po smjercži takrjec taja, hako bychu něschto druhe byli, hacž je jich Bóh měcz chcyk! W tajkich myslach dach so dowjescz k rowej swojoho njeboh znatoho warschawskoho professora Dr. Franca Bolemira Kwěta, z kotrymž sym w Prazy kollegia słowjanskich rycžow a sanskrita wophytował. Joho row (wón bě 18. julija 1864 zemrjeł) z kwětkami wobsadżany a dostanje w krótkim wulki wopomnik ze zhromadżenych k tomu darow; pscheczel njebocżiczkoho k. Dr. Struve, professor filosofije a dobry Polak wuda k tomu kóncej Kwětowy żiwjenjopis. Blizko Kwěta wotpočžuje a ma wopomnik mloda pod mjenom Jolanta znata poetka (basnjerka), rodżena Luszczewska a wudata Komierowska, sotra najsławnischeje pólskeje improwisatorki a poetki Deotymy Jadwigi Luszczewskeje we Warschawje. Tež dach sebi pokazacz row pjeczich na hasy zatsělenych 27. februara 1861; běschtaj to dwaj kublerjej, mlody schtudent, jedyn rjemjeslnik a jedyn dżěłaczer. Na jich pohrjebje 2. měrca wobdżěli so 100,000 ludżi wschěch stawow a powołanjow a wěrywuznaczow w żarowachych drastach pod wjedżenjom archibiskopa we wažnej czichosczi. Kaschcże běchu debjene z czernjowej króny a palmami. Rjemjeslniske jednoty wuczežechu z khorhowjemi. Wopomnjecża hódny row bě prjedy pyschnischi byk, nětko bě nad nim jenož drjewjany kschiž z wobrazom Khrystusa (Ecce homo) a psched nim pjecz małych czornych kaschczow kaž modellow. Tule jednoru pychu wostaja jim tam njepokaženu. Druhe wosobne wopomniki wopisacz nochcu, dokelž by mój nastawk pschedołhi byk. Jenož pschikład spodżiwnosćze chcu hischcże pschispomnicz; jedyn wojerski wyschk je sej, hdyž bě hischcże żiwy, hako wopomnik stajik jenu — kanonu z laffettu (kolesami), wot njeho wunamakanej z dwojnymi zwjenami. Wužitne wunamakanjo, ale jenož — za wójnu, nic za žohnowane dżěła měra! Hdyž běchmy tam dołho bjez rowami khodżili, wróczichmy so zasy k měschczanskim wrotam po swoju papjernu bróń a jědżechmy k żiwym. Nazdala pokazachu mi, hdże je prawosławne, hdże protestantske, hdże židowske a hdże mohamedanske pohrjebnischczo.

(Pokracżowanjo.)

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Czěska. Wóndanjo spalenu cyrkej w Königswarcze (wjetschi dżěl městaczka so wotpali), da wjerch Richard Metternich sam zasy natwaricz.

Čžěſka. Za biſkopa w Litoměricach je 16. ſeptembra wot khěžora pomjenowany k. Auguſtin Wahala, cžeſtny kanonik kollegiatnoho kapitla we Kroměrižu (Kremſier), pſchiſyḍnik konſiſtoria a examinator, wokrjeſny tachant, farař w Mohelnicy, w Morawſkej. Wón je rodženy z burſkeje ſwójby w Palacžowje w Morawſkej a doſta měſchniſku ſwjecžiznu 1827. Wón bě ceremoniar a ſekretař njeboh wjerčha archbiſkopa hrabja Choteka w Olmützu a tež polajoho naſtupnika, kotrohož tež na biſkopſkej zhromadžiznje we Würzburgu 1848 zaſtupowaſche; wot 1842 pak bě horliwy a dobroczliwy farař. W lěcze 1862 je 13,650 ſchěſnakow k podpjeranju khudſchich duchownych fundirowak. Khěžor je jomu ryczerſki kſchiž rjadu Franca Józefa dał a bamž je joho za cžeſtnoho komornika pomjenował.

Z Rumburga. Měſchczanſki ſchpital budže mikoſczliwym ſotram pſchepodaty.

Z Prahi. We wuporjedženju a dotwarjenju doma (archbiſkopſkeje cyrkwje) ſo dale pokracžuje. K dokonjenju jenoho malowanoho wokna dari wěſty dobroczeŕ 1000 ſchěſnakow a ſlubi hiſchcze jene; do hłownеje twarneje pokładnicy wotkaza něchtó 3000 ſchěſnakow. Tež teynſka a ſ. Schczěpanowa cyrkej ſo porjedža.

Narańſcha Pruſka. W ſeptembru bu nowa cyrkej w Memelu poſwjeczena, kotrejež twarne wudawki (30,000 toleri) je farař Schwark naproſył. Wón bě pſched někotrymi lětami tež w Budyſchinje.

Pomorſka. Pjecž kocheži wyſoki dubowy ſtołp, na kotrymž je pſched 600 lětami ſtowjanſki pſchibóh Triglaw (Tſihłowak) ſtał, bu pſched krótkim z kupy Wolina do muſeja w Barlinje pſchiwjezeny. Pomorſcy buchu ſkónczńje wot ſ. biſkopa Oty z Bamberga, kiž bě jich ryczž nawuknył, wobroczeni a ze złota, kotrež bu z pſchiboha wuſchkrěte, bu tam tehdom prěnja cyrkej twarjena.

Bajerſka. Würzburgſki biſkop Dr. Stahl ſwjecjeſche w oktobru 25lětny biſkopſki jubilej. — Za cyrkej w Gieſingu je kral Ludwik I. znowa 3000 ſchěſnakow darił.

Schwajcarſka. Khěžor Napoleon je klóſchtyrſkej cyrkwi we Maria-Einſiedeln, hdžež je prěni krócz k božomu blidu był, krasny, 5000 nórtow hódni krónſki ſwěcžnik darił.

Pólſka. W Litwje a Běłoruſkej je na 565,915 wobydleri 286,852 židow. We hiſchcze wjetſchej měrje ſu žiḍža w połdniſchich gubernijach, hdžež dwě tſeczinje ludu wucžinjeja; wokoło Kijowa je jich 170,000, we Wołyńſkej 180,000, w Podolſkej 190,000. Žiḍža ſměḍžachu jenož we pólſkich gubernijach bycz a njebě jim dowolene z nich wuńcz; duž ſu žiḍža wſchitke wikowanjo do ſwojej ruki wzali. Nětko chce knjeżerſtwo tele gubernije bóle ruſke ſczinicz a tohodla ſo ſtara židowſki element pomjeńſchicz; duž ſmě nětko kóždy žid, kiž kajkežkuli rjemjeſło znaje, do woprawdžiteje Ruſowſkeje zacžahnycz, zo by ſo ſkerje poruſchcził.

Pólſka. We Warſchawje je po knjeżerſtich zapiſkach 222,906 wobydleri. W tej liczbje je mužſkich kſcheſczanow 69,175 a žónſkich 80,954, z cyła 150,130.

Židow je mužskich 35,798, a žónskich 36,978, z cyła 72,776. Widzecz je, zo je pola kscheszanow wjele wjacy žónskich; pschiczina toho je w sylnych rekrutirowanjach, w postanjenju a wuwjezenju wjele mužskich do Rusowskeje abo Sibirskeje.

Z Warschawy. Kapitel je kanonika Zwolińskoho za administratora wosyroczeneje diöcesy wuzwolił, kotryž je tež hižo wot knježerstwa pschipóznaty. Ale wón tež njebudze hinak cžinicz móc, hacž wotwjezeny Rzewuski. — Dominikanowje mějachu tu rjany klóschtyr. Nětko je jim wzaty a schismatiskomu towarstwu za khudych daty.

Z Roma. Italscy swobodni murjerjo wumyslichu kžu, kotruž nowiny Diritto we Florenzu dale roznjesechu: zo je bamž Pius IX. hako mkodzenc sam swobodny murjeŕ był a hako tajki pschisahu wotpokožił. Tale kža pak njeje nowa; w cžasu romskeje republiki 1849 bu tež wunjesena. Pius IX. spomni na nju w allokuciji 20. hapryla 1849 a wupraji ju za mazanu kžu a falschne hórke pschisłodzenjo. Tule kžu smy k naschomu pohorschkej tež w knježerskich hamtskich nowinach cžitacz dyrbjeli, kotrež naschi Serbja w gmejnach kupowacz dyrbja. Wot tajkichu owinow, schtož su za katholskich Serbow budyske a kamjenske němske, žadamy wjetschu rozhladnoscz a protestirujemy pschecžiwo kžam, kiž naschoho swjatoho wótca hanja!

Z Roma. W nocy wot 5. na 6. dzeń novembra je dźěl francózskoho wójska wotcžahnył, něschto husarow, artillerije, tšělcow a linije, z cyka 4000 muži. Nětk wostanje jich tam hischcze 10,200. W naleczu ma jich zasy 5000 wotcžahnycz a zbytk po wotrycženju khěžora z Viktorom Emmanuelom; ale Bóh wě, schto so bjez tym stanje. — Bamžowe wójsko je trochu njespokojne dla wotstupjenja wójnskoho ministra Mérode, dokelž nowoho generala Kanzlera njelubuja. — Jendželskeje knježerstwo je bamžej z nowa kupu Malta w srjedžnokrajnym morju k pschesydlenju poskiczało, hdy by na khwilu nuzowany był Rom wopuschczicz. Wón by w hrodze kralowskoho gouverneura bydlił a cžestnu stražu dostał a wscho, schtož hewak trjeba. Wotmołwjenjo bamža na to njeje dotal znate. — Nowy rakuski póstanc Hübner je pschischoł prjedawschoho ministra Bacha, kiž je do jesuitow zastupił.

Belgiska. Nowy biskop w Namuru k. Dechamps je swjedženscy do swojoho města pschicžahnył. Wschitcy belgiscy biskopja z wuwzaczom gentskoho tam běchu a tež japoschtolski vikar z Luxemburga.

Połnócna Amerika. Licžba katholskich duchownych we 18 nawjecžornych diöcesach wucžinja na 1172, z kotrychž je 588 němskich a 584 njeněmskich; prěnischi rozmnožichu so w 9 lětach wo 278, poslednischi wo 122. — Bjez 56000 wobydlerjemi we Milwaukee je 18,000 němskich katholikow, z druhich narodnoscži 10,000. W Buffalo je bjez 90,000 wobydlerjemi wokoło 40,000 katholikow, kotsiž maja wysche wjele khapałkow 12 cyrkwi, 6 za Němcow, 5 za Jendželcžanow a 1 za Francózow. Tamnischa biskopska cyrkej móže 3000 ludži wopschijecz a je

ſnadź najkraſniſcha w zjednoczenych ſtatach. K lěpſchomu cyrkwi dźerža ſo w poſlednim czaſu wuſtajeńcy, kaž w Boſtonje a w nowonaſtatym měſcze Virginia-City; wuſtajeńca w Boſtonje pſchinjeſe 10,000 dollarow k twarjenju noweje cyrkwje, we Virginii (w Nevadźe) pak 5700 dollarow k lěpſchomu mnichow paſſioniſtow. — Měſchczańſka rada w New-Yorku dari tamniſchim miłoſcziwym ſotram 5,000 dollarow; jedyn proteſtaut w Clevelandźe wotkaza k katholſkomu ſchpitalej 20,000 dollarow a 180 akrow kraja. — Chicago liczi 180,000 wobydleri a ma 17 katholſkich cyrkwi: 10 za Jendźelczanow, 5 za Němcow, 1 za Czechow a 1 za Francózow; něhdźe tſeczina wobydleri je katholſka. Kajka tam nuza wo duchownych je, widźimy z toho, zo dyrbi jeſuita k. Niederkorn ze Chicaga něhdźe 27 hodźinow zdalene katholſke woſady (wězo po żeleznicy) wobſtaracz, hacž runje je ſam kapłan w klóſchtrje z 50 knjeżnami a 100 ſchulerkami. — W Richmondu ſu nětko tež benediktinowje, kotſiž ſu tam ze Sanct-Vincenta pſchiſchli.

Połnócna Amerika. Woſwobodźenjo njewólnikow (ſklawow) budźe hiſchcze dołho präſidentej a miniſtram hłowu łamacz. Njewólniſtwo je zběhnjene a tajke wulke dźěło zaſłuži wſchitku khwalbu; ale njewě ſo hiſchcze, ſchto ma ſo z woſwobodźenymi murami zapoczecz. Hdyž běchu hiſchcze w njewólniſtwje, ſtarachu ſo wo nich knjezojo, kaž wo wěc abo ſkoczo, kotrež wužitk pſchinjeſe. Nětko ſwobodni pak njewjedźa ſwobodu wužiwacz; z wulkej prócu dyrbja wucżeni byc, zo ſwoboda njeje lěnjoſcz, zo ſwoboda w tym njewobſteji, zo bychu ruce wotpocżowacz dali a czakali, doniž manna ſpodźiwnje z njebjes njepadnje; zo ſo ſwoboda na to njezłożuje, za mohł kóždy do prěnjoho lěpſchoho domu hicz a tam wuproſycz, rubicz abo kranycz khleb, mjaſo a wſchu potrjebu. Tež je czežko jich nawucżicz, zo ſamo krajne zakonje zadźěwaja żiwjenjo kaž pola njerozomnych zwěrjatow, ale zo je po zakonju mandźelſtwo. Duž maja tam wulke miſſionſtwo dokonjecz!

(Pſchiſaha ſwobodnych murjeri.) Czaſopis Civilta cattolica powjeda, zo w Italſkej a najſkerje tež druhdźe dotal tajkale pſchiſaha ſo wotpołoži pſchi zaſtupjenju do rjada ſwobodnych murjeri: „Ja pſchiſaham w mjenje twarſkoho miſchtra ſwěta, zo nochcu żenje potajnoſcze, znamjenja, hibanja, rycze, wucżby a waſchnja ſwobodnych murjeri wozjewicz a chcu wo wſchim tym wěcżnje mjelczecz. Slubju a pſchiſaham, żenje njepſcheradźicz, ani w piſmje ani pſchez znamjenja, ſłowa a hibanja, ani piſacz, ani lithografowacz, wudypacz abo cziſchczecz abo kažkuli wozjewicz dacz, ſchtož ſo mi tu dowěrja abo pſchichodnje dowěricz mohło. Bych-li hdy mojim ſłowam njeſwěrny był, podwolu ſo tutej ſchtrafje: Njech ſo mi hubje ze żehliwym żelezom ſpalitej, ruce wotrěznjetej, jazyk wutorhnje, ſchija wotrěznje a czěło w loži (zhromadźiznje) wupojſnje, hdyž ſo nowy bratr pſchija k ſchtrafje za moju njeſwěru a k pſchikładej za druhich; potom njech je ſpala, popjeł do wětra cziſnu, zo by żadyn ſlěd wot mojeje pſcherady wyſche njewoſtał. Tak wěrnje hacž wulki Bóh mje widźi. Amen!

(Boże pucże ſu ſpodźiwne.) Młody Jendźelczan, anglikanſki bohoſłowc, wophta pſched 12 lětami Köln na Rajnje. Wobhladowaſche tam powoſtanki ſwjatych, mjez nimi też te we cyrkwi ſwjateje Wórſchle. We horduſczi ſwojeje myſle wuſměſchesche wón katholſku wěru. Lětſa nazhmu pſchiźdże tón ſamy Jendźelczan hako katholſki měſchnik: dwě lěcze po tamnym wophcze wróczi ſo wón k wěrje ſwojich wótcow a doſta w Romje měſchniſku ſwjeczižnu.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Jubilejſki wotpuſk zapoczńje ſo w naſchej diöceſy z 1. decembra, a biſkopowy liſt wo tym ludźe njedźelu 26. t. m. w cyrkwjach czitany.

Z Drježdźan. Wucžeŕ pſchi druhej katholſkej ſchuli k. Lufft je pſchi ſwojim pjeczdźeſatlětnym wucžerſkim jubileju wyſche wſchelakich druhich darow wot kralowſkeje majeſtoſcze złotu medaillu kralowſkoho ſakſkoho zaſłužbnoho rjadu doſtał.

Z Drježdźan. Dźeń 2. a 3. oktobra běſche prěnja pſchezchylna zhromadźizna katholſkich wucžerjow drježdźanſkeje diöceſy, na kotruż bě ſo jich 21 wot 25, kaž wjele jich tam je, zeſchło. Też hnadny k. biſkop a něktoſi duchowni tam běchu. Pſchedſtyda bě k. konſiſtorialny radźiczeŕ farař Bernert. Wſchelake naſtawki, ſchulu a wucžerſtwo naſtupace, buchu czitane a něktore namjety wuradźane.

Z Miſchna. Penſionirowany wucžer k. Kunze je w oktobru tudy wumrjeł.

Z Drježdźan. Tudomne rjemjeſniſke towarſtwo je pſched dlěſchim czaſom rjanu khorhoj z wobrazom ſwjatoho Józefa dóſtało, kotraż bu 3. oktobra w khapałcy ſchpitala we Friedrichſtadtu poſwjeczena. Wjecžor bě ſwjedźeń w towarſtwowym domje. K dozapłaczenju towarſtwoweje khěže ſu bjez druhim darili: Joho majeſtoſcź kral 50 toleri, abatiſſa z Marijneje Hwězdy 20 toleri, hrabja Balleſtröm 25 toleri.

Należnoſcze towarſtwa.

To pokładnicy ſu dale ſwój pſchinoſchk na lěto 1865 zapłaczili kk.: kublerka Hańža Duczmanowa z Khróſczic, burſki ſyn Michał Kokla z Khróſczic, ſchewſki miſchtyr Michał Lukaſch z Khróſczic, burſki ſyn Jakub Kokla z Khróſczic, bětnaŕ Michał Kocor ze Schunowa, Jakub Bjarſch z Nowoſlic, Hana Wiczazowa z Ralbic, ſchewc Jakub Lehmann z Dobroſchic.

☞ Żiwjenja Swjatych zeſchiwk 2. budźe ſobuſtawam na lěto 1865 w decembru podaty.

Cźiſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 17. **Budyšin, 2. decembra 1865.** **Lětnik 3.**

Stare prawidła mudroho žiwjenja.

Nuza je husto njehańbita proscherka, hdyž je cžłowjeka zapschimnyka; ale hischcze bóle njehańbite je pychařstwo, hdyž do domu pschińdże a sebi tam město pyta. Scže-li jenož jenu pychařsku wěc kupili (n. p. pschekrasnu drastu), dha dyrbicže hižo dżesacż druhich pschikupowacż, zo by něschto cyke było a zo druhe drascżenjo njeby pschez měru rozdżělene było, a tak budże z jenoho wudawka dżesacż druhich, kiž pychařstwo swojim lubowarjam kaž njezwólnimy dawk napołoża a wotmocuje. Tohodla njezabudź nichtó słowo tamnoho mudroho: „Spocžatkam so stajej, póznje lěkařstwo niczo njepomha!" t. r. prěnju žadosczż pschewiń, chcesch-li pschewinycż druhe. Mjenje zamožity abo khudy, kiž chce bohacžka po waschnju wopicy sczěhowacż, je woprawdże tamnej žabje podobny, kiž so naduwa hacž k wulkosczi woka, ale pschi tym so rozpukuje. Wulka łódź njech so do hłubokoho morja zwaži, wona je k tomu wuhotowana, maka pak njech so pěknje broha pschidżerżuje, zo so njeby podnurika. Pschetož Bóh powyschuje ponižnych a hordych wón ponižuje; to je schtrafa za kóždoho pychařskoho. „Hordosczż, kiž z pychařstwom za blidom sedźi, dżerži ze zacpěczom wjeczeŕ; — hordosczż (hofart) sněda z hordżenjom, wobjeduje z khudobu a wjeczerja ze hańbu." A njech dha kóždy rozomny sam praji: schto pomha, zo chcesch psched druhimi błyschotacż a wulcy cžinicż, a tohodla potom tak wjele ważicż a cžerpjecż? Tajka žadosczż njeczini cžłowjeka ani strowoho ani spokojnoho, wona njepoloži cžłowjekej horjo, wona njeda cžłowjekej ważnosczż, ale zbudźi jomu jenož zawistnej woczi, sobuželnosczż wschitkich woprawdże rozomnych a spěchuje joho pad a njezbožo. Wschědne njezbožo pak, kiž

skoro wschudźom sczěhuje, je dołh; kóždy dołh pak, byrnje mały, je njelubozny pschiwisk, a błazn kóždy, kiž by so rady z nim wobczežowak a wokołoczahak. Skyschisch tohodla n. pśch., zo su tu abo tam za maku dań pjenjezy k dostaczu, njekhodź tam, a je-li dźens abo jutse aukcija (zjawne, druhdy też sudniske pschedawanjo najwjacy sadźacomu) a zo so pschi njej lěto a dlěje požczi, njekhodź tam, byrnje jich wjele tam běžało, zo bychu sej bjez pjenjez to a tamne njetrěbne kupili a so z nim wuhotowali. Pschetoż wěsch, schto tón czini, kiž so bjez nuzy do dołha tyka? — Wón da druhomu (swojomu požczerjej) pschileżnosczź a prawo na swoje hospodarstwo, na swoju swobodu, na swoju parschonu. A njemóże wón we prawym czasu zapłaczicź, dha budże so na spoczatku hańbowacź ze swojim požczerjom hromadu trechicź, pozdźischo budże so bojecź z nim powjedacź, hischcze pozdźischo budże prózne kniczomne abo pschez měru ponižowace zamołwjenja wuprajecź, haj zhubi wschitku wěru a swěru pola druhich a sczini so dołha dla njehańbitoho a hroznoho zełżenca, kotromuż kóždy rady z pucza stupi; zełżenjo pak je, kaž pschisłowo praji, druhi skhodźeńk k njekhmanstwu; prěni je dołh czinicź; — łża sedźi tomu, kiž bjez nuzy dołh czini, na khribjecze. Sprawny muž njetrjeba so bojecź a hańbowacź kóždomu žiwomu człowjekej do wobliczа hladacź, ale pychańske pschecżinjenjo rubi człowjekej husto khrobłosczź a póccźiwosczź. Schto drje dyrbjał wot swojoho krajnoho knjeżerstwa prajicź, hdy by wone z nahroženjom khostanja zakazało, so kaž wosobni ludźo woblekacź? Tele knjeżerstwo by wěsczе so tyransky napschecżo tebi zadźerżało. A hlej tola spoczinasch ty tosame czinicź a so tomusamomu tyranstwu (wotrocźstwu) podczisnyczź, hdyž so hłupoho pychaństwa dla do dołha tykasch. Twój požczeŕ ma prawo, tebi drohu swobodu wzacź, tak khětse hacź so to jomu lubi, tebje do jastwa sadźicź dacź, tak dołho hacź njemóżesch zapłaczicź, abo wscho twoje pschez sudnistwo pschedacź dacź. — Je-li schtó někajku kup sczinił, dha spomina mało na zapłaczenjo, ale pschedawarjo maja lěpschi pomjatk hacź požczowaŕ a kupowaŕ; woni wjedźa też bjez protyki a czasnika (segerja) dźeń a hodźinu (schtunda). Dźeń zapłaczenja so pschibliżuje, prjedy hacź so pschihotujesch pjenjezy hromadźicź a pschihotujesch so też jara dołho na dźeń zaspłaczenja, dha je czas pschecy jara krótki, tak zo so tebi tehdom zezdanje, hako by czas nohi dostał a kschidła k czěkanju. „Tón ma krótki póst, kiž dyrbi jutry zapłaczicź.“ Móżno, zo někotryżkuli mysli, zo jomu prajene njepłaczi, haj zo wón runje nětk mysli, dobreje zasłużby abo służby dla něschto wjacy wudacź móc hacź druhi joho runjecza, ale budże drje zasłużba abo służba pschecy tak dobra? A schto potom, hdyž staroba so pschibliżuje abo dołho trajaca khoroscź? — — Rańsche słónco pschecy njeswěczi; zasłużba je husto njewěsta a nakhwilna; wudawki pak pschecy wostanu, su kóždomu pschecy wěste tak dołho, hacź je żiwy. Tohodla njezacpěj te słowo: Dźi skerje hłódny so lehnycź, hacź zo by ze dołhom stanył; wón jě z tobu z jeneje schklě, wozmje tebi chorobu wot huby, rubi tebi móc, spokojnoscź, strowotu, żiwjenjo. Zasłuż sej, schtoż na

ſprawne waſchnjo zaſkužicz mózeſch, a wobkhowaj zaſkužene; we tymaj dwěmaj wěcomaj je wulka mudroſcz zakhowana, a ſchtóž jej dopjelni, njebudże ženje ſkoržicz na hubjene cžaſy a wulke cžežke dawki. Dokelž pak je wſchě cžłowjecže wuprócowanjo podarmo bjez njebjeſkoho žohnowanja, dha je tež pſchez měru jara wažne, tele njebjeſke žohnowanjo ſej kóždy dżeń wot horjeka wuproſycz. Pěknoho a pobožnoho dżěłacżerja Bóh ženje niewopuſchczi, a zda-li ſo, zo wón joho wopuſchczi, dha wróczi jomu kaž junu Jobej ſchtyrikrócz, ſchtož nuza abo horjo jomu wzaſchtej. A nětk na kóncu hiſchcże ſłowczko: Samotne nazhonjenjo je droha ſchula, — jenož lochkomyſłny abo jara hłupy rady do njeje khodźi a we njej wuknje; mudry njeda to tak daloko pſchińcz, wón wuknje ze zrudnoho zhonjenja druhich. — Widźiſch-li dżens zjawny a zrudny dóńt, kiž ſej jich wjele pſchez pychaŕſtwo, hłupu wyſokomyſlnoſcz a z dołhczinjenjom pſchihotuja, dha wukni wot nich. — — — Dobra rady njeje k zacpěczu, ale wſchitko na tym zaleži, zo ju kóždy poſłucha. Komuž njeje k radżenju, tomu njeje k pomhanju. Serb praji: Dobra rada błaznej nimo pada! L. A.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcże.

Cžěſka. Nowowuzwoleny biſkop za Litoměrich je 14. d. m. pola nuncija we Winje wuznaczo wěry a pſched khěžorom pſchiſahu ſwěrnoſcże wotpokožił. Wón budże wokoło jutrow na ſwój biſkopſki ſtoł dowjedżeny, dokelž budże hałle wokoło hód wot bamža wobtwjerdżeny. Tež ma ſo w Litoměricach něſchtožkuli prjedy twaricz.

Z Frankfurta na Wódrje. Katholſke dźěczi z Frankfurta běchu próſtwu wupoſłałe wo dary k natwarjenju ſchule. Próſtwa njebě podarmo. Nětko hiſchcże doſtawaja dary. Po zapiſku wſchelakich darow pſchiſpomni arcměſchnik knjez Theodor Warnacz z wjeſołoſczu: Tyſac krócz dżak a zapłacz Bóh! ſchulſki dom, pſched martrownym tydżenjom zapoczaty, ſteji hotowy we murjach. Dżeń 7. oktobra bu twar zběhany a hacž k ſwjatymaj Symanej a Judej budże pod krywom. Potom njech ſo sněh dże a mjerznje, dha ſpodźiwny twar w zymje prawje wumjerznje. Njech pak njezamjerznje luboſcz, kotraž je tutón twar na ſo wzała a dotal wjeſcz pomhała. K tutomu ma ſo pſchiſpomnicz, zo maja ſo w zymje wokna, durje, ſkhody, podłoha (ſchpundowanjo), z cyła nutſkowny wutwar pſchihotowacz, jeno zo ſo hacž k jutram zaſy něſchto pjenjez nahromadźi, zo by ſo cyły twar borzy zbožownje dokonjecz mohł. — Tež we naſchich ſerbſkich woſadach ſu ſo dary za tule ſchulu nahromadźiłe.*)

Němſka. Bonifacijowe towaŕſtwo je nětko w 20 biſkopſtwach ze ſtatutami zawjedżene a doſtawa z 18 druhich diöceſow kóżde lěto pſchinoſchki. W poſlenich

---

*) Schkoda, zo ſo njejſu rozprawy wo tym ze ſerbſkich ſchulow do „Poſoła“ póſłałe; powjeſcże ze Serbow wo cyrkwjach a ſchulach ſłuſcheja najprjedy do ſerbſkoho cžaſopiſa! Redaktor.

tſjoch lětach je towarſtwo wo 22,422 toleri wjacy dokhodow měło hacž w tſjoch pſchedkhadžacych; wone je 10 nowych miſſionow a 30 nowych ſchulow zakožiło. W tu khwilu dżerži abo podpjera towarſtwo 101 duchownſke a 104 ſchulſkich měſtnow. Nowy wubjerk na tſi lěta wucžinjeja po poſlenich wólbach: biſkop w Paderbornje hako pſchedſyda, profeſſor Nacke hako naměſtnik, dale kapitular Birling, ſudniſki radžiczel Schmidt, pſchekupc Schröder a wokrjeſny ſudnik Hüffer hako wubjerkownicy. Kaž je znate hromadžuje ſo za tele towarſtwo wot někotrych lět tež w naſchej Lužicy.

Němſka. W Bremerhafenje ſu w oktobru zakładny kamjeń k nowej katholſkej chrkwi położili.

Z Kölna. Wo dotwarjenju doma (biſkopſkeje chrkwje) ſo tole piſche. Prämijowa lětuſcha lotteria je 175,000 toleri cziſtoho wunoſchka k wutwarjenju wěžow (tórmow) pſchinjeſka. Tajka lotteria je na dżewjecž lět dowolena. Z toho, kaž z lětnoho pſchidawka 50,000 toleri z krajneje kaſſy a z darow „Dombauvereinow“ myſla ſej kóžde lěto 250,000 toleri na twarjenjo nałożicž, a tak za 10 lět dom dotwaricž, mjenujcy wobej wěži z debjenſtwom wſchelakich ſtatuow a wobrazow. Bjez tym zo prjedawſchi twarc dotwarjenjo wěžow na ſchtyri milijony toleri wobliczi, budże nětcziſchomu miſchtrej Voigtelej pſchi tuniſchim pſchiwożowanju kamjeni móżno, zbytkne twarjenjo za 2,250,000 toleri dokonjecž, t. j. za połojcu pjenjez, kotrež ſu na twarjenjo nowoho moſta pſchez Rajn trěbne byłe; a tola je wyſokoſcž wobeju wěžow runje tak wulka kaž dołhoſcž moſta. Za tſi lěta ma połnócny tórm tak wyſoki bycž kaž joho pódlan. Za dwě lěcze budże na połnócnym (nětk hiſchcze nizkim) tórmje parowa lokomobila ſtacž k zběhaniu kamjeni. Nětko hižo móżetaj dwaj mużej tajki kamjeń, kotryż ſu pſchi prěnim twarjenju 60 muži cyły dżeń hacž na prawe měſto czahali, za hodżinu horje zwintycž pſchi nětcziſchich lěpſchich pſchiprawach. Kóżdy ſtop (poł kochcża) wyſokoſcże na połnócnym tórmje płaczi w tu khwilu 5400 toleri.

Z Poznanja. Pſched někotrym czaſom běſche w Dreżdżanach rozrycżenjo bamżowoho nuncia (póſłanca) z kanonikomaj z Poznanja a Gnjezna, w kotrymż bu tuthmaj prajene, zo ſej bamż wuzwolenjo dotalnoho nuncia Ledóchowſkeho w Brüſſelu (Polaka) za tudomnoho archbiſkopa pſcheje. Dokelż chcedża toho ſamoho tež w Barlinje, dha je wuzwolenjo nětko wěſte. We woběmaj kapitlomaj (w Poznanju a Gnjeznje) ma k. Ledóchowſki, kaž ſo budyſchinſkomu „Slaviſches Centralblatt“ piſche, 11 hłoſow ze 17 hłoſowachch.

Pólſka. Kaž ſo z Warſchawy piſche, nochce k. kanonik Zwolińſki adminiſtraciju archbiſkopſtwa na ſo wzacž a ma k temu doſahacu pſchiczinu (winu). Archbiſkop Feliński dowěri pſchi ſwojim wotwjezenju do nutſkowneje Ruſowſkeje wjedżenjo diöceſy k. Rzewuſkomu, a za pſchipad njemóżnoſcże, k. Szczygielſkomu a k. Domagalſkomu, a do wſchěm tſjom prawo zaſtupowanja. Po wotwjezenju k. Rzewuſkoho wozjewi kapitel k. Szczygielſkoho hako adminiſtratora knježerſtwu.

Miniſter wjerch Czerkaſki pak wotmołwi, zo z wuwzaczom k. Zwolińſkoho žanoho druhoho za admiſtratora njewobtwjerdži a njepſchipóznaje; po czimž hakle mjenowanaj kanonikaj ſubſtituciju (zaſtupniſtwo) k. Zwolińſkomu pſchepodaſchtaj. Knježerſtwo ſtaji kžu do ſwojich nowinow, zo je kapitel k. Zwolińſkoho wuzwolił; duž žada wón najprjedy porjedženjo kžě, kotraž joho ſtejiſchczo za wopaczne wudawa.

Z Warſchawy. Tudy je exprovincial baſilianow k. Baſil Kalinowſki 108 lět ſtary zemrjeł; wón měješche hacž do poſlenjoho wodycha ſtrowe duchowne mocy. — Zjednoczeny (unitſki) biſkop w Chełmnje je tež ze ſwojoho ſydła do dalokeje cuzby wotwjezeny, dokelž ſo njeje chcył pod ſchismatiſkoho archybiſkopa ſtajicz. To by rjenje było, hdy by knježerſtwo hiſchcze žadało, zo dyrbi katholſki biſkop pod druhowěriwym ſtacz a ſej wot njoho poruczecz dacz! Je wſchak dawno czas, zo by Ruſowſka w druhich wěcach ſwoju moc wopokazała, dyžli w poczijſchczowanju naſcheje cyrkwje! A potom ſo njehańbuja prajicz, zo ſu Polacy hako katholſcy pſchecziwo tajkomu knježerſtwu!

Morawſka. Wjelewucženy a wo Morawſku zaſłužbny k. Cyrill Napp, abt a prälat auguſtinſkoho klóſchtra w Brnje, kommendator a rycžer někotrych khěžorſkich rjadow je wóndy pjeczdžeſatlětne měſchniſke jubileum ſwjeczik. Wón je najſtarſchi prälat w cyłej Rakuſkej a je l. 1824 wuzwoleny.

Rakuſka. Winſki kardinal wjerch archybiſkop je nowu cyrkej we Schwarzawje w Delnjej Rakuſkej, kotruž je hrabina ze Chambord natwaricz dała, ſwjatocžnje poſwjeczik.

Wuherſka. W Granu bu nowotwarjeny duchownſki ſeminar wot. k. wjercha primaſa archybiſkopa ſwjatocžnje ſwjeczeny.

Dalmatiſka. Jeſuitowje, kiž maja w Dubrowniku ghymnaſium, doſtanu w krótkim tež wjedženjo theologiſkoho ſeminara a ghymnaſija w Zadrje.

Khrowatſka. Djakowſki biſkop Stroßmajer dari 1000 ſchěſnakow k podpjeranju khudych ſchtudentow na ghymnaſiju we Warazdinje.

Z Trieſta. W tym měſacu wotjědže wot tudy miſſionar Danilo Kamboni do Alexandrije. Wón wza tſjoch murow ſobu, z kotrychž najſtarſchi je 1856 do Europy pſchiſchoł. Tónle mur je do rjada kapucinow zaſtupił a nětko za měſchnika ſwjeczeny poda ſo hako miſſionar k ſwojim njezbožownym krajanam w Africy.

Z Roma. Skawny wuherſki komponiſt (zeſtajowař muſiki) a nětko duchowny Liſzt je hymnus Słowjanow k tyſaclětnemu jubileju pſchikhada ſſ. Cyrilla a Methoda zeſtajał, kotryž bu ze ſłowjanſkim textom prěni krócz w cyrkwi ſ. Hieronyma w Romje ſpěwany.

Z Roma. Archybratſtwo ſ. Pětra w Romje je za poł lěta 5538 toleri pětrowoho pjenježka nawdało. — Z jendželſkeje cyrkwje wobroczeny znaty Dr. Puſey, kiž nětko w Parizu pſchebywa, pſchińdze w krótkim do Roma. — Wjele

wuzwolerjow we prjedy bamžowych krajach njeje na italski sejm do Florenza nikoho wuzwolało; woni su z tym pokazali, zo maja nětczjsche wobstejnosczje za nakhwilne a po prawje hischcze njewobkruczene.

Belgiska. W Brüsselu dzerža so nětko z dowolnosczu wyschnosczje prědowanja na hasach pschecziwo katholskej cyrkwi, wosebje hanja swjatu Mariju a bamža. Czróda policajow wobdawa tych wupósłanych prědarjow, zo jich wusměscheni katholikowje njebychu wotehnali. Wóndanjo chchysche něchtó jenomu tajkomu wotehnacza hódnomu prědarjej na joho kžě zjawnje wotmołwjeci, bu pak hnydom arretirowany.

Rusowska. Ruske knjeżerstwo pokracžuje z njehanbitej surowosczu katholsku cyrkej pschesczěhacz. Ze slubjenjemi a palencom dobywaja lud k wotpadej wot wěry. Haj, žadachu wot katholskoho duchownstwa podpisma na to, zo so katholska wěra na žane waschnjo njepotłoczuje a njepschesczěha, ale wot knjeżerstwa derje podpjera. Schtó może tajku kžu podpisacz? Prälat Boskowicz pschi hłownej cyrkwi w Mińsku so tež wobarasche, tajke kžě podpisacz. Za to bu na 9 dnjow do jastwa sadzeny a mějesche 500 rublow khostanja płaczicz! Je skoro, kaž chcyke so Neronske czasy wróczicz. —

Asija. Z Aleppo pische so takle wo kholerje. Bě to konc augusta, hako wulka czróda persiskich pschekupcow, wot Mekka sem pschischowschi do naschoho města dóndže. Lědom bě tu dwaj dnaj, dha hižo kholera wudyri. W spoczatku njemrějachu ludžo jara; tola dołho njetrajesche, zemrje wschědnje 200—300, a wokoło 9. septembra, hdyž bě najhórje, wumrje za dzeń 500—600. Wschitko, schtož so hižom zdaliko njebě, nětk czěkasche. Wikowanjo zasta a pschekupske klamy běchu zanknjene. Město bě prózne a morwe. Rakuski, italski a jendželski konsul běchu dawno rozczěkali, jich sczěhowasche tež tudomny guverneur Sureig Pascha a za nim wschitcy zastojnicy a wosobni Turkowje. Tudy wosta jenož francowski, rusowski a amerikanski konsul. Wot wschitkich tudomnych Europjanow wostachu, z wuwzaczom někotrych rjemjesnikow, jenož: katholscy duchowni a schtyrjo lěkarjo; wschitcy druzy běchu rozczěkali. Tež tudomny protestantski missionar běsche, zabywschi na swoju wosadu, hižo w spoczatku khorosczje czěknył. — Na někotrych wokolnych wsach je ta khoroscz tak surowje zakhadzała, zo ani jedyn człowjek pschi žiwjenju njewosta. Kholera knježi w Kilis, Aintab, Birebschik, Urufa, Diarbekir a Erzerum. Dotal je pschez. 15,000 ludži na nju zemrjeło, to je nimale schesty dźěl wobydlerstwa.

Zadnja Indiska. W khežorstwje Anam je nětko 6 japoschtolskich vikarow a 1 provikar; 57 missionarow (z kongregacije missionow a dominikanow) a 248 tamnischich duchownych zastara tam 507,000 katholikow.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Kaž je znate, je nasch swjaty wótc wurjadny dopołny

jubilejſki wotpuſk woſebje tohodla wudźělik, zo bychmy z wuczíſczenej wutrobu bohuſpodobniſcho ſo modlili wo wotwobroczenjo wſchelakeje czěſnoſcze za katholſku cyrkej a jeje widźomnoho wjerćha. Naſch hnadny k. biſkop je tónle na jedyn měſac wudźěleny wotpuſk na december poſtajik a porucza nam zhromadnje w ſwojim wudatym paſtyrſkim liſcze k doſtaczu wotpuſka w dlěſchej rycźi: 1. pobožnu horliwoſcz w modlenju; 2. wěrne pſchewobroczenjo naſchoho zmyſlenja a polěpſchenjo naſchoho žiwjenja; 3. wěrne płody pokuty w dokonjenju dobrych ſkutkow. Schtož hiſchcze woſebite wumĕnjenja naſtupa, pod kotrymiž móže jubilejſki wotpuſk doſtaty bycź, ſu to tele ſchtyri: 1. Jedynkróczne doſtaczo ſakramentow pokuty a woltarja. 2. Jedynkróczne wopytanjo dweju cyrkwjow abo khapałow bydleńſkoho měſta abo woſady, abo dwajkróczne wurjadne wopytanjo jeneje a teje ſameje cyrkwje abo khapały bydleńſkoho měſta abo farſkeje woſady a dlěſche pobožne modlenjo tam na mĕnjenjo ſwjatoho wótca. Wurjadne wopytanjo rěka tu te, kotrež hižo ſamo na ſebi pſchikazane njeje, kaž n. pſch. k ſłyſchenju Božeje mſchě na njedźelſkich a ſwjatych dnach. Na mĕnjenjo ſwjatoho wótca a po joho myſli pak ſo modlimy, hdyž proſymy za roſczenjo a pſchibjeranjo katholſkeje cyrkwje, za zakitanjo japoſchtołſkoho ſtoła napſcheczo nadpadnikam a pſcheſczĕharjam, za zjenoczenjo wſchĕch we wĕrje bjeze wſchoho rozſchczĕpjenja a prócza, za wobkhowanjo měra a jednoty bjez kſcheſczanſkimi wjerchami, za rozſwětlenjo a poſylnjenjo wſchĕch duchownych a ſwětnych wyſchnoſczow a za wobroczenjo njewĕriwych a hrěſchnikow. Poruczene, nic pak pſchikazane ſu ſczĕhowace modlitwy: japoſchtołſke wĕrywuznaczo, modlitwa za powſchitkowne należnoſcze kſcheſczanſtwa, ſydom wótczenaſchow a jandźelſkich powitanjow, litanija wot ſłódkoho mjena Jězuſowoho, wot najſwjeczíſchoho ſakramenta woltarja abo wot wſchitkich Swjatych z pſchiſłuſchacymi modlitwami. 3. Tſikróczne poſczenjo na ſrjedu, pjatk a ſobotu jenoho a toho ſamoho tydźenja, k czomuž ſłuſcha nic jenož zdźerženjo wot mjaſnych jĕdźow, ale tež te jenož jedyn krócz dowolene naſyczenjo. Dokelž pak ſu w tydźenju wot 17.—24. decembra tſi pſchikazane póſtne dny ſuchich dnow, ſczĕhuje z toho, zo dyrbja te k doſtaczu wotpuſka poruczene tſi póſtne dny w jenym tſjoch druhich tydźenjow decembra wotdźerżane bycź. 4. Jałmožna za khudych, kajkuž kóždomu dobra wutroba nuts dawa. We wſchĕch katholſkich cyrkwjach a khapałach dyrbi tohodla jenu njedźelu měſaca zjawny cyrkwinſki wopor po poſtajenju duchownoho wotdźerżany bycź, zo bychu czi, kiž chcedźa ſwoje dary duchownomu k rozdźělenju na woprawdźe potrjebnych a doſtojnych ſwojeje farſkeje woſady dowěricź, k tomu pſchihodnu pſchileżnoſcź měli. W januaru woczakuje ſo ze ſtrony tachantſkoho konſiſtorija powjeſcź wot duchownych wo wunoſchku wopora a waſchnju joho nałożowanja za khudych. Zjawnje pak ma ſo pſchiſpomnicź, zo je jenož woprawdźite wotedaczo jałmožny wumĕnjenjo k doſtaczu wotpuſka, nic pak wobdźělenjo na cyrkwinſkim woporje, pſchi kotrymž móže ſo kóždy wobdźělicź abo njewobdźělicź. Hewak je

spowjednikam wyſche dowolnoſczow pſchez bamžowy liſt wot 20. novembra 1846 we naſtupanju ſchtyri ſpomnjenych wumĕnjenjow tola jenož we ſwjatej ſpowjedźi tuto dwoje dopuſchczene, najprjedy: dźĕczi, kotrež hiſchcze njejſu k ſwjatomu wopra-wjenju byle, wot toho ſamoho wotwjazacz, bjez nakładowanja druhoho dobroho ſkutka za to; a potom: tajkim, kiž pſchez khoroſcz abo druhe zadźĕwki wotdźerža-wani, te w druhim, tſeczim a ſchtwórtym wumĕnjenju ſpomnjene dobre ſkutki abo jedyn a druhi z nich dokonjecz, te ſame z druhimi dobrymi ſkutkami pſche-mĕnicz abo je na druhi blizki czas wotſtorczicz.

Z Kulowa. Naſch (t. r. wrótſławſki) biſkop je lĕtuſchi jubilejſki wotpuſk poſtajił na měſac wot 26. novembra do 26. decembra. — Redakcija proſy hiſchcze wo daliſchu rozprawu.

Z Dreždźan. Njeboh direktor a pólny kapłan k. Auguſt Lange je w ſwojim teſtamencze wſchĕ ſwoje knihi a meuble hako inventar za kapłanſtwo w Chemnitzu wotkazał, ſchtož je czim wietſcha dobrota, dokelž tam najbóle nowo-ſwjeczeni duchowni pſchińdu, kotſiž ſo tohobla huſto w krótkim dale pſcheſadźa. Hižo w auguſcze pſchepoda wón hnadnomu k. biſkopej pjenjezy, kiž bĕ hako pólny kapłan wuzbytkował k fundaciji, z kotrejž ma ſo khudym dźĕczom hodowne wje-ſelo pſchihotowacz. Njebocziczki je z tym rjany pſchikład ſwojeje luboſcze k ſchuli podał, kotryž mohł drje tón abo druhi czitać tež w poſlenim wotkazanju ſczĕhowacz.

Z Dreždźan. Dźeń 8. novembra bu tudy nowy dom (aſyl) towarſtwa ſ. Vincenca w pſchitomnoſczi Jeje kralowſkeju wyſokoſczow knjenje krónſkeje pryn-ceſny a knjenje pryncesny Jurijoweje a wjele ſobuſtawow towarſtwa ſwjatocznje poſwjeczeny. Najprjedy ſpĕwachu dźĕczi aſyla a potom mějeſche k. farař Bernert wotewrjeńſku rycz. Na to rozeſtaji hnadny k. biſkop luboſcz Khryſtuſa a Cyrkwje k dźĕczom, wupraji ſwoje pſchipoznaczo dreždźanſkomu towarſtwu ſ. Vincenca a ſkónczi z napominanjom za pſchitomne dźĕczi aſyla. Hnadny knjez poſwjeczi ſam po cyrkwinſkim porjedze nowy dom, po czimž ſo hiſchcze Te Deum ſpĕwaſche.

Naležnoſcze towarſtwa.

Do pokładnicy ſu ſwój lĕtuſchi pſchinoſchk dale zapłaczili: kk. farař Mikławſch Smoła z Njebjelczic, kubler Jerowa Hana Strancowa z Njebjelczic, kubler Jurij Mar z Njebjelczic, Mikławſch Matijeſchk z Njebjelczic, gymnaſiaſt Theodor Rjeczka w Prazy, kapłan Franc Riedel w Dupawje w Czechach, kubler M. Wólman z Kuha, knježna ſubpriorka Paula w klóſchtrje Marijnym Dole, kubler Lehmann (Kilank) z Rózanta, kubler Klimant z Rózanta, kubler Pjetruſcha z Rózanta.

☞ Žiwjenja Swjatych zeſchiwk 2. budze ſobuſtawam na lĕto 1865 w decembru podaty.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płaćizna za njesobustawy 10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna na póstach 12½ nsl. lětnje.

Čisło 18. **Budyšin, 16. decembra 1865.** **Lětnik 3.**

Kschesczanske missionstwo.

(Stónczenjo.)

Kaž buchu w Chinesiskej kschesczanska wěra a jeje wuznawarjo na wschelake waschnjo pschesczěhani, tak so tež sta we provincach, Chinesiskej pschileżachych a jej poddatych, wosobnje w Korea.*) Missionstwo bu 1627 wot wótca Alexandra de Rhodes ze zwjeselachym spočatkom założene. Spomnjeny wótc wobroczi za mało měsacow dwě sczě pohanskich popow, kralowu sotru a sydomnacze joho najbližschich pschecželow W tsioch lětach bě wón z druhim missionarom nimale schěscz tysac pohanow kschcził z pschirachnowanjom popow, kiž běchu hako wobroczeni dla swojeje wědomosczе a póccziwosczе missionaram pschi prědowanju jara wužitni. Woni mjenujcy prědowachu a zastupowachu tež město wobeju missionarow a wupjelnichu je, hacž taj poroka dla, kiž kralej dawaschtaj (wonaj tamaschtaj z wótrymi słowami kralowe mnohožónstwo) z kraja wuhnatej buschtaj. Pschetož hdyž Alexander de Rhodes a joho sobuwuhnaty bratr Anton Marqués, lěto pozdžischo a skradžnje kraj zasy wopytaschtaj, pokaza so, zo nic jenož wschitcy wobroczeni we wěrje krucze zwostawachu, ale tež schtyri tysac pohanow znowa pschewobroczeni a k dostaczu swjatych sakramentow pschihotowani běchu. W lěcze 1639 potajkim we dwanacze lětach běchu w Korea hižom 82500 kschesczanow, we lětomaj 1645 a 1646 bu 24000 pohanskich Korejskich kschczenych a prjedy hacž pok sta lět so minychu, bě hižom 200,000 duschi za Khrystusa dobytych.**) Zo bě we

*) Pokkupa 7000 □mil wulka, nimale z 12 millionami wobydlerjow.

**) Henrion, 390 Voyages et Missions du P. A. de Rhodes 88 (1854).

tymle cyłym cžasu wěrywuznawanjo pschescěhane, haj zo bu ze smjercžu schtrafowaue, hodži so myslicž; najbóle pak trechi tale schtrafa missionarow, kotsiž jenož krótki cžas skutkowachu a martrowani wot druhich z Europy pschikhadžachych zasy zastupowani buchu. Khětrje dołho skutkowasche na Korea wótc le Royer a joho pomocnik wótc Varegand. Wonaj pschindžeschtaj 22. junija 1692 do kralestwa a zapoczeschtaj z mudroscžu a z khrobkoscžu swoje missionske skutkowanjo. W noch jenož prědowaschtaj a kschcžijeschtaj. Kak wjele prěnischi wobroczi, pokazuja nowische missionske pisma (Lettres XVI. 18); w lěcže 1694 wobroczi a kschcžijesche 468, 1695 schtyri sta pjecž a tsichczi, 1696 hacž runje bě krawne pschescěhanjo dwě scže a wosymnacže, 1697 dwě scže a sto a syhym a schtyrchczi; 1698 tsi sta a džesacž. Ale też joho sobudžětarjo we missionstwje skutkowachu z thinsamym žohnowanjom kaž wótc le Royer. „Wjele naschich wótcow, pisa wón, mějachu hischcže wjetschu mnohoscž kschcžencow a spowjedžow hacž ja.“ K wobžarowanju jenož bě, zo pschi tejko wobroczenjach, husto kaž pschez džiw skutkowanych, kral a joho zastojnich jenak surowi wostawachu a zaslepjeni so zasy bjezsobu k wutupjenju wukczěwacoho kschescžanstwa zahorichu. W lěcže 1721 bèchu wschitke jastwa po cyłej Korei napjelnjene z kschescžanami, kotsiž wschitcy swoju wobstajnoscž z martarskej smjercžu zapłaczichu. Missionar Franc Becharelli wumrje hako najprěnischi, hdyž bě dołhi cžas hižom w jastwje sedžak a pschez wótroscž noža a wohenja wschelako pruhowany był; wótc Jan Baptist Messari wumrje w jastwje a bjez wjele druhimi schědžiwy Luke Thu, kschescžan kruteje wěry a njepschewiniteje wobstajnoscže. Hdyž chchychu tutoho někotsi, kiž joho wysokeje staroby dla wobžarowachu, z cžrjódy wotsudženych wotsalicž a tak smjercži wutorhnycž, pschicžischcža jo z mocu zasy k nim a wuwoła: „Nic tak, to su moji bratsja!“ Hdyž jomu kazachu, znamjo naschoho wumoženja, kschiž z nohomaj teptacž, pschitłoczi jón k swojej wutrobje a prajesche: Mój Knježe a mój Bože, kiž Ty mysle wschěch wutrobow pschehladasch, ty znajesch też mysle mojeje wutroby; ale ja žadam, zo bychu je też cžisami wjedželi, kotsiž mje pschez swoje nahroženja nastrožicž chcedža, zo bychu widželi, zo njemóža mje ani najwjetsche cžwile ani najsurowscha smjercž nihdy wot twojeje luboscže dželicž.“ W lěcže 1737 (12. januara) buchu schtyrjo missionarojo k smjercži wjedženi: Alvarez, Cratz, d'Abreu a da Cumba, mjez nimi tsjo wysokoho zemjanstwa. Pschescěhanjo kschescžanow trajesche wot spočatka kóždoho lěta hacž do joho konca, ale bě druhdy mjenjsche druhdy krucžische, a tajke wosebje krute pschescěhanjo bě we lěcže 1750. Wschitke jastwa běchu kaž 1721 z jatymi napjelnjene, a wjele tutych njezbožownych buchu pschez njemerne poscženjo a hłód skóncowani. Biskopej z Tong-kinga zwjazachu na khribjet brjemjo, kiž joho stajnje k zemi tłóczesche a tele cžwilowanjo trajesche wosymnacže dnjow dołho. Wótc Laureygo a druzy missionarojo wustachu tesame cžwilowanjo, tak zo sami pohanjo so jara spodžiwachu, hacž woni wulku wjesołoscž widžachu, kiž w najwjetschich cžwilach ze woblicža tutych božich martrarjow so swětlesche.

Skónežnje buchu wschitcy missionarjo, kiž hischcże běchu, 28. auguſta toho ſamoho lěta zwjazani na wulku kódź pſchinjeſeni, ale nic ſnadź tohodla, zo chcychu jich tam zatepicź; pohanjo kaž pſchez ſtajne zhonjenjo wucźeni wjedźachu, zo jich ſmjercź mnohoſcź pſchewobrocźenych jenož hiſchcże powjetſchi; tohodla buchu woni na tej kódźi wotwjezeni a za wſchitkón cźas z kraleſtwa wupokazani. Wulke cźrjódy pſchewobrocźenych pſchewodźeſche jich hacź k morju, hacź runje pohanſcy wojacy ſo tomu mócnje wobarachu, pozběhnychu wulke žałoſcźenjo a płakanjo, a padnychu k zemi na kolena, zo kychu poſlenje požehnowanjo ſwojich duſchi wjedźerjow doſtali, kotrychž nětk za wſchitkón cźas zhubicź dyrbjachu. We cźaſu tohole pſcheſcźěhanja, kiž je druhi ważny wotdźělk we Cochin-Chineſiſkim miſſionſtwje, mějachu wótcowje jeſuitowje wjacy dyžli 120,000 kſcheſcźanow pod ſwojim zaſtaranjom, lazariſtowje 18,000; miſſionarojo de propaganda fide nimale 30,000 a dominikanarjo 20,000, ſchtož do hromady pſchez 250,000 kſcheſcźanow jenož we Tongking (Korea) wucźinja. Mnohoſcź tuthych namaka wězo ſwoju ſmjercź pſchi pſcheſcźěhanjo, někotſt tež wotpadnychu (pſchi cźwilach), ale wjetſcha mnohoſcź woſta wobſtajna ſrjedź wſchěch cźerpjenjow a martrow. Sami proteſtantſcy ſpiſowarjo nam pozdźiſcho zjewjeja, byrnje njeradi, zo ſo lětſtotk pozdźiſcho we Cochin-Chineſiſkej nimale 370,000 kſcheſcźanow namkaja. Jich mnohoſcź je ſo tohodla, byrnje ſmjercź a wuhnanſtwo ſwoje woporu žadałoj, na wjacy hacź 100,000 powjetſchika. Ale tež tale wulka ſumma dyrbi ſo nam hiſchcże mała zezdacź, hdyž z njej pſchirunamy miſſionſke powjeſcźe biſkopa Retorda. Tutón biſkop, kiž bě ſmjercź takrjec hižom na ſtotere waſchnjo pytał, ale wot njeje kaž pſchez dźiw ſtajnje wumoženy był, piſaſche 1857 do Europy: zo je 530,000 anamitiſkich kſcheſcźanow, wot kotrychž nimale 403,000 w ſpomnjenym lěcźe jedyn abo druhi ſakrament doſtachu. Kajcy kſcheſcźenjo pak to běchu to dopokazachu: jich horliwoſcź we wuznawanju wěry, jich wobſtajnoſcź we pſcheſcźěhanjach a cźwilach a jich wulka ſwěrnoſcź we dźerźenju bójſtich kaznjow a cyrkwinſkich pſchikaznjow. „Ja ſo huſto dźiwam, praji miſſionar, kiž na kóncu zańdźenoho lětſtotka do nutſkownoho kraja dóńdźe, na jich ſpowjedźach, kiž tajku wulku njewinowatoſcź pſcheradźeja, zo běch huſte we dwělu, hacź wotwjazanja potrjebaja abo nic*). Na ſpocźatku ſej myſlach, zo njejſu derje doſcź rozwucźeni; ale jich ſwěrne jednore ſłowa, jich pobožne ſpokojace wotmołwjenja na wſchě moje praſchenja pſchepokazachu mje borzy wo njewinowatoſcźe a cźiſtoſcźi jich duſchow. O mój wótcźe prajcźe mi, kak dyrbjał ſo zwažicź, to napſchecźo mojomu Bohu cźinicź, kiž je mje pſchez ſwoju ſmilnoſcź powołał k ſwojej ſwjatej wěrje? Nochcył tola mój wumožnik Jězus Khryſtus, kiž za mje wumrje, pſchidacź, zo bych něhdy do tajkoho hrěcha padnył.“

*) K wotwjazanju je, kaž je znate, wuznacźo zawinjenja trěbne, tak zo bjez hrěchow po prawym tež žane wotwjazanjo trěbne njeje.

Cyrkwje a wustawy we Warschawje a Krakowje.

(Skónczenjo.)

Z Warschawy podamy so do staroslawnoho Krakowa, kiž bě sydło pólskich kralow hacž do Sigmunda III. a wot 1815 — 1846 hłowne město republiki, w kotrymž poslenim lěcze Rakuskej pschipadze. Město z někotrymi pschedměschczemi leži jara krasnje pschi rěcy Wisle pod horu Wawel. Wone ma starožitny raz a ze wschoho je widzecz, zo je w prjedawschich czasach wjetsche a žiwische było. Pod kralemi Jagiellonskimi mějesche 70,000 wobydleri a 70 cyrkwjow, bjez tym zo je nětk 50,300 ludzi (w tym je pschez 12,000 židow), cyrkwi pak je 34 katholskich, 1 grichiska, 1 protestantska a 7 synagogow. Klóschtrow je 12 mužskich a 10 žónskich.

Z cyrkwi je najwosebnischa kathedralna (biskopska) na hórcy Wawelu, kotrejež spoczatki do prěnich czasow kschesczanstwa w Pólskej sahaja; ale na tym měscze, hdzež nětk wot hrodu abo nětko twjerdzizny wobdata steji, natwari ju hakle kral Władyslaw Herman k czesczi swjatoho Wjacslawa (wokoło 1110) a nastupnich rozschěrichu ju po wschelakich wohnjach; nětczischu podobu ma wot l. 1330. W tutej zwjetscha gothiskej cyrkwi je mnohosez historiskich wopomnikow, a zdobnje praji duchownh Olechowski w ryczi k Stanislawej Augustej, poslenjomu pólskomu kralej, zo bychu, hdy by njebyła pisana historia pólskich krajow, murje a wopomniki tejele cyrkwje ju powjedałe. Zboka hłownoho woltarja je tu 25 woltari a 18 khapałkow, w kotrychž powostanki 19 kralow (kaž Władyslaw Lokietek, Kazimir Wulki, Władyslaw Jagiello, Kazimir Jag.. Jan Olbracht, Zygmunt Stary, August I., Zygmunt III. a t. d. hacž do Augusta II. a III.) 9 kralownow a pryncesnow a wjele slawnych muži a wysokich zastojnikow, generalow, biskopow atd. wotpoczuja. Srjedz cyrkwje a w prěczjnej kódži steji krasna khapałka s. Stanislawa, na kotrejež woltarju su powostanki (koscze) tohole swjatoho we wulkim slěbornym a debjenym kaschczu wustajene; schtyrjo slěborni jandželowje jón dzerža; we woltarju su reliquije s. Floriana. Bjez wopomnikami su wulke figury abo medaillony wurubane: někotre z czerwjenoho, druhe z czornoho a někotre z kararskoho marmora; wschě jich napisma njemóhł za dzeń pschecžitacz. Tejko wažnych wopomnikow njeje nihdze w cyrkwi nahromadzenych kaž tudy. Pod cyrkwju su rowy kralow, z kotrychž je dźěl kóždomu wopytowarjej pschistupny. Ja dach sej wosebje pokazacz rowy krala Jana Sobieskoho (sobupschewinjerja Turkow pod Winom), Tadeja Kosciuszki w kamjentnym sarkofagu, wjercha Józefa Poniatowskoho. Tež zastupich ze swojim pschewodzerjom k. rězbarjom Parisom Filippi do sakristije (khapale), hdzež je jara wjele wěcow widzecz. Je tu wjele reliquijow (hłowa a ruka s. biskopa Stanislawa, koscze s. Sigmunda, s. Wjacslawa) we zkotych a slěbornych wobdawkach, su tu zkote kschiže (jedyn z drohim kamjenjemi je na 10,000 dukatow w płaczizinje), monstrancy, infule a ornaty slawnych biskopow, kheluchi a mjecze ze starych czasow a t. d. Skónczinje zastu-

pichmoj hischcze na wěžu (tórm), hdzež je najwjetschi zwón (dar Zygmunta I.) w Pólskej, w Krakowje 1520 laty a deleka 12 kohczi do kolesa schěroki. — Jena najrjenischich gothiskich cyrkwi z rjanym wjelbom w Pólskej je wulka cyrkej s. Marije donjebjeswzaczja na torhoschczu z l. 1226; wona ma dwě wulkej wěži, jena je 255 stopow wysoka a najwyschscha w Pólskej. W njej je 32 woltarjow. Tudy bu 24. měrca 1794 narodne postanjenjo pschecziwo njepschecželam, kiž běchu po dziwnym prawje susodstwa (!) Pólsku bjez sobu rozdželili, wobzamknjene a tudy da narodny wjedzicžeŕ Kosciuszko konstituciju 3. meje wozjewicz. Najzajimawscha wěc w cyrkwi je wulki gothiski woltaŕ, rězbaŕske archdzěło dwanaczělětneje próchy slawnoho Vita Stwosza z Krakowa (1447—1533), kotryž je w Krakowje a Nürnbergu a druhdze krasne rězbaŕske, malowane, rysowane a wuryte drohotnosczе zawostajił. Woltaŕ wobsteji z wjele polow; wokoło srjedzanskoho wobraza je 18 taflow z podawkami narodzenja, czerpjenja a horjestacza Khrystusowoho. Srjedzina pschedstaja wusnyczo abo smjercz s. Marije, kotryž wobraz je so mi tak spodobał, zo sym tsi krócz z nawóczнej schklenčcu derje wobronjeny cyrkej wophtał. Widzisch tam japoschtołow wubjernje a wschelako postajenych wokoło kleczomrějaceje swjateje knježny Marije, kotraž ma krónu wěczнoho žiwjenja hižo na hkowje; jedyn japoschtoł dzerži ju zrudny pod pažu, druhi so modli, tsecži jeje swjatosez wobdziwa, druzy hladaja k njebju, hdzež jeje dusha khwata. Njebjo so hižo wotewrja, hwězdy hacž k zemi dosahace tu samu z njebjom zjenoczeja; zemja służi za pschedwór njebjes, z kotrychž so swětkosez wuliwa na hkowy japoschtołow. Wulki mischtrowski wobraz dokonja so w gothiskich jehłach, kotrež kaž cyka swjatnica pschez barbjene wokno wschelake rjenje łamane pruhi dostawaja. Jedyn dzeń bě w tej cyrkwi wjele ludu, kotryž do klóschtra Mogiły na wotpusk puczowacz chcyssche. Duchowny jim psched woltarjom prědowasche. Tež dzěczi chcychu sobu, a tsi holczki w běłych drastach njesechu rjanu khorhoj. — Dale sym wulku dominikansku cyrkej wophtał, kotraž je so pschi wulkim wohnju 1850 wupalika a nětko so rjenje wutwarja. Su tam powostanki swjatoho Jacka (Hyacintha) a wjele druhich slawnych muži. — W cyrkwi ss. Pětra a Pawoła je slawny jesuita a pólski spisowaŕ Pětr Skarga († 1612) pohrjebany. — Cyrkej s. Borbory w blizkosczi cyrkwje s. Marije je spomnjenja hódna, dokelž su ju pilni murjerjo tuteje w hodzinach wotpocžinka pschipołdnju a zwjeczora darmo natwarili. — Cyrkej s. Bernadina pod hrodom z klóschtrom observantow (Fratrum de observantia) je mnicham tutoho w Pólskej rozschěrjenoho rjada mjeno bernardinow dała. — W cyrkwi s. Michała na Skałcy ma woltaŕ z wobrazom s. biskopa Stanisława, kotryž bu na tamnym měsczе 8. meje 1079 wot Bóleslawa Smiałoho skóncowany; na woltarju pak je kruch sprochniwoho pjenka, na kotrymž bu czěło Swjatoho psched cyrkwju rozrubane. Tudy wotproschowasche kóždy w Krakowje krónowany pólski kral po swojim krónowanju winu jenoho swojich prjedownikow. — W akademiskej cyrkwi s. Hany je woltaŕ abo row s. Jana Kant-

skoho, krakowskoho professora; su tam schtyri marmorowe stołpy z jenoho krucha, kóždy 14 łochczi wysoki. — Bjez klóschtrami ma so wosebje khwalicz klóschtyr mikoscziwych sotrow ze schpitalom za žony a džěczi; kóždolětnje bywa a pobudje tam 2000 khorych žonow a 1300 khorych džěczi. W jich schpitalu je tež babinska klinika.

Z krakowskich wustawow sym sebi wobhladał wysoku schulu (akademia kralowska a nětko powjetschene kollegium Jagiellonske) z wulkej knihownju, hdyž sym z pscheczelnym k. bibliothekarjom Mukkowskim dołho pschebywał. Tohorunja sym w nowym museju towarstwa wědomnoscži pod wjedženjom pschedsydy k. professora Dr. Majera wschitko ważne widżał. Tola powjesć wo tym kaž wo wopytanju mogiły (nasypanoho rowa) Kosciuszki a selowych podkopkow we Wieliczy njeskuscha pod napismo tutoho mojoho nastawka, a napischu to do „Łužičana“.

M. H.

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Němska. W Bernburgu (w Anhaltskej) bu nowotwarjena cyrkej poswjeczena. — Pruski knježerski radžiczel Dr. Aulike z Barlina wumrje na puczowanju w Mnichowje. Wón bě khwalenty zastojnik a swěrny katholik. Wón zawostaji schpitalej swjateje Hedwigi w Barlinje 2500 toleri a k twarjenju katholskeje fary na potsdamskim pschedměschczu 20,000. — Stary bajerski kral Ludwik je k twarjenju cyrkwje w Cuselu we Pfalzy na dwaj razaj hižo 4000 toleri darił.

Z Barlina. Tu je so towarstwo załožiło, kiž chce kublerjow a fabrikantow k tomu pschiwjesć, zo bychu swojim ludžom dali — njedželu swjeczicz.

Schwajcarska. Tudy je 213 tajkich městnow, hdyž ludžo z processionami na pobožnosć a wotpusk pschińdu; z toho pschińdže na kanton (krajinu) Wallis 40, na Freiburg 31, na Luzern 19 atd.

Krajinska. Towarstwo swjatoho Mohora (Hermagoras) nastupi borzy sedme lěto a wubudža Skowjencow k zastupjenju. Wone ma hižo 2719 sobustawow, kiž kóždolětnje schěsnak płacza. Pschichodne lěto póczinje „Žiwjenja Swjatych“ wudawacz. Hdy bychu jenož tež Serbja do serbskich knihownych towarstwow (katholscy do naschoho towarstwa a do Maczicy Serbskeje) we wjetschej mnohosczi zastupowacz chcyli.

Italska. W kraju krala Viktora Emmanuela je nětko 1112 schulow, kotrež klóschtyrske rjady a nabožne zjenoczenstwa džerža. Wucžerjow a wucžerkow je 907. A tola chce ministerstwo wschě tele schule, kotrež maja dowěru luda, z mocu zběhnycz.

Italska. Sejm we Florenzu dostanje w krótkim namjet wo zběhnjenju wschitkich klóschtrow. Pension za khudych mnichow ma 240 frankow (nórtow) na lěto bycz. Dźěl rentow z klóschtyrskich kublow dostanu wosady wot knježerstwa a maja z nimi schule a khěže za khorych same płaczicz. Wosady zmeja nětk wjacy

wudawkow! Farař dostanje za lěto z najmjeńscha 800 frankow. Tež budža diöcesy hinak wobmjezowane.

Italska. Dwaj młodaj duchownaj, kiž běschtaj w Romje swoje schtudije cžinikoj a njedawno so domoj (jedyn do Piemonta a druhi do Modena) wróczischtaj, buschtaj na poruczność ministra wójny do wójska tyknjenaj a cžinitaj w Turinje słužbu hako spróstaj wojakaj. — Swjaty wótc je stajnje pschi dobrej strowocze.

Francózska. Tudy hromadža na wopomnik njeboh generala Lamoriciera, w swojim cžasu wjedžiczerja bamžowoho wójska. Maja hižo 60,000 frankow. Hrabja Chambord póska 1000 frankow, kralowa Marija Amalia 500, biskop Dupanloup 200 atd. Najkrasnischi wopomnik pak je jomu swjaty wótc stajił, hdyž zawostajenej wudowje tajkile list póska: „Najdróžscha sotra w Jězusa Khrystusu! Hdyž zrudnu powjesć wo zemrjeczu wubjernoho generala Lamoricièra, Waschoho hódnoho mandželskoho, dostach a hdyž wocži pozběhnych k njebjesam z próstwu za pokoj zemrjetoho, wobroczichu so moje myśle k Wam a Waschim najdróžschim a nabožnym džowczičžkam a dźělachu z Wami a z nimi bolosć nad tak wulkim pozhubjenjom. Žiwje su w mojich myślach te wopory, kotrež je tamny wulki muž pschinjesł nabožnistwu a tomule japoschtolskomu stolej a mócnje pschibjeraja we mni zacžucža pschikhilnosce a džakownosce k tomule katholskomu wjedžiczerjej wójska a tomule synej połnomu podacža k swojej maczeri, swjatej Cyrkwi. Džakownosć zary so do mojeje wutroby; tola bolosć bu położena, hdyž so dopomnich na joho woprawdže kschesczanske wumrjeczo a na te zacžucža, kotrež wón psched smjercžu měješche. Změrnjujcze sopotajkim w Bohu a budžcze wěsta, zo wón potrjebne posylnjenjo da. Dobry farař doruczi mi Wasch list, na kotryž sym z tymle wotmołwicz chcył. Hako dopokazmo mojeje wótcowskeje pschecželnosce wozmicze japoschtolske požohnowanjo, z kotrymž z połneje wutroby Was a Wasche džowki žohnuju. Z Vatikana, 3. oktobra 1065. Pius IX. bamž."

Połnócna Amerika. Biskop Rappe w Clevelandže w stacze Ohio dosta wot protestantskoho pschekupca 2000 dollarow a 180 akrow kraja k twarjenju schpitala. — Missionar Smeddink namaka w lěcze pschi rěcy Redriver nimale 100 lět staroho Francózu, kotryž wot 86 lět njebě k swjatymaj sakramentomaj był a nětko so z Božej hnadu k Bohu wobroczi a wobstaracz da.

(Měschniske jubileum). Farař Haan w Altschawje pola Kaadena w Czechach swjeczesche swoje 50 létne měschniske jubileum. Haczrunje je léta dołho hižo nimale slepy, dzerži kóždy dzeń Božu mschu, na njedželach spěwanu, kschcžije a prědуje; pschetoz wón móže wschě modlitwy w missalu a agendže z hłowy.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Kaž zasłyschachmy, běsche 21. novembra w klóschtrje Marijnej Hwězdže wotpołożenjo klóschtyrskich slubow; tež zastupichu někotre knježny

do nowicjata. Prosymy wo dopis, kaž smy ze wschěch druhich stron wo dopisy we cyrkwinskich a schulskich należnoszach hižo husto žadali.

Z Budyschina. Psched tydzenjom pobu pola nas mnich Telesfor Nowinski z kapucinskoho rjada we Warschawje. Joho klóschtyr ma město 30 mnichow nětko jenož dwaj a guardian je też pschesadzeny. Mjenowany mnich bratr mějesche hižo dawno wotpohladanjo do Roma a Jeruzalema puczowacz; knježerstwo da jomu skónczinje dowolnoszcz k tomu, ale na pasu stejesche „bjez wróczenja," do czohož bě wbohi mnich też zwolik, hdyž hinaschi pas dostacz njemóžesche. Knježerstwo je, kaž so zda, hižo spokojene, hdyž ma zasy wo jenoho khudoho mnicha mjenje! Tónle bratr poda so na daloki pucz, haczrunje móžesche jenož polsku rycz a jenož najpotrjebnische słowa we łaczanskej a němskej. Z wulkej dowěru na Boha nadžijesche so wón pschez Bajersku a Schwajcarsku (dokelž pschez Rakusku njemějesche dowolnoszcz) do Italskeje pschińez. Wón je krucze po reguli s. Franciska žiwy. Tak na pschikład njedótka so wón ani pjenjez, byrnje jomu ludžo rady dacz chcyli; wón prosy jenož, zo bychu joho hospodowali a něschto snadne k jědži dali a, jeli chcedža, někotre schtacije na železnicy za njoho zapłaczili; hdyž pak to njedostanje, dže w božim mjenje pěschi. Wón bě jara pobožny a ponižny. Budyschin smy jomu pokazali. Njedželu běsche w serbskej cyrkwi, hdyž bě joho pobožnoszcz ludzi a jich cyrkwinske spěwanjo jara hnuło. Njech joho jandžel Rafael pschewodža!

Z Budyschina. Kaž zaslyschachmy, su naschi katholscy Serbja, kotsiž do Krupki khodža, pjenježne dary za wotpalene město Gottleuba, hdyž pschez nóc wostawaja, składowali. To bě jara khwalobna myst, czim bóle, dokelž je so słyschało, zo su někotsi ludžo tamnischeje strony serbski katholski procession wusměchowali. Prosymy rozprawu!

Należnoszcze towarstwa.

Do pokładnicy su dale swój pschinoschk zapłaczili kk. Jan Grubert z Radworja, Madlena Nowakec z Bronja, Madlena Hotbikowa z Radworja, Mikławsch Mět z Bronja, kubler Jakub Schołta z Khrószczic, Madlena Běrcowa z Wudworja, czěsla Jakub Wincar z Worklec, kooperator P. Ludwik Angermann z Rózanta, Michał Krawczik z Koslowa, Michał Manjok z Pěskec, Michał Kuczank z Łazka, krawc Schipczik z Konjec, kubler Jurk z Rózanta, Madlena Kórjenkowa z Koslowa, Jakub Czornak z Koslowa, pjekar Libsch z Rózanta, wuczer Hauffa z Rózanta.

Na lěto 1864 zapłaczi hischcze jedyn a w zapisku 1863 je pschez njedohladanjo (kaž móže so to lochcy stacz) we czischczanym (tola nic w pisanym) wuwostajeny: Pětr Knobloch z Worklec.

Zapisk zemrjetych sobustawow njemóžemy podacz; dokelž njejsmy wo tym niczo dostali.

Zimjenja Swjatych wuńdže poslenje dny měsaca.

Srjedu, 27. decembra je hłowna zhromadžizna naschoho towarstwa.

Czischczał K. A. Donnerhak w Budyschinje.